

LITERE

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ A SOCIETĂȚII SCRITORILOR TÂRGOVIȘTENI

Anul XXIV, Nr. 6 (279) • iunie 2023
Editată cu sprijinul Consiliului Local Municipal
și al Primăriei Municipiului Târgoviște

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

MIRCEA CĂRTĂRESCU

(1 iunie 1956)

Văzut de Alexandru Coman

Tu, Nichita...

Când am stat prima dată
față-n față cu Nichita Stănescu
(mă simțeam
de parcă aș fi stat la masă
cu Eminescu sau cu Baudelaire)
eram la restaurantul Uniunii Scriitorilor
cu prietenul meu Traian T. Coșovei.
Am fost atunci atât de intimidat
de ochii albaştri, foarte depărtați,
ai lui Nichita,
încât vreo jumătate de oră
n-am putut scoate o vorbă,
lucru pe care el l-a luat drept
o tăcere ostilă.
„Bătrâne, gata!”
mi-a spus până la urmă,
ai dreptate,
sunt cel mai prost poet din lume.
dar hai să stăm de vorbă, totuși,

și să ciocnim un pahar ca doi prieteni.”
„Dar dimpotrivă”, i-am răspuns,
„Am tăcut fiindcă vă respect prea mult...”
„Haide, lasă-l pe vă și pe dumneavoastră.
„zi-mi tu, bătrâne!”
„Iertați-mă, dar nu pot...”
Atunci Nichita s-a uitat la mine mai atent:
„Ascultă, tu ești credincios?”
„Da, bineînțeles.”
„Și te rogi câteodată lui Dumnezeu?”
„Da, uneori.”
„Și cum îi spui lui Dumnezeu când te rogi,
Tu, Doamne,
sau Dumneavoastră, Doamne?”
„Tu”, i-am răspuns zâmbind,
pentru că mi-am dat seama brusc
ce vroia să spună.
„Și-atunci, dacă lui Dumnezeu îi spui tu,
mie de ce-mi zici dumneavoastră?
Hai, bătrâne, zi-mi Nichita,
și să fim sănătoși...”
De-atunci, în puținele momente
în care ne-am mai văzut,
m-am străduit să-i spun pe nume:
Tu, Nichita.

În stilul lui Bacovia

e seară și ninge-ndesat
zăpada-n zăpadă se lasă
și abia mă mai mișc înghețat
și abia mai știu drumul spre casă

e beznă un câine-a lătrat
de-acum n-are rost să mai sper
sprijinit de un stâlp un soldat
și-aprinde țigarea stingher

e noapte și ninge turbat
și nu mai zăresc nici un drum
cum viața-i un loc depărtat
cum totu-i mai simplu de-acum!

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ A SOCIETĂȚII SCRITORILOR TÂRGOVIȘTENI

Publicație distinsă cu **ORDINUL ZIARIȘTILOR CLASA I AUR**
de către Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România (31.03.2010)

Litere apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

— REDACȚIA —

DIRECTOR

Tudor Cristea

SENIORI EDITORI

Mihai Cimpoi
Marian Popa
Nicolae Oprea
Mircea Coloșenco
Nicolae Georgescu
Florentin Popescu
Ioan Adam
Iordan Datcu
Honorius Moțoc

REDACTORI ASOCIAȚI

Daniela-Olguța Iordache
Magda Ursache
Dumitru Ungureanu
George Coandă
Victor Petrescu
Margareta Bineăță
Chiru Cătălin Cristea
Nicolae Scurtu
Emil Stănescu
George Toma Veseliu
Ion Mărculescu
Dan Gițu
Petre Gheorghe Bârlea

REDACTOR-ȘEF

Mihai Stan

Mihai Miron
Niculae Ionel
Agnes Terezia Erich
Ana Dobre
Ștefan Dorgoșan
Marin Iancu
Savian Mur
Vali Nițu
Titi Damian
Vasile Bardan
Mădălina Simionescu
Emilia Motoranu
Mariana Nicolae
Amalia E. Constantinescu

SUBREDACȚIA CHIȘINĂU

Iulian Filip
Vasile Romanciuc
Ianoș Turcanu
Aurelian Silvestru

SUBREDACȚIA CERNĂUȚI

Marin Gherman
Ștefan Hostiuc

SECRETAR DE REDACȚIE

Mihail-Florin Stan

TEHNOREDACTARE

Loredan Marcu

CORECTURĂ

Elena Stan-Bădulescu

TIPAR DIGITAL

Alexandru Ancuța

GRAFICĂ

Iulian Filip
Alexandru Coman

In memoriam:

Mircea Horia Simionescu
Mihai Gabriel Popescu
Mircea Constantinescu
Henri Zalis
Gheorghe Buluță
Radu Cârnechi
Manole Neagoe
George Anca
Liviu Grăsoiu
Nicolae Dabija
Grigore Grigore
Barbu Cioculescu
Mircea Lutic
Vasile Tărățeanu
Corin Bianu

ÎN ATENȚIA COLABORATORILOR: Materialele trimise vor avea 2, maximum 4 pag. A4 cu literă de 12 o pagină: 3150 de caractere fără spații, 3800 cu spații, cu textele în word corectate și cu „ă”. **Materialele care depășesc spațiul acordat vor fi fragmentate.** Manuscrisele nepublicate nu se returnează. (Redacția)

Reproducerea parțială sau integrală a unor articole din revistă
fără aprobarea redactorului-șef intră sub incidența legii drepturilor de autor.

Potrivit art. 206 CP, responsabilitatea juridică
pentru conținutul articolelor revine exclusiv
semnatarilor acestora ca persoane individuale.

ISSN on-line 2284-600X
Revista poate fi citită și on-line la adresa
www.bibliotheca.ro/reviste/litere

*O parte dintre participanții la Salonul literar
al Societății Scriitorilor Târgovișteni (martie 2018)*

CUPRINS

JURNAL DE EDITOR: Mihai Stan – <i>Exodul sau cum se poate compune o distopie</i>	4
VALENȚE LITERARE: Mihai Cimpoi – <i>Ființa totală a scriiturii</i>	6
<i>O carte de învățătură morală și estetică în siajul lui Flaubert</i>	8
POSTDECEMBRISM: Marian Popa – <i>Exteriorizări</i>	11
CRONICA ÎNTÂRZIATĂ: Nicolae Oprea – <i>„Visul esențial” al poetului</i>	14
TE SALUT LITERATURĂ, ORIUNDE TE-AI AFLA!: Alex Ștefănescu – <i>Povestea poporului roman</i>	16
REVELAȚIILE LECTURII: Iordan Datcu – <i>Petru Ursache evocat într-un roman</i>	18
CLASICII NOȘTRI: Jean Dumitrașcu – <i>Vladimir Streinu. Profesor la Liceul „Mihai Viteazul” din București</i>	19
LECTURI EMPATICE: Stan V. Cristea – <i>Eminescu. Ziarist la „Timpul”</i>	22
EMINESCIENE: Paula Romanescu – <i>Prin codrii de simboluri, unic Poetul!</i>	26
EMINESCIENE: Nicolae Georgescu – <i>Eminescu după Eminescu. Receptarea ziaristicii</i>	28
EMINESCIENE: Tudor Nedelcea – <i>Iconografe eminesciană</i>	32
DICTIONAR: Galina Martea – <i>Eugen Coșeriu. Renumitul savant roman în cultura mondială – 102 ani de la naștere</i>	34
EU VĂ CITESC PE TOȚI!: Florentin Popescu – <i>Radu Beligan din nou în actualitate</i>	36
IN MEMORIAM: Marin Iancu – <i>A. Gh. Olteanu. Sub zodia demnității profesionale</i>	38
INTARSII: Daniela-Olguța Iordache – <i>Rugăciunea lui Dante</i>	40
ISTORIE LITERARĂ: Lina Codreanu – <i>Dimitrie Cantemir – 100. Viața și opera literară a cărturarului Dimitrie Cantemir în ecuația similitudinii (I)</i>	43
ISTORIE LITERARĂ: Nicolae Mareș – <i>Vasile Alecsandri și Polonia (episoade mai puțin cunoscute)</i>	48
FUNDAMENTE: Titi Damian – <i>Violeta Bobocea, Seninătatea personajelor lui Marin Preda</i>	50
ȘCOALA DE LA TÂRGOVIȘTE: Mihai Stan – <i>Triada jurnal-roman-eseu și „târgoviștenii” (3)</i> ..	54
ZICERI ȘI TÂLCUIRI: Petre Gheorghe Bârlea – <i>Povești cu tâlc, povești de viață</i>	57
LECTURI: Lucian Gruia – <i>Mihail Gabriel Badea. Arta călătoriei cu trenul</i>	60
ALGORITMI ȘI STELE: Mariana Nicolae – <i>Confluente artistice</i>	61
GENERAȚIA TELECOMENZII: Laura Pană – <i>Există o involuție culturală?!</i>	64
ACORDURI BOEME: Amalia Elena Constantinescu – <i>Luna – astrul tutelar al nopții</i>	66
NOTE DE LECTURĂ: Evelyne Maria Croitoru – <i>O rapsodie a divinei armonii</i>	68
OAMENI, CĂRȚI & IDEI: Aureliu Goci – <i>Paul Sârbu – viziuni și experiențe. Scriitor al Dunării și Deltei miraculoase</i>	70
LECTURI: Nicolae Rotaru – <i>Bucurii restricționate</i>	72
PAGINI DE ISTORIE: Emilia Motoranu – <i>Beatitudine la sud de frontieră: Generația Beat în America Latină (1)</i>	73
SCRIITORI MILITARI: Dan Giju – <i>Adrian Mierlușcă (1927–2008). Un cântăreț previzibil, dar sincer</i>	76
ESEU: Emil Stănescu – <i>Reconstrucția romanului târgoviștean</i>	79
ISTORIE LITERARĂ: Victor Petrescu – <i>Perioada dâmbovițeană a lui Vasile Voiculescu</i> ..	82
COMORI BIBLIOFILE: Gabriela Tomescu – <i>La sau cămașa cu alțiță reflectată în Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu” Argeș</i>	84
ELOGIUL CĂRȚII: Octavian-Mihail Sachelarie – <i>Despre elitele unei națiuni</i>	87
BIBLIOFILIE: Ana Andreescu – <i>Erasmus (2). Călătorul și prietenii lui</i>	88
POEZIA ACASĂ: Iulian Filip – <i>Marcela Benea la 75 de ani. Duminica Mare a poeziei basarabene</i>	90
POEZIE: George Coandă – <i>De toamna-mi</i>	92
POEZIE: Florea Turiac – <i>Echilibrul tubirii</i>	94
POEZIE: George D. Piteș – <i>Nu vreau să mor</i>	96
POEZIE: Vasile Dan Marchiș – <i>Examenul de credință</i>	98
POEZIE: Ileana Pascu – <i>Steiu natal (Ocnița)</i>	100
PARODII: Kir Papas – <i>Percheziția aparențelor</i>	102
CUFĂRUL CU PRIETENI: Chiru Cătălin Cristea – <i>Joi</i>	104
FILE DE JURNAL: Ecaterina Petrescu Botoncea – <i>De vorbă cu Hipocrate</i>	105
MEMORIALISTICĂ: Ion Mărculescu – <i>Ingeniosul</i>	107
PROZĂ: Carmen Duvalma – <i>Casa veche</i>	111
PROZĂ PENTRU ADULȚI: Aurelian Silvestru – <i>Regina fatală</i>	112
CONEXIUNI LITERARE: Vasile Bardan – <i>Jurnal de creație 2018</i>	115
CALENDARUL CU PATIMI: Ionuț Cristache – <i>Mic îndreptar moral pentru oamenii politici</i>	117
ESEU: Savian Mur – <i>Hermeneutica plagiatului multimilenar</i>	119
SFATURI PE LUMINĂ: Mihai Miron – <i>De ce?</i>	122
OPINII: Magda Ursache – <i>Atenție la tren, Ion Andreiță!</i>	123
PHILOSOFIAE IN CIVITATE: Pompiliu Alexandru – <i>Artileria grea îndreptată spre cei care amenință cultura rusă</i>	126
ADEVĂRURI DUREROASE: Șerban Dinger – <i>Omul de azi – victimă a propriului său succes (II)</i>	128
GEOCIVILIZAȚIE ROMĂNEASCĂ: George Coandă – <i>Al XVI-lea veac „Veacul Târgoviștei” și un timp de afirmare renașcentistă a româniității (3)</i>	130
PUNCTE DE VEDERE: Florin Chivoci – <i>Dăinuiri patriarhale</i>	132
ISTORIE: Honorius Moțoc – <i>Mediul universitar și lectura studenților</i>	135
ETERNUL FOTBAL: Gabriel Degeratu – <i>De la Florin Grigore și Narcis Coman, la Nea Nicu Gogoasă</i>	137
SOCIETATEA SCRITORILOR TÂRGOVIȘTENI	140
EXPOZIȚII: Ion Mărculescu – <i>Poveștile unui fotograf (V)</i>	146

EXODUL SAU CUM SE POATE COMPUNE O DISTOPIE

Mă declar, în domeniul literaturii SF, alumn al lui Isac Asimov, pe undeva și al lui George Orwell (dovadă romanul meu „Clone”. Invazia. Exodul), o distopie apreciată, în general de cei care au citit-o. Adică al metodei sale de a transla un puzzle al realităților privite/ înfățișate prin abordare psihologică, personală, impersonală, interpersonală, altfel zis, intersubiectivă și, obligatoriu, emoțională, într-o lume imaginată plasată într-un viitor îndepărtat pe o planetă dintr-o altă galaxie unde oamenii au ajuns părăsind Pământul bolnav, în expansiunea lor de cuceritori ai Universului. Lucru din ce în ce mai posibil prin uluitoare descoperiri tehnice și științifice la care suntem zilnic martori uimiți (vezi saltul uluitor al IA).

Dar, repet, principalul „talent” al lui Asimov, el însuși om de știință, constă în aceea că omul lui, cel al viitorului imaginat, are aceleași metehne prezente la contemporanii noștri, iar uluitoarele lui descoperiri nu-l feresc de grijile zilnice care nu sunt altele decât cele de care ne împiedicăm noi, cititorii cărților sale, în cotidian.

Iată un subiect pe care – dacă popasul meu pe Terra îmi va îngădui – intenționez să-l dezvolt într-o altă narațiune SF. Un pseudo-SF, desigur, și tot o distopie.

Prevăzătorii americani – ce se consideră încă aroganții stăpâni ai lumii, deși fapte din realul cotidian par a prevesti altceva (vezi tupeul lui Putin care, surprinzător, s-a aliat cu un vechi inamic pe care azi îl vede prieten, pe numele lui Xi Jinping) prin CIA au elaborat un raport: „Lumea în 2035, văzută de CIA și de Consiliul Național al Informațiilor: «Paradoxul progresului»” ce apare la fiecare patru ani.

Ce constată acești Nostradamus moderni? Escaladarea tensiunilor, economiile fragilizate, exacerbarea terorismului, dispariția statelor prin apariția unor uriașe megalopolisuri, dispariția autorității statale, de fapt, polarizarea excesivă a omenirii prin

eliminarea „clasei mijlocii”, agresivitatea unor noi retrovirusi, monștri creați de excesul de antibiotice (vezi recenta tristă experiență cu Covid-19, 6827486 decese, depășind vizibil efectul lui Little Boy din 1945 simțit pe pielea lor de japonezi).

În sfârșit, explozia unei prime bombe nucleare ar fi semnalul Apocalipsei. Din păcate, un Putin tot mai lipsit de diplomatie își amenință inamicii cu declanșarea unui cataclism nuclear, dăruindu-i/transferându-i armele nucleare amicului Aleksandr Lukașenko. Este, deocamdată, doar o amenințare. Dar vorba ceea – nu te pune cu nebunul.

CIA avansează trei scenarii: o lume condusă de „orbite”, „insule” și „comunități”.

Primul scenariu: Influența SUA se anemiează (și suntem martorii acestei realități), amenințările cu posibile atacuri de control din partea triadei Rusia-China-Iran se exacerbează. Totul pentru ca dominația economică, politică și militară să oblige SUA la o confruntare directă ce va aduce în final, dacă va mai exista un astfel de final după o conflagrație atomică, o lume multipolară.

Se estimează că în 2028 conflictul de neoprit dintre India și Pakistan va duce la folosirea armei nucleare, în premieră, după Hiroshima și Nagasaki.

Atacurile teroriste – sub forme din ce în ce mai sofisticate – vor obliga la apariția unor „lumi izolate”, așa-numitele „insule”. Într-o lume incapabilă să gândească și să declanșeze noi transformări economico-sociale, multe state, la presiunea cetățenilor, vor construi nu doar la figurat, ziduri care să-i protejeze de instabilitate și război. Ungaria prin Orban, SUA prin Trump au făcut deja primii pași cu gardurile/ zidurile ridicate fizic. Alții, mai sofisticăți, ridică altfel de ziduri (vezi pe cele ale Olandei și, să nu uităm, ale Austriei, care îngreșesc intrarea meritată a României și Bulgariei în spațiul Schengen).

După 2028, apreciază futurologii, Asia va pierde avansul economic, supremația

pe piața mondială, urmarea fiind o diminuare drastică a condițiilor de viață, reducerea salariilor, dispariția clasei mijlocii. Efectul: populațiile locale vor lua în mâinile lor guvernarea, neîncrezătoare în proprii lor conducători. „Comunitățile” vor gestiona economia, școala, sănătatea, sectorul privat, parlamentarilor rămânându-le doar hotărârile politice și de apărare națională și acestea luate după „consultarea” întregii populații. Cu siguranță formală și contrafăcută plănuită după modele exersate în zilele noastre în mai toate așa-zisele democrații cu vechime. Oricum, încet dar sigur se va instala haosul, într-un fel de ochlocrație.

De fapt, haosul este în plină dezvoltare/ expansiune (a se vedea așa-zisele manifestări antiguvernamentale declanșate aproape simultan în Franța, Germania, Grecia, Spania, Italia, mai nou în liniștitul Israel, firav în scumpa noastră patrie). Sunt la modă teoriile conspiraționiste, în care unii văd cam peste tot perfida imixtiune a rușilor lui Putin care s-au răspândit global îmbrăcând haina oligarhilor, și care, de multe ori, au dovedite legături cu teribila mafie rusească.

Ideea cu „mafia rusească” va constitui pentru cititori, transpusă în romanul SF-distopie – câți vor mai fi fiind ei – cititori cărora li s-a cultivat în decenii apetitul pentru senzațional. Atracția epică, senzaționalul care face rating-ul căutat și atins prin orice mijloace de mai toate televiziunile contemporane. De aceea, pentru a elimina comentariile apocaliptice despre mersul societăților/ comunităților contemporane, o metodă sigură este refugiul telespectatorului pe canalul Trinitas. Sau, de ce nu, în „metavers”.

Recent, Curtea Penală Internațională i-a acuzat pe Vladimir Putin și pe oficialul rus Maria Lvova Belova care ar fi deportat copii ucraineni în Rusia, fapt echivalent cu o crimă de război. S-au înregistrat 16000 cazuri de deportare. Au fost emise mandate de arestare pe numele acestor doi infractori (<https://romaniaeuropalibera.org>). Iată stimate cititorule doar două condamnări ale unor întâmplări reale care își pot găsi cuvenitul loc în proiectată distopie. Într-adevăr, realitatea pare, de multe ori, o exagerare care frizează hiperbolizarea ca figură de stil.

În acest timp, în confruntarea Rusia-

Ucraina, SUA, NATO, UE, UK au pus la dispoziția forțelor ucrainene sute de miliarde de dolari în armament și muniție.

Fac asta conștienți că dacă rușii vor cuceri/supune Ucraina, nu se vor opri. Vor merge înainte pentru a înfăptui visul megaloman al lui Putin de a reface Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice – Imperiul Sovietic.

Milioane de ucraineni sunt în bejanie. Tot mai mulți oameni cu scaun la cap îi condamnă/urăsc pe ruși. Cine cârtește împotriva sceleratului de la Kremlin e băgat la pușcărie.

Iată, iubite cititorule, un caz emblematic. O anume Irina Tibanaeva, pensionară de 60 de ani a fost condamnată la Sankt Petersburg la 2 ani și jumătate de închisoare (ce este drept, cu suspendare) pentru profanarea mormântului părinților președintelui rus Vladimir Putin. Irina a lăsat pe mormânt un bilet în care scria: „Părinți de maniac, luați-l la voi, a provocat atâta durere și necazuri, toată lumea se roagă pentru moartea lui. Moarte lui Putin, ați crescut un ciudat și un criminal”. S-ar putea să fie începutul sfârșitului pentru Putin și clica lui.

Rămâne să imaginez avatarurile unei familii din clasa de mijloc, decăderea unor politicieni, viața din interiorul unei celule teroriste, schimbările radicale privind etica, moralitatea, structura familiei. Lipsa planificării pentru cei mulți, a idealurilor și scopurilor personale pentru cele câteva personaje recrutate din diverse straturi sociale, greutatea, dificultatea integrării sociale, vor da imaginea unei societăți în pragul Apocalipsei. Nu numai imorale dar și amorale în care sociopații se deplasează nestingherit transfrontalier. Pe acest fundal se poate imagina o recrudescență a religiilor, unele ciudate.

Cel puțin 4-5 personaje se vor constitui în tot atâtea voci narative dirijate de personajul-narator, o narațiune în care heteroglosia domnește aproape generalizat. Mai greu e de găsit un mesaj pozitiv, stimulat, eficient, practic, operativ.

Mă gândesc la un exod al elitelor care din timp și-au pregătit habitatul în stații cosmice extraplanetare gravitând în jurul unui Pământ pe care se dezlănțuie iadul. Singurul impediment în calea acestui proiect SF este că realitatea depășește temporal și cea mai zguduitoare imaginație.

Mihai Stan

FIINȚA TOTALĂ A SCRITURII

Pentru Mircea Horia Simionescu, *a scrie* înseamnă *a munci* sau mai curând *a fi muncit* de căutarea unei fraze desăvârșite (cu toate conotațiile pe care le conține în limba română adjectivul „muncit”: ostenit, trudit, frământat cu gândul, istovit, torturat, chinuit, făcut cu multă migală și atenție, vlăguit, preocupat).

Fiind esențialmente *un flaubertian*, *scriitura* îi apare ca travaliu, ca un chin sisific, ca „durere absolută”, ca „durere infinită”, ca „durere inutilă” (precum stabilește Roland Barthes). *Fraza e mirajul* care i se arată sau se ascunde; prozatorul rămâne un etern căutător al unei fraze – zice el într-un eseu – un adevăr sau doar o impresie și tăinuind – afirmă el cu aer programatic în alt text – „grăuntele de aur: sensul” („Nu chiar târziu, află în pliurile frazelor, ca-n cele ale intestinelor băieșilor de metale prețioase, grăuntele de aur: sensul”, spune exact în „...Cu spade și panglici”).

Ca și patternul său declarat, are pe post de centru (și de simbol), îl cităm iarăși pe Barthes, o mobilă care nu este masa de lucru, ci patul de odihnă: „... Atunci când ajunge la capătul chinurilor, Flaubert se aruncă pe canapeaua sa: e „marinată”, situație de altfel ambiguă, căci sensul eșecului este și locul fantasmei, din care munca, încet-încet, va reîncepe, dându-i lui Flaubert o nouă materie, pe care o va putea, din nou, șterge. Acest circuit sisific este numit de Flaubert printr-un cuvânt foarte tare: este *atrocele*, singura recompensă pe care o primește în schimbul sacrificiului propriei sale vieți” (Roland Barthes, *Flaubert și fraza*, în vol. *Gradul zero al scriiturii. Noi eseuri critice*, Chișinău, 2000, p.144).

Întru argumentare, semiologul francez, citează o automărturisire flaubertiană: „Nu ajungi la stil decât printr-o muncă atroce, printr-o încăpățănare fanatică și plină de zel”.

Pornim demonstrația noastră de aici de la convingerea fundamentală că putem vorbi de o similitudine: cazul lui Flaubert din literatura franceză îi corespunde, cel puțin prin voința formatoare, cazul Simionescu din literatura română (caz

generic, bineînțeles, privind și cazul Radu Petrescu, iar – în alte dimensiuni - cazul Camil Petrescu, cazul Petreștilor, să spunem așa).

O fervoare *frastică* fără egal e blazonul de noblețe și, firește, marca identitară a autorului *Ingeniosului bine temperat: dicționar onomastic*, asociată unei stări angoasante a căutării frazei desăvârșite, ce pătrunde întreagă operă ca un Golfstrom generator de climat epic special.

Pentru Mircea Horia Simionescu, *scriitura* este, în chip iarăși flaubertian, *o ființă totală*, căci *a scrie* înseamnă, la el, *a trăi, a gândi*. Sarcinile tehnice se conturează, ca la autorul lui *Madame Bovary*, în preferință pentru *compozitio* (nu pentru *dispozitio*), pentru clasicul *flumen orationes*, pentru „*legato-ul*” cuvintelor. „Pentru Flaubert, cităm din nou din Barthes, fraza este, în același timp, o unitate de stil, o unitate de travaliu și o unitate de viață; ea atrage – esențialul confidențelor sale privitoare la truda scriitorului. Dacă vrem să debarasăm cu adevărat expresia de orice dimensiune metaforică, putem spune că Flaubert și-a petrecut viața „făcând fraze”, fraza este, într-un anumit fel, dublul reflectat al operei, abia la nivelul fabricării frazelor scriitorul a realizat istoria acestei opere: odiseea frazei este romanul romanului lui Flaubert” (Barthes, *op. cit.*, p. 150-151).

Fraza este o unitate lingvistică pentru prozatorul prins într-o *paradigmă* (formele verbale instabile) și *sintagma* (expresiile stabile), este, ca rezultat al proiectului care a fondat-o ca obiect, *un lucru*.

Fiind concepută ca *obiect*, ea apare ca ceva finit, ca în creația poetică (metrică), și în același timp infinită, „nesaturabilă”, *neterminându-se* niciodată.

Târgovișteanul nostru e cuprins de asemenea de acest chin sisific al căutării frazei potrivite, al „înșurubării în instalații epice articulate”, al „operațiunii de sudură” a „legăturilor conjuncturale, menite să limpezească frazarea, înțelesul, să lege imaginile și stările învecinate de dictare, dar provenind din zone – să le numesc de extracție – extrem de diferite

au fost straturile sondate” (pasajele sunt din *Între vis și realitate*).

Ca model îi servește folosirea mulțimilor de particule gramaticale (electrozi ideali!, zice el în paranteze) cu mari efecte stilistice de Anton Pann.

Substituind masa de scris cu patul în care visează și manevrând un reportofon care îi dictează „o sumedenie de întâmplări, imagini, stări și semnificații fără un suport strict logic sau gramatical, dar de un interes poetic instantaneu”, caută înfrigorat modalități de înșurubare într-o frază „legată”, într-un text atât de „rotund” în desfășurarea lui și atât de „credibil” în ce privește intenția de a comunica ceva important, caligraful e paralizat de sperietura primei audiții, „urmată de nedumerirea furnizate de transcrierea pe hârtie”.

Este fixat, aici, însuși procesul trudnic de reveniri/ reluări asupra textului venit din adâncul somnului și dictat fără nicio grijă pentru fidelitate și acuratețe și *părănd* desăvârșit. *Părănd*, accentuăm noi, fiindcă mai departe se vorbește de eșecuri acumulate de-a lungul anilor „de a fi fluent, precis, cât de cât expresiv și interesant în vorbire”.

Așadar: un proces infinit de reveniri/ reluări, de chinuire/ netezire a frazei, de faceri/ desfaceri de fire de fabricație/ aranjare, de „elaborare lungă”, de extragere din DEX a unor termeni mai dificili: neologisme, arhaisme, cuvinte biblice, de „compunere a scenelor de literatură dintre cele mai fantastice”, de „aflare a locului pe harta figurilor epice coerente a imaginilor fugitive,” de *povestire*, fiindcă „literatură înseamnă poveste”, de găsire a formulei literare „închise precum drupa”, „înjghebării verbale candidată la literatură” de „comunicare a unui anume veșmânt” (prozatorul notează într-o paranteză: „gulerul tare și cravata emisiei/ scrierii sunt obligatorii), de vernisare „a modurilor în care se realizează, a procedeele literaturii (pieselor exemplare) esopice”.

Punând punct unor asemenea formulări auctoriale, citate exact sau cu o ușoară modificare, dar fără a le schimonosi sensul, tragem o concluzie edificatoare: starea de anxietate a frazării nu-l părăsește nicio clipă pe caligraf, fiindu-i datul destinal; el face *literatură* și totodată *metaliteratură*, meditează asupra acutului *facerii literaturii*. Practică și o insolită operație de punere pe casetofon a textelor visate sau produs în versuri diurne (bunăoară se îndeamnă să studieze felul în care se suprapun formele a două texte – unul al unui tratat științific, alcătuit de un lingvist, cel de-al doilea scris pentru un ziar, de-un literat, amândoi români și academicieni, e vorba de Eugen Ionescu

și Vlad Mugur) sau produse a reveriei diurne (o fi și doar imaginate): le analizează, le verifică, le compară, le împarte în literare și doar candidate la literatură, fără a le găsi, desigur, linia exactă de marcaj. În felul acesta *literatura* se ontizează, devenind *realitate* și se ontologizează, devenind *ființă*.

De aceea, multe texte eseistice apar ca niște tratate veritabile de *ars poetica*, marcate de dubla intenția clară de a relata *cum scrie el* și *cum ar trebui să se scrie*. Substratul didactic al unei asemenea intenții este evident, deconspirând o ipostază de moralist întru literatură. Dăm și de o automărturisire în *Vârstele*, care trădează o atare calitate: în unele cazuri (mai cu seamă în acela al laudelor și ironiilor la adresa unor confrăți): a făcut imprudența de a utiliza satira și fabula moștenite de la „vecinul său” Grigore Alexandrescu.

Reținem, spre exemplificarea caracterului de *ars poetica*, un pasaj din *Povestea? De nepovestit*, un eseu care este integral un text de artă poetică:

„Dintre zecile de probleme ale prozei (ca să restrâng discuția la propriul meu sector), evaluarea funcțiilor poveștii, supravegherea mecanismelor ce fixează povestirea în graficele scriiturii, mi se par aspecte de primă importanță (adaug urgența). E limpede că noutatea, înțelegerea mai pătrunzătoare a realității lumii în care cartea de literatură e amenințată de incuriozitate, nu pot fi dobândite decât reformând felul tradițional de-a povesti. Trăim o vreme a problemelor. Datele problemelor umanității, propuse literaturii, minus dimensiunile, sunt aceleași de veacuri. Formele sunt ceea ce se schimbă, ele suferă îmbătrâniri, atâta timp cât problemele omului, prin inadecvare la sensibilitatea modificată, îi împingea pe cititori să prefere gazeta, Tv-ul” (*Literatură dus-întors*, op. cit., p. 129).

Încheiem acest capitol cu observația, care se impune în mod logic și legic, că *scrierea* este *scriitura* (în sens barthesian); este *trudă*, *întreprindere*, *lucrare* reluată sisific până la istovire *lucrătură*, (fiindcă în interminabila sa metamorfoză este mereu *altul*), *tortură*, *meșteșug*, *povară*, proces mental *extenuant*, *experiență*, *operațiune* grea de *reducție și disecție*, *cercetare* neîncetată și *scriere* sângeroasă a paginii de *creionul roșu*, „*scormonire cu iscusință și răbdare a lucrurilor văzute și pe cele abia bănuite*), *depășire* (flaubertiană) a *plictiselii*, „*unul dintre cele mai importante secrete ale artei romanului*”. Precizam că toate cuvintele subliniate sunt ale caligrafului, care a pus în ele sugestia existențială a *muncii*, cuvântul care-i servește drept *nod epic*.

O carte de învățătură morală și estetică în siajul lui Flaubert

Vârstele (2007), definită auctorial drept ATELIER MHS („primim comenzi”), este, în fond, un jurnal intim, un caiet-album, în care sunt făcute însemnări în proză, versuri sau desene *pro domo sua*, cu sondări autoscopice, menite să surprindă fizionomia intelectuală (morală, sentimentală) a prozatorului.

Este o lucrare în genul *Bildungsromanului*, roman al formării unui scriitor, cu expuneri exprese de principii programatice, de manifeste estetice și de *minima moralia* pe care trebuie să le respecte. Este, apoi, o culegere *sui generis* de *caligrafii* precum o definește însuși autorul, de însemnări sub formă liberă, esențial eseistică sau mai exact metaromanescă, de *Fragmentarium*.

E mărturia încercărilor stăruitoare, obsedante, căci totul se pune, la Mircea Horia Simionescu, sub semnul *obsesiei*, a unor idei fixe și preocupării obositoare de a-și (auto) clarifica ce este arta, meseria de a trăi și ce este arta, arta romanului în speță, a epicului la general.

Modelul de *obositoare investigații* de documentare, de scrupulozitate, de „înalță conștiință a artistului față de sublima lui profesiune”, de căutătoare a tipurilor umane care să-i argumenteze ideea poetică și – mai cu seamă – a „cadrelor în care personajele să se miște și să se dezvolte nestingherit”, îl prezintă, firește Flaubert, portretizat în secvența a zecea. „Flaubert știa exact, notează caligraful nostru, cât spațiu se cuvine fiecărei părți a compoziției; (...) călătoriile „de documentare” sunt disproporționate de insistente, extrem de lungi, indiferent la noutățile pe care i le-ar putea oferi terenul, romancierul călătorește excesiv, cu ideea sa în minte, în căutare nu a cadrului cât a dispoziției în stare să traducă în cuvinte și structuri artistice ideea cu mult mai înainte maturizată” (*Vârstele*, Târgoviște, 2007, p. 13).

Călătoria se impune ca un topos fundamental și în opera lui Mircea Horia Simionescu: „O poftă nemăsurată de a călători, mărturiseste caligraful – predestinat peregrinării romantice, în *Răpirea lui Ganimedea*, îmi inundă inima, pe măsură ce viziunile se metamorfozează din nou, spre a deschide înaintea-mi drumuri nesfârșite”.

E vorba de a călători mai cu seamă imaginare, căci, după cum se menționează în aceiași lucrare, „toate bucuriile și mâhnirile călătoriei se înrudesc surprinzător de bine cu actul creației în mecanismul căruia alimentele necunoscutului, ale inovației sunt permanent reformate de cele dintotdeauna cunoscute”.

Mircea Horia Simionescu își recunoaște avantajul de călător prin cel de -al 20-lea secol și anume acela de-a putea repeta, și uneori a răsfoi, fapte și imagini acumulate un timp mai îndelungat de

cultura omenirii, deci întrucâtva mai bogate și mai îngrămădite decât cele la îndemâna unor Montaigne, Goethe sau H. Toune, la vremea lor”.

Vârstele reprezintă genul de narațiune hibridă, care amestecă genurile și este proprie caligrafului târgoviștean. Sunt cuprinse, altfel, însemnări jurnaliere, „fragmente de realitate brută”, tablete, ciorne, reflecții asupra expresiei și artei, în particular asupra condiției prozei contemporane (care trebuie să ofere „o satisfacție a răgazului a gratuității, a eliberării de presiune – imediatului, și mai presus de ea, de pregnanța Formei, magica întrupare a Ideii”), anexe la *Dicționarul onomastic* (U. Rang și U. Tang), evocări portretistice, medalioane ale personalităților (pomenitul Flaubert, J. J. Rousseau, Voltaire, Tolstoi, Petru Creția, Ion Vlasiu, Radu Petrescu), note de lectură, aforisme, sentințe („Păcatul capital al modestiei: nu știe să strige”; „Se leagă foarte simplu, se dezleagă foarte anevoios”), descrieri instantanee de momente și stări sufletești, de scene anecdotice, comentarii științifice.

Romanul de azi ar trebui să beneficieze, consideră autorul *Vârstelor*, de soluțiile tonifiate aduse de mijloacele eseului, de jurnalul intim, epistolă, procese verbale, referat, fotografie, filmul documentar- documentar, cetică, colaj, de împrumutul „de la băncile științelor a tot felul de module și articulații”.

Un atare conglomerat genular îl găsim și în *Ulise și umbra*, care e un pseudo jurnal, un fals tratat științifico-fantastic de călătorie, conceput în maniera *Pseudocynegeticasului* lui Alexandru Odobescu, manieră prin excelență barocă și fragmentistă, susținută de spiritul erudit-asociativ, hrănit cu „referințele docte”, de „puțul obscur”, al adâncurilor culturale și ajutat de calitatea de a zbura pe *aripile fanteziei*, precum se specifică în subcapitolul *Chemarea depărtărilor*. Textul autorului se amalgamează ușor cu textele unor nume prestigioase sau necunoscute, anonime. Sunt reactualizați (Ulyse, figura mitologică a călătorului (prin Părul Berenicii al lui Radu Petrescu), iar, dintre prozatorii moderni Andre Gide) „marele memorialist”, Thomas Mann, Anton Cehov, Franz Kafka.

Exuberantul spectacol al intertextualității e susținut de citate extinse din cronicarul nostru Ion Neculce (procesiunea mergerii lui Barnoschi-Vodă cu ceata de însoțitori din țară la Poartă), din Titu Maiorescu (călătoriile terapeutice) din Urmuz (călătoriile lui Turnavitu la insulele Majorca și Minorca, „compusă din duș, din spânzurarea unei șopârle pe clanța ușii Căpitaniei portului și apoi reînțoarcerea în patrie...”), din celebrele *Călătorii ale lui Gulliver* de Swift și din literatura de anticipație a lui Jules Verne, călătoriile lui Goethe în Italia, a lui Jules de Goncourt în Africa, sau a lui Gérard de Nerval spre Orient.

Călătoria este pentru Mircea Horia Simionescu, un mod esențial de

pătrundere „în esențele realității”, văzută ca un sistem închis de ferestre deschise, de revelare a unui *alt sens al existenței* și unei alte ființe în locul ființei.

Drumeția, se spune în finalul lui *Ulise și umbra*, dezvăluie „o realitate fără echivalent în lumea cunoscută altfel, mai nobilă, mai frumoasă”. Și autorul continuă: „Aproape că sunt ispitit să spun că se *crează* (subl. în text – *n. n.*), drumețind, mereu altă lumină, mereu alt aer, că obiectele încremenite în seriile amintite schimb întregul conținut al existenței mele, ivind sensuri noi. A călători înseamnă a învăța (în sensul cel mai didactic al cuvântului), să vezi, să iubești lumea, să te integrezi, cu tot ce ai mai bun, omenirii cuceritoare, valorilor și năzuințelor ei de mai bine”.

Acest do major final dictat evident de comandamentele epocii, nu pune, însă, în umbră celălalt mod de reprezentare a lumii – caricatural, coroziv, urmuzian –, ca „o lume pe dos cu moravuri, obiceiuri, erori și visuri deșarte (precum sună titlul unui subcapitol), în care valorile sunt realizate și răsturnate „cu susul în jos”.

Breviarul (anti)poc(i) eticilar.

Suntem pe deplin îndreptățiti, reieșind din *ceea ce și cum* face Mircea Horia Simionescu în domeniul epicii, să vorbim despre existența complementară a unui *Breviar al numerelor* și a unui *Breviar al antipo(i) eticilor*. Am putea spune, într-o *formulă rezumativă* (procedeu de altfel cultivat de el), că el *construiește* (face) scrierea și totodată o *deconstruiește* (o desface – preface -reface), în ideea de a ne demonstra ce înseamnă a scrie. Este, în consecință, un *scriitor* și un scriitor (în termeni barthesieni); Eugen Simion propunând ca sinonim românesc al acestuia din urmă termenul de *scrietor*, folosit de Slavici).

Voința formativă, radical – revoluționară, a autorului celor două breviare este de a realiza nu doar romane conform standardelor încetățenite ale genului, ci și, paralel, încastrate în rama epică, romane ale romanelor, adică *metaromane* (în termenii de azi).

Discursul epic atât cât este, cu teme și scene preluate din pânzele romanești precedente, apare mereu întrerupt de o mulțime de paranteze (de fapt autorul sare dintr-o paranteză figurată care reprezintă lumea și actul creativ), digresivni, inserții (ca în cinematografie, pentru a fi mai clar un detaliu discursiv), excursuri teoretice în filozofie, psihologie, științe exacte, fragmente intertextuale, „însemnări nocturne”, dialoguri cu colegi de breaslă, formule aforistice, istorii livrești, alegorii animaliere, note de lectură, observații morale și psihologice...

Majoritatea operelor lui Mircea Horia Simionescu se axează pe *autoreferențialitate*, prozatorul fiind prezent ca narator sau proiectându-se în alte personaje cu funcția de naratori. Este o heteronomie, care susține pluriperspectivismul și polifonismul discursului epic. Însuși autorul, animat de o pasiune de *a povesti* în măsura în care e

însuflețit de o pasiune irezistibilă de *a cunoaște* formele și structurile lumii (expresia îi aparține).

Exploatarea și toate calitățile de povestitor, se impune prin schimbarea spontană a registrelor stilistice și planurilor narative, unghiurilor de vedere (fiecare personaj vine cu un mod propriu de a înțelege lucrurile): îi reușește în egală măsură modul discursiv, comic, ironic, parodic, satiric, fantastic sau absurd.

Specificitatea caligrafului o dă *antifrasismul*, schimbarea imprevizibilă a sensului discursului epic: insinuarea subversivă în el a unui sens ironic capabil de a-l relativiza și a-l reduce la absurd. E o punere de speță funambulescă sub semnul paralogicului, al patafizicului, aducând aminte de Alfred Jarry, care este și autorul unui roman denumit *Gestes et opinions de docteur Faustroll, pataphysicum*, sau de Urmuz al nostru.

La Mircea Horia Simionescu, găsim mai degrabă o figură clasică precum *simularea per contrarium*, o simulare a unei contradicții între expresie și sens;

Ironistul „spune contrariul a ceea ce se dorește să se înțeleagă, privând cuvintele sau propozițiile de valoarea lor reală sau completă, de obicei printr-un element ajutător cu rol de semnal: ton, gest, „aer”, „ironic” (cf. Marian Popa, *Comicalogie*, București, 2010, p.216).

Fișele caracterologice din *Dicționarul onomastic* se constituie din jocurile de cuvinte, din calambururi sau din caricaturizarea grotescă, în romane, însă, dăm de un mod ironic *situațional*. Eugen Simion, care definește exact naratorul din ele ca fiind „un specialist în bazaconii, doctor în linii strâmbe, erudit al mistificației” citează transcrierea fantezistă a vorbirii în dodii a lui Anton.

Pann, identificat cu Jules Renard, întâlnit pe stradă („aducea cu Jules Renard, dar din spate era ceva mai spătos”): „Și: spunându-mi cum te numești, ca să-ți spun eu ce mănânci. Căci: tot ce visează el ca un pașă, îmi strică mie somnul, când vine ora culcării. Însă: dintre sute de catarge, unele au nevoie de reparații neîntârziate. Dar: știe să mă refuze ucigător de politici. Pentru că face economii la faptă și se justifică printr-o mare risipă de vorbă. Apoi: nimic din ceea ce e uman nu-i e indiferent. Fiindcă, distrat, dă buletinul meteo după închiderea programului la radio; când revine, de dimineață, vremea s-a schimbat. Ca acela care luptă pentru o cauză fără motiv. Sau: ca acela care preconizează trecerea timpului prin toate cauzele, preferând vocativul. Sau: ca acela care își făcuse din diletantism o adevărată profesiune și se vede cât de acolo: poetului fericit nu-i plac versurile feroce. Că: viața nu-i un agon, de vreme ce n-are linie de întors”...

Se face și o apologie a literaturii care „să nu spună nimic”, ci numai „să arate”. Această facultate de „a arăta” este totuna

cu puțință de a afla „ce se întâmplă cu tine și cu lumea”, altfel zis, de a-ți lămurii tainele existenței prin toate cursurile primejdioase ce ți se întind și prin a nu-i răpi și nu a obstacula literaturii de a te ajuta „să ai în ochi” - cităm exact - „erupția și natura gemă, ghemurile încurcate, ocoliturile, prăpăstiile, curbele meteorice, cristale de muțenie sau penumbră”. E o modalitate potrivită nu doar de a înțelege „ce se întâmplă cu tine și cu lumea” și „cu primejdiile ce nu ne clintesc un singur fir de păr de pe cap, și cu vibrantele bucurii trecătoare, din capul locului menite să ne piardă prin grădinile Raiului, Cert, literatura nu e publicistică”. Ni se spune tranșant că, spre deosebire de înregistrarea reportericească a faptelor, literatura caută să releve misterul existențial pe care acestea le ascund.

Cum poate face ea așa ceva? Prin explorarea subconștientului, a acelor acte ale ființei noastre care nu se supun rațiunii, logicii, anumitor legi și convenții, unei anumite ordini și unor norme prestabilite. *Gratuitul*, scump suprarealiștilor și nouă, îi spune autorul romanului *Cum se face prietenului său Costache Olăreanu*, nu trebuie să oblige la dezbateri teoretice inutile privind domeniul profunzimilor psihice. „Fiindcă le știi, adaugă el, și încă te trudești să le dibui secretul; mă voi mărgini să-ți vorbesc doar despre tehnica extragerii la suprafață a fugitivelor imagini. „senzații”, dibuiri de realități, metamorfoze ale formelor (colecționate sau desăvârșit imaginare, nemaivăzute și nemaivăzute), fantasmagorii cu sens ascuns, evidente contrase în formule de neprețuit”. Mircea Horia Simionescu își propune, așadar, ceea ce își propunea programatic André Breton în *Primul manifest al suprarealismului*, să exprime, în orice manieră, *funcționarea reală a gândirii* și să urmeze principiul *dicteului automat*, care este „un dicteu al gândirii, în absența oricărui control exercitat de rațiune, în afara oricărei preocupări estetice sau morale”.

Formele epice se schimbă ușor, luând aspecte diverse de evocare, descriere, relatare a unei scene de viață, de proiectare fantezistă, imaginară, patofizică de reflecție eseistică de însemnare de jurnal sau de schiță portretistică.

În *Paltonul de vară*, apare o întreagă disertație despre obiectul fără obiect care se află între dop și bănuțul de lichid de un centimetru cub din gâtul sticlei: „Cercetați atent cu azul, tăcerea consistentă ce se depune în camera unde vă aflați, preferabil noaptea, și veți auzi de la un timp cum pocnesc în toate ungherele obiectele fără obiect, care au stat în așteptare în crăpăturile zidurilor, ale mobilei, ale mașinei de scris. Creioanele sunt pocnete, lungite puțin câte vârful unde se află șlefuită mina, cărțile - mai ales cele cartonate - produc pocnete moi, leșinate, prelungindu-se într-un fel de

șuierat, ai zice că sufletul lor se dezumflă ca un cauciuc înțepat de un bold, ghetetele de sub pat, pieupul, tablourile cu ramă groasă, cutiile cu mărunțișuri trosnesc sau, aproape neauzit, nu cumva e vorba de o impresie și răsunetul e sorbit de încăperile interioare, înguste ca glandele lacrimale, întortocheate precum vasele capilare?”

Disertația continuă cu o observație privind zborul acestor pocnete într-o zonă unde se destramă instantaneu în aer, și se transformă în pulbere fină.

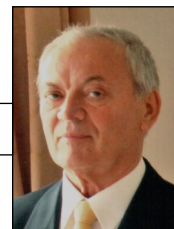
În finalul subcapitolului (al 48-lea) apare o asociere a acestor obiecte fără obiect cu „ideile, trăitoare ca paraziții în tivurile lucrărilor: „Se semnaleză printr-un pocnet, pot fi desenate pe hârtie prin unirea punctelorperate și alcătui o geometrie, se destramă îndată ce desenul părea că s-a închis într-o formă și putea fi comparat cu altele. Te întrebi, înapoiindu-te de la efect la geneză, dacă scandalul căruia i-ai fost martor a fost adevărat.”

Într-un alt subcapitol (al V-lea) se conține o disertație asupra obiectului cu existența efemeră, precum *semeringul*, *nota de clavecin*, *scaunul de closet*, *oul de găină*, *țurțurul de gheață*, *stiloul Parker*, *săpunașul de bărbierit*, *peștișor din plastic*, *proteza dentară sau cârligul de rușe*.

Mișcarea epică holografică sau caleidoscopică, având directivitatea liber dirijată a laserului, asigură anume gratuitatea actului literar, despre care autorul îi vorbește prietenului său Costache Olăreanu.

Fragmentarismul, promovat programatic de romanticii germani și de postmoderniști, este, la coregrafii Seabii literare și artistice de la Târgoviște o dominantă a discursului diegetic, constând nu doar în cultivarea unor mijloace formale: digresiuni, paranteze, inserții, dezlocările temporale, sincopările ritmice. E la mijloc o viziune asupra lumii constituită – în spiritul unei noi paradigme epistemologice – ca un întreg în care se află părți într-o infinită interacțiune de auto-similaritate. Conștiința accentuată a formării ei nu din entități stabile, închise monadic în sine, ci din contrarii, din fragmente aflate în opoziție, în tensiune sub semnul indeterminismului și disconuității, al „crizei în obiect” (expresia e la Blaga). Eul, în această lume, e alcătuit din multiplicitate de persoane (măști), adunate, după cum zice Nietzsche într-un „Eu, de unde și reprezentarea teatralității ei, a unui *theatrum mundi* cuprins de un joc absurd, dar strălucitor, sub formă carnavalescă. Această multiplicitate o găsim în *Dicționarul onomastic* și în romanele lui Mircea Horia Simionescu.

De notat că fragmentarismul așa cum îl găsim și la toți caligrafii târgovișteni, face casă bună cu *eseismul* și *diarismul*, lucru ce se întâmplă de altfel la Emil Cioran, Mircea Eliade, la romantici și posmoderniști (a se vedea în acest sens considerațiile lui Dumitru Tiutiuca din *Onto-fractalitate literaturii* Iași, 2013).

EXTERITORIALIZĂRI

Plecări, veniri și reveniri

1. Cineva care *stă*, conformat unui program genealogic, ilustrând și conferind identitate unui context spațio-temporal;

2. Cineva care *pleacă*. De voie, de nevoie, obligat, pedepsit, alungat, din curiozitate, motivat de o țintă, un ideal, o misiune, o amenințare, un eșec, o deziluzie, din lașitate, din ignoranță. Adam & Eva, Nicolae Bălcescu, Al. Ioan Cuza, Regele Mihai I. Otilia. Manon Lescaut surghiunită în America. Eroii cu iubirea zdrobită la sfârșitul unor romane. Moare Elena și Elescu pleacă: *“De doi ani nu mai știe nimeni ce a devenit. Un ziar din Martinica anunța în acea parte a lumii prezința unui român, este un an de atunci. El nu a scris nimănui, nu a tras nici o poliță. Ceea ce lasă să se crează că a perit prada frigurilor galbene sau în rebelul din urmă între statele Americii.”* Mari artiști ruși pleacă înaintea începerii prigoanei staliniste. Pacea.

3. Cineva care *vine*. Adică cineva care a plecat cu unul din motivele indicate anterior cunoscute sau nu de localnici, venit public cu identitatea sa, cu una de mascare sau incognito.

4. Cineva care *revine*. De voie, de nevoie, obligat, cu misiune, inexplicabil, periodic, definitiv. Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte. Țiganul din romanul lui Garcia Marquez, Vladimir Tismăneanu. Sorin Alexandrescu, Elescu nu se mai întoarce din Martinica, dar Elena Udrea revine din Costa Rica.

Cineva care vine, revine, stă sunt schemele posibile ale narativului, ca realitate sau literatură, cu care sunt dezvoltabile conflicte, fapte și situații de tip intensiv sau extensiv.

Cineva vine, pleacă, determinat de calitatea spațiului. *“Vreau o țară ca afară”* (Vunk) sau *“Vreau afară din această țară.”* Contează pentru oameni de știință, tehnicieni și artiști incapacitatea țării lor de a le omologa, valorifica și onora ideile, faptele, concepțiile, operele, invențiile. Succesele în lume ale unor Enescu, Brâncuși, Cioran, Ionescu, Eliade, Palade, C.V. Gheorghiu, Celibidache, Dinu Lipatti susțin opinia că nimeni nu-i profet în țara lui, ba și pe aceea că e suficientă

plecarea pentru relevarea valorii. August von Platen se deplasează în Italia convins că dacă un Goethe s-a dezvoltat atât prin călătoria sa acolo, el care este cine este va deveni și mai și. Invers, valoarea locală trebuie omologată din afară. *“Dacă ai o idee genială, de logică sau de bun simț, nimeni nu o preia, nu o dă mai departe. Trebuie ca cineva din Occident, neapărat, să o lanseze, ca să auzim de ea, ca să se spună probabil ulterior, dar noi am spus-o de mult, suntem protocroniști!”* (Grid Modorcea, **O profeție istorică**, Națiunea, 13.12.17). Modorcea se referă la propriul caz: a conceput Teoria Universalului Limitrof înainte ca Stephen Hawkins să fi lămurit planeta ce-i cu găurile negre, în situația în care ortodoxia e pe calea catafatică, iar catolicismul pe cea apofatică. Dar a fost ignorat.

În spațiul român au venit unii pentru mai mult sau mai puțin timp, chiar și pentru a deveni, cândva-cumva, români. Slavi, începând cu secolul VI. Unguri, în secolul 10. Germani. Desigur, slavi, unguri și germani care-și vor asuma și poziții de descălecători absoluți, acest spațiu fiind total lipsit de locuitori. Greci și armeni din secolul 18. Evrei din Galiția și Rusia în secolul 19. Ruși, după primul Război Mondial, Revoluția bolșevică, războiul civil și chiar după al doilea Război Mondial. Polonezi, în 1940, după împărțirea țării lor între Germania și Uniunea Sovietică. Alți greci în anii '50, când în țara lor se impune o dictatură militară anticomunistă. Chileni, după uciderea președintelui Allende. La începutul lui 2015 sunt în țară 60.000 moldoveni, circa 50.000 turci, chinezi, din alte state europene și din Orientul Apropiat. Din 2021 vin ucrainenii de frica rușilor după ce au luat românii ceva din țară. Dar românii?

Cifra exteritorializaților a variat fatalmente, prin instabilitatea granițelor: români în Serbia, Bulgaria, Rusia, Ucraina, Ungaria. adică și bulgari, sârbi, ruși, ucrainenii, unguri în România.

Altfel, s-a tot subliniat în timp că românii n-au avut vocația exteritorializării, organică la alții. S-a zis, un popor vegetal. Ființe cu imobilitatea dată de rădăcini. Un popor fără obsesia spațiului vital, care

trebuie să fie mereu mai vast decât este cel propriu. Fără spirit colonialist. Fără mentalitate de hoardă și fără instinctul Drang nach Westen, tipic atâtor triburi barbare. N-au tâlhărit ca tătarii porniți să jefuiască recoltele din spațiile altora și ceea ce se mai găsea de mâncat, băut și violat. Spiritul militar s-a redus modest la apărare, atacurile dincolo de granițe au fost purtate pentru reluarea unor teritorii luate de alții sau, ca în cazul celui de al doilea Război Mondial, prin supunerea la interesele altora și teama de a nu mai pierde ceva din ce le-a rămas. S-au evocat totuși deplasările ciobanilor cu turmele din Panonia până-n Caucaz: dar este de presupus că din atari exteritorializări au rămas doar efemere căcăreze sau hoituri chiar până-n postdecembrism, în regiunea Torino doi ciobani cu turma sunt uciși bestial, cu lovituri de bătă în cap (27.10.17). În iunie 2021 presa anunță că e criză de ciobani în nordul Moldovei, situație în care sunt aduși oieri din Bangladesh. În condițiile neunirii teritoriale, pare exteritorializare și fuga unui boier sau vodă din Valahia în Moldova sau Ardeal din cauza altui vodă care, de fapt, este un exteritorializat în spațiul român venit din cele otomane sau un aventurier italian. În acest context și în funcție de preocupări scriptice manifestate doar izolat, în limitele unor voievodate sau regiuni ferm supuse imperial, conștiința apartenenței la un spațiu român este nesigură, eventualele relații fiind realizate alienant, în cadrul statului de vasalizare în care-și educă specific oamenii. Această situație singulară e atenuată după 1859, când se produce și sub raport administrativ unirea de conștiință etnică și de limbă susținută și de români aflați în alte țări.

Pleacă la studii tineri, într-o exteritorializare temporară, cu gândul întoarcerii. Sunt puține cazuri de români duși din dorința aventurii. Există călători cu itinerarii limitate în timp sau spațiu și boieri care vor să stea la Paris, în baza exploatarea a ceea ce au în țară. Ca italienii, au plecat ardeleni simpli în America din motive economice și unii s-au întors, câte unul pentru a ajunge în vreun lagăr comunist.

În secolul 19, învățământul universitar local fiind quasi-nul în unele domenii, tinerii studiază în Vest, în special în Franța, Germania și Austria. Se întorc în țară pentru a-și face un rost și pentru a ajuta la ridicarea țării. În regimul comunist studiul intern progresează, astfel că un inginer sau un medic sunt suficient de competenți ca, reușind să parvină în Vest, să-și pot face acolo un rost.

Comunismul a interzis ieșirea din țară din diverse motive, combătute vehement de Occidentul care afirmă că satrapii locali au făcut din România lagăr și închisoare. Desigur, ar fi fost interesant de urmărit reacția vestică în cazul în care regimurile comuniste ar fi permis libera circulație de

masă. Comportamentul comunist a fost însă unul radical antinațional, cel puțin în ce privește pe expatriații din arte, cultură și științe: în loc să fie sprijiniți fie și discret în lume după plecare, ei n-au mai existat nici măcar prin nume, nici operele din țară, decât dacă era cazul vrunei atac extrem: Eugen Ionescu, Constantin Virgil Gheorghiu, Vintilă Horia, Horia Stamatu, Mircea Eliade, Nello Manzatti. Români legați de mișcări politice și guverne de până la 30.12.1947 se refugiază din Vestul Europei până-n Argentina de teama unor sancțiuni nemeritate. Fracturile politice de după 23.8.1944 și noua exteritorializare a unei părți a acelorași trăsături prin pierderea de teritorii și exil au ca urmare dezvoltarea unor problematice paralele cu ignorări și cunoașteri fără recunoaștere, în măsura în care oficialitatea sovietizată s-a obligat să promoveze pe frontul Războiului Rece.

După decembrie '89 exteritorializarea de tip politic apare ca anulată cel puțin formal. «*Tema emigrației nu mai e prohibită: este chiar la vedere, la modă! "Cușca patriei" nu mai are gratii din sârmă ghimpată, ci din materia perversității noilor stăpâni...*» (Vasile Andru **Păsările cerului**, 1999, **Introducere în timpul romanului**). Există deci motive ca românii să fie cei ce comit cea mai mare plecare de oameni din istoria Europei din ultimii 2000 de ani, printr-un fel de simetrie cu germanii, care constituie cea mai mare masă de populație revenită în teritoriul de bază, în funcție de finalul celui de al Doilea Război Mondial.

Postdecembrist apare posibilitatea vizitelor sau revenirii celor plecați. Fenomen definitiv și pentru celelalte state ale fostului bloc sovietic.

În timpul guvernării comuniste relațiile celor din țară cu "transfugii", "emigrații", "refugiații" sau "exilații" fuseseră dificile, unele și sancționabile. Existaseră de altfel suspiciuni și conflicte în lumile celor plecați. Normalizarea postdecembristă a schimbă și terminologia. Cei plecați fac *diaspora*, sunt *diasporeni*, *diasporizați*, *diasporiți*, *expatriați*, *exteritorializați*, *extrateritorializați*. Din *expatriat* se scoate și tot mai folositul *expat*, în baza reflexului modern de prescurtare, chiar dacă secvența de bază își schimbă sensul prin sufixul de semnalizare a patologicului. În regimul comunist diaspora nu e un termen folosit; apoi se confundă uneori *exil* și *diaspora* și astfel Enescu, Brâncuși sau Eliade sunt puși lângă muncitori sau interlopi postdecembriști, iar onorurile meritate de luptători anticomuniști ca Justin Liuba revin grație unui George Maior lui Theodor Damian (Gr.I. Culian, **Dispar reperele exilului românesc**, Cotidianul, 20.4.20).

Termenul diaspora rămâne relativ. Sensul e adecvat utilizat pentru Grecia antică, o mulțime de unități civice relaționate pe coastele Mediteranei și

Mării Negre, pentru evrei și pentru Britania inițial colonizatoare, ulterior prin Commonwealth.

Se ajunge la banalizarea circulației continui între patrie și expatrie pentru afaceri, vizite de familie, eșecuri profesionale. Se revine din alte state cum se pleacă în alte state, pentru a evita urmările unor infracțiuni penale. Se pleacă pentru a nu muri în România (Ovid S. Crohmălniceanu) și se revine pentru a muri în țară sau ca mort, pentru reunirea cu cei dragi din cavouri. Mai puțini sunt remigrații, dintre care unii cred, până la eșecul exemplar, că pot activa politic în noul context intern. Sunt de altfel opinii și evenimente care frânează impulsurile revenirii. Au plecat legionari în lume, dar la 13.6.90 orele 21.45, în timpul Mineriei, preș. Ion Iliescu afirmă că s-a produs *“o rebeliune legionară... care trbuie înăbușită în fașă”*.

Atitudinea față de exteritorializare variază. *“Sunt șocat de capacitatea de a risca a celor care pleacă.”* (Cornel Nistorescu, **Emigrezii și tu?** Cotidianul, 10.4.17). Un fenomen de masă, dacă *“În fiecare oraș și oră există câte o autogară sau măcar un punct de plecare în străinătate”*, – trambulină în neant sau rana fiecărei localități din România. În ansamblu, *“Emigrația îi soarbe pe cei slabi și le dă putere celor cu spirit de învingători. Oamenii nu suportă să muncească la greu sau să tragă mîta de coadă pe aproape nimic. Mai bine risc, mai bine plec... Cei care recurg la această soluție sunt oameni speciali și disperăți, puternici și cu o capacitate de a înfrunta valurile vieții, cum nu întâlnești la mulți din cei rămași acasă. Migrația economică stîrnește o energie ca o bombă... Pentru cei cu cap, plecatul este o inițiere, un exercițiu, o probă, o instrucție dură, o academie fără teorie... Pe unii, această experiență îi îngroapă. Pe alții îi întărește și îi ridică.”*

Teoretic și practic, românii nu mai sunt exilați definiți în raport cu regimul politic. Norman Manea simte apariția unui *“Exil global”*, ca generalizare a evreului etern rătăcitor. Cum referința e făcută la persoana întâi plural, se poate concede că nu privește doar etnia lui. Se trăiește din secolul 21 în epoca marilor migrații, lumea și-a pierdut centrul, iar individul își caută cu tenacitate obsesivă și mobilitate undeva locul liniștei.

Cei plecați interesează puțin pe guvernării preocupați de propriile probleme de supraviețuire. *“În timp ce națiunile europene devin tot mai atente la propria identitate, noi ne împingem singuri către migrație.”* (Dan Dungaciu, **Ne-am educat să fim cetățeni de nicăieri**, interviu, **Imigrația apare când devii exilat în propria țară**, Lumina).

Statul nu dispune nici măcar de un mecanism serios de înregistrare a

populației din țară și cu atât mai puțin a celor plecați care sunt încă cetățeni români, comod și chiar util fiind pentru oficiali fiind termenul *Diaspora*. Cu Legea 299/2007 Camera Deputaților reușește să organizeze un Congres al Românilor de Pretutindeni, al cărui prim obiectiv va fi numirea unui consiliu cu membri aleși dintre delegați omologați prin 500, apoi prin 250 de semnături adunate în scurt timp, poate voit scurt, de organizații fondate în state europene date ca semnificative, SUA, Noua Zeelandă și Australia nefiind reprezentate. De unde, proteste: lipsă de echilibru, de obiectivitate. Sunt suspiciuni privind autenticitatea semnăturilor și dificultatea verificării lor, a compunerii dosarelor. Doar 52 dosare din cele 300 primite sunt analizate și la 7.6.16 se livrează numele a 46 delegați admiși, prezenți fiind 48. Pentru această manifestare organizată penibil se alocă 300.000 €.

La electoralele din 11.12.16 Diasporei i se alocă 4 deputați și 2 senatori, numărul alegătorilor fiind de circa 610.000. Se pretinde alegătorilor să se înscrie în Registrul Electoral, deși s-ar fi putut ține cont de registrele Serviciului de Pașapoarte al Autorității Electorale Permanente. Cei 6: Adrian Anghel, Viorel Ricard Badea, Dan Diaconescu, Mircea Lubanovici, Ovidiu Raetchi, Eugen Tomac. Indivizi fără notorietate rezultată din profesii, idei, fapte sau charismă.

Ulterior, conform unor noi decizii, li se vor cere acte, direct sau prin poștă electronică, celor ce vor să voteze. Pretenție care îndepărtează oricum și pe unii din puținii alegători amatori.

Așa-numitul Departament pentru Românii de Pretutindeni beneficiază de conducători similari. Se perindă William Brânză (ulterior penal pentru evaziune fiscală), Bogdan Stanoevici (actor plecat la Paris în 1989, revenit în 2011), Eugen Tomac (ulterior și penal, dar băsist și lider al partidului acestuia). Sandra Pralong (*“o româncă de neoprit”* cf. Daniela Oancea, consilieră de-a lui George Soros, consilieră pentru Diasporă a preș. Iohannis în 2015) Natalia Elena Intotero din ianuarie 2018. Ultima duminică a lunii mai devine oficial *Ziua Românilor de Pretutindeni*. Guvernul Grindeanu dispune și de Ministerul Românilor de Pretutindeni condus de Andreea Păstîrnac, care va inaugura la 24.10.17 *“Diaspora StartUp.”* Cine vrea să deschidă o afacere în cazul revenirii în România ar primi la început 40.000 €. În decembrie 2016 se propusese și înființarea *“Ministerului Repatrierii Românilor”*, fără să se precizeze motivele pentru care aceștia ar putea sau ar voi să revină cu ajutor ministerial. Ministerul Românilor de Pretutindeni e desființat de premierul Ludovic Orban (oct. 2019).

„VISUL ESENȚIAL” AL POETULUI

Plurivalența creatoare a devenit în fenomenul dinamic al literaturii contemporane o calitate specifică, ilustrată, mai cu seamă, în cadrul generației optzeciste. Scriitori precum Mircea Cărtărescu, Gabriel Chifu, Nichita Danilov, Gellu Dorian, Horia Gârbea, Marta Petreu, Varujan Vosganian ș.a. se manifestă la același nivel valoric atât în poezie cât și proză. Dintre optzeciștii cu debut întârziat, din motive conjuncturale, se remarcă Ecaterina Petrescu Botoncea prin simbioza armonioasă dintre genurile literare, realizată în scrierile sale mixte, mizând pe preeminența poemului în

proză. A debutat editorial în 1992 cu o carte de poezii, *Infarct sufletesc*; semnată cu numele nativ din Bucovina de Nord a strămoșilor (chiar dacă s-a născut în București): Ecaterina Botoncea. Culegerea poetică fiind urmată de alta de povestiri (*Treptele cerului*, 1995) și de romanul cu substanța extrasă din mitologia biblică *Femeia lut* (1996). Interferența genurilor este cu talent probată, mai cu seamă, în

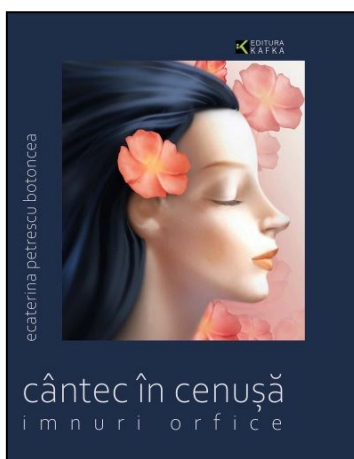
jurnalul unui medic anestezist – Camino // drumul spre lumină din 2018. A revenit la poezie în 2020, cu volumele *Te întrebi cine sunt...// poeme necanonice* și *Frunzărind galben // poemele recunoștinței*. Iar anul trecut a publicat romanul de actualitate *De dincolo de dimineți* despre războiul de cucerire din Ucraina, în care realismul narațiunii se îngemănează cu lirismul ce ornează țesătura romanescă. Aproape concomitent, Ecaterina P. Botoncea, fructificându-și energia creatoare nestăvilită, a elaborat *Cântec în cenușă // Imnuri orfice* (Ed. Kafka, București, 2022), o culegere poetică definitorie, alcătuită în maniera unui ciclu omogen, fără titluri despărțitoare în cadrul poemului continuu..

În *Cântec în cenușă*, confesiunea lirică este timbrată de crezul religios profund, mărturisit cu naturalețe și patos temperat, dar fără exagerări canonice de dogmă bisericească. Cum transpare din enunțul de artă poetică: „Te port cu mine în visul meu esențial, Tu, venit din mările pe care, cu sete, le-am înghițit, din zăpezile siberiene pe care, cu respirația inimii mele, le-am topit, din crivățul care mi-a ars ochii și mi-a purtat nevederea până la întâlnirea cu țărnul timpului răscolit de plânsetul pescărușilor, mi-ai deschis al treilea ochi, al citirii în spații /.../ ești poezia dimineților fără de care soarele nu

vrea să răsară, ești liliacul înflorit în toamnă, peste drum de casa mea...”

Visul esențial se împlinește prin comunicarea mistică (și misterioasă) directă cu divinitatea: „Puteam să mă nasc frasin sau lespede de piatră pe fundul unui râu, dar m-am născut vis, ca să cutreier gândurile lumii și ale lui Dumnezeu, cuprind cu imaginația privirii mele culorile curcubeului pentru a mă recompune după fiecare ploaie,

hoinăresc în Univers, printre sori și stele, vibrând în rezonanța depărtărilor...” Subiectul liric depășește frontiera realității tinzând către cunoașterea deplină prin percepție metafizică. Se conturează astfel o biografie spirituală, „sub cupola aurită a iubirii de Dumnezeu”: „Sunt un om fărâmițat de timp, născut din moartea/ predecesorilor mei, trebuie să fi dormit o eternitate,/ dincolo de ea însăși, fără stele, în uitarea viitorului/ și a prezentului, ca să poți visa un trecut ca o/ dimineată, orbul traversează cu ochii/ rostogoliți în alb pe simțul pipăitului, un clarvăzător/ are nevoie de întunericul morții pentru a contura/ lumina pe ochiul din slava cerului, lumina are/ nevoie de întuneric pentru a fulgera înălțimile,/ iar eu am nevoie de Tine, clepsidră răsturnată în/ mine, pentru a mă umple de nisipul Căii

Lactee.../ Luminator peste toate nopțile visate de timpul meu...”

Rostirea poetică monocordă a imnurilor de proslăvire a divinității este evitată de Ecaterina P. Botoncea prin glisarea viziunii înspre splendoarea peisajului natural, în genul unei concepții panteiste despre lume: „mângâi Luna cu degetele alungite, o așez pe pieptul meu și o simt cum se zbate ca un porumbel, bolta cerească miroase a mână de Maică a Domnului, sălcii pletoase, pline de păsări cântătoare, apleacă întunericul până la pământ, scormonesc cu ochii cerul să gălesc stelele, ouă sîdefate de lumină ale Păsării Măiastre, albe, în cuiarul infinitului, cuprind tăcerea, fără șovăială, simțind în nările mele apropierea Îngerului, care în pacea nesfârșită are chipul Tău...” Pe asemenea fundal natural este proiectat mitul renașterii din cenușă a Păsării Phoenix, în simetrie cu regenerarea naturii primăvăratice. Dar și al Învierii lui Iisus, cum se sugerează într-un inedit monolog liric: „Când voi fi iarăși pasăre cu aripi întregi, întins peste toate, peste acești munți și peste aceste ape, Adam și Evdochia poate își vor fi pierdut neamul în somnul cel lung, precum copacul își pierde ramul cuprins de omizi, risipit în văzduh, în hohotul de durere al / Maicii Domnului,/ a Sfântului Duh...” Ființa poetică însăși simte fiorul renașterii: „ca o pasăre în/ cenușă cânt, cuvântul mi-e iubire pentru lutul Tău/ sfânt, și nu știu dacă e bine sau rău că mă simt/ pom și nu om, îmbrăcată în frunzișul îngălbenit,/ toamna, de Dumnezeu, dar atât de duos dezmiertat/ primăvara, vânt frământat lângă pământul/ arat, crengi aripi îmi ridic să-ți cuprind coroana/ însângerată de spini”. Un vers memorabil din alt poem fără titlu, (*Ai năvălit în pieptul meu cum năvălește lumina în întunericul odăii*), trimite sugestiv la propria condiție existențială creatoare: „iar eu devin fluture galben, polenizând viața care renaște odată cu mine”.

Subtitlul volumului, *poeme orfice*, pare, la prima impresie, inadecvat, întrucât majoritatea poemelor dezvoltă similar compoziția ideatică a psalmilor. Însă încadrarea în *orfism*, curentul religios din antica Grecie care prevede dualismul trup-suflet și propune credința în metempsihoză certifică sintagma titulară. Într-un poem ilustrativ, ființa poetică suportă, sub acolada visării, transmigratia sufletului într-o suită de transformări organice sau reîncarnări simbolice: „Sunt nenumărate și impetuoase noduri și vintre, unele aparținând viitorului, altele prezentului și trecutului, sunt prima nojiță de viață ce a răsărit pe pământ, sunt vuietul din

pădure și lacrima căprioarei împușcate de vânător, sunt templu zalmoxian și chemarea tulnicului la rugăciune, sunt femeia dacă și ultimul prunc al ei prinse în scutece și nenăscut încă, sunt slobozire de mantre și șoapte vrăjitoarești, sunt susurul apei oprit în stâncă”. Adăugând în alt poem, pe aceeași filieră tematică: „sunt cântec de cenușă, cuib de păsări călătoare, și tot ce prin iubire-am dobândit, sub semnul de cruce-n binecuvântare, deșertice comori ce-am risipit...străveche sunt, olimpică prin așteptare, femei sunt în semnul infinit...” În compoziția originală a Ecaterinei Petrescu Botoncea, imnurile orfice se contopesc aievea cu imnurile religioase. În acest sens, apare remarcabilă opinia lui Vianu Mureșan din sistematica prefață a volumului, *Poezia ca formă a devoțiunii laice*, despre sinteza dintre arhaic și modern în lirica autoarei: „Păstrează miezului tematic al situației/trăirii religioase, dar totodată își permite libertatea rostirii libere, personale, specifică celor mai noi formule ale liricii moderne – care nu mai este o poezie a lumii/naturii, nici a socialului, ci una a Eului”.

În continuitatea grupajelor anterioare, și în acest volum, cu prioritară concepție metafizică, spațiul poetic este complinit prin incursiuni ale *eului* în memoria afectivă, dar și în realitatea imediată. Pătruns de fiorul melancoliei, subiectul liric din prezent evocă nostalgic casa bătrânească (evident bucovineană) în spirit animist: „Nu plânge casă bătrânească, timp îmbrăcat în straie vechi de sărbătoare, m-am întors la tine să-ți sărut o binecuvântare cu care m-ai însoțit la plecare, rămâi frumoasă, îmbrăcată în haină albă și împodobită cu împletitura de iască a pădurilor virgine de altădată, veșnic mireasă, zâmbetul ți-e trist, lăsat în colțul cu grinzi atinse de vreme... stins... și ochii plânși, prinși în zăbrele, în pridvorul tău dădeam pâine din palmă la rândunele/.../azi strânge-mă las pieptul tău cald, în înmiresmat pat de paie și flori de câmp, între perne de zestre, și lasă-mă să te scriu carte de poveste pentru strănepoții nucului din curtea ta.” Cu același timbru ușor elegiac, ornat în stilul personificării, se reînvie, pe firul tradiției, spațiul rural văzut sub „crivățul iernii”: „Ochii mei înghețați caută gura sobei/.../în casă năvălește frigul, pe laviță stă întinsă scoarța de lână, culorile ei verzi și roșii, câțiva fulgi răzleți, copacul veșnic înfrunzit și cocoșul de munte, bunica frige turte pe plita încinsă...”

(continuare la pagina 17)

Alex Ștefănescu

POVESTEA POPORULUI ROMÂN

Pagini de literatură bună găsim în cărțile de istorie ale lui Ioan-Aurel Pop. Ca și precedesorii săi Ion Neculce, Nicolae Iorga sau Vasile Pârvan, cunoscutul istoric de la Cluj, în prezent președinte al Academiei Române, reconstituie cu talent literar trecutul românilor. Aceasta nu înseamnă că fabulează, ci că trezește la viață o lume pierdută în negura timpului. Ne face s-o vedem ca și cum am avea-o în fața noastră.

În orice știință, dacă talent literar nu e, nimic nu e. Până și fizicianul se face înțeles recurgând la câte o metaforă, cum ar fi „oroarea de vid”.

Spunând povestea poporului român, Ioan-Aurel Pop nu o înfrumusețează, ci ne dă posibilitatea s-o retrăim, așa cum a fost în realitate: „Viața trecută a poporului român este plină de întâmplări de toate felurile, de la munca de fiecare zi la petreceri pline de fast, de la războaie nimicitoare la înălțarea de impresionante biserici, de la scrierea cărților la horele cântate și jucate de fete și flăcăi, de la iubiri și doruri la uri și plângeri, de la dărmicie la egoism etc. Românii și-au trăit viața așa cum au putut, nici mai bine și nici mai rău decât alții.”

Ioan-Aurel Pop opune adevărul și idealizării, dar și defăimării românilor (de genul celei practicate de Lucian Boia). Totodată, având o privire de ansamblu asupra istoriei universale, demonstrează că este firesc ca românii să-și invoce cu mândrie trecutul, pentru că așa se întâmplă la toate popoarele: „În toate țările, copiii învață la școală despre originea popoarelor care locuiesc țările respective. În Grecia (Elada) se studiază, în mod insistent și serios, istoria vechilor greci, care i-au înfrânt pe persani, care au format o civilizație unică și care, prin Alexandru cel Mare, au dus valorile proprii până în inima Asiei, creând elenismul (un fel de simbioză a valorilor grecești și a celor orientale), preluat apoi și de romani; noua combinație sau sinteză dintre cultura greacă și cea romană, numită clasicism greco-roman, stă la baza civilizației celei mai înaintate de astăzi. Copiii învață la școală în Grecia că poporul grec actual este moștenitor direct al vechii Elade. Germanii sunt instruiți de mici că ei sunt urmașii vechilor germani

care, acum două mii de ani, îndrăzneau să-i înfrunte în luptă pe generalii și împărații romani și care, înainte de anii 500 d.Hr., au cucerit și supus chiar Roma, regina orașelor lumii. Americanii din SUA știu că cei mai mulți dintre ei sunt descendenți ai europenilor (englezi, francezi, germani, irlandezi, olandezi, est-europeni etc.), exilați sau emigrați în Lumea Nouă după secolul al XVI-lea, dar și ai africanilor, latino-americanilor și asiaticilor și chiar ai amerindienilor (nume dat locuitorilor băștinași din America, deoarece descoperitorii acestui continent au crezut că ajunseseră în India), care, cu toții, de-a lungul timpului, au ajuns să trăiască împreună și să formeze o mare națiune. Originea persoanelor și a popoarelor nu se poate ascunde, deoarece oamenii sunt prin natura lor curioși, căutători, vor să afle de unde vin, spre a stabili încotro se îndreaptă. Prin urmare, aflarea și afirmarea rădăcinilor etnice este un lucru firesc, câtă vreme nu lovește în mândria altor popoare și nu conduce la ideea existenței unor popoare superioare și inferioare.”

Ioan-Aurel Pop este unul dintre cei buni cunoscători ai limbii române. Așa cum știe povestea poporului român, știe povestea fiecărui cuvânt românesc. Iată un exemplu: „Încă din copilărie, românii transilvăneni aud între familiari și prieteni cuvântul „servus”, ca formulă de salut. (...) Cuvântul este, fără nicio îndoială, latinesc și se poate traduce în românește prin „sclav”, cu variantele „șerb” (moștenit în română chiar din latinescul *servus*, -i, de declinarea a II-a), „iobag”, „rob” etc. La origine, cuvântul modern „servus” este o elipsă (rest al unei expresii, obținut prin suprimarea unor cuvinte care nu sunt indispensabile pentru obținerea sensului dorit) a expresiei *Ego servus tuussum!*, ceea ce vrea să zică „Eu sunt servitorul tău!”, cu sensul „Mă pun la dispoziția ta!”, „Sunt gata să te slujesc!” etc. Expresia se folosea în antichitatea romană, în Imperiul Roman (cu siguranță și în provinciile Dacia, Moesia și alte provincii danubiene), ca formulă de curtoazie, în rândul elitei (patricienilor mai ales, dar nu numai) și ea trebuie legată de o alta, anume *Servus humillimus!*, tradusă literal „Sunt sclavul cel mai plecat!” sau „Sunt slujitor preaplecat!” ori „Slugă preaumilă!”. Salutul acesta era folosit

atunci doar între bărbați și el venea numai dinspre inferior spre superior.

S-a crezut, de către unii, că acest salut provine la noi direct din latinește și că există o continuitate în folosirea sa din timpurile antice până în epoca modernă și, implicit, până astăzi. Nu este așa, fiindcă, la români, prin evoluția firească a limbii, „servus” a devenit „șerb”! (...) Formula de salut „servus”, care – în mod teoretic ar fi putut fi moștenită, în feluri adaptate, în limbile romanice – s-a pierdut la sfârșitul antichității și nu a fost folosită în mod curent în Evul Mediu. Abia perioada Renașterii a redescoperit-o și reînviat-o, dar nu prin popoarele romanice, ci prin nobilii și învățații germani și germanofoni. În lumea germană a secolelor al XVI-lea și al XVII-lea, puternic influențată de ideile umanismului, exista tendința de a reînvia antichitatea și chiar de a o imita (așa s-a întâmplat aproape peste tot la finele Evului Mediu occidental). Primii au fost învățații absolvenți de universități, care se străduiau să vorbească uneori între ei latinește sau măcar să schimbe câteva vorbe în limba lui Cicero și Caesar, începând cu salutul. Nobilii germani – cu precădere cei din statele germane catolice din sud și mai ales din provinciile austriece – s-au deprins atunci, cu dorința de a se purta ca romanii, să se salute cu *Servus tuus!*, adică „Sunt sluga

ta!”. De la ei (de la austrieci și germani), moda aceasta a trecut repede la nobilii vecini, încât obiceiul a pătruns destul de repede la elitele cehe (și slovene), slovene, croate, polone, ungare, române (din Transilvania), rutene (din vestul Ucrainei). Cu alte cuvinte, forma aceasta politicoasă de salut din rândul claselor superioare, deși provine de la romani și din limba latină, a ajuns la noi prin germani și prin limba germană. Este de notat faptul că, deși se găsește în atâtea limbi, forma latinească originară a cuvântului respectiv s-a păstrat, ca manieră de scriere, numai în germană și în română – „servus”. (...)

Prin „servus”, clujenii îi îndeamnă pe oaspeții lor de pretutindeni să nu se simtă stingheri, să se considere acasă, fiindcă li se va pune la dispoziție tot ceea ce au gazdele mai bun, după cum cer legile nescrise ale ospetiei. De aceea, „servus” face parte nu numai din istoria noastră comună europeană, ci și din civilizația pe care am construit-o și pe care o ducem mai departe împreună aici. Prin „servus”, ne deschidem sufletul și ne prezentăm lumii cu o anumită curtoazie, cu disponibilitate și demnitate, așa cum se cade să facem.”

Fiecare carte a lui Ioan-Aurel Pop o citesc de două ori: o dată ca să aflu adevărul despre trecut și a doua oară ca să mă bucur de frumusețea ei literară.

(continuare de la pagina 15)

„Visul esențial” al poetului

În planul alternativ, prezentul este trăit cu sentimentul înstrăinării, văzând cu privirea ingenuă „cum moare iubirea din om”, și priveliștea urbană devine apăsătoare: „văd cum moare iubirea din om, ca o înserare a inimii, cum dispar încet, încet din lume cântecele vechi, balada, doina, om iubire devine mai puțin cuprinzătoare decât o fredonare de cântec, mister risipit de aglomerația cetății și forfota ei, formele iau locul fondului, clovnii ies din statui precum păsările din colivii, albastrul florilor devine o culoare tristă, roșul abundă, negrul, nestatornicul, răzlețul, umbra...” Reprimându-și predispoziția ludică și tonalitatea șagalnică din alte grupaje, autoarea *Cântec-ului în cenușă* se racordează la tragismul existențial al ființei efemere.

Pentru Ecaterina Petrescu Botoncea iubirea divinității se acordă simpatetic cu iubirea de oameni, În poezia religioasă autohtonă, poemele sale rezonază cu postumele lui Daniel Turcea din volumul *Epifania – Cele din urmă poeme de dragoste creștină*, marcate de căutarea și proslăvirea iubirii divine, sub imperativul moralei creștine. Specificul valoric al

creației poetice a Ecaterinei P. Botoncea decurge din reverberațiile unei sensibilități exacerbate - la modul pozitiv -, nutrite din experiența de pelerin la locurile sfinte (precum în jurnalul *Camino - drumul spre lumină*). Nu întâmplător, cartea se încheie simetric cu un poem despre „Schimbarea la Față” a lui Iisus Hristos (preluat din volumul anterior, *Te întrebi cine sunt...*), unde sentimentul religios este generat de o călătorie cutezătoare pe Muntele Tabor din Galileea: „Pășeam pe pietrele de foc, făcându-mi loc printremăsline, să prind poteca strămtă, bătătorită de asini sub soarele jeratic...arabi în robe albe mă îndemnau să cumpăr migdale și curmale din blide de ienupăr, dar eu grăbeam s-ajung pe îngerescul pisc al Muntelui Tabor...învăluit în aburul vărat, să prind lăptosul car în zbor, cu Moise și Ilie și El schimbat la față, iubit Mântuitor...”. Scriitura din *Cântec în cenușă* își revendică originalitatea și prin ruptura de ritm interior a trăirilor, care se acordă formal cu alternarea versurilor clasic rimate și versurile albe din prozo-poeme. Dezinvoltura stilistică reprezintă semnul indubitabil al maturizării artistice. Medic de profesie, poeta, prozatoarea și eseista s-a impus, cu discreția-i caracteristică, printre valorile certe ale *Societății Scriitorilor Târgovișteni*.

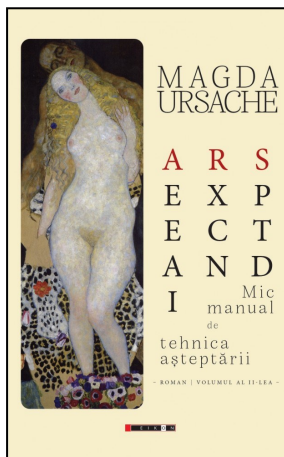
PETRU URSACHE EVOCAT ÎNTR-UN ROMAN

În *Ars expectandi. Mic manual de tehnica așteptării*, roman, volumul al II-lea, Prefață de Ioan Adam, Postfață de Ioan Teșu și Constantin Trandafir (Eikom, București, 2022, 319 p.), autoarea, Magda Ursache, se întreabă la un moment dat: „Onur și Caterina, personajele mele, există? Doar Dumnezeu știe. Poate am reușit să le dau viață.“ Nu putea să-și pună o astfel de întrebare în legătură cu un alt personaj, pe care îl apreciem, cu convingere, drept cel mai bine conturat din carte, un personaj fără nici o urmă de ficțiune. El a fost soțul autoarei, Petru Ursache, distinsul etnolog, critic și istoric literar și editor, care s-a stins din viață, la 7 august 2013, într-o clinică de cardiologie din Iași, unde, în loc de un stent, i-au fost plantate patru. Rămasă singură, Magda Ursache își reproșează că n-a cerut, înainte de intervenția chirurgicală, *second opinion*, că n-a rămas lângă cel operat în ultima noapte de viață a acestuia, neștiind că aceea avea să fie ultima. Romanciera trăiește acut nevoia de a-l evoca, de a-l avea aproape pe sfătuitorul său: „Vreau să-i readuc prezența aproape, la ceas tulbure, răvășitor. Am nevoie acută de echilibrul lui, de calmul lui, de sfatul lui ziditor. Prin eșecuri, ghinioane, strâmbătăți mii, am avut parte împreună de bucurii esențiale: simple, ocrotitoare, îngerești chiar.“ O bună parte din carte exprimă continua stare de dor după acela care i-a fost aproape timp de o jumătate de veac, pe care îl evocă pentru a-i ține de urât. El a contribuit esențial la formarea și afirmarea ei ca scriitoare: „Petru a pus bun început pe drumul meu literar. Mi-a vegheat lungul drum spre literatură. M-a ridicat pe umerii lui, m-a vrut mai sus decât el, decât puteam fi eu. Iubirea lui mi -a acoperit toate defectele. Monumentala răbdare cu mine a lui Petru. Răbufnirile, hachițele mele pe care le primea cu calm. M-am rugat, mă rog pentru iertarea, împăcarea lui, mângâierea lui, nu a mea.

N-am fost capabilă să-l rog să mă ierte în viață, o fac acum.“ Și postum Petru, care a publicat un *Mic tratat de estetică teologică*, o înrăurește spiritual. „Durerea cauzată de moartea lui m-a smerit. Poate a fost lecție de la Dumnezeu. Da, durerea m -a creștinat. Mi-a fost dată ca să pricep, în fine. Petru m-a dăruit cu lumina lui interioară, dar dumnezeiesc fără de care n -aș fi rezistat. Am căpătat o anume înaintare spirituală.“

Portretul lui Petru privește toate componentele lui, profesionale, scriitoricești, umane. Când își scria *Cursul de estetică*, apărut în 1973 și ținut la Universitatea „Al. I. Cuza“ din Iași, era pornit pe Cernișevski: „Pentru obtuzul de Cernișevski nu există estetica artei. De ce să-l predau studenților, de vreme ce susține că o femeie petersburgheză de pe stradă e mai frumoasă decât cea mai frumoasă statuie? El, Cernișevski, a pornit-o cu literatura-ogindă, utilă comunismului și ceilalți l-au urmat în ideea că nu trebuie să ne sinchisim de formă. Numai un om incapabil de analiză nu se sinchisește de formă și-i vrea moartea.“ Aceeași atitudine fermă, neconcesivă a avut-o într-o discuție cu Ioan Constantinescu, șeful Catedrei de Literatură Comparată și Estetică din Iași: „De ce criteriile naționale ar de ne-acceptat, de izgonit, de refutat din spațiul comparatist? Suntem neocolonizați sau ce? Și ce caut eu într-o astfel de catedră care respinge reabilitarea termenului *romănesc* în teorie și în istorie literară?“ Omul avea un spirit *calm-polemic*, era bun cât doi, a fost îngăduitor cu *limitele* soției sale, a fost *piatra* pe care aceasta și-a clădit cărțile, pe care a îndemnat-o să înțeleagă că „Scrisul presupune suferință și renunțare la sine. E definiția chenozei, Magda.“

(continuare la pagina 21)

VLADIMIR STREINU

Profesor la Liceul „Mihai Viteazul” din București

În septembrie 1944, Vladimir Streinu ajunge profesor suplinitor la Liceul „Mihai Viteazul”. Un liceu de la care se pensionase, la 1 septembrie 1938, E. Lovinescu, cel care predase ca profesor titular-definitiv limbile latină (principală) și română (secundară) începând cu anul școlar 1928-1929. Ca și prietenul lui Vladimir, P.V. Haneș. Trebuie subliniat că, la fel ca în cazul altor mari critici ai noștri, cariera didactică a lui Nicolae Iordache a fost plină de neprevăzut. Astfel, după absolvirea facultății, ajunge, în anul școlar 1924-1925, profesor suplinitor la Liceul „Traian” din Turnu Severin. În anul școlar 1925-1926 este profesor suplinitor la Liceul „Gh. Lazăr” din București. La 1 septembrie 1926 este numit profesor „cu încredințare de catedră” la Școala Comercială din Ploiești, dar, prin detașare, a funcționat în anul școlar 1926-1927 la Liceul „M. Eminescu” din București, ca profesor de limba franceză. După revenirea din Franța, unde a pregătit o teză de doctorat, ajunge, în toamna anului 1927, profesor la Găești, la Liceul „Dr. C. Angelescu”, după care funcționează, între 31 ianuarie 1931 - 31 august 1933, ca profesor suplinitor de limba română la Școala Comercială „Regele Ferdinand” din București.

Este transferat la Liceul „I.C. Brătianu” Pitești din 1 septembrie 1933. A mai funcționat, rămas ca detașat, la Găești, până în ianuarie 1934. La liceul din Pitești predă între 1933 și 1938, după care, la 1 septembrie 1939, îl regăsim la Școala Normală de Băieți București. De la 1 septembrie 1939 și până în septembrie 1942 a fost profesor titular de limba română la Școala Normală și Primară din str. Sf. Ecaterina nr. 2, București, apoi (septembrie 1942 - septembrie 1944), după concentrarea pe front, este profesor de limba română la Liceul „Gh. Lazăr”, ca detașat de la Școala Normală București.

În fine, ultimul post din învățământul preuniversitar îl ocupă, între septembrie 1944 și decembrie 1947, când este „epurat”, lăsat pe drumuri adică, la Liceul „Mihai Viteazul” din București, tot detașat de la Școala Normală București.

Contextul social era la fel de complicat ca și cel politico-istoric. Numai vreme propice seninătății creației nu era! Astfel, în timpul bombardamentelor americane din 4 aprilie 1944, Liceul „M. Viteazul” suferise pagube materiale importante. În plus, clădirea este rechiziționată în acea lună ca spital militar german. În aceste condiții, liceul e dispersat în comuna Retiș, județul Târnava Mare, unde ajung profesori și elevi, sub conducerea directorului Mihai Iacob, iar prof. Virgil Claudiu rămâne director la permanența din București,

până la 30 septembrie 1944. Între 2 și 12 septembrie 1944, liceul e transformat într-un... lagăr sui-generis pentru personalul ambasadei germane, apoi comandament sovietic, după care e transformat, până la 20 octombrie 1944, în Spital de zonă interioară de ortopedie al armatei române. Cursurile încep abia la 8 noiembrie 1944, alături de elevii de la „M.V.”, învățând, după-amiaza, cei ai Liceului Comercial, rămas fără sediu.

Pe de altă parte, prin ordinul Ministerului nr. 172369 din noiembrie 1944, manualele școlare sunt epurate de paginile despre scriitori considerați fasciști. Sunt date jos tablourile fasciste și din biblioteca liceului sunt scoase cărțile

interzise. Sunt epurați, la începutul anului 1945, din funcțiile educative profesorii cu atitudini antidemocratice în trecut. Unii dintre aceștia vor fi suspendați din învățământ, sau chiar internați în lagărul de la Caracal.

Vladimir Streinu ajunge profesor suplinitor de limba română la Liceul „Mihai Viteazul” în locul prof. I.U. Soricu, pensionat. Mai mult ca sigur, a depus și el, la 30 octombrie 1944, în cadrul școlii, conform solicitării Guvernului Rădescu, jurământul de credință pentru apărarea noilor transformări de după 23 august 1944. De la 1 ianuarie 1945, Vladimir Streinu este numit profesor definitiv. Cancelaria cuprinde oameni de cultură importanți: Mihail Dragomirescu, Scarlat Struțeanu, Ioan Steriopol (franceză, detașat la Liceul „Brătianu” din Pitești, până la 10 mai 1945), istoricul Dumitru Tudor, Alexandru Balaci (italiană), Edgar Papu (italiană), Vasile Băncilă (filosofie), Nicolae Tatu (filosofie), Gh. Guțu (latină), Alfons Popescu (muzică). Printre elevi: Paul Caravia (clasa a VI-a). Nicolae Iordache (Vladimir Streinu) este diriginte, de la 1 februarie 1945, la clasa a VIII-a B, în locul lui Nicolae Tatu (dovedit ca legionar).

Este o clasă bună, cu un mare procent de promovați, spre deosebire de alte clase. Din cei 56 de înscriși, promovează 51 (trei sunt corigenți, unul retras, altul transferat). Premianții clasei: Emanoil Em. Teodorescu (9,50), Grigore Pandelas (8,79), Mihai Drăgușanu (8,33). Marea majoritatea își ia bacalaureatul la sesiunea din iulie 1945. Anul școlar 1944-1945 a fost un an greu, desfășurat sub lozincă „Totul pentru front, totul pentru victorie!” Fapt ce generează o creștere a inflației necunoscută până atunci. Taxele școlare se majorează substanțial (până la 85.000 lei), iar taxa de internat ajunge și ea la 300.000 lei.

Ministerul Educației vine în sprijinul cadrelor didactice, înființând o Direcție a Economatului, care asigură, pe bază de legitimație, alimente și îmbrăcăminte profesorilor. Ministrul Ștefan Voitec anulează reținerile pentru împrumuturile luate de profesori de la Casa Școalelor, și, de la 2 decembrie 1944, se acordă o indemnizație de scumpete.

Profesorul Nicolae Iordache nu uită că este... Vladimir Streinu! Înființată încă din 1926 de prof. P.V. Haneș, Societatea „Prietenii Istoriei Literare”, editează și o revistă. Una centrată pe cercetările de istoria literaturii vechi. Deși coleg de cancelarie cu E. Lovinescu, opțiunile estetice păreau diferite, până la cooptarea lui Vladimir Streinu. Acesta îl determină pe Lovinescu să publice, în 1942, schița „Lucrul Dracului” (pag. 556) și studiile critice: „Discurs neacademic de recepție” (1942, pag. 273), „Critica prin

contradicție principal” (1942, pag. 155), „N. Iorga-stilist” (1943, pag. 1-2).

La 22 decembrie 1944, la intervenția lui Vladimir Streinu și prin bunăvoința directorului adjunct Mihai Constantinescu (D. Tudor e numit oficial director abia la 10 ianuarie 1945), Societatea „Prietenii Istoriei Literare” este autorizată să țină, lunar, pe mai departe, ședințe publice în biblioteca Liceului „Mihai Viteazul”. La aceste ședințe publice participă atât elevii preocupați de literatură, cât și profesorii și părinți. Totodată, aceștia fac abonamente la revista „Kalende”, condusă de Vladimir Streinu.

Dar spiritul revoluționar pune treptat stăpânire pe viața liceului. În primăvara anului 1945, se organizează spectacole în cinstea țărilor aliate (U.R.S.S., S.U.A., care au luptat contra hitlerismului, o dată cu apariția primelor arestări ale „criminalilor de război”.

La 29 iunie 1945, liceul aniversează 80 de ani de existență. Sunt invitați să participe: ministrul Ștefan Voitec (fost elev al liceului, Ministerul Educației Naționale), Petre Constantinescu-Iași (Ministerul Cultelor), directorul general din M.E.N., Toma Vasilescu, Mihail Cruceanu – președintele sindicatului învățământ, Mircea Florian, administratorul Casei Școalelor, foștii profesori ai liceului: P.V. Haneș, I.U. Soricu, Claudiu Isopescu, ș.a., directori ai altor licee: Petre N. Mirodescu (Liceul „Regele Mihai I”), I. Totoiu („Matei Basarab”), Constantin Dumitraș („Sf. Sava”), Virgil Arbore („Gh. Șincăi”), M. Stoicescu („Gh. Lazăr”), I. Șiadbei („M. Eminescu”), Șerban Gheorghe („Spiru Haret”), Ion Sotiriu („Titu Maiorescu”), Alexandru Tzigara Samurcaș - cel mai bătrân absolvent al liceului, prof.univ.dr. P.P. Negulescu, fost ministru, absolvent al liceului, pe timpul ministeriatului căruia s-a pus temelie noului local al liceului, prof. univ. dr C-tin Angheliescu, fost elev, fost ministru al Învățământului ș.a. Programul artistic a fost prezentat anterior (24 iunie) la radio, la emisiunea de la ora 18.00, „Ora școlară radio”, și a cuprins: „O școală octogenară: Liceul Mihai Viteazul”, conferință susținută de directorul D. Tudor, „Valurile Dunării” de Ivanovici (corul și orchestra liceului), „Dunărea albastră” de Strauss (corul și orchestra liceului), „La șezătoare”, cântec popular (corul liceului), „Floarea României”, potpuriu național de F. Paschill (orchestra liceului), „Capriciu pe un ritm banal”, compoziție de elevul Teodor Grigoriu, clasa a VII-a A, asistat de orchestra liceului.

Despre eveniment s-a scris în „Jurnalul de dimineață”, „Semnalul” (unde Vladimir Streinu va deveni colaborator) etc. Oportunismul se declanșase. Trebuia demonstrat

fostului elev al liceului – ministrul Ștefan Voitec – că se poate „pune bază” pe acest liceu. Directorul Virgil Claudian s-a depășit pe sine. La 23 august 1945 se aniversează o mare serbare dedicată împlinirii unui an de la istoricul act al revoluției antifasciste. Conducerea liceului pune la dispoziție sala sa de festivități pentru desfășurarea, între 16-21 octombrie 1945, a Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român. Cursurile se deschid la 5 noiembrie 1945. Este invitat și primul-ministru Petru Groza, dar acesta nu participă. Virgil Claudian cere aprobare pentru introducerea predării limbii ruse. La procesul lui Ion Antonescu (7-18 mai 1946), elevi de la „Mihai Viteazul” pătrund în sala de judecată pentru a-și ține la curent, din oră în oră, colegii.

Lui Vladimir Streinu i se aprobă menținerea postului de la Liceul „Mihai Viteazul” obținut prin detașare și pentru anul școlar 1945-1946, în situația în care Școala normală de băieți fusese desființată. La 19 decembrie

1945, Nicolae Iordache cere „acordarea celui de al 4-lea termen de grație pentru vechime”. I se aprobă. Sunt anii în care „Versificația modernă” prinde contur. Și anii în care comunicarea cancelariei de la „Mihai Viteazul” se acutizează.

Conștient de consecințe, Vladimir Streinu se apără de toxinele mediului istoric cu demnitatea intelectualului desăvârșit, publicând articole de atitudine în „Semnalul” și „Dreptatea” țărănistă. „Reforma” învățământului și destituit îl prind la acest liceu. Șomer, bolnav deja, cu responsabilitatea de a-și întreține familia...

Bibliografie:

* Anuarul XXIV al Liceului Mihai Viteazul din București. Anii școlari 1967-1968 și 1943-1944

* Anuarul XXV al Liceului Mihai Viteazul din București. Anii școlari 1968-1969 și 1944-1945

* Anuarul XXV al Liceului Mihai Viteazul din București. Anii școlari 1969-1970 și 1945-1946

(continuare de la pagina 18)

Petru Ursache evocat într-un roman

A făcut, pentru cartea acesteia, *Comunismul cu rele și rele*, o documentare *crâncenă*. N-a avut putere să se desțäreze și nici n-a voit să se îmbogățească. În plimbările lor vedea pădurea prin ochii lui Sadoveanu, ca *loc al inițierii*, și știa numele florilor și urmele păsărilor ca etnograful S. Fl. Marian.

Spuneam că în conturarea personajului pe care l-am prezentat, în linii generale, mai sus nu există ficțiune. Mai mult decât atât, inserturi din viața celor doi există și în portretul celor două personaje, Onur și Caterina. Observația a făcut-o prefațatorul cărții, Ioan Adam. „Ioan Adam notează, în *Scrisori persane* – scrie autoarea – că, în povestea Caterinei și a lui Onur, «vibrează ceva din propria poveste a Magdei și a Bătrânului», dar biografemele «urcă spre cerul ficțiunii». Nu pe Caterina, ci pe mine mă vede cronicarul ca pe un crin (din vale), «delicată ca Henriette de Mortsauif când apasă pe clapele iubirii». Și asta în ciuda «aparențelor războinice, acide, masculine», din eseuri. Ce să zic? Adam m-a demascat.“

Magda Ursache, care a debutat, în 1973, cu volumul *A patra dimensiune*, despre poeți precum A.E. Baconsky, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Adrian Păunescu și alții, care a editat, împreună cu Petru Ursache antologia *Poezia*

creștină românească (1996) și a reeditat două capodopere ale lui Mihai Eminescu, *Doina* (2000) și *Luceafărul* (2001), își arată pasiunea pentru poezie și în acest roman. Ambele voci narative citează din abundență fragmente din poeți de mare calibru și din versificatori mai puțin cunoscuți. Astfel, Magda Ursache citează din Nicolae Dabija, Ion Pop, Nichita Stănescu, Șerban Codrin, Eugen Dorcescu, Andrei Zanca, Mihai Ursachi, Vintilă Horia, V. Voiculescu, Gellu Dorian, Eugenia Țaralungă, George Almosnino, Mircea Petean, Vasile Igna, Adrian Alui Gheorghe, Mihaela Grădinaru, Gheorghe Lupu, Remus-Valeriu Giorgioni, Ion Scorobete, Teo Cabel, Ion Mureșan, Constantin Preda, Mihaela Malea Stroe, Valeria Manța Tăicuțu. Caterina își are și ea gusturile sale poetice, dând citate din mai bine de 20 de poeți. Aflăm, totodată, dintr-un *Caiet de realitate*, că Magda Ursache *consideră proză* ceea ce scriu „Ana Blandiana, Ioana Părvulescu, Viorica Răduță, Aura Christi, Daniela Zeca Buzura, Iolanda Malamen, Doina Ruști, Carmelia Leonte, Florina Ilis...”

Ars expectandi vine după romanele *Universitatea care ucide* (1995), *Astă vară n-a fost vară* (1996), *Strigă acum...* (2000), *Conversație pe Titanic* (2001), *Rău de România* (2003) și *Bursa de iluzii* (2005). Demers literar care-l îndreptățește pe criticul și istoricul literar Constantin Trandafir să aprecieze că „Doamna Magda Ursache are, fără exagerare, vocea cea mai rezonantă a literaturii noastre feminine de azi.”

Stan V. Cristea

EMINESCU. ZIARIST LA „TIMPUL”

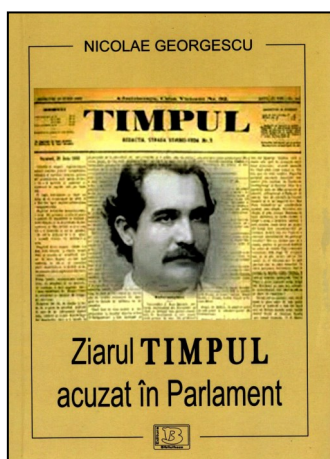
Încheierea editării operei lui Eminescu în cadrul ediției academice începute de Perpessicius, apoi continuată și finalizată de D. Vatamaniuc, Al. Oprea, Petru Creția, a deschis totodată și calea analizării și înțelegerii comprehensive a activității sale de ziarist, după cum au demonstrat-o, mai ales, volumele semnate de Al. Oprea – *În căutarea lui Eminescu, gazetarul* (1983), D. Vatamaniuc – *Publicistica lui Eminescu, 1870-1877* (1985) și *Publicistica lui Eminescu, 1977-1989* (1996), Cassian Maria Spiridon – *Eminescu, ziarist politic* (2017). Au

rămas, desigur, încă multe aspecte nelămurite, asupra cărora istoria literară este datoare să se aplece. De curând, Nicolae Georgescu, un eminescolog de mare clasă, a întregit cercetările sale rezervate, aproape de o viață, lui Eminescu, cu volumul **Ziarul Timpul acuzat în Parlament** (Târgoviște, Ed. Bibliotheca, 2023, 352 p. cu ilustr.), al cărui titlu, oarecum înșelător, nu

divulgă faptul că obiectivul principal al cărții îl constituie activitatea lui Eminescu de ziarist la „Timpul”, ziarul conservator, la care a fost redactor și prim-redactor într-o perioadă de mari bătălii pe scena politică românească din ultimul pătrar al secolului al XIX-lea. Studiul se ocupă, în prim-plan, de analiza ședinței Adunării Deputaților de la 13 martie 1881, pledând deopotrivă și pentru „bibliografia vie Eminescu”, adică „o bibliotecă ce poate strânge la un loc, aranjând tematic și cronologic, materialul prim, un fel de tezaur de documente, «hurmuzachele» eminescologiei” (p. 19). Cercetarea lui Nicolae Georgescu este una „la microscop”, deși nu analiza în sine a operei gazetărești eminesciene este avută în vedere, ci mai degrabă implicațiile

politice, sociale și culturale ale acesteia, inclusiv implicațiile acesteia în biografia lui Eminescu și în opera sa poetică. Rezultă din această analiză o imagine cu mult mai clară a lui Eminescu, ziaristul de la 1881-1883, perioada asupra căreia se apleacă cu precădere exegetul, investigând cu atenție maximă elementele care o definesc și trăsăturile care individualizează figura unui mare ziarist. Se va fi spus totul despre ziaristul Eminescu până acum? Evident că nu – și cartea lui Nicolae Georgescu demonstrează din plin acest adevăr, ba

chiar, spre finalul acesteia, însuși autorul ei lasă a se înțelege că, pe măsură ce vor fi date la iveală noi documente, în principal fiind invocate cele aflate în Tezaurul român trimis la Moscova, ar putea fi mai bine lămurite unele aspecte și s-ar găsi răspunsul la multe întrebări, acum doar enunțate, o asemenea posibilitate fiind susținută chiar de cercetarea unor documente din perioada

austro-ungară, descoperite deja în arhivele de la Viena. Deocamdată, Nicolae Georgescu apelează la colecția Monitorului Oficial, unde găsește stenogramele dezbaterilor parlamentare, una dintre „oglinzile” veridice, alături de presa timpului, în privința realității investigate.

Volumul lui Nicolae Georgescu se constituie dintr-un lung serial de eseuri, apărute inițial în presa literară, dar care au acum o coerență de ansamblu. Exegetul însuși ne avertizează că multe texte au fost publicate încă înainte de 1989, iar apoi au fost reluate, de fiecare dată cu adaptare la zi, din dorința „de a înfrânge tirajele modice prin cât mai deasă revenire a mesajului”, cu scopul final, desigur, al „reîntâlnirii ritualice a ideii cu

informația” (p. 5). Temele cărții, într-o asamblare arborescentă, deși diverse, se circumscriu acestui deziderat, servind scopul final subordonat ideii de a fi mai bine cunoscută ziaristica lui Eminescu. Nu vom putea, aici, să trecem în revistă toate aceste teme, ne vom opri însă asupra celor mai importante, încercând deopotrivă să evidențiem și scenariul intern al discursului exegetic.

Câteva sunt teme de deschidere. Cea dintâi se referă la un scurt istoric al implicării lui Eminescu în ceea ce privește ziarul „Timpul”, în perioada 1877-1883, în decembrie 1880 preluând conducerea efectivă a ziarului, în condițiile pe care le explică Titu Maiorescu, în „Istoria contemporană a României”, precizând totodată că „Organul partidului (al Partidului Conservator – n.n.) este Timpul, sub redacția lui Mihai Eminescu.”, ceea ce înseamnă că Eminescu „nu e o persoană oarecare, ziarist de talent să zicem, ci unul dintre capii partidului” (p. 21). Urmează temele care privesc climatul politic intern (sacrificiul istoric al moldovenilor pentru Unire, ridicarea României la rangul de Regat, atentatul la viața lui I.C. Brătianu, Titu Maiorescu și politica internă, Vasile Conta și viitorul României) și climatele politice europene (atentatul împotriva țarului Alexandru al II-lea, România în „triunghiul intereuropean”, adică între cele trei imperii: turc, rus, austro-ungar), sursele ziaristicii eminesciene (studierea atentă a ziaristicii anterioare, colecția „Monitorului Oficial”, colecția ziarului „Românul”), în fine, programul politic al conservatorilor și programul eminescian de la „Timpul” (conservatorii nu aveau un program, nu-l vor folosi nici pe cel elaborat de poet, proclamând, în 1888, drept program politic cartea lui P.P. Carp, „Era nouă”, însă programul eminescian de la „Timpul” rămâne mereu alături de partid și mereu în urmă, oarecum în mit și în idee).

Cursul ședinței Adunării Deputaților, de la 13 martie 1881, aflat în centrul cărții lui Nicolae Georgescu, prin dese reveniri la el și la actorii politici implicați direct sau indirect, este doar „un pretext pentru a investiga ziaristica eminesciană” (p. 94), întrucât autorul folosește aceeași oglindă pentru a reflecta dezbaterile din Parlament și opiniile lui Eminescu, pe de o parte, precum și opiniile lui Eminescu în raport de ale unora dintre politicienii vremii, pe de altă

parte. Așadar, exegetul nu prezintă ziaristica eminesciană printr-un studiu sistematic, ci prin raportare la realitatea românească, politică, economică, socială, culturală, cu precădere la cea politică, văzută nu doar prin implicațiile interne, cât și prin cele europene. Desigur, transpar numeroase aspecte privind evoluția mentalităților publice, ori evoluția ziaristicii românești în epocă (ziarele „Timpul” și „Românul”, cu acerba polemică dintre ele, apoi „România liberă”, „Binele public”, „Poporul”, „Telegraful” sau „L'Indépendance roumaine”, ori altele, din București și din provincie).

Asupra atentatului la viața primului ministru I.C. Brătianu, de la 2 decembrie 1880, exegetul insistă cu amănunte și argumente, relatează contextul în care s-a produs și despre persoanele implicate (Ioan G. Pietraru, fost profesor la Târgoviște, ajuns funcționar la finanțe, Gr. Pătescu, revizor școlar de Ilfov, și N. Cârlova, diacon), precum și despre ecourile sale politice, credința lui Eminescu rămânând aceea că însuși primul ministru a pus la cale atentatul, spre a-și crește popularitatea. De altfel, imediat după declararea Regatului, simțind pulsul opiniei publice, I.C. Brătianu se va retrage din fruntea cabinetului, aducându-l în fruntea acestuia pe fratele său, Dumitru Brătianu, cel care nu se prezintă la întâlnirile cu diplomații străini, nu ține ședințele de guvern, întârzie la festivitatea de proclamare a Regatului, după cum evoca peste ani Al. Ciurcu, fiind, adică, „un bătrân atât de simplu”, cum îl invocă Eminescu în „Scrisoarea a III-a” („cel mai eschilean poem” – p. 132), care se va retrage și el, făcând loc revenirii fratelui său ca prim ministru.

Dintre relaționările cu oamenii politici ai momentului, la care recurge Nicolae Georgescu, spre a evidenția cât mai limpede profilul de ziarist al lui Eminescu, dincolo de figurile de prim rang ale epocii, mereu prezente în primul planul analizelor, I.C. Brătianu și C.A. Rosetti, ori Titu Maiorescu, ale cărui implicații reverberază nu doar în plan politic, ci și în planul vieții și creației poetului, îi reținem pe Al. Lahovari, Anastasie Stolojan și P.P. Carp. Despre Al. Lahovari, exegetul spune că „este, în epocă, cea mai elegantă voce parlamentară conservatoare, cel mai de temut orator al opoziției”, în fine, „Al. Lahovari vorbește mai în fiecare ședință.

Verbul său este eminescian de dinaintea lui Eminescu, atitudinea sa este intransigentă, argumentația foarte strânsă – foarte spectaculoasă.”, iar „Dacă în ziaristica vremii sale Eminescu nu are egal – în oratorie Al. Lahovari stă pe aceeași treaptă cu redactorul de la *Timpul*.” (p. 59-60). Atâtea reveniri asupra discursurilor lui Al. Lahovari sunt elocvente în acest sens. În chestiunea pericolului care pândește, la un moment dat, ziarele liberale intervine Anastasie Stolojan (Titu Maiorescu ceruse și el, când un ziar publicase condamnarea la moarte a primului ministru, măsuri ferme din partea guvernului), citind și dintr-un editorial eminescian din „*Timpul*”, pe cât de incendiar, pe atât de la obiect. Cât privește cazul lui P.P. Carp, al cărui program, expus în cartea „Era nouă”, are o „asemănare apăsată” cu programul ziaristicii eminesciene” (p. 85), trebuie avute în vedere implicările, uneori chiar grave, în ceea ce-l privește pe Eminescu: de pildă, dacă poezia lui Eminescu „Noi amândoi avem același dascăl” este un dialog cu ideile de reorganizare socială ale lui P.P. Carp, în plan politic, acesta din urmă este cel care îi transmite lui Titu Maiorescu, de la Viena, îndemnul cu „Și mai potoliți-l pe Eminescu!”, în spatele căruia stăteau constatările din spațiul politic vienez, deloc măgulitoare pentru poet.

O altă temă cu impact major în epocă, pe care Nicolae Georgescu o urmărește cu insistență, o reprezintă relația dintre aristocrație și democrație. I.C. Brătianu, care vroia să legitimizeze liberalismul și nimic mai mult, viza o înlocuire a nobleței, a aristocrației, cu ceea ce el numește democrație, adică nu privilegiile și rangurile vechii aristocrații le vrea pentru liberalii săi, ci legitimarea acestora ca urmași naturali ai acelei aristocrații și, prin urmare, îndreptățirea de a conduce. Eminescu nu va fi de acord cu acest punct de vedere, iar polemica sa, din 1881 și 1882, cu „Românul”, cu liberalii în general, va fi purtată tocmai pe această temă a legitimării partidului liberal în istorie. Scrie Eminescu: „Aristocrația adevărată, după a noastră părere, are un mare și esențial rol în viața unui popor. Dar pentru a fi adevărată îi trebuie anume condiții de existență, și mai cu seamă trei, fără de care ea cată a fi privită ca uzurpațiune. Se cere să fie istorică, puțin numeroasă, în posesiune de mari bunuri imobiliare.” (apud p. 137). Pe de altă parte, Eminescu opune democrației

liberale, pe care o numește constant demagogie, o aristocrație care nu este ereditară, este oligarhică și permite înaintarea numai prin merit, iar „revoluția continuă”, conceptul liberal, înseamnă în accepția eminesciană schimbarea elitei politice corupte, adică înlocuirea ei cu o alta, sănătoasă, morală, care își asimilează rolul muncii și al meritului în conducerea treburilor obștești, adică, întrucât este o democrație a meritului este și o aristocrație a lui. Ideile politice ale lui Eminescu ar necesita o prezentare mai pe larg, insistând, de pildă, pe teoria sa privind pătura superpusă, pe teoria saltului sau pe criticismul său primordial și pe radicalismul său, prin care urmărirea „înlocuirea (*eradicarea*, scoaterea din rădăcini) a unei elite politice neorganice, neasimilate organic de către țara și poporul în care s-a instalat, și punerea în locul ei a unor «răsaduri» noi, a unor oameni de caracter adevărat” (p. 77), dar analiza ar trebui să fie mai degrabă preponderent politologică. Reținem, însă, vorbele exegetului: „Eminescu este vocea cea mai autorizată a momentului” (p. 216).

În fine, Nicolae Georgescu insistă și asupra câtorva episoade din biografia lui Eminescu. Avem în vedere relațiile lui Eminescu cu Veronica Micle, ele cunoscând o „criză” în 1880, când „poetul nu-și putea permite «luxul» de a abandona într-un climat casnic”, tocmai „atunci când avea hățurile căruței în mână, când câștiga cel mai important ziar al opoziției din țară”, astfel că nunta dintre ei nu s-a putut face și „pentru că urgența muncii n-a îngăduit pentru el răgaz, dar și pentru că acest mit al moldoveanului care trebuie să reromânizeze România a funcționat ca o atracție către luptă și muncă” (p. 30). Cea sacrificată a rămas Veronica Micle, astfel că, „refuzată, abandonată în stare de gravidenie, vrea să se răzbune pe «fostul amant», tatăl copilului” (p. 31), dorind să dea în vileag informații confidențiale despre cercul Junimii, despre relațiile amoroase dintre Titu Maiorescu și Mite Kremnitz, arătând că știe totul „de la Dl. Eminescu” și încercând să și-l asocieze în acest scop pe I.L. Caragiale, care intrase în posesia unor scrisori ale poetului și refuzase să le returneze. În tot acest răstimp, cât lipsește din vecinătatea lui Eminescu, Veronica Micle urmărea mai ales presa liberală și revistele macedonskiene, care îi persifla pe Maiorescu și pe Eminescu.

Avem în vedere, de asemenea, episodul cu Eminescu la Mănăstirea Neamț, din toamna lui 1885 până în primăvara lui 1886, când totuși „era sănătos la acea mănăstire”, după cum – întărește exegetul – „o dovedesc registrele ei în care socotelile contabile (liste de alimente cumpărate și repartizate pentru «cazan», efecte etc.) sunt scrise cu mâna ce a scris și caietele de la Biblioteca Academiei” (p. 198); apoi, tot la Mănăstirea Neamț, „poetul va definitivă – zic editorii (de fapt, va re-crea – pentru că diferența dintre variantele manuscrise și forma definitivă este enormă, trebuie să recunoască acest lucru până și Garabet Ibrăileanu) – poezia *De ce nu-mi vii?*” (p. 269-270), pe care o va trimite lui Iacob Negruzzi, la „Convorbiri literare”, împreună cu un bilețel în care-i preciza: „Îndealtmintrelea, mă aflu bine și sănătos în mijlocul acestor munți și-ți doresc asemenea.” (apud p. 270).

Cel mai important aspect biografic abordat de Nicolae Georgescu este, totuși, cel care privește, „căderea lui Eminescu din presă”, când are parte de un „tratament brutal”, care nu mai este relatat în amănunt, ci prin consecințele sale, care nasc, în mod logic, câteva întrebări, pe care exegetul le pune cu franchețe, și anume: „de ce nu a putut fi atras Eminescu de partea grupului de intelectuali care au lucrat pentru tratatul secret de alianță (cu Puterile Centrale)?”; sau: „de ce n-a fost Eminescu înștiințat de brusca orientare politică a țării spre Puterile Centrale, ori de ce n-a fost avertizat cel puțin să fie mai prudent?”. Consecințele noii orientări a țării sunt și de altă natură, respectiv, începând cu 28 iunie 1883, cum spune exegetul, „poarta franceză se închide pentru români – mai întâi pe cale politică, apoi economic, apoi cultural” (p. 276-277), ruptura determinându-l pe Poincaré să arunce vorbele grele de la 1901: „Aici, în România, suntem la porțile Orientului!” (p. 277), pe care exegetul le explică simplu: „Zăvorul a fost, în 1883, Eminescu; cheia rămâne, după ce și-a împlinit menirea încuierii, în tenebrele secretelor de tot felul ale secolului” (p. 277). Rămâne, așadar, întrebarea pusă deja: „de ce n-a fost, și Eminescu, luat de valul politic filogerman al anului 1883?”; ori, altfel formulată: „De ce s-a preferat, în ceea ce-l privește, soluția brutală a morții civile?” (p. 282). Chiar dacă repetă aceste întrebări, indirect, exegetul rămâne la ideea că doar arhivele pot oferi în viitor

un răspuns, nădejdea ajungând și la arhivele aflate în prezent la Moscova.

Tangențial, Nicolae Georgescu abordează episodul cu poezia „Doina”, pe care Eminescu o citește la ședința Junimii, de la Iași, din 6 iunie 1883, efectul fiind, după cum comentează Iacob Negruzzi, că „În contra obiceiului *Junimii* căreia nu-i plăcea să-și manifeste entuziasmul, pentru întâia dată de 20 de ani de când exista societatea un tunet de aplausuri isbucni la sfârșitul citirii, și mai mulți dintre numeroșii membri prezenți îmbrățișară pe poet.” (apud p. 281), apoi discursul lui Petre Grădișteanu, ținut în seara zilei de 5 iunie 1883, după dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare de la Iași, când vorbitorul l-a invitat pe rege, prezent la întrunirea de la Teatrul Național, să-și completeze coroana cu „diamantele” lipsă (provinciile românești: Bucovina, Basarabia și mai ales Transilvania), idee pe care o susține și la banchetul Societății Carpații, din ziua de 26 ianuarie 1886, de la Sala „Orfeu” din București, în fine, campania de traducere a lui Eminescu în limba germană, din toamna lui 1883, inițiativă venită din zonele de sus ale puterii, în care a fost implicată însăși regina Elisabeta (care semna cu pseudonimul Carmen Sylva), însoțită de Mitte Kremnitz, Jules Bethelmheim, Moses Gaster ș.a.

De asemenea, Nicolae Georgescu pune în evidență și câteva articole ale lui Eminescu – de pildă, notele din „Timpul”, de la 16, 17 și 20 decembrie 1880 –, necuprinse în ediția de „Opere”, aducând ca argument „logica devizei atât de des folosită de către el însuși: «Fecit cui prodest» (a făcut cel căruia îi folosește)”, astfel că, am putea spune, o ediție completă a publicisticii eminesciene devine din ce în ce mai necesară, pentru a putea fi investigată în integralitatea ei intrinsecă.

În totul, volumul lui Nicolae Georgescu, *Ziarul Timpul acuzat în Parlament*, reprezintă o nouă și serioasă contribuție în eminescologia actuală, iar alături de celorlalte volume ale exegetului, ea întărește o perspectivă clară asupra biografiei și operei lui Mihai Eminescu, ale cărui creații și idei au marcat atât de puternic epoca sa. În plus, scrisă în manieră eseistică, cu nenumărate reveniri asupra câtorva teme care se concentrează asupra obiectivului fundamental al discursului – sursele, dimensiunile și implicațiile ziaristicii eminesciene în viața politică a momentului –, cartea stârnește interesul pentru o lectură a ei cu deplin folos.

PRIN CODRII DE SIMBOLURI, UNIC POETUL!

„Un singur nai, dar câte ecouri în păduri!” (Ion Pillat)

... Astfel Poetul – ecou polifonic, nai solitar în pădurea de ecouri prin care se îngână și se vor îngâna în „vecinică trecere” glasurile celor ce vor repeta de-a pururi *Ce te legeni, codrule?*, ori *Trecut-au anii*, ori *La Steaua*, ori cine mai știe care vers din bogatul cuțar de zestre poetică lăsată de Mihai Eminescu moștenire în veac de veac limbii române care ne este rădăcină și izvor în lumea cuvântului, cale și popas în prea scurtul răgaz al trecerii noastre sub cerul cu stelele.

Spre a nu-i uita chipul, pictorii și sculptorii s-au întrecut în încercarea de a ni-l prezenta după cum l-au văzut ei cu ochii sufletului, fiecare scoțând în evidență o anume trăsătură a „modelului”, plecând de regulă de la vreuna din cele patru (patru!) fotografii păstrate în memoria hârtiei fotografice ca tot atâtea borne ale trecerii pe pământul oamenilor a strălucitului meteor românesc care ne-a revoluționat limba, poezia, gândirea filosofică, jurnalismul, discursul politic, ideea de dragoste de țară, mândria de a aparține acestui neam înfrățit cu râul și cu ramul, altfel spus, cu ceea ce trece, cu ceea ce crește, întinerind cu fiecare nouă înmugurire.

Așa se face că avem un Eminescu tânăr, un altul adult cu mustăcioară, îmbrăcat elegant, în alb, ca pentru a marca vara spre care se îndrepta cu anii lui cu tot, un al treilea, portretul în care apare cu mustața bine cumișită și privirea înaltă – semn de cumișenie-înțelepciune-toamnă bogată în rod de aur greu de gând și, ultima – chip devastat de iarna pustiiilor toate.

Eminescu cel cu chip de zeu pogorât

printre muritori de dragul unui „chip de lut”, tânărul luminat de o iubire în ale cărei flăcări a ars până a se mistui pe-al său propriu rug, este și cel mai frecvent reinterpretat de artiști.

Nu, nu-i nevoie să fii luceafăr ca să pricepi imposibila contopire prin iubire a azurului cu pulberea. Dar să citești Luceafărul, iată calea spre a te înălța dinspre firul ierbii spre lumina stelei care „era pe când nu s-a zărit”...

Pornind de la acel chip – fotografia aceea făcută în atelierul fotografului praghez Jan Tomáš, pe când Poetul avea nouăsprezece ani, avem cel mai mare număr de lucrări de grafică, pictură, sculptură, realizate de autori români sau străini. A-i enumera ar însemna să ne rătăcim printre nume. Să amintim totuși câteva, emblematice: Aurel David cu al său *Arborele Eminescu*, Sabin Bălașa – *Luceafărul* (Universitatea din Iași), Gheorghe Anghel, *Eminescu*

(București, Ateneul Român), Lazăr Dubinovschi, *Eminescu* – lucrare veghetoare la rubrica *Toate-s vechi și nouă toate* din Revista *Curtea de la Argeș*; *Eminescu* de Ion Vlad, din fața Bisericii Ortodoxe Române din Paris, *Eminescu* de la *Câmpul Românesc* din Hamilton – Toronto, lucrare executată în marmură de Carrara de sculptorul român Nică Petre (1936-2008), cel auto-exilat în anii '80 din „cercul strămt” în care o politică aberantă încerca să ne țină pe toți „strâns uniți în jurul partidului”... O replică tot în marmură a acesteia este astăzi în orașul natal al sculptorului, Brăila, la Muzeu care -i poartă numele, înființat aici în semn de omagiu după dispariția artistului. Lucrarea face parte dintr-un lot generos de lucrări

Nică Petre, „Eminescu”,
(Câmpul Românesc,
Hamilton, Canada)

donate țării sale de către sculptor începând cu anii de la cumpăna dintre milenii și lumi până când temuta Doamnă cu unealta aceea rudimentară dar netocită de moara timpului i-a dat de veste că pentru el sosise vremea...

Portretul Poetului, realizat „în cheie romantică”, invită la visare, la poezie. Parcă auzi, privindu-l, cum trec *valurile, vânturile, și se duc pe rând, pe rând, zărilor străluminând...*

Pentru imensul număr de lucrări de artă reprezentându-l pe Eminescu sau, inspirate din poezia sa, Poetul a fost înscris în Guinness Book, această biblie modernă a toate câte s-au făcut și nu au egal pe lumea prin care, iată, trecem și noi acum.

Cea mai recentă sculptură *Eminescu*, în bronz, este creația sculptorului Radu Adrian (n.1945), plecat și el prin anii '80 prin Lumea Nouă (și îngrozitor de liberă!) și, revenit pe plaiurile natale după frumoasa nebulie din iarna dezlănțuirilor noastre toate din '89 când ne uitam cum ningea decembre peste sângele eroilor inocenți cu iluzii dătătoare de vise de libertate (democrația ne-a rămas încă de neînțeles și de aceea am făcut-o în legea noastră – originală adică!)..

Această lucrare ne prezintă un Eminescu militant, dârz, semeț. O fi poate gazetarul de la *Timpul*, cel temut de șleahta politicienilor corupți (nu, nici o legătură cu prezentul nostru mare și ... tare în epigoni!...) de nu chiar autorul *Doinei* cea purtătoare de grai și dor românesc *De la Nistru pân' la Tisa*, ori Luceafărul privind peste lume cea de lut cu ochi nemuritor și rece...

Lucrarea aceasta, creată de artist în anul premergător aniversării a 100 de ani de la Marea Unire, a fost transpusă în bronz grație strădaniei membrilor *Asociației Culturale Curtea de la Argeș* pentru care depune mărturie matematicianul de renume mondial Academician Gheorghe Păun, Redactor Șef al revistei cu același nume din singurul oraș românesc investit cu titulatura de Oraș Regal. Cred că este vorba în primul rând de acei regi ai poeziei și muzicii românești care vor fi trecut pe acolo – Alecsandri, Eminescu, dar și de alți robi fericiți care au slujit la Curtea Măriei Sale Poezia – Carmen

Silva, George Coșbuc, St. O. Iosif, Elena Văcărescu, Mite Kremnitz, Regina Maria, George Enescu...

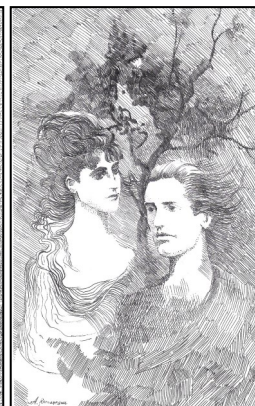
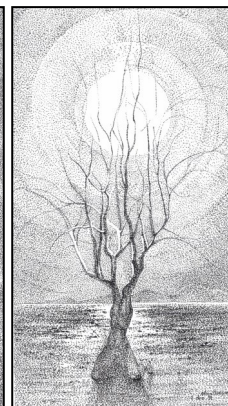
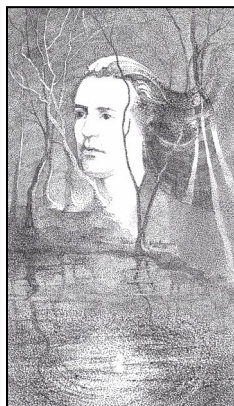
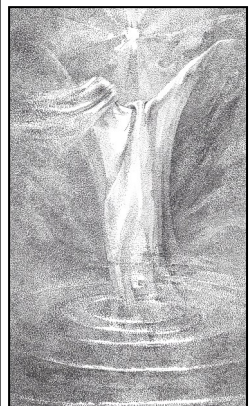
Că vor mai fi trecut pe la castelul regal de la Sinaia prin anii „obsedantului deceniu”(care a durat peste 40 de ani!) al urii omului față de om și niște poeți strident colorați în roșu, cu, în loc de condei și suflet de floare, înarmați cu secera și ciocanul, într-un *Hei, rup!* revoluționar peste poate, asta nu mai are legătură cu regalitatea, ci cu bezmeticia ideologică.

Și uite așa, prin creația artiștilor, Poetul -Luceafăr Mihai Eminescu devine paznic de far, oștean mereu de veghe la frontierele țării, la mal de mare, la Dunăre, în miezul cald al fiecărui ținut cu oameni cărora limba română le rămâne limba dorului iar poezia – împărăție de armonii.

Despre Eminescu și neamul Eminovicilor ne mai rămâne mereu ceva de aflat. Demersul D-lui Dorel Gaftoneanu de a cerceta arhive se înscrie în dorul fiecărui om (care nu se mulțumește cu gândul ca lumea începe cu el!), de a-și cunoaște rădăcinile, neamul în care s-a ivit – ram-mugur-floare-fruct în marele arbore al vieții.

Dacă înscrisurile din documentele scoase de contemporanul nostru botoșenean la lumină din adâncul de tăceri al arhivelor l-au condus și inclus într-o atât de generoasă legendă – a înrudirii cu Poetul Neperече, fie-i aceasta răsplată binecuvântată, certificat de noblete prin care el își înscrie ființarea în cea mai de preț coroană a Arborelui străluminat de Luceafărul românesc. (iunie 2019)

Grafică de ADINA ROMANESCU

EMINESCU DUPĂ EMINESCU

Receptarea ziaristicii

I. Argument

...Am motive serioase de îngrijorare navigând prin instrumentele de lucru ale istoriei literare contemporane: un alt nume pe care nu-l găsesc nici măcar consemnat în vreunul dintre ele. Mi s-a întâmplat cu I.E.Torouțiu, unul dintre cei mai mari eminescologi ai noștri – despre care n-am găsit o mențiune consistentă măcar pe hărțile istoriografiei contemporane după care îmi aleg traseele.

Mi s-a mai întâmplat cu bietul Caion, bărbat cu peste zece cărți publicate izgonit din istoriile literaturii române pentru că a ridicat glasul, cândva, în contra lui I. L. Caragiale. Despre I. Tanoviceanu, balanță a lui Iorga la un moment dat pentru că face istorie și istorie literară cu normele morale ale prezentului său în față, abia dacă juriștii amintesc timid câte ceva prin anii 60 ai secolului trecut. Despre Alexandru Boldur, personaj-cheie pentru înțelegerea anului 1924 în cultura și politica

Nicu Filipescu,
primul eminescian politic

română, iarăși nu se știe / scrie nimic. Practic, eu vin cu informație de bibliotecă adunată fără scop în zeci de ani de răsfoire a fondurilor academice pentru uriașa Bibliografie M. Eminescu – iar acum, vrând să evoc un personaj, să aduc o contribuție în plus la ce s-a mai scris cândva despre el, să-i pun în ordine gândurile și ideile, constat că n-am la ce să mă adaug, Toți aceștia, și încă mulți alți bărbați care au tras brazde adânci la timpul lor pe ogorul literelor române, „au făcut istorie” cum se spune azi despre echipele de fotbal care câștigă meciuri importante – au devenit pentru timpurile noastre adevărate recife, apele uitării le-au acoperit, navigăm fără păs doar la câteva palme peste ei fără a ne închipui, măcar,

că nava se poate lovi de unul dintre ei. Cazul I. E. Torouțiu este oarecum tipic: ce spunea el în 1943-1944 despre editarea textului poetic eminescian se verifică în anul 2000, nava eminescologiei s-a înfipt în tăișul stâncii de sub valuri. Cazul Nicu Filipescu pare la fel de spectaculos în privința teoriilor social-politice ale ziaristicii eminesciene: bunul simț pe care abia în ultimii câțiva ani l-a câștigat exegeza ziaristicii eminesciene era acolo, într-o carte scrisă la anul 1898 de Nicu

Filipescu, intitulată „Către un nou ideal” și scoasă din circuit prin catalogul „Publicații interzise” din 1948 – și, desigur, ieșită din sfera de interes a cercetătorilor instituționalizați. Astăzi se pare că trebuie să ieși la pensie de la un institut al statului, sau să te detașezi complet de el, pentru a face cercetări fără interes, de plăcere.

Totuși, despre Nicu Filipescu s-a mai scris câte ceva – dar nu în context eminescian. Dl. Ion Bulei amintește în cartea sa „Sistemul politic

al României moderne. Partidul conservator” (Ed. Politică, 1987) despre ceea ce s-a numit „politica instinctului național” ai cărei corifei au fost Nicu Filipescu și Take Ionescu (acesta a definit -o, în broșura cu acest titlu scoasă în 1915 și tradusă în același an în limba franceză; teoria ca atare are și scopul de a orienta politica momentului către Puterile Centrale). În zilele noastre, însă, când interesul pentru partidele politice din România a crescut, iar cartea d-lui Ion Bulei s-a reeditat la editura Enciclopedică în anul 2000 sub titlul „Conservatori și conservatorism”, nici măcar concluziile ei nu sunt (re)folosite în privința lui Nicu Filipescu de către alți autori specializați în ceea ce se cheamă „politologie”. De altfel,

dl. Ion Bulei însuși n-a consultat cu atenție cartea lui Nicu Filipescu din 1898, despre care vom vorbi pentru că este o carte despre doctrina politică a lui Eminescu în prima interpretare largă posteminesciană. Afirm acest lucru pentru că Nicu Filipescu nu vorbește despre „conservatorism”, un termen care s-a împământat la noi oarecum ca o etichetă – ci construiește conceptul „conservatism”, care are cu totul alte conotații iar ca expresie verbală nu mai trimite atât de direct la „conservă”, „conservare”. Un capitol al cărții sale se intitulează chiar „Conservatismul” (Discurs rostit la banchetul cercului de studii la 23 martie 1897), pp 141-156, și are definiții ca aceasta: *„Intr-adevăr, conservatismul este o doctrină care urmărind un ideal cât mai măreț al rasei este în stare a face – întru urmărirea acestui ideal – jertfe mai mari decât alt partid (de altminteri, și el național), dar care este mai puternic stăpânit de idei umanitare ori de grija intereselor materiale. Acest ideal măreț dă conservatismului strălucirea lui, iar sacrificiile ce le cere îl fac adeseori impopular. Care sunt aceste jertfe pe care le presupune conservatismul? Voi da câteva exemple spre a fi mai bine priceput. De pildă, în materie de învățământ voim ca școala să nu aibă numai o menire utilitară. Și când cerem ca măcar acele clase de tineri care sunt chemate a avea un rol determinant asupra afacerilor publice să nu se îndeletnicească numai cu studii de folos practic, cum ar fi comptabilitatea de pildă, ori limbile moderne, ci să sacrifice ani de zile pentru studierea limbilor moarte și să-și petreacă o parte a tinereții într-o lume dezinteresată, acest mare sacrificiu îl cerem pentru a sluji marile interese morale ale neamului nostru...”*, pp. 147-148; ceva mai jos vorbește de *„țelurile transcendente ale unui popor”*, etc. (aici, ca și în alte locuri, pornește explicit de la articolele ziaristice ale lui Eminescu despre menirea școlii și a manualelor școlare; în totul această doctrină se reazemă pe teoria lui Aristotel după care studiul filosofiei începe acolo unde se opresc grijile, interesul, preocupările practice – punct numit de către latini „otium”).

Nu vrem, însă, să pătrundem în opera lui Nicu Filipescu fără a insista asupra acestui dezinteres instituțional care s-a așternut peste ea. Iată, de pildă, o carte de 528 de pagini, scoasă în anul 2002 la Editura Meridiane de către Institutul de Cercetări Politice afiliat la Universitatea din București. Cu sufletul la gură o așteptăm din depozitele Bibliotecii Academiei, pentru că titlul ei este: „A fi conservator”, iar subtitlul: „Antologie, comentarii și bibliografie.” Ca autori semnează Ioan Stanomir și Laurențiu

Vlad (care, într-o scurtă prefață, amintesc de Nicolae Filipescu, îl și citează după o citare greșită și folosesc prilejul pentru a-l eticheta drept „tradiționalist”, „simplist”, etc.). Dar colecția este îngrijită de Daniel Barbu iar dintr-o prezentare mai amplă a acestui institut de politologie vedem că și alte nume ilustre au contribuit la produs. Ei bine, nici măcar cu numele Nicu Filipescu nu figurează în această antologie (unde sunt texte de Titu Maiorescu, A. D. Xenopol, M. Eminescu, P. P. Carp, I. L. Caragiale, N. Iorga, C. Rădulescu-Motru, Al. Marghiloman etc, etc.). Ca o consolare: nici Take Ionescu nu figurează în antologia „A fi conservator”. Iar lucrarea întregă face parte dintr-o serie intitulată greco-latin: STUDIA POLITICA ANALECTA. E lămurit: autorii preiau doar eticheta fără să știe că „analecta” înseamnă „resturi, firimituri, studii răzlețe” - și doar cu multă bunăvoință „antologie”, adică ar putea să însemne antologie (latinește: florilegium, românește: flori alese, buchet de texte reprezentative) – dacă aceste firimituri s-ar referi la ceva, s-ar constitui dintr-un corpus preexistent – dar să începi un asemenea corpus cu „analecte”, adică firimituri – iată ce nu cred că e lucru demn de o instituție universitară. Să explici doctrina conservatoare prin Marghiloman și să nici nu auzi de „conservatismul” lui Filipescu? Utilitar, prea utilitar cu vorbele de mai sus despre învățământ ale lui Nicu Filipescu. Eminescu ar zice chiar mai dur: „martiriu lucrativ”.

Dar, pentru că suntem la capitolul antologiei, corpusuri, iată unul special, dedicat chiar lui Eminescu și intitulat „Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu”, ediție critică de I. Oprișan și Teodor V. Vârgolici, Editura Saeculum I.O., 2003. Este vorba de partea I, dedicată receptării critice a operei eminesciene în secolul al XIX-lea, și de data aceasta avem în față nu un singur volum, ci trei volume de câte circa 400 pagini fiecare: este un adevărat monument exegetic, o enciclopedie ori o bibliografie desfășurată. Ei bine, și din acest „corp” lipsește cu desăvârșire „organul Nicu Filipescu”, sau „mădularul” după nomenclatura ASTREI. Este cu atât mai îngrijorător cu cât cartea are un organism de ghidare, acea Bibliografie Mihai Eminescu apărută în seria de OPERE de la Editura Academiei. Cu atât mai grav, iarăși, cu cât nu este de conceput ca cercetători cu state vechi de serviciu, cum sunt D-nii Ionel Oprișan și Teodor Vârgolici, să nu fi cunoscut opera lui Nicu Filipescu. Opera – dar și numele, pentru că nu e profesor ce a prins un cât de mic crâmpei din perioada interbelică, ori un alt profesor mai în vârstă care să-l fi învățat carte – și să nu fi auzit că acest nume ilustru a înființat Școala militară de la

Mănăstirea Dealului, supranumită „Saint-Cyr-ul românesc”, ce a dat promoțiile mari de ofițeri care au făcut primul și al doilea război mondial ca ofițeri români. Cred, în acest caz, că nu avem de-a face cu un „recif”, cu o stâncă subacvatică peste care corabia Oprișan-Vârgolici trece fără păs – ci mai degrabă cu un fel de interdicție rituală; altfel zis, editorii iau barca pe umeri și o ridică sus de tot ca să treacă peste acest nume care, repet, nu este, nu poate fi o stâncă submarină. Ce prăpăstii de gând, ce idei înfricoșătoare va fi conținând această operă a lui Nicu Filipescu – încât este ștersă din tratate științifice, din enciclopedii, dicționare, memoriale etc.? Este, în fond, atât de dificil să ne asumăm acest trecut de idei – în cazul în care, repet, ele ar fi cumva periculoase?! O cultură așa-zicând instituțională, care impune clasei politice atât de insistent asumarea trecutului cu întreg bagajul de idei, mai ales cu umbrele și penumbrele acelor dintre ele pe care un soare trist al Europei le-a proiectat și la noi, să nu fie capabilă a-și asuma, pentru ea însăși și numai pentru ea, teoria instinctului național, conservativă iar nu conservatoare, care s-a dovedit salvatoare la un moment dat – este în mod cert o cultură instituționalizată scalen. Scalenă este și punerea în balanță, în contrapondere la sus-umbrile și penumbre, a legionarismului, de pildă, tot ca reflex paneuropean. Vânare de vânt, cântărire de umbre. Iar în acest timp ideea națională, consistentă, naturală, rămâne necunoscută, chiar se ascunde cu oarecare sistem.

Dar este o simplă prejudecată. Opera lui Nicu Filipescu este limpede și liniștită, chiar calmă, este o odihnă profitabilă în eminescianism. Ceea ce nu i s-a iertat autorului, până la un punct, a fost polemica din anii 1909 și 1911 (sunt două faze ale unei singure polemici, de aceea pun singularul) pe tema ziaristicii eminesciene cu ajutorul căreia a încercat să discrediteze partidul liberal. Dar acelea au fost polemici de presă, chiar de presă de partid, au fost arderile unui moment, nu s-au cumulat în vreo carte, nu au vreo nocivitate specială. Acolo Nicu Filipescu exagerează extrăgând din context ziaristica eminesciană pe de o parte – și pe de altă parte crezând (insinuând) că liberalii de la 1911 sunt aceiași liberali de la 1880. Am tratat separat această polemică de presă în cartea noastră „Eminescu și editorii săi” (vol. I, pp. 221-245). Reținem, aici, doar concluzia: în fața opiniei publice Nicu Filipescu a

Nicolae Filipescu

pierdut această polemică pe miza Eminescu și s-a instituit curentul larg că Eminescu este mare ca poet și trebuie păstrat ca poet pe când ziaristica lui trebuie aruncată la lada de gunoi a istoriei. Cu această concluzie în privința ziaristicii eminesciene pleacă din țară Panait Istrati – și cu această concluzie revine el în țară, în 1924, cum vom vedea în „reciful” ce-l caută sub pânzele uitării pe marele pelerin brăilean. În 1924, însă, după lecția războiului, concluzia că ziaristica lui Eminescu este demnă de a umple coșul de gunoi al istoriei nu mai convine de loc, și lui Istrati îi vor răspunde, cu verb filipescian chiar, bărbați precum Octavian Goga, Ioan Slavici, G.Topîrceanu. De ce, așadar, această interdicție rituală de a rosti numele lui Nicu Filipescu și de a face apel la opera lui – când hybrisul a aparținut anului 1911, epocii antebelice în general – și când cultura română a redescoperit eminescianismul putând să judece și excesele și anemia abordărilor?!

Dar cine a fost, la urma urmei, acest Nicolae Filipescu? Încercăm o restituire a personalității sale dinspre delta vieții, dinspre acest final de existență terestră care lui Iorga i se părea ireal.

II. O tortă arzând

Când vorbim despre Marea Unire de la 1918 ne referim, îndeobște, la cei 800.000 de ostași români morți pe câmpul de luptă pentru întruparea acestei idei – dar și la bărbații iluștri care au pregătit-o. Din această convocare a condeielor Unirii nu poate lipsi verbul lui Nicolae Filipescu, acela care a dinamitat o generație întreagă cu crezul său pentru Ardeal. N-a avut norocul să vadă ziua fericirii – și nici tristețea retragerii din Moldova nu i-a atins sufletul: s-a stins la București, la 2 octombrie 1916, pe când armata română lupta înverșunat în Carpați și pe Dunăre pentru apărarea fiecărui petec de pământ. A murit conștient că intrarea în război va implica jertfe – și a crezut fierbinte că numai prin jertfă vom birui. Încă de la 24 aprilie, în plină neutralitate a României, exprima acest crez despre războiul european: „Am o credință nestrămutată în victoria Quadruplei Înțelegeri. Nu cred însă că va fi o victorie zdrobitoare. Quadrupla nici nu are nevoie de așa victorie. Aliații nu sunt stăpâniți de idei de cucerire. Ei vor, mai presus de toate, garanțiile unei păci trainice și consfințirea unor principii de echitate internațională. (...) Când

Germania, nu zdrobită ci convinsă de nepuțința biruinței, va vroi pacea, ea o va putea obține cam în asemenea condiții.” Lucrurile nu s-au desfășurat, în final, cu mult altfel. Nicolae Filipescu vede în viitor: și cum va fi războiul – și cum va fi dincolo de război; el discută principii, oarecum idei pe care le vede. Discursurile lui sunt de o limpezime care nu convinge, covârșește. „Războiul e dus în numele principiului naționalităților – spune el într-o cuvântare la 28 iunie 1915. Pentru fiecare neam din Austro-Ungaria luptă un vecin. Rusia pentru cehi și ruteni, Serbia pentru sârbi, Italia pentru italieni. Singuri românii din Ungaria sunt duși în foc și puși în prima linie din cauza noastră, a României, care însă, cum a zis domnul Goga, petrece și nu vrea să știe de ei. Iar dacă amintim aceasta, ni se spune că vrem război numai de dragul lor. Ei, da. Îl vrem. Războiul se face pentru incident de graniță, pentru ofensă adusă unui ambasador. În cazul de față trebuie să vrem războiul cu toate riscurile lui, până la ultima centimă, până la ultimul om, până la ultima picătură de sânge. Altminteri e pieirea neamului, e rușinea pentru acest regat cu îndatorire față de frați.” Recitind asemenea fraze recunoști că autorul lor este, într-adevăr, incomod, prea dur, prea înflăcărat pentru vremuri de pace. Nu lozinca republicanilor spanioli din timpul Războiului civil din anii 1933-1936, acel slogan pus pe drapelul lor negru-violet: „Viva la muerta” („trăiască moartea”), nu această lozincă ne vine în minte recitindu-l pe Filipescu, ci mai degrabă Corul din tragedia „Agamemnon” de Eschil, cu acel refren repetat: „Eklansan Aren” („Îl strigă, îl clântăne, pe Ares). Par, într-adevăr, de multe ori discursuri rostite de Ares însuși. În asemenea proporții mitice îl vede, de altfel, Barbu Ștefănescu - Delavrancea, când scrie cuvinte ca acestea, devenite celebre în epocă: „Dacă veți face o secțiune ideală în lungul sau în curmezișul țării, nu puteți tăia nimic în cuprinsul neamului românesc fără să se producă o comoțiune erculeană în cel mai bine zidit dintre toți românii vremurilor noastre, Nicolae Filipescu.”

Nicolae Filipescu este acela care ridică fapta lui Mihai Viteazu la rang de crez național: „Domnilor, precum rușii au testamentul lui Petru cel Mare, așa avem și noi testamentul lui Mihai Viteazu.” În numele acestui „testament” el rostește la 15 februarie 1915 celebrele cuvinte prin care dinastia, regele Ferdinand I însuși este chemat la acțiune: „Cronicarul zice că trăznete și fulgere erau pe cer când în scaun s-a urcat Șerban Vodă Cantacuzino. Era o prevestire. Când pe tron s-a urcat Regele Ferdinand, Europa era zguduită de cel mai înfricoșat război din câte sunt pomenite în istorie. E și aceasta o

proorocie de ce va fi domnia de azi.

În vremurile furtunoase în care trăim, nu cerem de la această Domnie nici bogăția și înflorirea din timpul lui Petru Rareș, nici iscusința diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu. N-așteptăm de la regele nostru să dea la lumină pravile înțelepte, ori să fie ctitor de biserici ca Matei Basarab. Ursita lui e să ne dea vitejie. Sire, vei fi cel mai mare voievod al țării, împodobindu-te cu titlurile lui Mihai Viteazu: „*Domn al întreg Ardealului, al Țării Românești și al Moldovei*” – și aducând pe deasupra strălucirea purperei regale. Sau, răpus în cel mai suprem avânt de vitejie al neamului, vei fi totuși sfințit ca erou național. De nu va fi nici una nici alta, grozav mă tem că nici praful nu se va alege de țară și dinastie. De aceea, mărirea ce ți-o urăm, Sire, este: Să te încoronezi la Alba-Iulia, sau să mori pe câmpia de la Turda!”

Cine este, deci, omul care a rostit la vremi de cumpănă a istoriei asemenea cuvinte furtunoase? La moartea lui (2 octombrie 1916, o lună și jumătate de la intrarea României în război și aproape două săptămâni până la ocuparea Bucureștilor de către armatele lui Von Mackensen) scrie Nicolae Iorga: „N-am impresia că am asistat la înmormântarea aceluia care a fost Nicolae Filipescu. Am văzut un cortegiu oarecare, multă lume amestecată, puțină care era tristă și mai puțină care plângea; am văzut ridicat pe umeri, în cântecele unor copii care-și făceau meseria, un greoi sicriu de stejar cu inscripții banale; atâta am văzut. Nu poate fi înmormântarea lui. Căci el nu putea fi înmormântat decât în haine de ostaș, nu putea fi înfășurat în alt giulgiu decât al tricolorului și nu putea fi coborât în pământ decât în sunetul tunurilor într-o seară de victorie. Și după înmormântarea aceasta banală, ca a cutărui bătrân politician mort de uzură la optzeci de ani, eu, care l-am văzut prea de multe ori așa de viu ca să înlocuiesc azi mândra icoană de voinic cu trista amintire a rămășițelor sale, sunt incredințat că el este aiurea. Liberat de suferințele acestei zdrențe omenești, aleargă acum liber pe câmpiile de luptă, îndeamnă pe cei ce șovăiesc, oprește în cale pe cei ce se retrag și întetește pe cei care atacă. El e acum cu strămoșii lui ostași, care și ei au fost îngropați cine știe cum undeva, și care acum, vii, cutreeră în zborul cailor nevăzuți de-a lungul țării amenințată și calcă pe dușmani și smulg biruința prin mâna urmașilor lor.”

Trebuie arătat că imaginea este aceea a lui Agamemnon îmbărbătându-și armata în Cântul II din „Iliada” lui Homer: la vremuri eroice epopeea este bună și pentru discursuri, dar și ca hrană a sufletului în pragul deciziilor destinate.

ICONOGRAFIE EMINESCIANĂ

Savant în sensul real al cuvântului, Zenovie Cârlușea aduce noi precizări și clarificări într-un domeniu de interes național major. Ca un eminescolog autentic, cu reale contribuții, Zenovie Cârlușea a publicat, numai despre „românul absolut” cărți care nu pot fi ignorate de niciun critic sau istoric literar care se respectă: *Eminescu – mitografii ale daco-românității* (2011, 2013), *Mihai Eminescu – drumuri și popasuri în Gorj* (2016), *Mihai Eminescu. Dicționar monografic. Oamenii din viața lui* (lucrare unicat în cultura română, 2019), *Triada de aur: Eminescu – Arghezi – Blaga* (2022), la care se adaugă și alte cărți fundamentale consacrate unor personalități marcante (Lucian Blaga, C. Brâncuși, Tudor Arghezi), volume de poezii etc.

Recent, sub atenta și obiectiva sa supraveghere, cu un ascuțit ochi critic, Zenovie Cârlușea ne oferă un alt volum, necesar și benefic: *Mihai Eminescu. Album portretistic comentat -Iconografie autentică și falsuri* (prezentarea artistică: Teodor Dădălău, 2023), un proiect iconografic al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj (director: Pompiliu Ciolacu).

La Chișinău, în colecția „*Corpus Eminescu*”, a apărut sub coordonarea Cristiane Crăciun și Victor Crăciun, o lucrare asemănătoare *Eminescu. Focul meu. Imaginea Poetului în arte*, vol. VII, Chișinău / București, Editura Litera / David. 2000.

Necesitatea apariției acestui album portretistic eminescian este motivată de Zenovie Cârlușea cu argumente incontestabile: proliferarea în ultimul timp, în articole sau cărți, în spațiul virtual a unor „portrete” atribuite lui Eminescu, un „fenomen foarte periculos pentru cultura română, în special pentru istoria literară”, „fenomen manipulator și de o suspectă perseverență”. Astfel că Zenovie Cârlușea realizează o igienă critică, despărțind apele, adică precizează care sunt portretele de o autenticitate evidentă și falsurile, dovedind cu acribie științifică falsitatea acestora. Nu se sfiește să demonstreze că aceste

falsuri din iconografia eminesciană au derutat și mari personalități, cum este cazul lui G. Călinescu care a inclus în celebra sa monografie, *Viața lui Mihai Eminescu* (1932), un portret eminescian de la 16 ani.

Iată cele patru portrete autentice ale autorului *Luceafărului*: 1) Fotografia făcută în septembrie 1869 la Praga în atelierul lui Jan Tomáš („foto carte poștală în șase exemplare, trei ovale și trei dreptunghiulare în Viena, sepia”), deci *Eminescu la 19 ani*, Poetul fiind în drum spre Viena. Fotograful praghez era renumit în epocă, recunoscut ca atare chiar de împăratul Frantz Iosif, atelierul fiind un adevărat „salon artistic”, cu aparatură modernă, în care s-au fotografiat, din motive medicale, în aceeași zi, părinții Poetului (Raluca și Gheorghe), frații Șerban și Aglaia. Această fotografie a trezit primul fior al dragostei în sufletul Veronicăi Micle („Tu luceafăr mi-ai fost mie / Ce în zori de ziuă luce”); 2) A doua fotografie este realizată în atelierul lui Frantz Duschek, la 27 februarie 1878, la cererea lui Titu Maiorescu („Cu Eminescu am să mă duc eu mâine la fotograf, mai înainte însă la bărbier să se radă”, scrie Maiorescu în „Însemnări zilnice”). Fotografia era solicitată pentru tabloul-medalion al Junimiștilor, prilejuit de jubileul celebrei societăți ieșene (Eminescu lucrând la ziarul bucureștean „Timpul” încă din toamna anului 1877), considerată de G. Călinescu „cea mai credincioasă icoană a lui”, fiind „subțiat de gânduri și de o înfrigurare sentimentală”. Fotografia figurează în cel de-al doilea tablou al „Junimei”, inserată în prima ediție de *Poezii* de Eminescu (apărută de Crăciun, 1883), reluată și de revista orădeană „Familia” în necrologul Poetului; 3) A treia fotografie este realizată în vara anului 1884, în atelierul lui Nestor Heck din Iași, după sanatorizarea Poetului la Ober-Döbling (Viena, noiembrie 1883 – februarie 1884) și călătoria sa în Italia (martie 1884). Eminescu a fost convins să se fotografieze în grup, cu W. Humpel (cumnatul lui Titu Maiorescu), cu poetul și traducătorul Petru V. Grigoriu și cu A.C. Cuza, dar „după indicațiile noastre însă, fotograful l-a

scos numai pe dânsul, ceea ce nu puțin l-a supărat apoi, văzându-se amăgit ca un copil” (Corneliu Botez); 4) Ultima fotografie-portret datează din 1887 realizată în atelierul lui Jean Bielling din Botoșani, Poetul locuind, din aprilie 1887, la sora Henrieta Eminovici (bolnavă de apoplexie, decedată în același an cu genialul său frate). Într-o scrisoare către Cornelia Emilian, Henrieta notează: „Fotografia cu Mihai a reușit bine. Trei [poze] m-au costat cincisprezece franci, una lui Moțoc, una mătăle și una pentru noi”. Moțoc era reprezentatul unei societăți a Liceului „Matei Basarab” din București, societate care va purta numele Poetului, iar fotografia este trimisă la 20 noiembrie 1887. Data este atestată chiar de Eminescu într-o scrisoare către Cornelia Emilian: „Mult Stimată Doamnă / Să nu credeți că vârsta Dumneavoastră m-a împiedicat de a vă scrie până astăzi, ci îndelungata mea boală m-a făcut să fiu foarte descurajat / Astăzi, simțindu-mă mai bine, vă satisfac dorința de a vă trimite fotografia cerută de mult timp”. Fiica Corneliei, Cornelia E. Emilian, pictoriță, vicepreședintă al Asociației Reuniunea Femeilor Române, mărturisea că lucra „în oloi portretul acestui mult distins poet”, în mărime naturală și va fi dăruit Iașului, portret realizat după această fotografie din 1887.

În afara celor patru fotografii incontestabile, Eminescu mai apare în două fotografii de grup: 1) În fotografia de grup a absolvenților din Cernăuți din 1864, în mijloc figurând Aron Pumnul. Ca argumente, Zenovie Cârlegea aduce în discuție pașaportul din 1857, mărturisirile prietenilor Teodor Stefanelli, Șt. Cacoveanu, Iacob Negruzzi, I. Slavici; 2) Eminescu în grupul junimist din 1881, fotografie făcută cu prilejul dezvelirii statuii lui Ion Heliade Rădulescu, la 22 noiembrie 1881, păstrată în Cabinetul de Stampe al Academiei Române, ipoteză lansată de prof. Petre Popescu-Gogan. Eminescu consemnează în „Timpul” (21 noiembrie 1881) episodul acestei dezveliri, subliniind meritele lui I.H. Rădulescu („părinte al literaturii noastre”, „promotor al culturii, ca membru activ al întreprinderilor literare din vremile sale, meritul său nici nu poate fi pus în discuție, căci e fără îndoială neprețuit de mare”, „a creat o limbă nouă din nimic”, „prin el limba s-au dezbrăcat de formele convenționale de scriere ale evului mediu și ale cărților ecleziastice, a devenit o unealtă sigură pentru mânăuirea oricărei idei moderne”).

Necruțător este – pe bună dreptate și cu argumente imbatabile – Zenovie Cârlegea în respingerea altor fotografii, falsuri grosolane, manipulative: 1) o fotografie din 1866 în care Matei, fratele său, și nu Mihai apare alături de tatăl lor;

2) poza unui actor din epocă prezentat drept Eminescu la 16 ani; 3) fotografia de la Florești-Gorj, unde Eminescu a stat în vara anului 1878 la conacul junimistului N. Mandrea și unde ar fi avut o idilă cu preoteasa Elena Dușescu; 4) pictura lui Stoica D. luată drept fotografi, din 1886; 5) trucajul portretistic comis de Octav Minar intitulat: *Fotografie a lui Eminescu făcută la Mănăstirea Neamțului*, publicată abia în 1909. Zenovie Cârlegea demontează acest trucaj („capul Poetului din 1887 lipit pe corpul unui om așezat pe scaun, lipitura fiind escamotată de fularul alb”); 6) fotografia *Eminescu, Veronica Micle, I.L. Caragiale și Al. Vlahuță în mijlocul unui grup de actori*, datată de Dan Toma Dulciu „post 1884”, în fundal apărând Hanul lui Manuc. Fin observator, Zenovie Cârlegea demonstrează că în fundalul acestei poze nu e hanul cu pricina (pe timpul lui Eminescu se numea Hotel Dacia), ci clădirea Teatrului Ionescu din Piața Sf. Arhangheli din Brăila; 7) Eminescu în salonul Reginei Elisabeta (Carmen Sylva). Poetul a fost în salonul reginei-scriitoare în 1879, amfitrioana l-a servit cu o ceașcă de ceai („ceașca de ceai pe care i-am servit-o eu însămi a fost singurul lucru care i-a făcut plăcere, ceva ce semăna cu sentimentul unui zeu servit de-o muritoare”). Eminescu a avut mai multe întâlniri / convorbiri literare cu Regina chiar o corespondență, i-a tradus o piesă de teatru; Carmen Sylva i-a tradus, la rândul ei, în germană câteva poezii, dar nu există nicio dovadă a unei fotogtafii în care Eminescu apare în salonul regal, alături de G. Enescu; 8) un poet minor maghiar prezentat drept Eminescu, la 1871, despre care autorul notează la capitolul „eminescopatie” că sunt „falsuri ce nu merită nicio atenție”. Zenovie Cârlegea contestă unele mistificări privind datarea unor poezii, precum *Stelele-n cer*, iar falsurile fotografice și datarea falsă a unor creații eminesciene sunt considerate „aproape cultură... de masă”, ceea ce este primejdios.

Mihai Eminescu. Album portretistic comentat, mai include numeroase ilustrații de epocă, masca mortuară a lui Eminescu executată de sculptorul Marin Filip, la 16 iunie 1889, statui „M. Eminescu” în Gorj, bibliografie selectivă.

„Iată de ce – conchide Zenovie Cârlegea – albumul de față își justifică apariția, făcându-se ecoul unor luări de atitudine nu suficient de cunoscute la nivel mai general, menite a face oarecum «ordine» în iconografia eminesciană”.

Mihai Eminescu. Album portretistic comentat de Zenovie Cârlegea este o contribuție esențială în domeniul eminescologiei, în care se autoinclud, din păcate, și mulți neaveniți.

EUGEN COȘERIU

Renumitul savant român în cultura mondială – 102 ani de la naștere

Cu un respect deosebit va fi trecut în revistă marele savant român Eugen Coșeriu (*Eugeniu Coșeriu sau Eugenio Coșeriu, n.27 iulie 1921, comuna Mihăileni, județul interbelic Bălți, România, actualmente Republica Moldova – d. 7 septembrie 2002, Tübingen, Germania; profesor universitar la Universitatea din Bonn și Tübingen, Germania*), filolog și filozof al limbajului, *filolog romanist cu reputație universală*, doctor în filologie și filozofie, membru de onoare al Academiei Române, Doctor Honoris Causa – titlu onorific acordat de către 50 de universități din întreaga lume, în cele din urmă, intelectualul care este considerat „unul dintre cei mai importanți lingviști ai secolului XX”, Domnia sa fiind și fondatorul primei școli lingvistice din America de Sud și al Școlii lingvistice de la Tübingen. Denumit „Părinte a ceea ce azi se numește lingvistica integrală”, Eugen Coșeriu este savantul care a înălțat în lume valorile naționale românești și anume: limba română, identitatea culturii române prin știința lingvisticii – învățatură ce studiază limba și legile ei în dezvoltare. În opinia doctorului în științe filologice Mircea Borcilă (*lingvist, scriitor, poetician, profesor la Universitatea din Cluj*), cele realizate de Eugen Coșeriu în lingvistica integrală se prezintă astfel: „Relevant pentru contextul de față trebuie considerat, înainte de toate, faptul că în opera lui E. Coșeriu se prefigurează, încă din perioada timpurie menționată, fundamentele teoretice ale noii orientări

disciplinare, care fac, în același timp, posibilă întemeierea științifică a metaforologiei ca domeniu central al lingvisticii vorbirii și ca moment crucial în constituirea „abordării antropologice” în acest domeniu (supra, 1.1). La nivelul ei cel mai profund, mutația coșeriană constă, astfel, în (re)întemeierea epistemologică a lingvisticii ca știință a culturii, aport crucial prin care se furnizează, în același timp, bazele de principiu ale studiului autentic „antropologic” al „creației metaforice în limbaj” (Mircea Borcilă. *Lingvistica integrală și fundamentele metaforologiei.* pag.55-56. http://www.dacoromania.inst-puscariu.ro/articole/2002-2003_3.pdf). Respectiv, Mircea Borcilă susține: „Eugen Coșeriu a fost „cel mai strălucit exponent al culturii române în planul universal al științelor omului”. Cât privește fenomenul, în urma sutelor de lucrări în domeniul lingvisticii, scrise de profesorul Eugeniu Coșeriu, respectivele opere fiind traduse într-un număr de limbi străine nespus de

mare, inițial majoritatea create în germană, franceză, spaniolă, italiană, engleză, iar aprecierile pozitive și pline de respect față de marele savant român au fost realizate de numeroși oameni de știință din întreaga lume, printre ei numărându-se lingvistul și scriitorul japonez Kennosuke Ezawa cu lucrarea „Sprachsystem und Sprechnorm: Studien zur Coseriuschen Sprachnormtheorie”/ „Sistemul limbajului și norma de vorbire: Studii privind teoria normelor

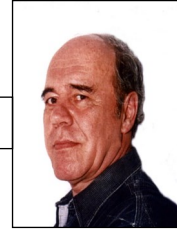
de limbaj a lui Coserius”, profesorul german de lingvistică romanică Johannes Kabatek (Universitatea din Zürich) cu lucrarea „Die unveröffentlichten Manuskripte Eugenio Coserius – eine Projektskizze”/ „Manuscrisele inedite ale lui Eugenio Coserius – schiță de proiect”, doctorul spaniol în științe sociologice și educație *Jesús Martínez del Castillo* cu lucrarea „Eugenio Coseriu (1921-2002) en los comienzos del siglo XXI”/ „Eugenio Coseriu (1921-2002) la începutul secolului XXI”; lingvistul și savantul spaniol *María Luisa Calero Vaquera* cu lucrarea „Estudios lingüísticos y literarios. In memoriam Eugenio Coseriu (1921-2002)”/ „Studii lingvistice și literare. In memoriam Eugenio Coseriu (1921-2002)”; profesorul spaniol *Fernando Rivera Cárdenas* (Universitatea din Cordoba); savantul și scriitorul german Horst Geckeler, care a scris renumita lucrare împreună cu savantul și filologul german Jürgen Trabant „Logos Semantikos: Studia Linguistica in Honorem Eugenio Coseriu, 1921-1981, Volume 4”/ „Siglele Semantikos: Studii lingvistice în cinstea Eugenio Coseriu, 1921-1981, Volume 4”; savanții și lingviștii francezi Xavier Perret Limoges și Lambert Lucas; doctorul olandez în filozofie Peter Koch; lingviștii spanioli Francisco Marsá, Emilio Alarcos, Gregorio Salvador, cât și mulți alții.

Remarcabil ar fi un lucru de semnalat: în anul 1994 Eugen Coșeriu realizează un interviu cu revista semestrială *Paradigma* din Spania, nr.6-7-8, pagina 8-9 (publicație produsă de Centrul de Cercetare Educațională *Paradigma* (CIEP), situat în Departamentul Componenta Didactică a Universității Pedagogice Experimentale *Libertador* (Nucleul *Maracay*) care este certificat de Fondul Național pentru Știință, Tehnologie și Inovare, FONACIT), unde la una dintre întrebări renumitul profesor și savant răspunde: „Am avut noroc, m-am dezvoltat liber în alte țări”. Într-adevăr, un răspuns corect și argumentat, deoarece libertatea într-un mediu democratic contează nespuse de mult în viața și evoluția omului - unul dintre factorii ce influențează dezvoltarea propriu-zisă.

Marele profesor și savant român Eugen Coșeriu nu a publicat cărți de poezie și proză (doar câteva cicluri de versuri și povestiri publicate în reviste literare precum *Cuget Moldovenesc*, *Viața Basarabiei*, *Limba Română* –

„*Sângele nostru*”, „*Anotimpul ploilor*”, „*Omul cu floarea în buzunar*”, etc.), însă a lăsat în urma sa un patrimoniu imens de bunuri culturale ce aparțin întregii omeniri, această bogăție spirituală fiind despre știința lingvisticii, despre principiile fundamentale ale filologiei, limba română având locul de cinste la temelia cercetărilor. Cu dragoste pentru țara natală, dar și pentru întreg neamul românesc (lucrări: „*Latinitatea orientală*”, revista *Limba Română*, nr. 3 (15), 1994, pagini 138, Chișinău, Comunicare prezentată la Congresul al V-lea al Filologilor Români. Iași-Chișinău, 6-9 iunie 1994; „*Limba română este patria mea. Studii. Comunicări. Documente*”. *Antologie de texte publicate în revista Limba Română*, Chișinău, 1991-1996. Chișinău, 1996, pagini 344”; „*Unitatea limbii române - planuri și criterii*”, revista *Limba Română*, p.121-205; alte), Eugen Coșeriu în cadrul Conferinței Științifice „*Unitatea limbii române - cu privire specială la Basarabia și Bucovina*” (București, 1994) s-a referit și la practicile de „purificare lingvistică” la care recurg autoritățile de la Chișinău, promovând ideea existenței unei limbi moldovenești, în contextul dat Domnia sa menționând: „*a promova sub orice formă o limbă moldovenească, deosebită de limba română este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică. Din punct de vedere istoric și practic este o absurditate, o utopie și din punct de vedere politic e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și deci un act de genocid etnico-cultural*”. Respectiv, adăugând: „*limbă a culturii și limbă de stat este limba română pentru întreg spațiul carpato-danubiano-nistean*”.

Așadar, distinsul profesor și savant român Eugen Coșeriu este cunoscut în mondialitate în calitate de întemeietor al lingvisticii integrale, știință ce tratează legile limbajului uman. Ca urmare, opera celebrului om de știință Eugen Coșeriu simbolizează valoare intelectuală și spirituală în istoria și cultura unui popor, totodată acest lucru reflectă și ponderea națiunii române în cultura universală - lucruri demne de apreciere. Deci, în memoria acestui mare intelectual, națiunea română ar urma să organizeze în fiecare an activități solemne prin care să comemoreze amintirea despre personalitatea Eugen Coșeriu, identitate care va fi eternă în cultura și știința internațională.

RADU BELIGAN DIN NOU ÎN ACTUALITATE

Memoriile, jurnalele, însemnările unor mari figuri ale scenei românești au interesat/interesează publicul larg chiar mai mult decât scrierile și textele similare ale unor scriitori. Într-un fel textele respective, sortite să trăiască mult mai mult decât cei care le-au dat la iveală, reprezintă, dacă se poate spune așa, un fel de revanșă în fața posterității.

Fiindcă dacă un actor a fost văzut „pe viu“ de o generație și nu prin înregistrări, apoi a fost aproape uitat, imaginea lui estompându-se în mare parte, o carte provenind de la el este cu totul și cu totul altceva.

Literatura noastră deține astfel de volume, parvenite de la reprezentanții ai scenei din diverse perioade de timp, deși nu se poate spune că avem o mare abundență a lor în biblioteci.

Radu Beligan, până nu demult decanul de vârstă absolut al teatrului românesc, intrat în cartea recordurilor ca actor care a jucat teatru până la vârsta de nouăzeci și ceva de ani, ne-a lăsat și el o carte (*Pretexte și subtexte*, Editura Meridian, 1968) de memorii, un volum în care cititorul intră ca într-o imaginară sală de teatru și asistă la spectacolul de zile mari al actorului.

Spun și scriu „de zile mari“ întrucât dincolo de meritele lui remarcate de critică și de către public în acest imaginar spectacol lectorul este incitat să pătrundă în culisele vieții artistului, aflând acolo informații foarte interesante despre personalitatea lui Radu Beligan, de la formarea acesteia (din copilărie încă) și până la marile succese de la maturitate.

Astfel de cărți – și nu spunem o noutate! – nu numai că se parcurg cu multă plăcere și curiozitate, dar sunt și pilduitoare din multe puncte de vedere,

mai ales pentru generațiile mai tinere, ca și pentru cele care le vor urma.

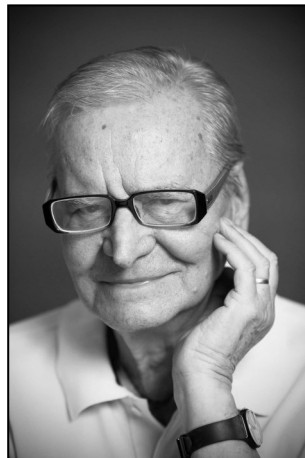
Un scriitor, destul de cunoscut în arena literară a Bucureștilor, Geo Călugăru a avut o idee pe cât de îndrăzneță tot pe atât de interesantă: să construiască o carte de interviuri imaginare cu marele actor Radu Beligan, luând ca bază (și pornind de la...) cartea de memorii amintită ceva mai sus.

Dacă eu însumi n-aș fi scris o carte după această „rețetă“ mai puțin uzată (*Șapte întâlniri imaginare cu George Topîrceanu*, Tipo Moldova, 2019) aș fi gata să spun că ideea e puțin ciudată, dar,

totuși, interesantă și nouă. Sigur, în imaginarul cititorului orice poate fi posibil, dar când e vorba de o personalitate arhicunoscută, cu biografie făcută publică și cu idei pe care acesta le-a emanat și le-a pus în circuit, lucrurile par a se complica întrucâtva.

Întâi, fiindcă într-un astfel de caz imaginarul nu poate merge până în pânzele albe, ci urmează a se desfășura în limitele permise de documentație. A pune în seama, în gura „personajului“ pe care ți l-ai ales fel de fel de fapte, de întâmplări și de vorbe fără o bază reală ar fi o blasfemie, un trucaj repede detectat de un cititor cât de cât avizat.

Dl. Geo Călugăru, un personaj arhicunoscut, mai ales în lumea cenaclurilor literare din Capitală, cunoscut ca poet, dar și ca recenzent prin diferite publicații literare, autor al mai multor volume de poezie, are și antecedente remarcabile în ce privește un anume gen de scriere – cel monografic (ne-a dat o carte despre familia poetului Constantin Stoika, erou căzut în Primul Război Mondial) și ceva mai încoace o

ediție adnotată a versurilor lui Dumitru Dumitrică, ca să ne oprim doar la două „isprăvi“ editoriale care-i aparțin.

Așadar, astăzi, când vine cu *Teatrul este viața. Interviuri imaginare cu Radu Beligan* (Editura Fast Editing, 2023) dl. Geo Călugăru are deja creditul unei mari părți a cititorilor.

Ca să ne convingă asupra faptului că alegerea lui Radu Beligan n-a fost nicidecum întâmplătoare, autorul ne mărturisește că s-a întâlnit pentru o singură dată, față în față, cu maestrul scenei românești, în anul 2002, când a realizat un interviu publicat în revista „Pentru patrie“ (pe care, de altfel, îl și reproduce și în prezentul volum). Era ceea ce se cheamă un „interviu de serviciu“, cu doar câteva întrebări și cu răspunsuri lapidare. A fost suficient, însă, pentru a-l ambiționa pe reporterul de atunci să revină la poarta maestrului, fapt care, spre regretul lui, nu s-a mai petrecut.

„Pornind de la această satisfacție (cea a întâlnirii cu personajul din cartea de acum, *n.n.*, *F.P.*) – citim în prefața cărții – mi-a încolțit ideea realizării unei cărți-dialog cu maestrul. I-am mărturisit intenția și dorința mea. Motivând prin vârsta înaintată și starea de sănătate, nu tocmai cea dorită, m-a refuzat politicos. Numai că eu, intrându-mi în cap realizarea unei astfel de cărți, nu doream să renunț în nici un chip. Norocul mi-a surâs și am descoperit în biblioteca personală volumul *Pretexte și subtexte*, autor Radu Beligan, apărut la Editura Meridiane în 1968... Pe timpul parcurgerii paginilor cărții, am avut sentimentul că autorul îmi oferea răspunsuri la întrebările preexistente în mintea mea. Găsisem atât de mult căutatul răspuns la dorința mea. Îi cer îngăduința maestrului Radu Beligan ca, parcurgând drumul invers, de la răspunsurile sale la formularea întrebărilor preexistente, să-mi permită, de acolo, de sus, să dăm viață acestei cărți-dialog, menite a dovedi că și Domnia sa este „un vârf de foc al culturii române“, în aceeași măsură ca și cele la s-au referit în cartea amintită: Călinescu, Tudor Vianu și Ion Marin Sadoveanu.

Dl. Geo Călugăru deține pe deplin arta „punerii în scenă“ (ca să folosim o expresie proprie domeniului în care s-a manifestat „personajul său“ și în acest sens așează în fruntea cărții de azi un articol din 1945, semnat de Camil Petrescu, despre Radu Beligan. Iată finalul acestuia: „În realitate Beligan nici nu e actor... E un poet plin de

sensibilitate, un cărturar cât trei academicieni, la curent cu tot ce joacă alții, un iubitor de teatru, aleargă pățimaș după piesele altora, amuzat sincer de jocul tuturor camarazilor de talent... Între două lungi discuții despre artă (de obicei pe la anticari) își aduce aminte că „azi joacă“ și aleargă în fugă la teatru... E ceva de priceput în toate astea? Vă spuneam eu că nu. Un semn de întrebare... Un mare semn de întrebare. Și totuși există o morală: Succesul în teatru este ca o femeie... alergi disperat după ea, ea fuge de tine...

Te faci că nu o bagi în seamă, atunci vine ea după tine și se îndârjește să nu te mai lase în pace.“

Nota bene!: Aceste rânduri erau scrise pe când marele actor n-avea decât 27 de ani, fulminanta sa carieră întinzându-se ulterior pe parcursul mai multor decenii.

Că marele actor a fost toată viața lui un om discret o dovedește și următoarea mărturisire: „Mă supără orice indiscreție asupra vieții mele intime pentru simplul motiv că viața mea foarte -foarte privată este singura care îmi aparține. Cealaltă, adică viața pur și simplu, este publică fără voia mea și asta e deplorabil. Cred că un actor nu are decât de câștigat din discreția contemporanilor asupra vieții lui particulare. Un anume mister e un factor important în personalitatea unui artist. În ceea ce privește viața mea intimă, socotesc că ea este armonioasă și echilibrată și doresc s-o păstrez astfel cu orice preț; orice aluzie publică ar risca, printr-un subînțeles nepotrivit, printr-o glumă stupidă să creeze o breșă inutilă în această armonie“.

Un crez și o convingere de la care Radu Beligan n-a abdicat niciodată.

Prin demersul lui editorial dl. Geo Călugăru ni-l readuce mai aproape pe marele Radu Beligan, iar naturațea cu care au fost formulate întrebările se află la aceeași cotă cu răspunsurile personajului: sincere și eliberate de orice convenționalism, ca și cum, peste timp, marele actor ar spune: „Ei, da. Acum mi-am lăsat costumul și recuzita la cabină, acum sunt eu, omul și nu actorul și putem sta de vorbă pe-ndelete!“.

O carte vie nu numai prin modalitatea în care a fost gândită și elaborată, ci și prin implicarea profundă a autorului ei într-un dialog suplu, natural și sincer până la capăt. Îndelungata experiență jurnalistică a d-lui Geo Călugăru pare să-și fi „spus“ benefic cuvântul în fiecare pagină, în fiecare segment al convorbirii.

Este, după opinia mea, cea mai bună carte de până acum a acestui autor.

A. GH. OLTEANU, SUB ZODIA DEMNIȚĂȚII PROFESIONALE

La 22 martie 2023, aici, la București, a trecut în lumea umbrelor profesorul A.Gh. Olteanu, născut la 9.VI.1939, în localitatea Mireș, jud. Prahova). Glosând cu câțiva ani în urmă asupra activității celui care s-a impus prin munca sa de cercetător erudit și profesor devotat muncii de la catedră, țineam să evidențiez traiectoria științifică a unei personalități implicate creator în mai multe domenii de activitate, de la literatură română veche și folclorică română din perspectivă comparată, la eseistică, critică literară, publicistică și memorialistică. După aproape trei decenii de la debutul său editorial cu *Structurile retorice ale liricii orale românești* (1985), la origine teza unui doctorat susținut în anul 1977, A.Gh. Olteanu urmează să publice periodic alte volume în măsură să îl consacre printre cei mai pasionați în domeniul cunoașterii și valorificării folclorului și a corelațiilor acestuia cu literatura cultă (*Folclor și literatura cultă*, 1994; *Cronicarii*, 1995; *Ion Budai-Deleanu: Țiganiada*, 1995; *Reflexe folclorice în literatura scrisă*, 2000; *Perenitatea textului literar*, 2003). Aceștia li se succed la un foarte scurt interval volumele *Poezie simbolistă românească* (2010) și *Școala și literatura* (2011), acesta din urmă, fiind o carte de confesiuni și rememorări ale unor experiențe omenești decisive, de la intimitatea iradiantă a vârstei copilăriei la anii formării și maturizării sale profesionale. La puțin timp după *Din pățaniile unui profesor* (Sigma, 2014), o selecție din momentele semnificative din propria-i biografie, cu întâmplări, pățanii și oameni care i-au marcat viața, A.Gh. Olteanu revine cu trei volume din *Glose pe marginea cărților*, vol. I (Sigma, 2012, 2018, 2021), o selecție de texte publicistice apărute între anii 2011 și 2021, studii, cronici sau recenzii asupra

unor cărți citite de autor în acest răstimp, dar și articole de atitudine, postfețe, evocări ale unor personalități de marcă ale culturii române, note sau glose pe marginea unor dezbateri și activități didactice.

Prin natura impresiilor comunicate, prin timbrul emoției transmise, ideile autorului despre temeierile folclorice ale artei literare se afirmă de la începutul activității sale științifice în direcții care vor rămâne statornice. Căutându-le în timp formele cele mai potrivite de concretizare, comentariile lui A.Gh. Olteanu promovează ideea că orice capodoperă cuprinde în sine o întregă istorie culturală, pe care numai o lectură modernă i-o poate restitui. Incursiunile la nivelul miturilor, epopeilor, al basmelor și legendelor, cu explicații atât de abundente, sunt mai mult decât revelatoare și fascinante. Cufundarea în timp își propune, într-o asemenea perspectivă de lucru, tocmai regăsirea acelor semnificații inițiale ale semnelor literare de origine străveche, față de care sensurile manifeste ale operei analizate reprezintă rezultatul unei evoluții îndelungi. Pe de altă parte, păstrându-se, bunăoară, în spiritul imaginației lui Eminescu, autorul realizează analogii ce pot înlesni înțelegerea limbajului imagistic în care vorbește poetul, intuind în forme tot mai nuanțate relațiile de adâncime dintre motivele și expresiile poetice eminesciene, unice în felul lor, și modelul unor motive de natură folclorică sau din sfera imaginilor arhetipale. Bunăoară, studiind drama blagiană *Meșterul Manole*, atenția cititorului este reținută de perspectiva expresionistă din care scriitorul valorifică balada populară. Observațiile lui A.Gh. Olteanu converg spre a demonstra astfel că miturile retrezite la viață se situează undeva la confluența legendelor și a miturilor populare laice, influențele eresului biblic, trecute printr-

un original proces de reconsiderare a valorilor, constituindu-se, mai degrabă, în elemente decorative, de atmosferă. Și asemenea fenomene literare sunt multe. Privind multiplu, A.Gh. Olteanu merge mai departe și susține că implicarea elementului folcloric este tot mai vizibilă în operele marilor scriitori români, de la D. Cantemir și scriitorii pașoptiști, în frunte cu V. Alecsandri, până la alte perioade care poartă emblema unor personalități creatoare (Mihai Eminescu, Ion Creangă, G. Coșbuc, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Horia Lovinescu ș.a.). „De altfel, conchide autorul, n-am putea concepe literatura română modernă, ca entitate estetică puternic individualizată, fără implicarea pleneră în acest concept a spiritualității folclorice. Specificul acesteia din urmă e parte integrantă a personalității literaturii române între celelalte literaturi naționale.”

Pasiunea căutării izvoarelor, comunicată de regulă într-un registru evocativ de un patetism sobru, lipsit de emfază, se asociază în cercetările lui A.Gh. Olteanu cu un ton de mărturie precisă, fără revelații neapărat spectaculoase, dar, poate tocmai prin aceasta nu lipsite de interes. Printr-o asemenea amplă deschidere asupra fenomenului cultural, în general, asupra literaturii române și universale, A.Gh. Olteanu are darul pozitiv pedagogic de a-și adecva interpretarea cea mai abstrasă unei rostiri pe înțelesul cititorului, fără ca truismele agresive și preconcepția să escamoteze faptele spiritului. Nici urmă de vreun pedantism sau de banalități și supraaprecieri stridente a operei literare analizate. Gustul, calmul și finețea dovedite impresionează și conving. Expresia rafinată și cuceritoare din analizele unor texte de Al. Macedonski, de exemplu, trădează franchețe și o discretă aspirație spre performanță. Considerațiile asupra unor asemenea teme majore sunt firești, izvorâte dintr-un bun simț solid, filtrate prin cultură și experiență. Peste tot, în eseurile cu totul remarcabile despre Eminescu și Lucian Blaga, dar și despre basmul românesc, sau despre *Miorița* și *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu, întâlnim fraze perfect construite, aserțiuni menite a orienta cititorul spre reflecție, supunându-l unei meditații serioase.

În aceeași ordine de idei, un capitol absolut justificat prin interesul pe care

i l-a trezit lui A. Gh. Olteanu este consacrat marilor curente culturale și literare (Umanismul, *Iluminismul*, *Clasicismul*, *Romantismul*, *Realismul*, *Simbolismul* și *Expresionismul*), sinteze cu numeroase puncte de vedere originale, cu definiții expresive ale acestor fenomene, manifestate în plan european și autohton. Fără să-și propună o ilustrare complexă a evoluției formelor și modelelor literare din perspectiva curentelor spiritual-artistice și a orientărilor ce au marcat-o, atenția lui A.Gh. Olteanu este îndreptată spre ideea de a decela o anumită continuitate, de a remarca un progres și anume filiații în devenirea literaturii române. Pe de altă parte, eseistul glosează pe teme de o evidentă semnificație, dezvăluind cu promptitudine și luciditate, un spirit temeinic informat, ferm și, pe alocuri, intransigent, însă în lipsă totală a oricărei superiorități, deloc înclinat spre exagerare sau spre teatralitate. De la statutul limbii și literaturii române în liceu la răspunderile profesorului de literatură în relația sa cu folclorul literar, A.Gh. Olteanu s-a implicat în dezbateri privind categoriile de erori prezente în editarea unor cărți destinate publicului larg sau elevilor de liceu. Ar mai fi de adăugat faptul că studiile ce recompun structura cărților sale sunt însoțite de note și comentarii documentate, unele aducând chiar o serie de informații inedite, prin studiul sistematic al arhivelor. Și, interesant de reținut, toate acestea într-un limbaj accesibil, lipsit de obsesia definițiilor și a verdictelor ostentative. Interesant de observat, în acest caz, că A.Gh. Olteanu este lipsit de prejudecata că un text critic trebuie neapărat să fie frumos. Mai degrabă, în viziunea sa, un text critic se poate dovedi util prin claritatea și fermitatea acreditării unei idei. Analizele asupra textelor literare sunt realizate prin evidențierea factorului estetic, a cărui neglijare, în opinia autorului, compromite cu totul cercetarea istorico-literară. Uscăciunea, pare a susține A. Gh. Olteanu, domnește acolo unde nu există conștiința valorilor expresive ale literaturii. Istoria literară era percepută ca o știință în care creația, altfel spus arta literară, se definește, ca peste tot, prin valorile expresive ale universului recreat.

(continuare la pagina 59)

Daniela-Olguța Iordache

RUGĂCIUNEA LUI DANTE*

„Fecioară mam', a fiului tău fată (...)
A milei tu ne ești aici făclie
De miez de zi, și-n lumea care moare
Speranței ești fântân-apururi vie,
Dă limbii mele-atâta foc divin
Să pot lăsa din gloria-ți fără fine
Măcar și-un strop acelora ce vin.”

(Dante Alighieri)

Dacă Țara sacră ne-a rămas cunoscută mai cu seamă prin literatura anticilor și prin memoria populară, ea a mai strălucit odată în fața lumii în toată splendoarea ei prin opera poetului florentin Dante Alighieri (I.265-I.321), cel mai mare poet al Evului Mediu și un mare precursor al Renașterii.

Capodopera sa, „Divina Comedie”, scrisă între 1300 și 1321, a fost și va rămâne cu adevărat *poemul tragediei umane*.

Dante și-a compus opera ca om medieval și catolic, dar în ea se regăsește pe deplin sufletul autentic al omului etern.

Cunoscător al limbilor franceză, italiană și provensală și educat „cavalereste” (știa să lupte și să călătorească dar și să studieze creațiile anticilor Vergiliu, Horațiu, Lucan, Seneca, Cocerone, Boețiu ș.a.).

Prins fără voie în confruntările dintre papalitate (guelfii albi și monarhie guelfii negrii/ ghibelinii), deși era un moderat, Dante își sfârșește viața în exil, departe de Florența lui și este chiar condamnat în lipsă în 1302.

Când a fost surghiunit, Dante scrisese abia 7 cânturi din „Infernul”; „Purgatoriul” l-a scris la vârsta de 50 de ani iar „Paradisul” i s-a tipărit postum în 1318, deoarece poetul n-a trăit decât 56 de ani.

Bazat pe viziunea arhaică conform căreia viața terestră se desfășoară în trei lumi: Pământul, Subpământul și Cerul. Dante o acomodează viziunii creștine și realizează o curioasă și impunătoare topografie a lumii sacre. Rănit de contradicțiile vremii sale, poetul declară că a plecat în această pribegie mistică cu scopul de a-și salva sufletul și sprijinit fiind de angelica Beatrice, care a murit pe când poetul avea doar 25 de ani, dar care, datorită virtuților sale ajunsese deja în Empireu. (Ea este, de fapt, simbolul *adevărului revelat*).

Călătoria mistică pe care poetul și-o închipuie ca întâmplată prin 1300, îl surprinde „nel mezzon del cammin di nostra vita”, adică pe la jumătatea vieții sale. O călătorie în spațiul sacru al Infernului, Purgatoriul și Paradisul este neînchipuit de primejdioasă, de aceea poetul își compune, pentru a sugera acest lucru, o scurtă

alegorie în care îl vedem trecând „prin pădurea vieții”, unde este pândit de trei fiare apocaliptice: Leopardul, Leul și Lupoasca, de fapt trei vicii care stau gata să-l sfâșie.

Beneficiază însă, prin intermediul Beatricei, de protecția Sfintei Maria, mama lui Iisus, a Sfintei fecioare Lucia, martirizată de Dioclețian în 304 și a poetului latin Virgiul, autorul Eneidei și mentorul său spiritual, care-l ajută să scape de fiare și să accedă direct în Țara sacră.

* Fragment din cartea de eseuri „Țara sacră pe nevăzute. Uriașii”, în curs de apariție la editura Bibliotheca din Târgoviște.

Topografia Infernului, după Dante și-a căpătat conformația descrisă abia după căderea în Iad a lui Lucifer/Dis/Luceafărul de Dimineață, înfrânt fiind de legiunile victorioase ale lui Dumnezeu, călăuzite de Arhanghelul Mihai, când Pământul s-a retras de groază din fața acestuia și a îngerilor damnați. (Titanii și îngerii lui Semyaza).

Acest pământ a ieșit pe emisfera cealaltă alcătuind muntele sfânt al Purgatoriului ce se înalță într-o insulă (Țara sacră), undeva la antipodul Ierusalimului.

Infernul se adâncește ca o genune până la mijlocul pământului, luând forma unei pâlnii imense. Aici sunt plasate: Iadul de Jos și Primele cinci cercuri, de la Acheron și până la zidurile cetății Dite; iadul de Sus, Antepurgatoriul, Purgatoriul și Raiul pământesc. Luntrașul Caron îi aduce pe unii călători chiar de la Gura Tibrului dar, odată ajunși în preajma locurilor sacre, peisajul ne devine dintr-odată familiar, căci el se identifică cu descrierile anticilor și mai cu seamă cele ale lui Homer. Astfel Dante este trecut Acheronul de Caron „cel cu ochii roșii” iar acesta arată ca o baltă întunecată. „-Vai de suferințele voastre!”, îi căinează luntrașul.

Poetul se teme dar își recapătă curajul gândindu-se la Enea, strămoșul Imperiului Roman, care s-a încumetat să călătorească în persoană la Împărăția morților.

Dante suie prin calvarul Infernului, loc al tuturor damnărilor morale, și trece prin poarta de bronz a lui Pluto/Hades, „cea fără de speranță”. Apoi urcă Purgatoriul, cu stigmatul celor 7 păcate pe frunte, îndrăznind să năzuiască spre Divinitate și Perfecțiune. Ajuns la „Poarta Întristării” („lăsați orice speranță, voi, cei care intrați”) aceasta li se adresează astfel:

„Prin mine mergi la cuibul întristării,
Prin mine mergi la veșnic plâns fierbinte,
Prin mine mergi la neamul dat pierzării”.

Cu uriașa sa fantezie, Dante își închipuie că toate apele infernale, inclusiv lacurile (Cecitul) sunt lacrimile plânse de genii în Infern.

Dante vizitează mai întâi Limbul, care e și locul lui Virgiliu și unde dăinuiește într-o veșnicie lumea veche dinainte de Christ.

Christ însuși s-a coborât până aici pentru a-i duce în lumea de sus pe Adam și pe patriarhi, dar și pe Noe, Abel și „Moise, al legii dătător supus”.

În Limb dăinuiește, cu strălucire, și Homer, conducătorul cetei poezilor:

„Omer e el poetul suveran,

Satiricul Horațiu-n urmă vine,
Ovidiu apoi, iar ultimul-i Lucan.”

În „Castelul înțelepților”, din Limb, „trecând prin șapte poezi”, Dante îi mai regăsește alături de Electra, Enea, Hector, Penthesilea, Latin, Lavinia, Tarquin și pe marii înțelepți ai antichității: Socrate, Platon, Democrit, Empedocle, Thalos, Diogene, Heraclit, Orfeu, Dioscoride, Seneca, Euclide, Hipocrate, Avicena, Ptolomeu și Avoroc.

În cercul II, al desfrânaților, este pomenit Mines, iar în cel al sinucigașilor din dragoste, Semiramis, Cleopatra, Elena, Paris, Tristan, pentru care Dante simte o mare compasiune: „a fost mai să leșin de milă mare”, iar la un loc cu lacomii și zgârciții, însuși Pluto/Hades.

Dante se oprește pentru a privi peisajul: un râu de culoare roșietică, Flageionul, la români Roșca, ce vărsându-se în Lethe/Olt se transformă în Styx/Dunăre, marea apă ce-nconjoară Infernul.

Odată styxul trecut cu luntrea, începe să se vadă faimoasa cetate Dite. Dite este cetatea ereticilor sau a „aprinșelor morminte”, în aceeași situație găsim și mormintele romanilor.

În cercul al VI-lea este însă sediul celor trei Furii/Kerele ce fac parte din ceata unei doamne, Prozerpina. Confundându-le cu Gorgonele, Dante închide ochii de frica Meduzei cu ochii verzi și cu „cununi de șerpi pe tâpele, fatale”.

Drumul în cetate le e deschis de însuși *solul divin* Hermes/Mercur cu varga lui.

Aici poezii sunt întâmpinați de Epicur și adepții săi. În cercul VII adăstau *minotaurul* și *centaurii*, iar lângă ei, Dionis, tiranul rege al Siciliei, alături de Atila și Pyrrhus. Urmează în cortegiul durerii sodomiții, curvarii, hoții, înșelătorii, ghicitorii și vrăjitorii, cei ce se ucid pe sine iar în cele mai de jos bolgii, trădătorii și cei care fac silnicii împotriva aproapelui. Cel mai impresionant din toate rămâne zăvoiu sinucigașilor, cercul XIII, cu arbori vîi ce sângerează la cea mai mică atingere. În această încălțată zonă silvană, și-au făcut cuib până și Harpiile, femeile-păsări.

În cântul XIV, Dante pune în gura lui Virgil o foarte ingenioasă viziune despre Țara sacră:

„Pustie-o țară zace-nconjurată
De mări, numită Creta m-anvățat
Sub domnul cui fu lumea mai curată
(Cronos/Saturn)

Și-un munte Ida, este-n ea, bogat
În codri mari cândva și-n râuri dese,

Dar astăzi e pustiu și loc uitat.

Lui Zeus leagăn Rhea și-l alese (...)."

Acestei Ide unde s-a născut Zeus, Dante îi opune o altă Ida, misterioasă, ascunsă sub imagini enigmatice și simboluri:

„Și-un Moș stă drept în munte-adânc, a cărui

Spinare acum îi stă spre Damiete (Egipt),

Privind spre Roma ca spre-oglindea lui”.

Alegoria se continuă cu descrierea simbolic-detaaliată a acestuia:

„De aur fin e capu-i, piept și spete
de argint curat, iar brațele-i la fel,
Și-ncolo trunchi de-aramă i se dete;
Și-apoi în jos piciorul stâng de-oțel:
Cel drept de-argilă coaptă prin arsură
Și stă mai mult, demult, numai pe el.
Și-afară de-aur, toate-au crăpătură
Și lacrimi prin spărturi se distilează
Cari muntele-l străbat și-unite cură.
În Iad aici, și pe Aheron formează
Pe Styx, pe Flegston și drum își fac
Pe strâmtul scos ce-l vezi până-
ncetează

Oricare-al lumii scoborâș, și-un lac
O baltă acolo ce-i Cocit chemată.”

În această viziune, muntele Ida din Creta are un înaintaș, pe Ida din Țara sacră, ce arată ca un Moș întors cu spatele spre Egipt și privind spre Roma, în care se-oglindește, oglindirea indicând obârșia comună. Moșul munte alcătuit din aur, argint, aramă, fier și argilă este un simbol al decăderii omenirii care a coborât de la vârsta ei de aur (a lui Cronos) la cea de argint, bronz, fier, iar acum se sprijină abia pe piciorul de argilă, dată fiind corupția vremii și luptele ei josphice care o coboară și mai jos. Lethe apare în Raiul pământesc de pe vârful Purgatoriului. Umbrele eliberate de păcate sunt purificate în apa Lethei iar apoi, spălate-n râul Eunoe (Apa lui Noe) care capătă har dumnezeiesc. Astfel reînnoite, umbrele se urcă drept la cer.

Înterupem puțin cursul călătoriei de purificare a lui Dante pentru a vă înfățișa un fapt cotidian curios.

În zilele noastre, un grup de scriitori târgovișteni, din cei ce aparțin Școlii literare de la Târgoviște (e vorba doar de doi poeți mai boemi) s-au gândit că nu le-ar strica nici lor o baie în Lethea cerească, iar șeful lor de moment, olteanul târgoviștenizat Florea Turiac le-a și dezvoltat marele secret al trecerii Oltului pragmatic în Lethea cerească.

Ei sosiră deci înot pe vârful

Purgatoriului/Ida evitând astfel nu numai bărcuța nesigură a lui Caron ci și poarta Infernului ucigătoare de speranță precum și întâlnirea cu Lucifer, Geryon și Anteu. Fentară de asemenea și pe Paznicul cu sabie de foc al Purgatoriului cât și pe cei trei paznici ai Sfântului Petre ce țin Raiul pământesc sub cheie. Osteniți, ei s-au întins pe iarba Raiului să-și usuce straietele și să asculte muzica sferelor, ba chiar să și ațipească urmărind lucoarea somnoroasă-tainică a pădurii cerești.

Uitându-se apoi în jur spre a nu fi descoperiți, cei doi poeți invocară spiritul lui Dante care le-a și răspuns (căci parcă lui Emil Stănescu i-a dăruit chiar o carte, sau altceva) și-i citiră mai întâi din opera lor: Florea Turiac din „Rapsodia divinei armonii” scrisă în terține, iar Emil Stănescu din poemul lui despre Ida cretană, dar și din poemul cel satiric despre Helicon.

Mai aduseseră cu ei, spre bucuria lui Dante, și opera clasicului Petru Creția „Catedrala de lumini”, unde era vorba despre Dante, Homer și Shakespeare. Fericți de reușitul moment trăit, cei doi s-au întors fără incidente pe aceeași cale.

Dar Dante? După purificare și dobândirea puterii de a privi în ochii Beatricei a urcat, împreună cu ea, cerurile ce-i erau deschise: Cerul Lunii/ al jurătorilor nestatornici; al lui Mercur și al Venerei, al Soarelui sau al sufletelor înțelepte, al lui Marte/ al războinicilor, al lui Jupiter, al lui Saturn (al sufletelor contemplative) în sfârșit al șaptelea/ Înstelat, al sufletelor triumfătoare și ultimul, al IX-lea, de unde se zărește *punctul cristalin* dător de viață, Dumnezeu.

Aici Dante îi așează pe sfinți și pe patriarhi, pe Adam al cărui grai a dăinuit 6000 de ani, și pe Eva care stă la picioarele Sfintei Fecioare, iertată fiind de păcatul dintâi, pe David, Ioan Botezătorul și, mai vin împreună, Francisc, Benedette și Augustin.

Cuprins de o iubire copleșitoare, Dante se rugă la Maica Sfântă căci:

„În tine-i milă, în tine-ngăduință (...)

Evlavie-n tine e, și-n tine toate,

Tot ce-i pe lume bun într-o ființă”., să lase din infinita sa glorie măcar un strop acelora ce vin.

Firește, se găsea la poeți, iar Maica Sfântă l-a înțeles și i-a îndeplinit dorința. Rugăciunii lui Dante i s-au adăugat în timp noi și noi rugăciuni, care de care mai pioase, ca acelea ale lui François Villon și Mihai Eminescu.

DIMITRIE CANTEMIR – 100

Viața și opera literară a cărturarului Dimitrie Cantemir în ecuația similitudinii (I)

Preambul. Curente culturale. Majore, cu ample și profunde ramificații în domeniile științific și artistic, umanismul și iluminismul sunt curente culturale ce au vibrat tardiv, dar esențial în conștiința cărturarilor români, în raport cu apariția și evoluția acestora în cultura apuseană. În Apusul Europei, mișcarea culturală umanistă a durat între sec. al XIV-lea - al XVII-lea, în timp ce în Țările Române s-a manifestat cu peste un secol întârziere. Aproape la fel s-a întâmplat și cu iluminismul – la noi, între sec. al XVIII-lea - al XIX-lea. Punctul nodal pare a fi anul 1688, când, biruitor, în Țările române se tipărea cea mai reprezentativă carte de legitimare a limbii române literare – *Biblia de la București* (efect al umanismului matur), în timp ce în Anglia prin revoluția burgheză se propagau primele idei iluministe.

În mod cert, umanismul are prelungiri arborescente în iluminism, prin ideologii apropiate (omul în centrul tuturor preocupărilor, conceptul de „monarh luminat”, literatura moralizatoare), acțiuni de răspândire a culturii, tendința de racordare la romanitatea occidentală, cunoașterea altor civilizații prin călătorii (ne)dorite. Situați în fruntea celor două mișcări culturale, cronicarii români și corifeii Școlii Ardelene au urnit spre progres cultura și civilizația acelor vremuri. Între umanism și iluminism, ca manifestări inițiale în timp, e distanță de aproape un veac, cu deplasare lentă, de ordin geografic, spre răsăritul Apusului (sic!). Cu toate acestea, cu sau fără un program exprimat, prin dimensiunea etnicității, a lingvisticii și prin cea

estetică, mai ales, Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce și Dimitrie Cantemir par contemporani cu Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior și Ion Budai-Deleanu. Aspecte similare sunt vizibile în intenția și conținutul cronicilor și studiilor prin care umaniștii și iluminiștii aduc argumente de natură istorică, lingvistică, arheologică etc. în susținerea etnogenezei românești (originea, evoluția, continuitatea și unitatea neamului și a limbii române).

Există numeroase puncte de interferență între cele două curente, care nu fac obiectul lucrării noastre, dar acestea au stat în atenția specialiștilor ale căror rezultate de cercetare sunt deosebit de interesante și au lăsat, totodată, porți deschise altor interpretări, chiar după câteva bune veacuri de la apariția lucrărilor și de la dispariția autorilor lor.

Create la o distanță seculară, două opere de natură beletristică oferă permanent multiple valențe de interpretare: *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir (Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*, I, Ed. Minerva, 1978, ediție îngrijită, note și glosar, de Ion Verdeș și P.P. Panaitescu, prefață și tabel cronologic de Alexandru Dușu) și *Țiganiada*, de Ion Budai-Deleanu (Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1984, studiu introductiv, tabel cronologic și bibliografie selectivă, de Ioana Em. Petrescu). Autorii lor au avut biografii contorsionate iar creațiile literare, traiectorii bizare de apariție, deoarece în mod nefericit pentru evoluția limbii și a literaturii noastre „s-au lăsat așteptate” aproape tot câte un veac.

Aceste opere literare dau și astăzi cititorului posibilitatea unor frapante analogii teoretice sau aplicative, în afara deliciului de lectură cu chei adecvate.

Personalități ale veacului lor. Aparținând evului mediu, Principele Dimitrie Cantemir este, certamente, marele continuator al tradiției cronicărești (umaniste) prin *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, însă, prin formația sa enciclopedică asaltează multiple domenii îndrăznețe de cercetare, asigurând puntea culturală spre iluminism. În domeniul filosofic, bunăoară, renașcentistul Cantemir, prin *Divanul* (1698), și iluministul Samuil Micu, prin *Logica* (1799), au pus bazele unui sistem consonant cu filosofia universală (conceptul de metafizică/ „legile firei”).

La rândul său, Ion Budai-Deleanu, se afirmă ca un corifeu al iluminismului literar românesc, când, la începutul sec. al XIX-lea, zorii preromantismului se arătau la orizont, și face din filologie, istorie sau literatură tribune de formare și deșteptare a conștiinței de neam. Spre asemuire, menționăm că a lăsat în manuscris o lucrare care arată același interes asupra originii neamului – *De originibus populorum Transylvaniae*.

Aceste încengături ale secolelor (XVII-XVIII și XVIII-XIX) lasă un spațiu oportun celor două spirite enciclopedice reprezentative prin activitatea de pionierat, care le așază cronologic, înaintea lui Ion Heliade Rădulescu, M. Eminescu, B.P. Hasdeu, N. Iorga, G. Călinescu sau Mircea Eliade. Receptivi și racordați nemijlocit la mișcarea intelectuală europeană a vremii lor, cei doi cărturari au preocupări de natură renașcentist-iluministă, înglobând propriilor creații domenii comune de interes, precum istoria, lingvistica, politica, literatura, estetica.

Traiectoriile biografice. Deși au trăit vremuri în mișcare și au cunoscut medii istorico-politice diferite, traiectoriile biografice ale celor două personalități sunt comparabile. Născut în octombrie 1673, în satul Silișteni din ținutul moldovenesc Fălciu, Dimitrie, al treilea fiu al domnitorului moldovean Constantin Cantemir, este trimis din pricini politice, la 15 ani (1688), ca ostatic la Istanbul, departe de Țara Moldovei. Întorcându-se în 1691, va sta doar doi ani acasă, după care, între 1693 până la 1710, va locui iarăși la Istanbul. În fapt, peste 20 de ani în capitala Imperiului Otoman, în total, 30 de ani departe de meleagurile natale.

Tot astfel, Ion Budai-Deleanu, născut în 1760 în satul Cigmău (Hunedoara) din Transilvania, a stat autoexilat peste trei

decenii (Lwow, Viena), după cum mărturisește cu gravitate în „epistolia închinătoare” către prietenul său, Petru Maior: „Treizeci de ani au trecut, drăguț Pereo, de când eu fui silit a mă înstrăina de țara mea.” (Ion Budai-Deleanu, *op. cit.*, p. 28)

Niciunul dintre cei doi literați nu a fost longeviv: Dimitrie Cantemir a trăit 50 de ani (26 octombrie 1673-24 august 1723) și Budai-Deleanu – 60 de ani (6 ianuarie 1760-14 august 1820), dar între ei – o depărtare de aproape un veac.

Soarta stabilește și alte elemente de analogie biografică. Cu toate că s-au născut în spațiu românesc (în Moldova și în Transilvania), amândoi s-au stins departe de meleagul natal: Dimitrie Cantemir – la Dimitrievka, în Imperiul rusesc și Ion Budai-Deleanu – la Lwow, în Imperiul austriac, purtând fiecare în inimă dorul de țară. În timp ce Cantemir ducea dorul Moldovei în pribegia lui prin Rusia (la moșia sa Dimitrievka), Budai-Deleanu se confesează mahnit: „...și măcar trăiesc aici în prisos de toate, totuși spre fericirea deplin patria-mi lipsește.” (*Ibidem*) Desigur, înstrăinarea nu a fost ușor de suportat de fiul de domnitor moldovean („...că dulce iaste dragostea moșiii” – cf. *Prevorovire înformuind cititoriul, Cartea a doa, Capul VII*, p. 338, în *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, // <http://ro.scribd.com/doc/62764528/Hronicul-Romano-Moldo-Vlahilor>), cum pribegia nu l-a bucurat nici pe trudnicul ardelean („Nu-mi pociu scoate din inimă dorul țării în care m-am născut” – Ion Budai-Deleanu, *op. cit.*, p. 28).

În acest sens, observații pertinente face prof. univ. ieșean Elvira Sorohan, cercetător prob și perseverent al culturii medievale: „Amândoi rămân niște refuși bântuiți de un mistuitor dor de patrie ce se răscumpără în consumarea excesivă a erudiției și a resurselor literare, umbrind prin conștiință estetică și realizare modestele încercări românești de până la acea oră.” (Elvira Sorohan, *Istoria literaturii române. Iluminismul transilvan*, Iași, 1974, p.117, curs dactilografiat)

Interesant e și că cele două specii literare (romanul alegoric și epopeea) au fost elaborate în perioada deplinei maturității creatoare, respectiv, la 32 de ani *Istoria ieroglifică* (1705) și la 40 de ani – *Țiganiada* (1800, prima formă), vârste la care cei doi autori probează o experiență bogată și vaste cunoștințe în domeniile istoric, politic, filosofic sau cultural.

Umaniști-ilumiști. Elaborate la distanță de un veac, *Istoria ieroglifică* la amurgul Renașterii, *Țiganiada* la

crepusculul iluminismului, cele două opere fac dovada unui *umanism luminat* al autorilor, oferind cercetătorilor trasee inedite de cercetare nu numai a creațiilor, ci și a mediului cultural specific fiecărei epoci în care au trăit cei doi scriitori. Prin caracteristici, istoria literară alături de umanismului iluminismul. Criticul și istoricul literar Al. Duțu insistă pe coroborarea celor două mari curente culturale întru progresul literaturii române, intitulându-și unul din studii *Înnoirea structurilor literare. Umanism și iluminism* (Al. Duțu, *Înnoirea structurilor literare. Umanism și iluminism*, p. 72-89, în vol. *Istoria literaturii române. Studii*, București, Ed. Academiei RSR, 1979). Tot astfel, complexitatea acestor două personalități umanist-iluministe, înzestrate cu spirit enciclopedic a fost relevată de numeroși critici și istorici literari, precum P.P. Panaitescu care-l situează pe Cantemir printre gânditorii progresiști ai iluminismului, deși a fost „om desăvârșit al Renașterii” (P.P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir, Viața și opera*, București, Ed. Academiei, 1958, p. 256-257) sau precum Paul Cornea, care consideră că Budai-Deleanu „face figura unui om de Renaștere”, adică e „un scriitor de renaștere timpurie într-o renaștere întârziată” (Paul Cornea, *Studii de literatură română modernă*, București, E.P.L., 1962, p. 5-78).

Ambii au creat opere de rezistență, valorificând tradiția culturală autohtonă, atâta câtă era, dar prin care, fiind spirite libere, au promovat idei înnoitoare, raliindu-se orientărilor moderne ale Apusului. Pot fi identificate multiple ipostaze de creație a actului artistic. Mai întâi, funcționează veridicitatea istoriografică, având în vedere că Dimitrie Cantemir a fost *martor* și actant al evenimentelor istorice din narație. Budai-Deleanu invocă „pergamenele” din mânăstiri și cele auzite „din gura Mârziilor”, dar satirizarea racilelor feudale de la finele „veacului luminat” a făcut-o în directă cunoștință de cauză. Apoi, e vizibilă aplecarea către *reflecția* filosofică, cuprinsă-n „sentenții” (Cantemir) și „însemnări și luări aminte” (Budai-Deleanu), lucrute într-o viziune detașată, ceea ce asigură obiectivitatea asupra celor narate. Și nu în ultimul rând, suveran este actul *creator* prin care se relevă indubitabile aptitudini către epicul alegoric de amplă desfășurare, fie că abordează specia romanului, fie a epopeii.

Limbile de cultură. Cum orice rău își are partea lui de bine, cei doi literați, fie prin mediul intelectual asigurat și superior celui de unde plecaseră, fie din plăcere sau constrângere, și-au însușit limbile de

cultură ale timpurilor și ale ariilor spirituale în care s-au format. A fi poliglot intră statutar în formația oricărui cărturar notoriu din toate timpurile.

Instrucția și educația din familie a primit-o Dimitrie Cantemir de la renumitul pedagog Ieremia Cacavelas, teolog poliglot, de origine *grecească*. La Istanbul a învățat limbile occidentale și orientale (*turca, persana, araba*). Încă din 1700 a redactat o lucrare teologică în *latină*, care era limba de circulație în cultura apuseană, urmată de alte importante opere și, la cererea Academiei din Berlin, elaborează tot în latinește lucrarea științifică *Descriptio Moldaviae* (1716). La Istanbul, amicitia cu ambasadorul Franței, Charles d'Argental Marquis de Feriol, i-a înlesnit însușirea limbii *franceze* iar statornică prietenie cu țarul Petru I avea un suport lingvistic comun, limba *rusă*, în care a scris și studiul despre *Sistema religiei mahomedane* (1722).

Într-un raport oficial al Tribunalului din Lwow, apare într-o scurtă caracterizare faptul că Ion Budai-Deleanu, vorbea *latina, germana, franceza, italiana, polona și româna*, după cum însuși îi semnaleză prietenului său: „am să-ți aduc aminte cum că eu învățând lătinește, italienește și franțozăște...” (Ion Budai-Deleanu, *op. cit.*, p. 30) Din 1784, Budai-Deleanu a început redactarea *Lexiconului românesc-nemțesc* și istoricii literari nu ocolesc faptul că a fost unul dintre colaboratorii *Dicționarului de la Buda* (1825).

Indubitabil că, formându-se în niște medii intelectuale elevate, ambii au dobândit o înaltă pregătire la nivelul culturilor contemporane, europeană și orientală. Operele de natură literară au fost elaborate departe de țara natală, într-un mediu în care alte limbi erau uzual și oficial folosite. Conștienți că doar în limba maternă pot valorifica frăgezimi lexicale, încerca nuanțări stilistice, reda artistic întâmplări autohtone, este meritoriu că atât Cantemir cât și Budai-Deleanu și-au conceput și lucrat operele literare în *limba română*. În pofida necesităților lingvistice imperioase, vrednic de laudă e că niciunul nu și-a părăsit limba maternă, *româna*, ca formă de rezistență și liberă alegere de exprimare spirituală. Sub ce altă haină lingvistică ar fi putut ei reda atâtea nuanțe și subtilități specifice graiului românesc?

Novatori în creația artistică. Pentru ambii cărturari, activitatea de pionierat în domeniul lingvisticii, logicii etc. s-a reflectat în mare măsură și în domeniul creației artistice. În opinia criticii și istoriei literare, *Istoria ieroglifică*,

redactată în 1705, este valorificată abia la începutul sec. al XX-lea, când, în 1928, Nicolae Iorga descifrează și comentează scrierea cantemireană în vol. *Istoria literaturii românești*. Apoi, în 1965, după 260 de ani!, P.P. Panaitescu și Ion Verdeș au prefăcut și îngrijit prima ediție a cărții. Scrierea se instituie drept *primul roman alegoric* (Amintim aici opiniile complementare privind încadrarea într-o specie literară epică, formulate de critici și istorici literari. P.P. Panaitescu considera opera un „pamflet politic”, căci „temelia ei este pamfletul”, N. Iorga – „cel dintâi roman românesc pe temeuri de realitate istorică”, G. Călinescu – „roman social” și Al. Piru – „o fabulă alegorică”. Perpessicius cumulează caracteristicile astfel: „Negreșit: roman social, memorii și roman de aventuri – «Istoria ieroglifică» este toate acestea la un loc” (Dimitrie Cantemir, *Scrieri*, Ed. Porto Franco, 1996, p. 219), Andrei Brezianu – la fel: „«Istoria ieroglifică», roman? Scrierea istorică? Pamflet? Nici una din ele și, într-un fel, toate laolaltă” (*Dimitrie Cantemir interpretat de...*, Ed. Eminescu, 1977, p. 204), iar N. Manolescu o consideră „prima operă literară românească în deplinul înțeles al cuvântului” – *Istoria critică a literaturii române*, Ed. Paralela 45, 2008, p. 80), care include secvențe narative autobiografice, istorice, fantastice, monologuri lirice elegiace, descrieri portretistice etc.

Tot așa, *Țiganiada* rămâne încă pentru multă vreme *prima epopee și unica*, integral scrisă. Opera a fost elaborată în 1800, trimisă (însoțită de o scrisoare adresată lui Petru Maior), datată și localizată „18 Marț 1812. La piramidă. În Eghiptet.” Epopeea a fost publicată de Teodor Codrescu, în 1876 și 1877, în „Buciumul român” (după trei sferturi de veac!) într-o primă variantă, și abia în 1925 publicată la București de către Gh. Cardaș, în varianta definitivă.

Rămase nepublicate sau „nedescoperite” în sensul *necercatate*, ilustrele opere n-au mai putut influența în vreun fel câmpul literaturii de atunci, cultivat aleatoriu. Altfel ar fi arătat și proza și poezia epică în iluminismul sau în (pre)romantismul receptate tardiv la noi. „Întrucât Cantemir e primul și, pentru multă vreme, singurul nostru scriitor cu o reală carieră europeană – punctează drept Elvira Sorohan – nu e aberant să presupunem că tipărirea *Istoriei ieroglifice* într-o limbă de circulație ar fi adus-o în poziția de model literar în dialog cu Occidentul.” (Elvira Sorohan, *Cantemir în cartea hieroglifelor*, Ed. Minerva, 1978, p. 99) Nestatornicia

vremurilor ori alte domenii de interes, neînțelegerea mesajului „cu cifru” al autorilor care anticipau sau sincronizau tipuri de literatură ori alte cauze neștiute au întârziat apariția, receptarea iar apoi cercetarea romanului cult și a epopeii drept opere de pionierat în literatura noastră.

În cronicile umaniștilor români se găsesc germeni ai literaturii artistice, însă specii literare distincte, nu întru totul. Doar Cantemir îndrăznește desprinderea unei proze românești integrale. Similar, între corifeii Școlii Ardelene, mulți zăbovesc în planul cultural-științific, doar Budai-Deleanu pătrunde și în imperiul ficțional epopeic.

Literar, ei propun câte o *izvoditură* necunoscută și neîncercată până atunci de cărturarii români. Elvira Sorohan (*Ibidem*, p. 14. Considerente similare și în prefața Dianei Trandafir, *Dimitrie Cantemir, „prinț al spiritului”* – vol. Dimitrie Cantemir, *Scrieri*, Ed. Porto-Franco, 1996) sesizează ca „fenomen de excepție” abaterea de ordin cronologic a apariției romanului înaintea epopeii, ceea ce nu s-a semnalat în literatura lumii. Acești umanist-ilumiști au creat specii literare fundamentale (*romanul și epopeea*) prin care au descoperit/ defrișat drumul epicului alegoric în literatura română, cu toate că, din nefericire, calea „dezvălită” a rămas „acoperită” și necutierată timp de aproape/ mult peste un secol.

Textele de escortă. Fiecare dintre cele două opere în discuție este precedată de texte de escortă, de obicei prefătoare, din care măcar unul este adresat direct cititorului, după cum bine se vede: *Izvoditoriul, cititorului, sănătate*, un *Iarăși către cititoriu*, la final, dublat de alt *Iarăși către cititoriu* (în *Istoria ieroglifică* a lui Cantemir) sau *Prolog*, urmat de *Epistolie închinătoare către Mitru Perea* și acompanierea textului literar cu *note de subsol* extinse sau comprimate (în *Țiganiada* lui Budai-Deleanu).

Provocarea cititorului spre a lectura textul se face printr-o întâmpinare directă, prietenoasă, pe un ton cald și respectuos, iscat din convingerea că el, beneficiarul acestor gânduri, este liber și înțelept în a citi printre rânduri și a vedea dincolo de alegorie alte semnificații ale scrierii. Iată: „o, iubitul”, „iubitule, întâi o iertăciune dăruindu-mi”, „te rog, iubitul”, „să[nă]tate și toate cele sufletului și trupului folositoare îți poftesc”, „cinstitul” (la Cantemir) și iată: „primește, iubite cetitoriu, cu bună voință această izvoditură”, „drăguț Pereo”, „ascultă și judecă”, „iubite Pereo”, „scrie-mi rogu-te”, „dragul meu Pereo”, „Fii sănătos!” (la Budai-Deleanu).

Chiar dintru început, precum un musafir care, pășind pragul casei unui gospodar, îi adresează o urare tradițională, preiluministul Cantemir câștigă atenția și deschide inima lectorului virtual, beneficiarul scriiturii ce va urma, cu titlul *Izvoditoriul, cititorului, sănătate*. Ca instanță narativă, cititorul este „chemat” spre lectură activă, totodată, „pofțit” a fi „giudecătoriu” și „drept sămălutoriu” (supraveghetor, constator, judecător, n.n.) „asuprălelor” (constrângerilor, dificultăților, n.n.), la care s-a supus cu bună știință autorul.

Ținta lui Budai-Deleanu este asemănătoare în *Prolog*: „primește, iubite cetitoriu”. Chiar dacă în *Epistolie închinătoare către Mitru Perea, vestit cântăreț!* aria de adresare se restrânge la unul singur, se subînțelege că e vorba de unul fictiv, ne-individualizat.

În textele de escortă, autorii au strecurat elemente de natură autobiografică, îndeosebi de natură reflexivă, dacă avem în vedere „dubla intenție a limbajului” (Tudor Vianu, *Dubla intenție a limbajului și problema stilului în Arta prozatorilor români*, vol. I, Ed. pentru literatură, 1966, p. 11-22), începând cu politețea adresărilor, urmate de exprimarea îngrijorărilor artistice de „izvoditori”/ „scriptori” care trebuia să găsească soluția estetică pentru a fi înțeleși de cititori. Și ambii au ales cifra alegorică.

Raportul *izvoditor/scriptor – cititor* presupune o coroborare a celor două instanțe narrative. Altfel, niciunul dintre cei doi nu și-ar justifica existența; scrierea ar fi inutilă fără receptor și fără izvoditor n-ar exista instanța de cititor. Așadar, autorii se adresează unui cititor liber de constrângerile în care au creat ei, unui cititor inteligent predispus receptării estetice: pentru „a te îndulci” și „a te îndestuli”, scrie Cantemir. Având deplină încredere în judecata faptelor de către cititor(i), le oferă generos „pârğa osteneții” lor, fiindcă „cel înțelept va înțalege!”, adaugă „scriptoriul” Budai-Deleanu.

Titluri și subtitluri. Ne-am propus în cele ce urmează a zăbovi asupra unor similitudini de concepție structural-estetică ale celor doi cărturari, având în vedere că paginile cu care își escortează fiecare autor opera pot fi considerate acte programatice de natură literară.

Modelele umaniste și iluministe propuneau, spre înlesnirea lecturii, pe lângă titlul propriu-zis un subtitlu o precizare, o explicație sau o dezlegare de înțelesuri. Titlul *Istoriia ieroglifică*, de exemplu, este secondat de precizarea compozițională: „în doașprădzece părți împărțită, așijderea cu 760 de sentenții

frumos împodobită, la începătură cu scară a numerelor dezvălitoare, iară la sfârșit cu a numerelor streine tâlcuitoare.” Aidoma, titlul epopeii *Țiganiada* este suplimentat prin „sau Tabăra țiganilor. Poemation eroi-comico-satiric. Alcătuit în doasprădzece cântece de Leonachi Dianeu”, ba, chiar lămurit și prin nota de subsol a primei pagini de epopee: „«Țiganiada», adecă lucru sau povestea țiganilor.” (Ion Budai-Deleanu, *op. cit.*, p. 32). Închidem comentariul, evidențiind componentele similare, aproape identice:

a) compoziția: *în doasprădzece părți împărțită – alcătuit în doasprădzece cântece* (Cifra *doisprezece* poartă multiple simboluri culturale (numărul lunilor anului, al apostolilor, cifră magică – în basmele populare etc.) și, posibil, din astă pricină să o fi ales autorii drept suport compozițional);

b) belșugul stilistic: *frumos împodobită – îmbogățită*;

c) substratul moral-filosofic: *cu 760 de sentenții – cu multe însemnări și luări aminte*;

d) structura: împletiri de planuri – istoric și ficțional.

Titlurile alese au dezlegări mai mult sau mai puțin explicite. *Istoriia ieroglifică* propune, în tradiția istoriografică a cronicarilor antecedenti, o însușire cronologică de evenimente și fapte dintr-o anumită perioadă, aici, între anii 1688-1705, adică de la plecarea prințului la Istanbul, respectiv, înscăunarea lui Constantin Brâncoveanu până la revenirea la tronul Moldovei a fratelui Antioh. Atributul acesteia – *hieroglifică* – avertizează asupra unei abateri de la normă, prin inserarea unor elemente criptice, pe care le lămurește parțial în definiția dată pentru *ieroglifice*, în mini-dicționarul *Scara a numerelor și cuvintelor streine tâlcuitoare*: „chipuri de pasiri, de dobitoace și de alte jigăni și lighioi cu carile vechii în loc de slove să slujia.” (Dimitrie Cantemir, *op. cit.*, p. 12). Prin acest tertip stilistic, domnitorul putea rosti *adevărul lui*, fără urmări grave asupra politicii pe care o proiecta, a familiilor boierești înrudite ori asupra existenței sale.

Fiecare din cele două opere, prin simpla „titluire”, pregătește receptorul în privința conținutului (o „istorie” ascunsă, respectiv, o legendă „la vedere”), dar deconspiră și atitudinea autorilor asupra celor narate. Cantemir adoptă o postură încărcată de gravitate urmărind respectarea adevărului, în timp ce Budai-Deleanu abordează și registrul comic prin bagatelizarea faptelor de care nu eroii fac haz, ci receptorii. (Va urma)

VASILE ALECSANDRI ȘI POLONIA (episoade mai puțin cunoscute)

În august 1915, pe mai toate coloanele ziarelor din țară se anunța comemorarea a 25 de ani de la trecerea în veșnicie a lui Vasile Alecsandri, manifestare ce s-a desfășurat la Mircești. În patrimoniul Muzeului Național al Literaturii Române din Iași se află fotografia de mai jos, care surprinde solemnul parastas care a avut loc. (<https://www.muzeulliteraturiiiasi.ro/un-click-pe-patrimoniul-un-sfert-de-veac-fara-alecsandri/>)

Ceremonia solemnă a început la ora 10.00, moment în care Episcopul Teodosie Atanasiu al Romanului, însoțit de un mare sobor de preoți, a început slujba religioasă. Alături de sfinția sa a participat și văduva scriitorului, Paulina Alecsandri. Evenimentul a fost remarcat până și de „Gazeta Transilvaniei” din 26 august 1915, care i-a adus un omagiu aparte Paulinei. Publicația respectivă a sublinia grija consoartei pentru conservarea casei, a obiectelor din ea și a curții, menționând și deschiderea, eventuală, a unui muzeu: „Totul a fost păstrat cu sfințenie – se menționa – atât în interior cât și la exteriorul căsuței din Mircești. Simți parcă stând de vorbă cu devotata tovarășă a poetului în zilele de reverie ale bardului”.

Noi, ca și urmașii ar trebui să ne întrebăm, care erau obârșiile acestei ființe atât de puțin cunoscute azi.

Amintim că Paulina Alecsandri a fost fiica soților Iosefin și Elena Lukasievici. Era o poloneză brunetă cu ochi verzi, de condiție modestă, cu 20 de ani mai tânără decât poetul. Acesta s-a îndrăgostit de ea văzând-o robotind într-un han din Târgu Frumos. Au avut împreună o fiică, Maria (prezentă și ea în fotografie). Paulina s-a stabilit la Mircești în 1861. Întrucât la moartea Elenei Negri poetul jurase că nu se va mai căsători, conviețuirea celor doi a devenit legitimă abia la majoratul fetei, după revenirea acesteia de la Paris. Căsătoria s-a oficiat la primăria din Mircești, în 1876. Paulina l-a îngrijit și l-a respectat cu o loialitate exemplară pe poet și bărbat de stat în același timp, ajungând împreună și la Peleş, în fața regelui Carol I și a reginei Elisabeta / Carmen Silva/. Ea a fost cea care a îngrijit totodată de gospodăria din

Mircești. Armonia dintre ei o aflăm relevantă în corespondența păstrată la Academia Română, nepublicată încă.

La amintita slujbă de pomenire din anul 1915, au participat miniștrii V.G. Morțun și I.G. Duca, Constantin I. Istrati, reprezentantul Academiei Române, reprezentantul Universității din București, prof. Dimitrie Onciul, Petre Locusteanu, din partea Teatrului Național București. Discursuri au ținut Mihai Codreanu, Mihail Sadoveanu, George Mârzescu, din partea orașului Iași.

A fost evocat și faptul că în urmă cu 25 de ani, când a avut loc înmormântarea lui Vasile Alecsandri, o mare de oameni s-a deplasat la Mircești pentru a-l comemora pe bardul din localitate. Atunci, Episcopul Melchisedec Ștefănescu de la Roman a oficiat slujba

în fața participanților: Grigore Cobălcescu, Petru Poni, Aristizza Romanescu, Alexandru Lahovari, Ion Bianu, Alexandru Lambrior, Vasile Pogor, din partea societății „Junimea”, Gheorghe Ionescu-Gion, reprezentantul presei de la București (ce dorise să ia și masca mortuară, însă trupul îmbălsămat al poetului fusese depus deja în cele două sicrie, de plumb și de stejar). De la Vaslui au venit cei „9 soldați și cu sergentul 10”, în persoana lui Constantin Turcanu. Neputând participa, Mihail Kogălniceanu a trimis o scrisoare de condoleanțe Paulinei, iar Doamna Elena Cuza, o telegramă.

Paulina Alecsandri a fost cea care a îndeplinit dorințele din testamentul poetului, construind un locaș de școală,

înzestrând câteva fete din sat cu boi și care, a donat Academiei Române manuscritele poetului, iar după ani și procese, a reușit să doneze și casa, pentru a deveni muzeu.

În 1928, aceasta trecea în grija Academiei Române, care a numit și un custode pentru a primi vizitatorii, iar în 1957, avea să fie inaugurat muzeul.

La insistențele lui Emil Racoviță, în 1928, sicriul a fost mutat din „șandramaua” ce servise ca mormânt al poetului, în mausoleul construit cu ajutorul Academiei. Aici este depusă și soția scriitorului, din 1921, alături de rămășițele părinților lui Vasile Alecsandri, pe care tot Paulina reușise să le aducă de la biserica „Sfântul Spiridon” din Iași.

Iată ce poem a închinat marele poet martirilor polonezi deportați de imperiul țarist în Siberia după Revoluția din Varșovia din anul 1863

Pohod na Sybir
Sub cer de plumb întunecos,
Pe câmp plin de zăpadă
Se trăgănează-ncet pe jos
O jalnică grămadă
De oameni triști și înghețați,
Cu lanțuri ferecați.
Sărmani!... de șase luni acum
Ei merg fără-ncetare
Pe-un larg pustiu ce n-are drum,
Nici adăpost, nici zare.
Din când în când un ostenit
Mort cade, părăsit!
E lung cel șir de osândiți!
Pe vânăta lor față
Neconținut sunt palmuiți
De-un crivăț plin de gheață,
Și pe-al lor trup de sânge ud
Des cade biciul crud.
În urma lor și pe-mprejur
Cazaci, bașchiri sălbatici,
Cu sulți lungi, cu ochi de ciur
Alerg pe cai zburdati,
Și-n zarea sură stă urlând,
Urlând lupul flămând.
Dar unde merge-acest popor
Ce nu mai are-n lume
Nici o sperare-n viitor,
Nici patrie, nici nume?...
Se duce, șters dintre cei vii,
Să moară prin pustii.
Palid convoi, pierdut, uitat,
Coloană funerară,
Ea poartă-n frunte un stigmat...
Amorul sfânt de țară!
O! sfânt, sublim, ceresc amor,
Câți pentru tine mor!
Ah! câți martiri pentr-un cuvânt,
Un dor de libertate,
Cu zile mers-au la mormânt
Prin răzbnări turbate!
Câți au format grozavul șir,
Pohodul la Sybir!
Acum coloana s-a oprit
Sub crivățul de noapte.
Din sânu-i rece, amorțit,
Ies dureroase șoapte.
Toți se înșiră-acum în rând,

Gemând și tremurând.
Un comandant, aprig călău,
I-adună ca pe-o turmă
Și-nseamnă chiar pe biciul său
Câți au căzut în urmă;
Apoi în vânt cu aspru glas
Dă ordin de popas.
Convoiu-ntreg, nedezipit,
Îngenunchind se lasă
Pe câmpul alb și troienit,
Sub negura geroasă,
Și stă gramadă la un loc,
Făr-adăpost, nici foc.
Cu pieptul pe omăt lungiți,
Sărmani! adorm îndată,
Visând de câmpii înfloriți,
De țara depărtată,
Și pieptul lor plin de amar
Se bate tot mai rar.
Unul prin vis vede plângând
O mamă-mbătrânită.
Altul se-ngâna dismierdând
Soția lui iubită,
Și toți pe sub genele lor
Au lacrimi de dor.
Ei dorm adânc! ș-al nopții vânt
Cu șuier viscoleşte;
Ei dorm adânc; și pe pământ
Mereu troianul crește,
Și stelele, privind la ei,
Plâng lacrimi de scântei.
Treptat, omățul spulberat
Se-ntinde ca o mare,
Și crește, și sub el, treptat,
Convoiu-ntreg dispare,
Și-n zori tot câmpu-i învelit
C-un giulgi nemărginit.
Au fost! acum ei unde sânt?...
Un cârd de vulturi zboară
Pe sus c-un repede avânt
Și iute se coboară,
Iar dintre brazi vine urlând,
Urlând lupul flămând!...

Cristos mântuitorul din morți a înviat,
Și fruntea-i ca un soare,
Lucind peste popoare,
Fiori de nemurire în lume a-mprăștiat.
Cristos, zeul credinței, ieșit-a din mormânt!
Și-a sa reînviere
Ne-arată că nu piere
Dreptatea, și credința, și adevărul sfânt!
Cristos e viu! Ca dânsul, o! voi ce suferiți
În lanțuri de robie,
Curând la viața vie
Din umbra tristă-a morții veți fi cu toți ieșiți!
Polonie strivită sub aprigul picior
A tiraniei crude,
Curaj! în cer s-aude
Un imn de re-nviere, un glas prevestitor.
Curaj! Deschizând astăzi a vecinicii porți,
Mântuitorul vine,
Polonie, spre tine,
Să te ridice falnic cu dânsul dintre morți!

Asemenea premoniție a reînvierii Poloniei, respectiv a statului polonez n-au avut-o niciunul dintre contemporanii polonezi ai poetului român. Cunoscutul curent pozitivist a fost cel care a dominat literatura poloneză a acelor vremi.

Titi Damian

VIOLETA BOBOCEA, Seninătatea personajelor lui Marin Preda

În literatura română de după al Doilea Război Mondial, încă de la debutul din 1948, Marin Preda a fost scriitorul care s-a aflat permanent în atenția publicului cititor și a criticii literare, faptul datorându-se Omului Preda, perceput mai târziu ca o conștiință, dar și a Operei sale, trăind și azi în actualitate. Mărturie stau și recente lucrări care au prefațat împlinirea a 100 de ani de la nașterea scriitorului, semnate de cunoscutul istoric literar Stan V. Cristea („*Marin Preda. Anii formării intelectuale*”, 2016, 530 p., „*Marin Preda. Repere biobibliografice*” 2017, 792 p., volumul omagial „*Omul și opera la centenar*”, 2022, 370 p., criticul și istoricul literar Marin Iancu („*Lumea personajelor lui Marin Preda*”, 2021, 556 p. „*Antologie de reflecții, opinii literare și pilde morale*” 2022, 290 p.), criticul și istoricul literar Ana Dobre („*Un secol cu Marin Preda*” 2022, 440 p.), iar mai nou, ca o încununare a acestor eforturi, volumul lui Stan V.

Cristea „*Marin Preda. Răsfârțeri în actualitate*”, 2023, 160 p., o carte despre alte 16 cărți despre Marin Preda – lucrări pe care am avut onoarea să le prezint la momentul potrivit, tot ca un omagiu adus marelui scriitor.

Cu certitudine, studiile despre Omul Marin Preda și Opera sa nu se vor opri aici, iar momentul contestărilor, de tot felul, unele de-a dreptul răuvoitoare, fără vreo susținere argumentată, „pare să-și fi pierdut din suflul inițial” (Nicolae Manolescu). Cum este și firesc, opera lui Marin Preda va fi supusă unei permanente reevaluări de către fiecare generație, cea actuală, după cum se dovedește, o face cu prisosință, ridicându-se, prin maturitate, la nivelul operei și omului.

Profesoara buzoiancă Violeta Bobocea

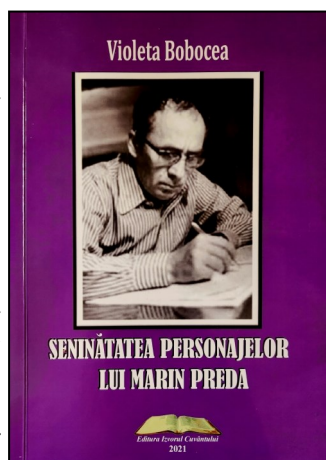
vine cu un neașteptat și interesant studiu, *Seninătatea personajelor lui Marin Preda* (Editura Izvorul Cuvântului, Făurei, 2021, 142 p.), oprindu-se, după cum era și firesc, asupra celor trei mari personaje: Ilie MOROMETE din romanul *Moromeții* (I și II), Victor Petrini din romanul *Cel mai iubit dintre pământeni* și Călin Surupăceanu din romanul *Intrusul*.

Lucrarea Domniei Sale pare, la prima vedere, un act de curaj intelectual avându-se în vedere vastele și numeroasele studii care păreau că epuizează opera, dar și clișeele deja instalate în mentalul

cititorilor potrivit cărora personajele amintite numai senine nu mai pot fi, din moment ce toate au fost trecute de către autor prin calvarul existenței, cu o evoluție ascendentă, pornind de la dramatic și ajungând până la tragism. Este o lucrare singulară pe această temă care își susține opiniile cu elementele oferite de textul literar, dar și de o consistentă bibliografie. Desigur că autoarea mai întâi răspunde la o legitimă

cerință și anume clarificarea noțiunii de „seninătat”, cu care pornește la drum, cu sensuri atât de generoase: sens propriu, sens larg, sens restrâns, sens figurat: „calitate a cerului senin”, „limpezime, calitate”; „expresie liniștită a chipului, a ochilor”, „calm, liniște sufletească”.

Lucrarea, în profunzimea ei, caută să acopere și la principala dilemă a cititorului: „Seninătate față de ce?” „La ce elemente ale personajelor amintite se raportează această seninătate?” Autoarea are în vedere tocmai această provocare: seninătatea personajelor în fața istoriei, seninătatea personajelor în fața lumii și seninătatea acestora în relație cu alte personaje ale operei. Din punctul acesta de vedere, lucrarea este exhaustivă, întrucât acolo unde este cazul, autoarea, bună

cunoscătoare a literaturii române și universale, în special a celei ruse, absolventă fiind a Facultății de Limba Rusă a Universității București, posedă pârghiile necesare pentru a acoperi argumentația. Pe de altă parte, nu ezită ca să umble pe texte cu creionul în mână pentru a descoperi concordanțe ale stării lăuntrice senine ale personajelor sale cu natura exterioară, senină, dătătoare de speranță.

Lucrarea are o structură clasică, fiind organizată pe nouă capitole, fiecare cu câte un titlu care-i concentrează mesajul. Mai întâi un *Cuvânt de întâmpinare* semnat de distinsul jurnalist Viorel Frâncu. Acesta observă că numitorul comun al celor trei personaje, Ilie Moromete, Victor Petrini și Călin Surupăceanu îl constituie seninătatea, care și-o manifestă diferit: Ilie Moromete, prin umor, Victor Petrini prin efortul de a media relația dintre structura sa lăuntrică și realitatea istorică, iar Călin Surupăceanu prin nevoia de însingurare.

După un consistent tabel cronologic, autoarea plasează în fruntea volumului o interesantă *Introducere în opera lui Marin Preda*, afirmând și argumentând că „Marin Preda este un miracol, o legendă, un spirit complex, o conștiință, un scriitor român clasic, de tip Homer sau Tolstoi, capabil să însumeze într-o viziune totală datele existenței.” Aceasta pentru că scriitorul avea ca fundament fascinația spre cunoaștere, cu lecturi întinse din Eschil, Sofocle, Homer, Aristofan, Platon, Cervantes, Corneille, Shakespeare, Tolstoi, Dostoievski, Hugo, Descartes, Rabelais, Zola, Flaubert, Spinoza, Kant, Hegel, Rousseau, Voltaire, Diderot, Valery, Mallarme, Baudelaire, Arghezi, Eminescu etc. „Preocuparea lui Preda a fost ca scrisul să aibă viață, să călătorească în adâncimile ființei umane”, notează autoarea. Pentru ca tabloul acesta al introducerii în opera lui Marin Preda să aibă substanță, scriitoarea realizează o scurtă dar consistentă incursiune înspre Arghezi, Sadoveanu, Bacovia, Rebreanu, Hortensia Papadat - Bengescu, cu trimiteri până la Dostoievski, ajungând la concluzia că „drumul de la Ilie Moromete la Victor Petrini, apoi la Călin Surupăceanu este un drum plin de simboluri și semnificații, un drum al destinului, al inițierii și al moralității.”

Titlurile primelor cinci capitole ale lucrării, intitulare, pe rând < *Cel mai iubit dintre pământeni* > – o carte a unei conștiințe și a unei epoci. *Coborârea în Infern* a lui Victor Petrini; *Eros și Thanatos* în < *Cel mai iubit dintre pământeni*, > *discrepanța dintre esență și aparență* > *Personaje feminine din literatura română și universală*; *Victor*

Petrini – erou dostoievskian; *Stilul în ultimul roman predist*; *Salvarea prin creație în* < *Cel mai iubit dintre pământeni* >, prezintă ele însele povestea tulburătoare a lui Victor Petrini. Autoarea dezvoltă ideea seninătății personajului pornind de la complexitatea romanului, afirmând și argumentând că „este un roman total, o operă monumentală, romanul unui destin, un roman politic, de dragoste, roman-document, carte a conștiinței, carte a unei epoci, o sinteză a existenței: naștere, moarte, familie, înstrăinare.” Pe pagini bune, autoarea procedează metodic urmărindu-i biografia reală, morală și spirituală. Adolescent fiind, acesta „se simte atins de o singurătate copleșitoare”. Spirit scrupulos, pătrunde adânc în labirintul vieții. La vârsta de 16 ani devine un orgolios și un revoltat împotriva lui Dumnezeu, fiind convins că religia slăbește forța vitală a oamenilor, apoi se înstrăinează față de familie, față de prieteni (Petrică Nicolau, Ion Micu). După licență, predă Logica la o școală. Este numit la asistent la Catedra de Filosofie, când devine un revoltat, iar revolta îl va urmări pe tot parcursul romanului. Din acest moment încep eșecurile odată cu reforma învățământului, când istoria devine absurdă. Va fi arestat, acuzat de apartenența la o organizație ostilă statului, anchetat și condamnat la 3 ani de închisoare, unde va cunoaște degradarea ființei umane. Eliberat din închisoare, este trimis să lucreze într-o echipă de deratizare, dar se luptă din răsuputeri să supraviețuiască. Iese din lumea deratizatorilor și se angajează strungar, apoi contabil la Oraca și din nou la închisoare.

După toate eșecurile, Petrini, omul confruntat cu absurdul istoriei, este convins că iubirea îl va salva și îl va purifica sufletește. Autoarea are în vedere și înstrăinarea de familie și de prieteni, repetatele eșecuri în profesie, în prietenie, dar mai ales în dragoste. Este momentul când scriitoarea se oprește îndelung, analizând resorturile acestor repetate eșecuri, făcând din evoluția lor adevărate simboluri. „Aspirația spre femeie este aspirația spre ficțiune. Eroul iubește femeia pe care și-a construit-o în spirit”, notează autoarea studiului. Nineta îi oferă experiența erotică, inițiativă. În ciuda rupturii, Petrini a rămas senin. Căprioara apare ca simbol al frumuseții și al spontaneității dragostei în care el continuă să creadă, Matilda îi oferă idealul, dar și ura și abjecția în iubire, pe când Suzy Culala „intră în categoria femeilor buimace, oferindu-i iubirea ca ficțiune”. Observația autoarei este importantă și anume că „toate iubirile lui Victor Petrini

au strălucire la început, dar toate și-o pierd ajungând până la abjecție.” Nineta îl părăsește instantaneu, fără vreo motivație, Căprioara îi ascunde sarcina, apoi moare, Matilda Dimitrievna, „o eroină de mare relief a scriitorului” are sânge rusesc, îi înșală așteptările, îl umilește, trimițându-i dragostea sinceră tocmai în Infern, „nu dă doi bani pe idealul său de a se afirma ca filosof”. Ea face parte, până la un punct, din categoria misterelor precum Maitreyi, Adela, dar și a Doamnei Chiajna lui Odobescu, sau a Vidrei lui Hasdeu, devenind, într-un final, femeia fatală. Încercând să o apere pe Suzy, care îi ascunsese statutul familial, îl omoară pe dipsomanul Pencea, fapt ce-i va aduce condamnarea. În ciuda tuturor eșecurilor în dragoste, Petrini rămâne senin, nu-și pierde speranța, crezând totodată în victoria binelui. El se salvează, în contra acestor eșecuri, prin iubirea pentru Silvia, fetița sa, față de care avea un cult, devenită simbolul inocenței pe care el o caută în momentele dificile ale vieții. Autoarea vede în Victor Petrini un erou dostoevskian: „Are o forță vitală neobișnuită de a merge mai departe, nu-și pierde lumina de pe față, nutrește încă o speranță, chiar dacă străbate Infernul sau este încercat de destin. Cunoaște tragedia subterană, ca și personajele lui Dostoievski.” Pe acest aspect, autoarea reușește o interesantă paralelă cu celebrul personaj dostoevskian, Raskolnikov, căruia Sonia, prin iubirea ei infinită îi va răscumpăra suferința. Spirit superior, filosof, Victor Petrini, confruntându-se cu iraționalul feminin, meditează și asupra categoriei filosofice a libertății: „Nu pierderea totală a libertății mă sperie, ci atașamentul meu față de viață, care m-ar tortura.” El este un personaj senin, pentru că nu-și pierde încrederea în oameni. Este un învins în plan social, dar un învingător în plan spiritual. Victor Petrini este un luptător, nu se resemnează în amărăciune, crede în el însuși, în valorile sale morale. Se salvează prin creație, vizând continuarea lucrării sale fundamentale, gnoza „Era ticăloșilor”.

În capitolul al VI-lea, intitulat *Ilie Moromete – întruchiparea unei spiritualități*, autoarea consideră că „Ilie Moromete este cea mai uluitoare apariție a țaranului în literatura noastră. Prin el se descoperă o lume inedită, scaldată într-o lumină solară, care-i alungă tenebrele generate de spaima că s-ar putea rămâne fără pământ, împovărat fiind de datorii la bănci, de impozite și de presiunea familiei”. Moromete găsește ineditul, vede lucruri pe care alții nu le văd, vede dincolo de lucruri cu inteligența sa ascuțită, fapt care-l înalță între ceilalți

țărani provocându-le admirația. Moromete contemplă viața, „pentru el viața este un spectacol, el însuși un spectacol în această viață”. Prin dialog, Moromete își menține seninătatea, libertatea interioară: lumea lui toată este scaldată într-o lumină solară. Nu-și pierde ironia și umorul, luciditatea și stăpânirea de sine, se apără de lovituri cu seninătate. Momentelor de incertitudine în privința evoluției satului în momente de răscruce, Moromete îi răspunde cu o întrebare de o profunzime uluitoare, cheia întregului roman. „Unde mergem noi, Domnule?” El este senin și pentru că refuză înstrăinarea și trăiește la fel de senin bucuriile spiritului. Ploaia îi regenerează forțele, îl purifică, îi dă posibilitatea să-și analizeze gândurile în deplină libertate a spiritului. După ploaie își amintește de vârsta tinereții și a iubirii pentru Fica. Lumea lui este lumea scaldată în lumina eternă a zilei de vară care-i alungă tenebrele. Autoarea consideră că „<Moromeții> este o carte senină cu eroi senini”. Cât privește natura, minunate sunt descrierile peisajului de câmpie, numai în anotimpul vara, în ambele volume, și doar în momentele de mare plenitudine solară, secerișul grâului, când toată suflarea satului trăiește luminos bucuria recoltei, fără să resimtă cumva toropeala soarelui.

În capitolul al VI-lea, *Călin Surupăceanu – un Homo Faber al timpurilor moderne (romanul „Intrusul”)* autoarea se oprește asupra altui personaj memorabil, Călin Surupăceanu, pe care-l consideră „un homo faber al timpurilor moderne.” Cartea este romanul unui destin implacabil, al omului ce trăiește o experiență tragică, având ca suport inițial mitul lui Icar. Constructor fiind, acestuia îi place să privească lumea de sus, cu seninătate, cu un optimism exagerat. Toate acestea duc cu gândul la prototipul legendar, Meșterul Manole, cel care zidind se zidește, jertfindu-se jertfește. Este un utopic romantic. Pentru el, viața este bucurie. Pe acoperiș cântă ca o privighetoare, nepăsător la acea prăpastie care-l pândește. Viața i se pare minunată, colorată cu bună dispoziție. Împreună cu inginerul Dan Mihăilescu va pleca pe un șantier din Moldova, să-și împlinească vocația. Acolo, Călin este invadat de o lumină protectoare, călăuzitoare, care „va fi numai a lui”, semnificând bucuria speranța, încrederea. Călin întâlnește apoi iubirea vieții lui, pe Maria, „un personaj de o feminitate misterioasă, tulburătoare, avea privirea scaldată în lumina dimineții; nu mă privea, dar peste chip i se orbirea aceea a oamenilor îndrăgostiți, acel aer pe care-l au ei mereu pe chip”. Maria îl înalță prin iubire, dar viața le oferă surprize

neașteptate. Călin salvează de la moarte un om care intrase într-o cisternă inundată cu un gaz inflamabil. Călin este mutilat fizic, dar și psihic. Maria nu-i înțelege gestul eroic și divorțează. De aici încolo, Călin Surupăceanu devine purtătorul unor principii morale eterne: sinceritatea, loialitatea, curajul. Maria îl surpă interior pe Călin, acum descalificat profesional, social și moral, neînțelegându-i sacrificiul. Când simte nedreptățile de tot felul, se retrage în mijlocul naturii, în măreția munților, prilej de meditație și de purificare: „Era o zi senină de aprilie, se vedeau în depărtare munții albaștri, cu norii prăbușiți peste piscurile lor fumegând. Ceva din liniștea lor statomică începu încetul cu încetul să pătrundă și în mine și seninul cerului de primăvară aduse, pe nesimțite senin și în inima mea”. Surupăceanu nu este un învins, ci un om încercat pe scena dramatică a istoriei. În final, el redevine omul senin, plin de viață. Singura legătură cu anii pe care o să-i lase în urmă va fi, ca și în cazul lui Petrini, fetița lui, ca o punte de legătură între trecut și prezent. Ajunge, până la urmă, portar la instituție. În ciuda neîmplinirilor, Călin se înalță spiritual deasupra tuturor. Aspirația către înălțare este trăită intens de către erou ca posibilă armonie cu lumea. El are un temperament de luptător. Parcurgând o experiență tragică, și-a păstrat tăria, integritatea morală și demnitatea, precum Moromete („Domnule, eu totdeauna am dus o viață independentă!”), ca și Victor Petrini. El a înțeles bine lecția doamnei Sorana: „În cazul tău, în fața ta, nu se află căderea, ci speranța!”

În capitolul al VIII-lea, intitulat „Lumină și seninătate în opera lui Marin Preda (simboluri și semnificații în nuvelele și romanele prediste), scriitoarea extinde demersul seninătății și asupra altor personaje din alte opere ale lui Marin Preda, precum „Colina”, „Risipitorii”, „Delirul”, „Întâlnirea din pământuri”, „Albastra zare a morții”, „Desfășurarea” insistând și asupra motivelor literare fundamentale ca susțin temele operelor, precum: motivul drumului cu funcție inițiativă și ritualică, plecările cu teama în fața necunoscutului, întoarcerea spre origini, drumul renașterii prin iubire, motivul luminii solare (Fica: „Când mă gândeam la tine mi se făcea ziuă în cap”), motivul vieții ca o pradă a morții, motivul literar al privirii și desigur motivul literar al seninătății, devenit, potrivit demersului autoarei, temă fundamentală a principalelor sale romane.

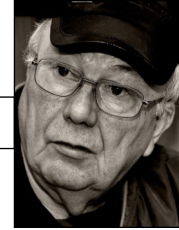
Scriitoarea, bună cunoscătoare a literaturii universale, face trimiteri destul de convingătoare și asupra acestui motiv

literar în opere ale literaturii universale, cu observații pertinente, profunde: „La Camus lumina se deschide spre moarte”; „În starețul Zosima, găsim dragostea de oameni, viața însăși o bucurie fără seamăn și bunătatea fără seamăn”; „Alioșa Karamazov este un adevărat model mesianic”. „În <Anna Karenina>, Levin vede frumusețea, seninătatea din oameni”. „Raskolnikov se pleacă la pământ și-i sărută Soniei piciorul („Nu m-am plecat în fața ta, ci în fața întregii suferințe umane”). Nu-l uită nici pe eroul lui Rebreanu, Apostol Bologa care „se îndreaptă spre moarte, în timp ce mintea și sufletul său tind spre lumină, spre absolut.”

Scriitoarea își încheie acest capitol cu un splendid eseu despre frumos, care îi încununează demersul, din care cităm: „Omul este însetat de lumină, dar și de frumos. Frumosul este o forță tulburătoare a vieții, o valoare fundamentală umană, una din marile taine ale vieții. Frumusețea implică armonie și liniște.” „Frumusețea va salva lumea ” mai afirmă și Dostoievski. În lucrarea Domniei Sale seninătatea este parte inseparabilă a frumosului.

Capitolul al IX-lea se intitulează *Lecția Marin Preda. – o mărturie peste timp* debutează cu un scurt eseu, corolar al întregului demers: „Frumusețea în opera lui Marin Preda este covârșitoare: de la frumusețea sufletească a lui Ilie Moromete (invadat de șuvoiul nestăvilit al cuvintelor), la seninătatea, dar și la râsul optimist al lui Călin Surupăceanu (lumea nu i se surpă la picioare) până la misionarul Petrini, investit cu o misiune sacră (o nouă religie a binelui), cel care are un singur vis – acela de a muri în frumusețe și de a arăta lumii că iubirea este singura valoare supremă a omenirii.”

Cartea profesoarei Violeta Bobocea, *Seninătatea personajelor lui Marin Preda* emite și susține cu argumentele oferite de textele literare, cu studiul a unei consistente bibliografii selectivă (51), dar și cu nu mai puțin de 236 trimiteri bibliografice, acest un punct de vedere inedit, adăugând, într-un stil limpede, eseistic, cu talent, muncă și seriozitate o altă lumină, de data aceasta solară, asupra marilor sale personaje. Paginile eseului, șlefuite cu talent, cu muncă și inteligență, dar cu responsabilitatea cuvântului scris, dovedesc o profundă cunoaștere a operei marelui prozator și se adaugă la un fundament solid pe care contemporanii noștri îl construiesc pentru susținerea întru eternitate a acestui mare prozator român, a cărui operă nu este cu nimic mai prejos decât a marilor romancieri ai lumii pe tema țaranului, dacă nu, cel mai bun.

TRIADA JURNAL-ROMAN-ESEU ȘI „TÂRGOVIȘTENII” (3)

În jurnalul său, Mircea Horia Simionescu, mai vizibil decât Radu Petrescu, Costache Olăreanu, Tudor Țopa sau Alexandru George, trece în prim-plan, nu imaginea epocii așa-zis comuniste cu tarele ei arhicunoscute, cât lumini și umbre din biografia unui scriitor, de la începuturile sale până la relativa consacrare, dezvăluind trăirile, viața sa interioară adesea în conflict cu „cerințele pe linie” impuse de politica oficială vizând cultura scrisă. De fapt autoreferențialitatea, ludismul, parodia subtilă, ironia decelată de spirite confraterne doar, toate trăirile, adesea contradictorii, sunt grefate pe informații referitoare la mersul scrierilor sale din acea perioadă întinsă pe nouă ani: 2 ianuarie 1963 – 10 septembrie 1971. La MHS, se confundă astfel cotidianul – ce are doar rol de fundal, de decor pentru întâmplările consemnate – cu literatura (considerații critice, proiecte, confrăți, scriitori în epocă) ce ocupă prim-planul. Ca în „Dicționarele” sale – va observa cititorul avizat – MHS mixează realul (viața sa de ziarist la un cotidian central) cu imaginarul (întâmplări închipuite, însemnări din diverse segmente sociale, personaje inventate) totul filtrat și amplificat de ironie, nonsens, anacronic. Astfel, pagini întregi sunt dedicate muzicii – MHS este un meloman de sorginte clasică cu pertinente comentarii în diverse scrieri ale sale, în „Febra” inserând referiri la opera unor muzicieni din diverse epoci, aparținând unor școli consacrate, cum ar fi: Cvartetul 131, de Beethoven; Assagio nr. 6 pentru vioară de Johann Helmich Roman; Uvertura Leonora nr. 3, Simfonia spaniolă, Sonata a 10-a pentru pian și vioară, Concertul Brandenburgic nr. 1, Simfonia a VII-a de Bruckner, concertele lui Karajan, Cassado, Szeryng, Ogdon, John Pritchard, Rahmaninov, Stokovski, Casals. Fonoteca sa (peste 1000 de discuri pe vinil refuzate ca donație de diverse biblioteci și alte instituții culturale) la care se adaugă 76 de benzi imprimate cu Bach și Beethoven,

Eckertsen, Goodman, Mozart dezvăluie un desăvârșit meloman. Notații fulgurante, încadrări critice, istorico-literare, prinderea într-o formulă a specificului stilului cutărui scriitor, amendarea unor scrieri, toate constituindu-se într-un pătrunzător portret în acvaforte apar cu referiri (uneori o singură frază) la Octav Pancu-Iași, Cezar Ivănescu, Anton Holban, V.M. Galan, Stendhal, La Bruyere, Leopardi, Mircea Ciobanu, Rousseau, Arghezi, Alecu Ivan Ghilia, Constantin Chiriță, Titus Popovici, Andrițoiu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Băieșu, Gide, Platon, Giraudoux, Camil Petrescu, Ion Barbu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Mateiu Caragiale, Bacovia, Radu Gyr, Edgar Papu, Paul Anghel, Edgar Alan Poe, Ion Caraion, Al. Piru, Adrian Marino, Nicolae Manolescu, Urmuz și mulți alții.

Subliminal, i se transmite cititorului ideea că MHS nu seamănă cu niciunul, că proza sa este originală, fără modele și – deocamdată – fără epigoni.

Apoi, apar în „Febra” (unele furnizate de Doamna Dorina – numele țiganilor lăutari) sute de nume pentru Dicționar sau ale femeilor cu care s-a intersectat (Dorina, Diana-Anaid, Janeta, Nuța, Ioana, Despina, Steluța, Rodica, Dana, Florica, Geta, Catinca, Salomeea, Irina, Mimi, Marioara și multe, multe altele), colege, prietene sau ceva mai mult.

Mircea Horia Simionescu, spre deosebire de Radu Petrescu („Catalogul mișcărilor mele zilnice. Jurnal 1946-1951/1954-1956”, de exemplu) care nu lasă nicio zi fără consemnarea ei în jurnal, chiar dacă recurge la banalități ex.: „Din cauza tocurilor de la pantofi nu mă duc la ceaiul Marianeii, care astăzi împlinește șaisprezece ani” (21 martie, 1946) sau „La școală, în ora de greacă, s-a citit «Filipica I». Anostă” (4 aprilie 1946), MHS are zile „albe”, zile când nu a apărut nimic demn de a fi consemnat. Ba, uneori, jurnalul pare o corvoadă: „Să renunț la jurnal, nesătul mâncător de povestiri. Din cauza însemnărilor care îmi răpesc *trei*

sferturi de oră în fiecare seară (s.m. MS), înainte ca melcul în lucrarea mea. Mă disciplinează? O, dar a trecut de mult vremea instrucției. Să merg înainte cum și cât sunt”. (24 ianuarie 1963)

Pentru ca pe 10 septembrie 1964 să amănunțească teoretic scrierea jurnalului: „De obicei, pagina jurnalului se deschide cu un verb, fiindcă verbul are darul de a chema din păienjenișul zilei de consemnat fapte și situații în stare de urgență. Nu începi tot așa o povestire, acesteia se cade să-i așezi în frunte un scut, rudă cu uvertura unei opere de Mozart, cu excepția aceluia *era odată*, devenit prin stereotipie uvertură sau cortină deschizătoare de perspective neașteptate. O narațiune, fii atent, e preferabil să se deschidă cu construcții lexicale ce nu promit prea mult, ca *într-adevăr, cât privește insomniile lui Panait..., întrucât, e neîndoios că, părerea oamenilor despre nebunia lui X era atribuită faptului că unul din părinți etc., spre deosebire de, așadar, nu e momentul, la ora aceea, dintre adevărurile lumii, pare evident pentru oricine...* A doua frază, negreșit explozibilă, să aibă mulțime de efecte piro-tehnice, contrastând viu cu începutul tern, nepromițător. În felul acesta, sugerezi cititorului că n-ai călcat, cum se părea, pe clape surde. Acum pot să se învârtăjească sub condei roiuri de verbe. Povestirea de aseară, încă nefinisată, am început-o cu *Mai întâi*, ca următoarele paragrafe să se deschidă de fiecare dată cu *Mai departe*, și asta de nu mai puțin de 16 ori. Introducerea neutră deschide un spațiu narativ cu două versante – unul presupus anterior, altul vizibil deschizându-se din momentul prezent, al relatării. Reușita e parțială. N-a ieșit tocmai cum gândisem. Mi-e greu să mai împlinesc intenția în varianta retranscrierii. Voi încerca în altă proză. Pe cea deja scrisă n-o mai tulbur, ea s-a structurat altfel, nu rău. Acel *mai departe* (cine își poate da seama de subtilitatea ironiei?) nu e altceva decât copierea ai doma a «stilului» expunerii lui Stalin privind trăsăturile metodei dialecticii – din *Cursul scurt al Istoriei PCUS*. Așa își începe genialul fiecare nouă idee, după fiecare *mai departe* punând punct. Zici că a vrut să facă o glumă, N-a făcut-o. El e doct, metodic, înțelept, didactic. Gluma abia eu am tors-o – din logica lui infantilă, aberantă.” (Mircea Horia Simionescu, „Febra. File de jurnal. 1963-1971”, Editura Vitruviu, București, 1998, p. 90)

Pentru MHS, ca și pentru ceilalți târgovișteni, jurnalul este „o formă posibilă de creație și reprezintă chiar o tehnică de creație” (E. Simion). De altfel, în viziunea lui Eugen Simion, citat de

Mihai Cimpoi în „Anatomia ființei. Școala literară și artistică de la Târgoviște”, jurnalul este un gen perfect, indiscutabil „opera cea mai complexă și mai profundă a lui Radu Petrescu” care este autorul „celui mai amplu și mai profund jurnal de creație publicat în literatura română”, operă majoră [...] „superioară literaturii de ficțiune” (E. Simion, „Scriitorii români de azi”, vol. 4, 1989). Cu acest prilej criticul reproduce definițiile date de însuși Radu Petrescu pentru Jurnal: „Orice carte de literatură este un jurnal, în realitate, al duratei noastre inefabile” (afirmație în care criticul întrevide poziții proustiene: preocuparea predilectă de *eul profund, eul creator*); „Jurnalul, ca istorie a vieții e o iluzie. Rămâne un mic exercițiu pur de componistică”; „Jurnalul este pentru când nu poți scrie”; „Jurnalul e un fel de debara, ca și romanul, altfel situată însă, în care nu intră decât cei care au plăcerea de a răscoli prin multe lucruri anodine până să ajungă la micul obiect prețios”; „Acest jurnal e tot mai mult scris *doar pentru mine*, ceea ce mă mângâie”; „Nu mă jenează ceea ce am scris aici, dar ar jena pe un străin care ar citi; mi-e indiferent, *jurnalul e doar pentru mine*, o oglindă montată între *celelalte* foi ale mele în așa fel încât să mărească spațiul lor cu sugestia unei alte dimensiuni, *mai adânci...*” („în acest fel îl gândea, între alții, și Benjamin Constant”, precizează criticul); „Jurnalul ca formă de cunoaștere a limitelor”; Jurnalul poate da „arhitectura existenței mele” (numai că Radu Petrescu vrea să „creeze un personaj și să-l impună printr-o ficționalizare”, intervine iarăși criticul).

Demonstrația „ideii de jurnal” se axează temeinic pe paradoxul că Radu Petrescu e de părere că „aceste caiete” nu trebuie citite ca *beletristică*, ele fiind totuși, *beletristică*. *Didactica*, concepută pentru uzul autorului, devine, cu adevărat o ficțiune, „nu prea atrăgătoare”, dar care fixează „o atmosferă și un mediu uman prezentat prin succesive descrieri și care conține și elemente mai senzaționale și o tipologie în rezumat”.

Continuând ideea, Mihai Cimpoi redă niște „clauze” care ar defini statutul jurnalului; clauze din care se desprind – vom vedea – niște principii: nerespectarea *secretului*, căutarea unor *lectori-martori*, a unor *lectori-amici*; *deschiderea totală* și *destinatarul public*; spontaneitatea de speță flaubertiană, care e un produs al rafinamentului și exigenței; recitirea permanentă care echivalează cu a judeca estetic însemnările intime („plecarea de la ideea că jurnalul poate fi opera lui capitală”, fapt care implică grija deosebită

față de scris); recitirea nu doar a propriului jurnal, ci și a jurnalelor altora (Amiel, Pepys, Maiorescu, Goncourt, Renard, Stendhal, Gide, Rousseau, amicul său Țoncu).

Din aceste clauze derivă niște principii care ar putea fi astfel enunțate: nu face o cultură a jurnalului, nu alege un model, stabilește prioritatea creației asupra realului; nu deosebește jurnalul intim de ficțiune; scrisul este pentru el, privirea care semnifică universul; prețuiește precizia frazei, a compoziției, de aceea nu -i place Gide, ci numai jurnalul fraților Goncourt; jurnalul are o poetică ce nu se deosebește de retorica literaturii de ficțiune; deși crede că jurnalul trebuie să înregistreze „ritmul interior al vieții”, prețuiește mai mult succesiunea de imagini (unele memorabile) și mai puțin cronica interiorității; jurnalul nu trebuie să apară ca o cronică *tel quel* a lumii din afară; el nu este o aventură existențială, ci o aventură a scriiturii.

Costache Olăreanu, cu „Ucenic la clasici” se alătură celorlalți „târgovișteni” a căror constantă comună este jurnalul: Mircea Horia Simionescu („Febra), Radu Petrescu („Catalogul mișcărilor mele zilnice. Jurnal” și „Oceanul întors”) consemnând nu atât aspecte ale cotidianului pe o perioadă cuprinsă între 1949-1953, adică cinci ani, cât mai ales comentarii despre operă ilustrând ideea comună că opera nu ar fi altceva decât un alt fel de jurnal. Cartea a primit premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România și pentru că – aprecia Ioana Pârvulescu în *România Literară* (nr. 46/1996), articol care sub titlul „Forever Young” devine prefață la reeditarea din 1997 – publicul cititor căuta răspunsuri, adevărul documentar despre anii '50. De ce și astăzi – deși nu face „dezvăluiri” precum bestsellerurile ce aveau ca temă „obsedantul deceniu” – se întreabă I.P., jurnalul lui Costache Olăreanu „se parcurge cu sufletul la gură” în timp ce romanele amintite, cu tiraje amețitoare în epocă, „plictisesc” cititorul de azi chiar dacă „spun” despre evenimentele politice cu aluzii despre dictatură, cozi, sărăcie, lipsa elementarelor drepturi cetățenești?

Interesantă concluzia la care ajunge Ioana Pârvulescu privind uimitoarea maturitate stilistică a tânărului Costache Olăreanu, cel de la 20 de ani, care „nu are niciunul dintre defectele scrisului neformat: lipsesc cu desăvârșire patetismul sau sentimentalismul, înduioșarea de sine, lipsesc amănuntele superflue, verbiajul, în schimb nu lipsesc boabele de umor, autoironia, uimirile

jucate, aluziile fertile care țin, toate, de stilul perfect cizelat. Dacă în episoadele de viață relatate în jurnal tinerețea apare mai degrabă ca o vârstă săcâitoare și plină de dezavantaje, în schimb, în scris, tinerețea lui Costache Olăreanu este vârsta clasicului (tânăr perfect dezvoltat, vârsta lui Ahile), cum a spus maestrul său”.

Pentru studentul viitor și actual scriitor în 1949 maestrul este, desigur George Călinescu, căruia-i croiește în jurnal un savuros portret realizat dintr-o suită de interogații: „Observându-l azi pe Călinescu cum traversează holul de la Universitate, mi-am pus întrebările cele mai năstrușnice: oare cine îi văcsuiește pantofii? cum face baie? dar cum mănâncă? știe să scoată o rădăcină pătrată? cum strănută? cum înjură? a fumat vreodată? ce-ar face dacă vântul i-ar lua pălăria? cum doarme (cu fața în sus, pe burtă, pe stânga, pe dreapta)? sforăie? face gimnastică dimineața? știe să coasă un nasture? s-a gândit vreodată să-și lase mustață? știe să repare un robinet? dar să pună liță la tabloul electric?”

Întrebările, aparent fără noimă, toate la un loc, ar însemna dacă geniul poate fi din când în când un om obișnuit.

Întrebarea pe care și-o pun criticii este una singură: „Ucenic la clasici” e un jurnal? Precaut, *Costache Olăreanu renunță la înscrierea, precizarea datei când se face consemnarea* (s.m. M.S.), sugerând totuși că însemnările s-au făcut în zile diferite prin mărirea spațiului dintre rânduri, un fel de blanc pe vertical, dacă se poate spune așa.

Meticuloasa Monica Lovinescu pare a fi găsit, printre primii, răspunsul: „...La urma urmei, de ce să ne încapățânăm a vedea în «Ucenic la clasici» un jurnal? Dacă am alege o altă lectură, totul ar deveni credibil și rezervele «documentare», ar dispărea de la sine. În loc de jurnal propriu-zis, de ce să nu vedem în «Ucenic la clasici» *romanul unui jurnal?*” (s.m. MS). Monica Lovinescu intuiește ceea ce Nicolae Manolescu a numit faptul că „târgoviștenii” au amestecat jurnalul în romanele lor fiind la un pas de a realiza că „Jurnalul” este blazonul Școlii de la Târgoviște. Radu Petrescu, Costache Olăreanu și Mircea Horia Simionescu descoperă, inventează, practică o nouă formă/formulă a romanului.

Deși la Costache Olăreanu, în deosebire de Radu Petrescu, lipsesc comentariile de teorie literară vizând noua specie a jurnalului-roman, el va poposi totuși asupra ideilor ce țin de lectură și de creație, avându-i drept model suficient pe „clasici”, o dovedește cu prisosință.

Petre Gheorghe Bârlea

POVEȘTI CU TÂLC, POVEȘTI DE VIAȚĂ

Cele unsprezece texte selectate de autor în antologia publicată recent (*Șah-mat. Mică antologie de proză scurtă*, Târgoviște: Editura „Bibliotheca”, 2022, 146 p.) dau măsura evoluției scriitorului George Ioan Canache în ultimul deceniu și jumătate. Afirmat mai întâi ca poet (autorul declară că scria versuri încă de când era elev la gimnaziu, ceea ce înseamnă acum o jumătate de secol, dar debutul publicistic a avut loc un sfert de veac mai târziu, cu o poezie în limba franceză), proza semnată de G.I. Canache poartă urmele unei viziuni mito-poetice asupra lumii și asupra „încuvântării” acesteia.

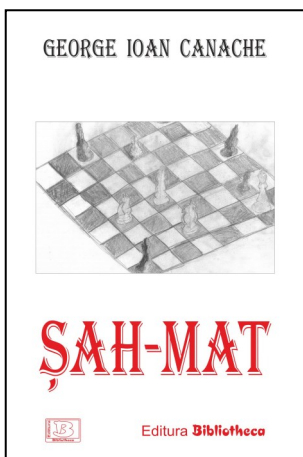
Mai precis, multe dintre narațiunile sale sunt concepute la modul baladesc, cu întâmplări miraculoase, cu personaje care se desprind cumva din tiparele umane obișnuite prin câte o calitate eroică, fie și numai de un eroism mărunț, de fiecare zi, pe de o parte. Pe de altă parte, percepția cadrului în care se desfășoară faptele ce conferă conținut epic textelor sale este una predominant poetică. Natura, schițată în câteva tușe, printr-o notație puternic marcată metaforic, participă la zbuciumul sufleteș al personajelor, după modele romantice asimilate cândva, în anii marilor acumulări intelectuale, de scriitorul pe deplin maturizat de astăzi. În această categorie s-ar încadra povestirile *Fulg de nea*, care a dat și titlul volumului de debut editorial în proză al lui G.I. Canache, apoi *Vânătorul de cuvinte*, *Conacul* ș.a.

Alte povestiri par impregnate de realismul magic al prozei sud-americane din anii de glorie ai acesteia, nu fără echivalențe mai mult decât notorii în literatura română. Desigur, când stabilim asemenea repere, trebuie să schimbăm cele ce trebuie schimbate. Vrem doar să spunem că autorul paginilor despre care este vorba aici simte plăcerea scufundării

în misterele miturilor vechi și moderne, de la cele homerice și biblice, de pildă, la cele contemporane, precum mitul îmbogățirii rapide prin algoritmi de tip „Caritas”, prin câștigul la loterie sau prin investițiile „sigure”, făcute după paradigme „științifice” studiate și rațional aplicate. De altfel, numerologia, astrologia, schemele jocului de șah, invențiile spectaculoase și teoria OZN-urilor revin frecvent în narațiunile din acest volum. Simbolistica numerelor faste și nefaste, teoria „numărului de aur”, calculele algebrice și geometrice cu aplicații diverse, efectele unor corpuri geometrice străvechi și moderne, în același timp, precum piramida, apoi panourile fotovoltaice etc. fac parte din sistemul de gândire și de exprimare prin cuvânt, prin atitudine și prin faptele personajelor lui G.I. Canache. Este cazul unor proze precum *Casa de la 66*, *Conacul*, *Călătoria în timp* sau *Șah-mat*, povestea eponimă a volumului.

De fapt, cele două direcții de abordare a faptelor de viață din care autorul se străduiește să extragă tâlcuri cu valoare general-umană – cel baladesc-local și cel realist-mitologic universal – se împletesc în mod firesc în țesătura narativă a tuturor poveștilor selectate în volum.

În sfârșit, peste toate acestea, planează perspectiva istorică asupra vieții așezărilor și oamenilor care populează respectivele pagini. Autorul trimite la zapise vechi, care atestă începuturile unor sate, ale unor așezări religioase, ale unor familii și comunități umane, comentează etimologiile unor toponime cu încărcătură istorică, iar acolo unde vechimea nu mai face posibilă asumarea documentării consemnate în scris, sunt evocate tradițiile orale, legendele locurilor cu pricina, superstițiile – tratate în sens etimologic,

drept „ceea ce rămâne deasupra”, după ce s-au pierdut toate informațiile certe în negura timpurilor. Altfel spus, dimensiunea temporală face legătura între istoria „mică” a unor întâmplări locale și istoria „mare” a vieții noastre pe pământ.

Întreaga încărcătură baladesc-mitologică este proiectată asupra unor oameni obișnuiți, care ies din cotidianul cenușiu, doar prin calitatea de a crede cu tărie în ceva, printr-un melanj – foarte uman și acesta – între forța Destinului și forța propriului Eu. Iar aceasta din urmă poate căpăta atributele speranței, disperării, pasiunii, dăruirii pentru o cauză anume.

Personajele lui I.C. Canache sunt adesea oameni „care ies din rând”, asumându-și riscuri previzibile în contextul societății strâmb întocmite în care li s-a dat să trăiască. Este cazul lui Pascu Poiană, contabilul devenit poet, din nuvela *Șah-mat*. Înfruntându-i pe șefii impostori, unelte ale regimului comunist, acesta pică victimă a serviciilor de securitate, ajungând într-un spital de alienați mintali, alături de alți opozanți ai puterii de atunci. Este salvat de la pierderea definitivă în neant de evenimentele din decembrie 1989, minunea reală pe care am trăit-o toți cei care am fost contemporani cu protagonistul poveștii. Imaginară și ingenioasă poate fi subtila pedeapsă finală aplicată torționarului de altădată, devenit un foarte real om ca toți oamenii, dar afirmat curând ca prosper afacerist și viitor parlamentar în la fel de reala lume românească postdecembristă.

Cam la fel se construiesc toate narațiunile lui G.I. Canache: o întâmplare cu morală la urmă, implicând oameni obișnuiți, mânați de Destin pe un traseu sinuos, pe un fundal istoric real. Dialogurile sunt naturale, veridice, cu o atență și echilibrată selecție a mărcilor oralității și ale diverselor medii social-profesionale.

Fabulația este slujită și de un stil pe măsură, cum spuneam, cu unele pasaje de poem în proză. De altfel, motivul poetului și al poeziei vieții, al necazurilor și bucuriilor convertite în versuri este încă una dintre constantele scrierilor lui G.I. Canache. În paginile consacrate metamorfozei lui Poiană din economist în poet prototipul trebuie să fie scriitorul Canache însuși, chiar dacă în realitate acesta nu a trecut prin instituția în care proiecția sa literară își realizează primul volum de poeme. În noua ipostază, modelul declarat este Nichita Stănescu. Pentru proza cu accente lirice însă, influența pare să vină mai degrabă dinspre Fănuș Neagu. Uneori, imaginile sunt

convenționale, este adevărat („ochii îmbătați de armonie și culori”). De obicei însă, apare o gradație de la comparații încă purtând marca livrescului, în toate sensurile (o casă veche rămasă într-un cartier refăcut seamănă cu o carte veche între volumele recent editate), iar de aici, la asocierile insolite, ce țin de stilurile maestrilor mai sus pomeniți:

„Crăpa boboc de primăvară, frigul scârțâia corzi de vioară. Vânt de primăvară sufla peste apele tulburi. Hoții jucau barbut, prada-n năvod alergând să ungă arlechini prin izvod...” (Fulg de nea)

În altă ordine de idei, referințele culturale pot fi și ele subiect de dezbatere, ceea ce înseamnă o provocare în plus pentru prozator și cititor, dacă ele provin de la un text incitant. În povestirea *Casa de la 66*, autorul inserează „anecdota” despre săracul pornit să caute o comoară – care se afla, de fapt, chiar în modesta sa locuință. Desigur, intrată în circuitul public oral, globalizat, s-ar putea spune, povestirea hasidică poate fi taxată drept „anecdota”. Este o istorisire cu tâlc, ca toate cele adunate în *Patericele* (pilde și apoftegme) Părinților deșertului și în alte asemenea culegeri de texte pilduitoare prin parabole, care „spun mai mult și, deseori, altceva decât subiectul în sine”. Invocată de Mircea Eliade și tâlcuită în captivantul studiu al lui Andrei Pleșu, *Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste*, București: Humanitas, 2012, istorisirea lui Eisik are ceva din *Parabola comorii ascunse*, inserată în *Evanghelia după Matei*, 13:44, dar nu se confundă cu aceea. Recent, aceasta a fost comentată și de Dan Stanca, în articolul „Comoara ascunsă”, publicat în *România literară*, nr. 18, din 28.04. 2023, p. 7. Povestea celui care a făcut un lung ocol pentru a găsi, în final, comoara din propria casă este bine integrată de G.I. Canache în structura narațiunii sale. Și învățămintele extrase de hermeneuți din textul vechi, cel care s-a răspândit în lume sub forma valorificată de prozatorul de astăzi, sunt sugerate cu finețe, în manieră personală, desigur. Astfel, ceea ce cauți departe poate fi lângă tine sau chiar în interiorul tău; a fi naiv, credul poate fi mai avantajos decât a fi exagerat de sceptic și de rațional; ceea ce e de găsit se va găsi cândva, dar trebuie să crezi în acel ceva – adevăr sau orice ar fi –, trebuie să te zbați pentru el, trebuie să dai de străinul care vede mai bine reperele de lângă tine; în sfârșit, ni se spune că ar trebui să folosești ceea ce ai găsit și pentru alții, pentru o cauză bună de interes general (A. Pleșu, *op. cit.*, pp. 15-16). Cum G.I. Canache dă semne, în prozele sale, că a frecventat

scrierile sacre, căci citează adesea versete, scene biblice etc., putem accepta că a redus la esență episodul respectiv.

Din păcate, asemenea pagini reușite, prin miza nucleului epic și prin veșmintele cuvintelor potrivite, sunt alterate pe alocuri de unele scăpări de redactare, din toată gama neglijențelor tipice autorilor grăbiți din noul val.

Unele țin de macrostructură. Astfel, există pasaje în care cititorul care a urmărit cu maxim interes desfășurarea captivantă a firului narațiunii se trezește în impas, căci suspansul atent construit de autor este blocat brusc de ambiguitatea involuntară ivită în text. Astfel, în frumoasa nuvelă *Șah-mat* identitatea fostului securist și aceea a victimei sale par a fi fost supuse unei rocade, la un moment dat, prin simpla utilizare a unui nume propriu în locul altuia – schimbare scăpată, probabil, în focul actului creator.

În aceeași ordine de idei, cititorul atent observă că apar fraze neterminate sau defectuos întocmite, că sunt utilizate exprimări regretabile („... au apărut țigani”, *decât* pentru a adăuga noi valuri

masacrului pus la cale de o minte diabolică”; „din totdeauna”; „discomfort”) ș.a. Lipsesc virgulele în structurile care le „cer” cu necesitate (cum ar fi coordonările sintactice adversative); în schimb, sunt puse virgule inutile (între subiect și predicat, între determinat și determinant etc.). Au scăpat destul de multe greșeli în citatele din limbi străine, greșeli de frapă și de tehnoredactare, în general – greu de evitat în totalitate, se știe bine acest lucru.

Totul conduce la concluzia că autorul trebuie să-și impună răbdarea cizelării până la capăt a textelor și, în plus, că ar fi fost nevoie de serviciile unui redactor de specialitate. O *antologie* de autor, redusă cu bun simț la 145 de pagini, în format ceva chiar mai mic decât A5, destul de elegantă grafic, nu poate fi lăsată doar în grija tehnoredactorului și a editorului general, oricât de buni profesioniști ar fi aceștia.

Dincolo de aceste observații, proza lui G.I. Canache se citește ușor și cu folos intelectual, căci autorul are darul de a sesiza strălucirea grăuntelui de adevăr și de frumusețe în universul cotidian, populat de oameni obișnuiți.

(continuare de la pagina 39)

A. Gh. Olteanu, sub zodia demnității profesionale

Din acest punct de vedere, privite ca produs al unei lucidități subiective, paginile cărților lui A.Gh. Olteanu reprezintă imaginea elocventă a inteligenței și disponibilităților sufletești ale acestuia, relatând cu gravitate statutul real al unui intelectual care are zilnic prilejul de a se verifica pe sine în noi exerciții de lectură și cunoaștere și, mai ales, de a se descoperi pe sine ca entitate. Robit de fascinația ritmului interior, neîntrerupt și organic, prin definiție unitar și sintetic, sedus de esențe și nu de pitoresc, A.Gh. Olteanu a țintit, firească, spre stabilirea unor coordonate duse spre anularea unor prejudecăți, complexități, îngăduințe sau deșarte iluzii. De aici și obsesia față de o așezare logică a unor raporturi în favoarea densității și a interesului cultural, a evadării din unilateralitate și a ancorării în substanță. Cercetând sub acest unghi piesa *Meșterul Manole* de Lucian Blaga, A.Gh. Olteanu a stabilit că miticul, magicul și chiar ocultul se întâlnesc în sfera unui „timp mitic românesc,” relevând prin transfigurarea cunoscutei legende, nu atât drama făuritorului de frumuseți, cât

modalitatea existențială în ale cărei limite s-au putut dezvolta faptele. Om de rară integritate morală, A. Gh. Olteanu a reprezentat modelul dascălului și al intelectualului care și-a împletit propria existență cu problemele științifice și metodice ale învățământului românesc, contribuind la organizarea sesiunilor științifice ale cadrelor didactice din domeniile filologice, la susținerea și editarea publicațiilor de profil ale acestora. Mereu perceput ca un om de rară distincție, era o plăcere să-i urmărești șirul plin de farmec al constructelor, deducțiilor și definițiilor în numele accesibilității gândului pe care și -i propunea să-l comunice. În aceeași linie, textele profesorului sunt riguros structurate, dense ca fond, în formulări precise și pline de miez. În același timp, glacialul și distantul, ca mentalitate a celor care nu puteau pătrunde dincolo de orgoliul chipului omului puternic, A.Gh. Olteanu s-a dovedit, pentru oricine i se afla în preajmă, o prezență firească, niciodată cu răutate, un om sociabil și prietenos, comunicativ și lipsit de încrâncenări, cu bunătate și înțelegere, unde era cazul, cu un adevărat cult pentru adevăr. A. Gh. Olteanu a fost un om al adevărului și demnității, un spirit liber, inflexibil în fața compromisurilor, un om de mare omenie, a cărui amintire va rămâne mereu luminoasă și neștersă.

MIHAIL GABRIEL BADEA

Arta călătoriei cu trenul

După părerea mea, la modul gneral, există trei feluri de proză: realistă, imaginară și fantastică. Romanul lui Mihail Gabriel Badea - *Arta călătoriei cu trenul* (Edit. Pavesiana, 2015) este imaginar și pe alocuri fantastic.

Începutul este pur și simplu uluitor. Este vorba de un tren care: „mergea după gândul fiecăruia, fără a-l afecta pe-al celuilalt (...) Deși călătorii umpluseră compartimentele, trenul mergea pentru fiecare în parte, unde fiecare își dorește, cu o distributivitate maximă și o disponibilitate de necrezut.” – ne spune autorul.

Trenul oprea în orice stație dorită de călătorii acestui fantastic vehicol mental.

Eroul nostru anonim urcă și el în trenul fabulos și se așează într-un compartiment în care mai erau: o tânără cu cerceș în nas, un domn cu barbă și chelie, un domn cu ochelari, o doamnă elegantă având părul adunat într-un coc, o doamnă mai în vârstă și un tânăr cu cerceș în ureche. Discuțiile dintre aceste personaje și apoi și cu altele din tren sunt concepute ingenios, sunt teorii despre cunoaștere și mai ales despre impasurile acesteia. Se discută despre: științe, doctrine esoterice, vise, extraterestrii, lumi paralele, politică etc. Mihail Gabriel Badea se dovedește enciclopedist. Incitant este faptul că în dezbaterile acestor teorii autorul are păreri personale, originale. Cititorii vor găsi, în aceste dialoguri eseistice, deosebite satisfacții intelectuale.

În *Preambul*, autorul menționează că a creat șapte personaje pentru a nu fi șase cum sunt în filmul „Inception”. După părerea mea, există o asemănare între romanul lui Mihail Gabriel Badea și filmul „Călăuza” al lui Andrei Tarkovski – film care se petrece în creierul unui personaj. În *Arta călătoriei cu trenul*, autorul ne

introduce în mințile a mai multor personaje ceea ce constituie o experiență inedită. Faptul că, prin fereastra vagonului, se văd imagini care provin din mintea unor călători și sunt văzute de ceilalți, mă duce cu gândul la faptul că autorul materializează aceste gânduri, procedând ca și demiurgul lumii noastre fizice.

Pentru a demonstra fantezia copleșitoare a autorului să descriem succint ce văd călătorii prin geamul compartimentului.

Prima dată, se vede o scenă tulburătoare, aceea din filmul cu Ceapaev, în care un grup de cazaci înarmați cu săbii și pistoale, atacă trenul fantastic. Dar nu se produce panică, toți știau că scena este imaginară.

Apoi compartimentul se transformă, îi dispar pereții, banchetele se schimbă, dispar umbrele absorbite de o lumină misterioasă.

Prin geam se văd scene de război din al doilea război mondial, din munții Tatra.

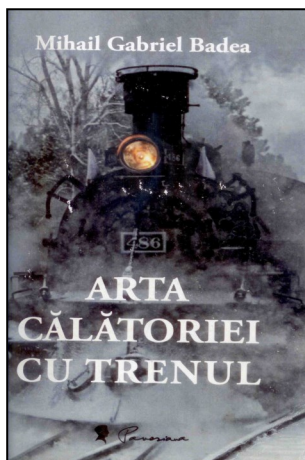
Deodată, călătorii trenului sunt absorbiți într-un turbion, aflându-se în centrul acestuia.

Pare un generator uriaș de frecvență. Cine putea să aibă un asemenea gând? Apoi totul se transformă într-un peisaj idilic cu un ciobănel și o turmă de oi la păscut.

Trenul cu vagon restaurant, este materializat din gânduri, desigur. În vagonul restaurant discuțiile continuă, incitante, de către alte personaje care beau vin sau cafea.

Pe fereastră se vede un cub mare cât o casă, alcătuit din cuburi mai mici, ca un cub Rubik. Era o mașină de fabricat gânduri, pe o parte se introducea spirit, iar pe cealaltă ieșea un fum incolor ce se putea transforma în orice.

(continuare la pagina 69)

Mariana Nicolae

CONFLUENȚE ARTISTICE

Françoise Gilot, pictoriță și memorialistă de succes, a murit pe 6 iunie în vârstă de 101 ani. Și, dincolo de vârsta venerabilă, numele artistei a apărut în aproape toate publicațiile importante de cultură din lume. De ce o menționez aici? Pentru că povestea ei este, într-un fel, exemplară pentru condiția femeii artist, dar dincolo de asta pentru că mi-a creat niște conexiuni cu Urmuz.

Să prezint însă pe scurt cine a fost Gilot și ce a reprezentat ea pentru lumea artei. Cei care știu ceva despre ea pentru că sunt interesați de lumea artei moderne, își amintesc că a fost iubita lui Picasso în ciuda unei diferențe de vârstă de 40 de ani. A trăit cu Picasso timp de 10 ani, i-a purtat doi copii, Paloma și Claude, și este singura femeie care l-a părăsit, și-a refăcut viața și, în ciuda eforturilor

umbra bărbaților puternici, de la tatăl ei la Picasso, și care a luptat să-și păstreze identitatea proprie. În cartea sa de mare succes „Viața cu Picasso”, scrisă împreună cu criticul de artă Carlton Lake în 1964, își amintește că o prietenă a avertizat-o înainte să intre în relația cu Picasso că se îndreaptă spre o catastrofă. „I-am spus că probabil are dreptate, dar am simțit că este genul de catastrofă pe care nu voiam să o evit” [2]. Și tot în cartea ei de memorii, spune ferm “nu sunt doar o creatură, sunt o creatoare. Nu sunt un obiect de pictat, sunt subiect, sunt pictoriță” [3].

M-a impresionat la Gilot vitalitatea ei remarcabilă, încrederea în forțele proprii și curajul de a merge mai departe. Sigur că apartenența ei la burghezie i-a ușurat găsirea unor opțiuni care poate ar fi fost

greu de accesat de persoane mai puțin favorizate. Dar curajul personal, efortul de a se transforma din muza unuia dintre cei mai puternici, dar și toxici pictori ai momentului, Picasso, într-o maestră a picturii (from muse to master [2]) merită toată admirația. Așa cum în propria noastră cultură trebuie admirată Cella Delavrancea care a fost o pianistă desăvârșită, o scriitoare remarcabilă, dar și o femeie curajoasă și pătimașă care a trecut cu demnitate peste nebulia unei istorii sociale deloc prietenoase.

Nu pot să uit discursul ei admirabil, construit după toate regulile artei retorice, rostit liber cu atâta demnitate, smerenie, dar și umor în sala înghețată a Academiei Române când i-a fost celebrat centenarul în decembrie 1987 [4].

Pe amândouă aceste doamne le leagă, în mintea celor care sunt dispuși să facă astfel de conexiuni, pasiunea pentru mai multe domenii ale artei, pasiunea pentru viață, chiar dacă viața este adesea crudă și neîndurătoare, o capacitate aproape înimaginabilă de a se ridica împotriva nedreptăților și de a o lua de la capăt. Amândouă au avut norocul de a cunoaște

Coperta I a albumului Urmuz / 2023

considerabile ale lui Picasso de a o bloca, și-a construit o carieră de pictoriță și scriitoare pe care mulți o consideră remarcabilă. În 2021, portretul făcut fiicei ei în 1965 și intitulat “Paloma à la Guitare”, s-a vândut cu 1,3 milioane de dolari. Musée Estrine din Saint Remy de Provence [1], dedicat artei moderne din secolele 20 și 21, i-a dedicat o retrospectivă în 2021. În 2009 a devenit ofițer al ordinului Legiunii de Onoare din Franța. Françoise Gilot a fost o femeie independentă, care și-a dorit să iasă din

și a trăi alături de sau printre oameni-simboluri culturale de marcă ale geografiei în care au evoluat. Și, da, s-au îmbogățit spiritual de la toți cei care le-au intersectat viețile și, iată că genele lor puternice le-au făcut să supraviețuiască pentru a fi modele de urmat pentru cei sau cele care sunt convinși că au ceva de spus și de lăsat în urma lor.

La celălalt pol al scânteierilor mele neuronale se află un personaj straniu, total diferit la prima vedere de cele două centenare. Zic la prima vedere pentru că cel cunoscut azi mai degrabă sub pseudonimul său literar, Urmuz, n-a trăit nici măcar o jumătate de secol, deși se pare că intensitatea vieții lui compensează în mod fascinant scurtimea ei. Ca și cele două doamne invocate mai devreme, Urmuz transcende genurile și, poate mai degrabă asemenea lui Gilot, privește lumea prin lentilele absurdului teoretizat și transformat ulterior în suprarealism sau, ca să cităm chiar din paginile sale, printr-un „tub, prin care iese uneori fum și prin care se pot vedea, în timpul nopții, cele șapte emisfere ale lui Ptolemeu, iar în timpul zilei doi oameni cum coboară din maimuță și un șir finit de bame uscate, alături de Auto-Kosmosul infinit și inutil...”.

Probabil că n-aș fi ajuns vreodată să-l cunosc (virtual) pe unul dintre graficienii care a contribuit la proiectul cultural inițiat și coordonat de Nicolae Ioniță și materializat într-un impresionant album [5] dacă n-aș fi vizitat Iranul în 2022 și n-aș fi avut legături academice cu doctoranzi și studenți din Iran. Albumul dedicat lui Urmuz (Figura 1) este o realizare impresionantă la care au contribuit 180 de artiști din 60 de țări.

Am avut curiozitatea să-l caut pe Amir Soghrati pe internet, dar singură n-aș fi reușit probabil din cauza informației esențiale existente doar în farsi. Așa că am apelat la un fost student de la master, iranian, dar stabilit în România. Vahid Shahriari a avut amabilitatea să-l caute pe graficianul Amir Soghrati și mi-a dat adresa lui electronică. Restul a venit de la sine. În ciuda faptului că Iranul era realmente sfâșiat de tulburările provocate de moartea tinerei Mahsa Amini, Soghrati a fost amabil și mi-a răspuns la întrebări. Mi-a trimis și catalogul celei mai recente expoziții proprii de grafică pe care o avea deschisă. Din păcate, catalogul este doar

în farsi, ceea ce mi-a făcut imposibilă înțelegerea textului.

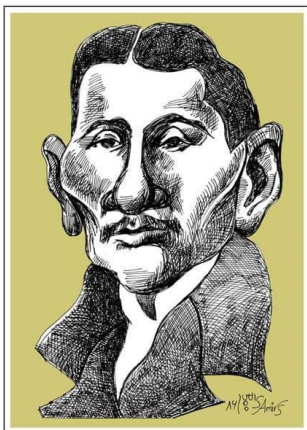
Ce m-a făcut să-l caut? Curiozitatea firească față de un om dintr-o cultură atât de diferită de cea română care a investit eforturi substanțiale pentru a cunoaște cultura noastră și a răspunde semnificativ invitației de participare la proiectul “O incursiune în Istoria Literaturii Romane”[6].

M-a interesat percepția unui om dintr-o altă cultură față de Urmuz, cel atât de puțin cunoscut chiar în propria lui țară. A fost o corespondență imprevizibilă când pe Instagram, când pe mail, dar în cele din urmă am reușit să primesc informațiile solicitate. Și am fost extraordinar de impresionată de răspunsurile primite. Redau mai jos un rezumat al răspunsurilor lui Soghrati.

În primul rând, Amir Soghrati a dorit să sublinieze interesul compatrioților săi față de arta, literatura și filmele din țările est-europene. El consideră că acest interes este cauzat în primul rând de faptul că arta est-europeană este caracterizată de profunzime, inovație, ancorarea în contemporaneitate și gândire. Și explică acest interes prin, probabil, asemănarea tipurilor de guverne care, limitând libertatea de exprimare, i-au obligat pe oameni să fie mai creativi decât în alte țări în realizarea operelor artistice și literare!

Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Tristan Tzara, Zaharia Stancu sunt foarte bine cunoscuți și populari în Iran, spune Soghrati. Și continuă cu Matei Vișniec și Herta Müller care sunt doi dintre autorii săi preferați. Constantin Brâncuși a fost întotdeauna popular și iubit. Dar și noua generație de artiști români este creativă și importantă.

Referitor la proiectul “O incursiune în Istoria Literaturii Romane” Soghrati a desenat 125 de portrete de autori români. Proiectul a durat un an și în acest timp a lucrat la el cu atenție, interes și cu plăcere, mai ales că și-a îmbunătățit abilitățile de desenator de portrete. Imaginile personajelor românești importante au fost publicate treptat pe internet și a existat și o pagină Wikipedia pentru fiecare personaj. Consideră că a fost o experiență importantă și bună, pentru că a cunoscut cultura românească și figurile ei reprezentative. A fost frapat de asemănarea dintre unele dintre acele chipuri și figuri istorice iraniene din

Urmuz
*Urmuz văzut
de Amir Soghrati*

perioade diferite. În ciuda plăcerii de a fi lucrat la proiect și de a fi cunoscut mai bine cultura românească ulterior a fost dezamăgit de modul haiducesc de tratament prin care comunicarea, oricum deficitară ca să folosesc un euphemism, a fost ulterior întreruptă.

Una din întrebările pe care i le-am pus s-a referit la eventuala publicare în Iran a unei cărți de Urmuz sau despre Urmuz. Din păcate, răspunsul a fost negativ. Amir Soghrati a realizat portretul lui Urmuz pe care-l reproducem în Figura 2 și care a apărut și în albumul “Scriitori români văzuți de mari graficieni ai lumii: Urmuz”.

Da, era firesc și de așteptat că Urmuz să fie interpretat diferit de artiști diferiți. Pentru Soghrati Urmuz are trăsăturile masive și hotărâte ale unui adevărat persan. O figură impunătoare, probabil datorită staturii extraordinare pe care i-au conferit-o cei care l-au considerat precursor al literaturii absurdului nu doar în cultura românească, ci prin urmași și confluente, și în cea internațională. Unde este în această imagine timidul și ezitantul autor debutant care fără insistențele lui Tudor Argezei n-ar fi avut, probabil, curajul să-și publice încercările literare pe care le șlefua continuu pentru a le perfecționa? Mai degrabă este prezent turbulentul și farsorul Urmuz pe care-l descrie G. Ciprian în “O raită prin târg” [7]. Privirea, însă, este a unui om conștient de valoarea lui și de capacitatea sa uluitoare de a vedea dincolo de clișeele culturale ale timpului său, un om care avea nu doar capacitatea de a folosi cuvintele pentru a se exprima ci și penelul (picta în ulei) și prefera notele muzicale (muzica era forma superioară de artă în viziunea lui). Era, altfel spus și retrospectiv vorbind, în terminologie clișeistică actuală un “hub” pentru cei interesați de literatură și artă. “Urmuz ... un fel de nod de cale ferată pe care nu poți să-l ocolești, dacă ești interesat de literatura română și, în general, de literatură”[8]. Și poate mi se pare doar mie, dar statura lui impozantă, subliniază privirea ușor trufașă și ironică a celui care nu se dezvăluie decât celor care sunt dispuși să facă eforturile de a-l descoperi, de a-l asculta și de a se deschide unui alt fel de sensibilități.

Deși nu a călătorit niciodată în România, Soghrati are prieteni care au studiat pictura în țara noastră și i-au spus doar lucruri bune despre România. Așa că speră să ne viziteze la un moment dat și aseamănă țara pe care a cunoscut-o doar virtual cu frumusețea naturală, arta și cultura Iranului. Sigur păstrând proporțiile cuvenite.

Ce marketing de țară este mai semnificativ și influent ca cel cultural? Și ce marketing este mai eficient ca cel generat de rețelele invizibile, dar puternice ale interesului și adesea pasiunii pentru cultură și artă, și care acum, prin puterea internetului, a metaversului dacă doriți, se materializează în infinite puncte de atracție față de cei și cele care, dincolo de destinele lor individuale, iată se întâlnesc în punctele de confluență pe care ni le putem stabili fiecare dintre noi, după puterea propriilor noastre rețele neuronale. Trăim doar în epoca în care în marketing clientul este rege sau regină! Iar în artă... cine ne împiedică să nu avem propriile repere și preferințe culturale?!

Da, pictura și muzica transcend, adesea, puterea cuvintelor, mai ales ale celor care vin dintr-o limbă de circulație mai restânsă ca engleza. Dar, este datoria noastră a celor care trăim în limbile noastre, fie română, fie farsi, să vorbim tot mai mult despre ce se-ntâmplă la noi și, dacă avem, puterea personală, dar mai ales instituțională, să povestim și altora despre aceste întâmplări în limbi de circulație internațională. Doar așa se creează tot mai multe puncte de confluență și ne îmbogățim ca oameni și comunități.

Referințe

- [1] https://www.francetvinfo.fr/culture/arts-expos/pablo-picasso/francoise-gilot-artiste-et-compagne-de-picasso-pendant-10-ans-rehabilitee-par-le-musee-estrange-de-saint-remy-de-provence_4713289.html
- [2] <https://www.newyorker.com/magazine/2019/07/22/how-picassos-muse-became-a-master>
- [3] https://www.liberation.fr/culture/arts/francoise-gilot-peintre-et-ecrivaine-francaise-est-morte-a-101-ans-20230606_4PRW42GFBZHGNJLIVQVXKG5TPA/
<https://www.theguardian.com/artanddesign/2023/jun/06/francoise-gilot-painter-muse-picasso-dies>
- [4] https://www.youtube.com/watch?v=i_tmuQNk57U
- [5] *Scriitori români văzuți de mari graficieni ai lumii: Urmuz/un proiect cultural* de Nicolae Ioniță, 2023, Editura Muzeul Național al Literaturii Române.
- [6] <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064774026655>
- [7] G. Ciprian, 1926, *O raită prin târg (Amintiri despre Urmuz)*, în *Contimporanul*, Anul V, No. 71, decembrie.
- [8] Alexandru Vakulovski, 2023, *Salutări de la Don Pedro*, în *Lucrările Simpozionului Internațional Urmuz 140 - 100*, Editura Tiparg 2023, pp 338-339.

Laura Pană

EXISTĂ O INVOLUȚIE CULTURALĂ?!

Autorul lucrării recenzate, care revine în atenția cititorilor la douăzeci de ani după ce a publicat alte două cărți adresate minților agere și spiritelor critice, dă dovadă de maturitate, atât a gândirii, cât și a scrierii, când constată, din primele pagini, că ”în ciuda saltului calitativ pe care l-a făcut civilizația în ultimul secol, oamenii, nici cei din Vest, nici cei din Est, nu și-au atins principalul obiectiv, de fapt, singurul care contează: fericirea.” Mai mult, spune el, a fost creată o lume plină de incertitudini, de angoasă și de spaime de tot felul. Cauza directă a acestei stări de nefericire este găsită în faptul că oamenii și-au mutat aproape întreaga viață pe Internet, într-un context general marcat de cucerirea libertăților de tot felul, de atingerea bunăstării și de realizarea unor descoperiri științifice și a unor creații tehnice epocale. Totuși, oamenii nu sunt mulțumiți, în condițiile proliferării unui ”individualism feroce”, statisticile arătând că depresia este foarte răspândită, frustrările – numeroase și grave, iar sinuciderile, frecvente, pe fondul așa-numitei ”singurătăți în mulțime”.

Fiind construiți astăzi algoritmi tot mai complicați, calculatorul ne poate ajuta în toate domeniile de activitate dar, în același timp, se insinuează în toate aspectele vieții noastre, pe care pare să o ușureze. Însă, prin faptul că degreavează activitățile intelectuale și chiar componentele vieții psihice de o serie de preocupări și de sarcini, folosirea excesivă sau improprie a calculatorului inhibă nu numai inteligența, ci și imaginația omului, putând deveni, astfel, în mod neașteptat, o piedică atât în dezvoltarea individului, cât și a societății. Șerban Dinger demonstrează această teorie a sa printr-o analiză critică a învățării - atât cea din

școală, cât și cea desfășurată de-a lungul vieții -, ilustrând caracteristicile actuale ale acestui proces prin exemple din matematică, istorie, geografie etc., arătând astfel, în mod concret, consecințele folosirii excesive a calculatorului și a dispozitivelor electronice în general. El investighează problemele învățării mai ales în condițiile în care întregul proces de învățare are loc în mediul virtual sau, cel puțin, într-un ”mediu îmbogățit” cu astfel de dispozitive, mediu care poate fi saturat de entități artificiale inteligente și poate fi declarat, el însuși, inteligent.

Verva critică a autorului – specifică filosofiei – este nu numai spectaculoasă, ci și profundă, atunci când evidențiază consecințele cedării celor mai multe sarcini calculatorului, omul pierzând astfel însăși abilitatea de a le mai îndeplini, ca în cazul folosirii imprimantelor 3D, care vor putea produce tot ceea ce omul are nevoie. Spectrul analizei se lărgiște și mai mult, fiind vizate tendințele economice și sociale care devin posibile prin folosirea rezultatelor cercetării științifice și creației tehnice, toate acestea ducând inclusiv la prelungirea duratei naturale a vieții omului.

Scenarii radicale sunt create în volumul prezentat, scenarii care pornesc de la un avertisment rezultat din analiza făcută: ”dacă vom delega rezolvarea tuturor problemelor inteligenței artificiale, vom înceta să mai fim oameni”. Autorul aduce în sprijinul acestei previziuni alte argumente, cele mai multe ținând de actuala involuție culturală a societății. În continuare, autorul ridică gradul și amploarea previziunilor sale la nivel galactic, pornind de la tema relațiilor pământenilor cu alte civilizații (Menționăm că una

dintre cărțile anterior semnate și publicate de Șerban Dinger este romanul-eseu "Prețul supraviețuirii", în care personajul principal este calculatorul, implicat într-o călătorie spațială). El estimează condițiile necesare pentru călătoriile interstelare și chiar intergalactice folosind calcule posibile datorate formației sale ingineresti și apreciază că o civilizație ar avea nevoie să dăinuiească 1 miliard de ani pentru a pregăti contactul cu alte civilizații, eventual chiar popularea altor galaxii. Faptul că acest lucru nu s-a întâmplat până acum, cu toate că a) mai multe civilizații omenești au obținut rezultate extraordinare în alte planuri și b) există foarte multe planete care oferă condiții pentru dezvoltarea unor forme de viață și a unor tipuri de civilizație, este explicat printr-o altă teorie a autorului. Aceasta este diferită de altele de acest gen, de pildă de cea a ciclicității civilizațiilor, care presupune îmbătrânirea și "moartea naturală" a acestora, prin constatarea că, de fapt, civilizațiile se autodistrug, odată cu inventarea și folosirea armelor de distrugere în masă. Totuși, după ce discută aceste variante ale anticipării destinului umanității, autorul optează pentru scenariul mai puțin spectaculos, dar la fel de inexorabil, potrivit căruia, orice civilizație, după ce parcurge o anumită evoluție, descoperind inteligența artificială, îi transferă acesteia toate sarcinile și dispare atunci când abilitățile membrilor săi scad sub anumite limite.

În consens cu această opțiune, Șerban Dinger constată că, în loc de invazia extraterestrilor avem astăzi ceea ce Umberto Eco, cu temperament latin, numea "invazia imbecililor", a celor needucați și fără viziune care populează Internetul și schimbă cartezianul dicton *cuget, deci exist*, cu cel al *netizenilor împătimiti: postează, deci exist*. În zilele noastre, arată autorul, "a ajuns la maturitate prima generație mai puțin pregătită decât cea a părinților săi."

Ca urmare, autorul analizează inclusiv cum se construiește un analfabet funcțional, prin triunghiul părinți – copii – școală, mai ales în mediul virtual, prin eludarea programei de învățământ. Este înfățișată, mai concret, involuția catastrofică din

învățământ, începând cu lipsa respectului față de profesori, cu schimbarea atitudinii față de copii, dar și față de profesie și continuând cu desconsiderarea satisfacției prin muncă. Este relevată conexiunea dintre aspectele economice, sociale și educaționale ale vieții, evidențiindu-se tendința companiilor de a evita angajarea sau păstrarea persoanelor cu competențe înalte, din dorința de a reduce cheltuielile. În același timp, eficiența sistemelor informatice face inutili tot mai mulți oameni inteligenți, prin simplificarea progresivă a procedurilor specifice diferitelor profesii. Parcă în compensare, se inventează în continuare dispozitive tot mai complexe, la rândul lor, practic inutile, toate aflate la dispoziția generației telecomenzii, care însă nu este, cu toate acestea, mai fericită.

Avem cu toții o responsabilitate uriașă, consideră autorul în încheiere, fiindcă suntem rezultatul efortului uriaș al materiei de a se depăși pe sine și avem să optăm între a fi vârful piramidei evolutive sau doar încă o etapă a lungului drum al materiei către inteligența artificială.

Scriitorul folosește comparații reușite și metafore inspirate, spunând, de pildă, că inculții din vechea, respectiv noua generație nu sunt capabili să folosească monumentală bază de date de care dispun și "mor de plictiseală în inima Internetului, așa cum naufragații mureau de sete în mijlocul mării." Șerban Dinger optează pentru folosirea unui limbaj simplu și accesibil pentru a reda o gândire profundă, care raportează faptul la posibil și prezentul la viitor. Textul lui este presărat cu citate din opere celebre ale unor autori de limbă franceză, germană sau spaniolă, ca și din englezismele culturii calculatorului, ceea ce atestă preocupările sale culturale universaliste, atât în spațiu, cât și în timp. Având în vedere toate aceste caracteristici ale rezultatului efortului său creativ, sunt convinsă că lectura cărții recenzate va fi un eveniment cognitiv pentru fiecare cititor, o realizare culturală de tip nu numai informativ, ci și reflexiv, ca și un succes editorial care va fi remarcat în mijlocul uriașei, dar pestriței producții de carte a timpului nostru.

LUNA – ASTRUL TUTELAR AL NOPTII

Stelele, florile și ochii copiilor sunt singurele urme ale Paradisului pierdut, spunea poetul vizionar al lumii, Dante Alighieri. Nu întâmplător poezii sunt înzestrați, uneori, cu capacitatea unică de a zări lumina – acea lumină primordială din sufletul omului. Pentru ei, astrul nocturn devine ispită și revelație. Poeta Cristina Onofre are curajul să își asume această stare, reușind să facă un salt în timp, un salt spre simbolul pur al feminității: luna. În mitologia chineză, luna este ultimul refugiu al celei care îi va deveni zeiță – Ceang Ǻ, sora Spiritului Apei și soția Arcașului divin¹ [Lu Sin, *Fuga în lună* din volumul *Mituri repovestite*, Editura Albatros, 1976, p. 11 – 22, 118]. Imaginea acestui astru tutelar al nopții și parfumul parizian al poetei ne aduce o schimbare de nume – Christine Bernadette Rousseau. Odată cu această schimbare, însă, poeta ne atrage spre lumea noului

orient asiatic. Ne îmbie să pășim în lumea literară a Chinei moderne dintr-o triplă ipostază: de traducător, interpret, (re)creator. Și asupra cărei opere s-ar fi putut opri, dacă nu asupra celei care aparține scriitorului supranumit de poporul său „Gorki al Chinei”² [V. Em. Galan, în *Cuvânt înainte la Adevărata poveste a lui Ah Q* de Lu Sin, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1954, R. P. R., p. 23] – Lu Sin³ [„Lu Sün, cum se pronunță corect” – conform George Timcu în *prefața* volumului: Lu Sin, *Mituri repovestite*, Editura Albatros, 1976, p. V] sau Lu Xun? Ambele variante ale numelui său au rămas în

literatură pentru că începând din 1911, autorul „a fost silit... să-și schimbe numele de șaptezeci și șase de ori”⁴ [ibidem V. Em. Galan, p. 9] înșelând astfel vigilența poliției care îl urmărea pentru scrierea nenumăratelor sale „pamflete împotriva regimului patronat de dinastia Țun”⁵ [idem V. Em. Galan, p. 9]. Cu ajutorul acestor pseudonime, continuă să-și publice *articolele de atitudine*, fiind încă *ascuns în Pekin și ducând o existență ilegală. Numele său* fusese deja *interzis în presă*⁶ [ibidem

George Timcu, p. VIII].

„Adevărata poveste a lui Ah Q” constituie una dintre operele de referință ale lui Lu Sin, traduse și în limba română de Ștefan Popescu. Christine Bernadette Rousseau decide să facă abstracție de această primă traducere, citindu-l pe Lu Sin în limba engleză și în limba franceză, creând propria-i variantă de traducere și odată cu ea o

reinterpretare a operei acestui autor. Ea (re)modelează ideile, prin culori, decoruri, indicații scenice, păstrând conținutul fidel al filonului literaturii lui Lu Sin. Mai mult decât atât, Christine ne oferă o dramatizare a nuvelor sale, o viziune proprie, un fel de portret al operei scriitorului chinez, așa cum îl percepe ea mai bine. Din acest motiv a optat pentru scrierea numelui său la fel cum a găsit-o în cele două limbi de circulație – Lu Xun. Astfel, a apărut volumul care-i poartă semnătura: „În noaptea aceasta nu e lună. În noaptea aceasta este lună”, editura Ateneul scriitorilor, Bacău, 2022.

Cuprinzând două piese de teatru – dramatizare a nuvelor lui Lu Xun – volumul Christinei Bernadette Rousseau poate fi alăturat cu succes celor din colecția teatrală a Editurii de Stat de la începutul anilor 1948, amintind totodată de cealaltă colecție din 1944 a Editurii Fundației Regale pentru Literatură și Artă. Piesa care deschide volumul „Adevărata poveste a lui A Q” ne dezvăluie un personaj, al cărui nume nu este niciodată cunoscut pe deplin, un personaj care ne trimite cu gândul la povestea autorului și a schimbării repetate a numelui său. Urmărind aspecte biografice vom regăsi probabil, înainte de toate, îndârjirea personajului de-a se lupta cu morile de vânt, îndârjire în care se ascunde firea nesupusă a lui Lu Xun.

Cele opt capitole ale nuvelei sunt transformate de Christine în opt scene teatrale. Dramatizarea scenelor respective ne este propusă cu scopul precis de a ne familiariza cu „subtilitățile gândirii chineze” și mai ales cu felul lui Lu Xun „de a exprima cele mai fine nuanțe ale gândului”⁷

[idem George Timcu]. Ideea în sine poate fi înțeleasă prin prisma unui tribut simbolic. Un tribut adus scriitorului Lu Xun, de Christine Bernadette Rousseau pentru *prima traducere în limba chineză a operei lui Mihail Sadoveanu*.

Prin „Adevărata poveste a lui A Q” și implicit prin adaptarea sa scenică facem diferența între tăcere și nesupunere pentru că A Q reprezintă imaginea

poporului chinez, păstrându-și – așa cum s-a spus, de-a lungul timpului –, în ciuda aparențelor, „doza de candoare infantilă”. Chiar dacă A Q pare un inadapdat, balanța (re)interpretării se înclină, prin simplitate, spre stoicism, iar Christine subliniază acest lucru prin tușa finală a piesei de teatru. Contrar nuvelei, în timp ce „luminile se sting și se aud focuri de armă”, A Q *începe să cânte*, sfidând propria-i sentință: „Peste douăzeci de ani voi fi tânăr și voinic...” O speranță demnă de cel ce locuia în Templul Zeului Pământului.

Cea de-a doua adaptare scenică, care dă și titlul volumului „În noaptea

aceasta nu e lună. În noaptea aceasta este lună”, poate fi privită, și înțeleasă în cheia unui monolog interior, chiar dacă tinde să ne poarte cu gândul la proza tinereții lui Lu Xun – „Jurnalul unui nebun”. O alternanță inevitabilă între lumină și întuneric, între realitate și coșmar, cu trimiteri sumbre la canibalism. Din păcate, *oameni care se devorează între ei* există și astăzi la propriu, dar mai ales la figurat. Amintirile și viziunile amplifică zbuciumul personajului. Astfel, în ciuda dificultății textului încărcat de verisme, Christine Bernadette Rousseau își păstrează filonul poetic care a consacrat-o, căutând să-l îmbogățească prin crearea de imagini scenice. Purtând amprente ale miturilor repovestite⁸ [Ibidem¹, *Făurirea săbiilor*, p. 62 – 82] – și înglobând diferite elemente ale operei lui Lu Xun – a doua adaptare scenică o completează pe cea dintâi, devenind uneori fuzională. Faptul că personajul vizionar al piesei de teatru, nu își dezvăluie numele amintește

tradiția din vechea Chină, în care „copiii nu primeau la naștere un nume, ci abia la vârsta școlară”. Până atunci „acasă se foloseau gradele de drept apelative: „Fiu mai mare”, „Al doilea fiu”. „Soră mai mică”, etc”⁹ [ibidem¹, *Nb.* 55, p. 126].

Lu Xun este considerat părintele literaturii moderne chineze, cel „care coboară de pe soclu unele personaje aproape sacrosante”¹⁰ [ibidem George Timcu, p. XIV], determinându-le *să-și piardă grandoarea, câștigând în schimb complexitatea și atentivitatea umană*. De aceea rolul Christinei, în tripla sa calitate, a fost un rol dificil. Intensitatea acestuia va fi deplină doar în momentul în care dramatizarea nuvelor lui Lu Xun, vor putea urca pe scenă să-și continue povestea acolo unde le este locul. Până atunci putem trăi bucuria că au ajuns la noi, prin condeiul poetei Christine Bernadette Rousseau care a reușit să surprindă sentimentul dezolării, lupta interioară, drama ideilor, năzuința cotidiană a spitalului omenesc.

„Christine Bernadette Rousseau renaște cu talent și har să transpună într-o dramatizare inedită unele din povestirile valorosului scriitor chinez Lu Xun. Cele două dramatizări într-un singur act, ne aduc în atenție condiția umană: cea de revoluționar fără voie, lui de val, dar care suportă consecințele și aceea de psihopatologie gravă, în care omul ajunge la o maximă degradare mentală închi vede în jurul său oameni canibali gata să se devoreze între ei, dar și pe el.
Fascinantă dramatizare, cruntă realitate!
Canibalismul se practică și astăzi sub diferite aspecte în anumite grupări umane!

Dumitru Brăncuș

ISBN 978-606-070-037-1

O RAPSODIE A DIVINEI ARMONII

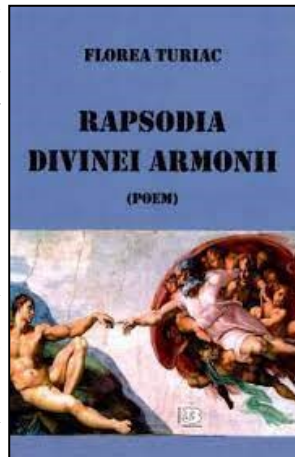
Meditație asupra condiției umane, a vieții cu bucuriile și vicisitudinile ei, poezia de azi se raportează, într-un fel sau altul, la cea din trecut, lucru firesc, având în vedere că omenirea se supune, vorba lui Eminescu la *același șir de patimi și acelorași mijloace*. În cele 640 de pagini cuprinzând 73 de cânturi, o prefață, un cuvânt înainte și o postfață, *poemul-epopee* – cum definește George Toma Veseliu volumul lui Florea Turiac **Rapsodia divinei armonii**, apărut la Editura Bibliotheca în anul 2020, poartă pecetea întrebărilor tensionate de forța insondabilului, poartă, de asemenea, încărcătura expresivă a problemelor de conștiință ale omului, cu toate sensurile filosofice și psihologice raportate la divinitate. Adâncimea poemului este dată de modalitatea prin care autorul tratează problemele globale ale omului, ale omenirii, ale universului. Florea Turiac își dovedește prin acest poem filiația directă din Dante Alighieri cu a sa *Divina Comedie*, cel care definește axiome valorice pe un fundament solid. Întrebările sale și tezele despre structura esențială a omului și a universului său, despre dezvoltarea eului, despre puterea sa de a influența, de a determina sau de a schimba lumea în bine sunt teme ce cristalizează în terțienele poemului. Florea Turiac este purtător de cuvânt al întrebărilor profunde ale omenirii, tulburătoarelor zone ale conștiinței. Poemele sale reverberează drama lui Avraam aruncat din Rai, plusul fiind acumularea – de la apariția *Divinei Comedii* – a peste șapte sute de ani de noi cunoștințe și informații de natură filosofică și estetică.

Florea Turiac pune în balanță lirică incertitudini și biruință, malefic și forța creației divine străbătând, după modelul

Divinei Comedii, universul. Între real și haotic poetul interpune ruga pentru echilibru; purificarea omului prin iubire, prin respingerea/ anihilarea contemporanului conflictual. Tensiunea integrării existențiale, ca expresie lirică, este amprentată de istorie și filosofie iar cititorul devine martor, confident și judecător al evenimentelor. Versurile sunt luminate de suflet, încărcate de conștiința de sine și de rațiune, centrate pe evenimentele biblice, pe ideea luminii divine, purificatoare, pe rolul și semnificația îngerilor în protecția omului. Percepția naturii în toată măreția și frumusețea ei, aspirația către infinit, influențate de modelul său – Dante Alighieri –, sunt realizate cu imagini de o intensitate și sensibilitate absolute, într-o perfectă tehnică a versificației. Explozia, elanul semantic sunt componente ale temperamentului explicit al autorului și sunt, de asemenea, dovezi ale *energiei divine* simțite de acesta. Regăsim în structura poemului drumul pe care-l parcurge sufletul omului spre victoria credinței, a

adevărului purificator, a înțelegerii frământărilor sinelui. Întreg poemul este un cânt, o meditație asupra eului profund iar cuvântul binecuvântat de Muză dobândește forța faptei, el, cuvântul devine astfel determinare, argument, energie, substanță poetică: *Fă, Muză, versul lui să fie cină! Pe cei ce vor ca arta să-i hrănească, / Învăluie-i în voalu-ți de lumină.*

De remarcat muzicalitatea versurilor, deplina armonie în desfășurarea poemului, structura cantabilă a strofei terțiene, asemănătoare cu cea a oratoriilor muzicii clasice. Poemul întreg este, de fapt, rostire a sufletului către suflet, a spiritului către spirit, inspirație

divină, trăire; percepția, înțelegerea, primirea lui nu poate fi decât una empatică. Expresia poetică este supusă rigorilor clasiciste, într-o necesară convenție cu ideile teologice și stiințifice.

Este nevoie de talent, curaj, ambiție și forță pentru a gândi, deschide și întreține un dialog cu lectorul, un dialog de o asemenea anvergură și înălțime sufletească. Volumul se situează pe un filon ce pornește de la fireasca apropiere de opera dantescă și se dezvoltă în zona unei profunde meditații asupra condiției umane, a determinării interioare. Într-o construcție riguroasă, aproape matematică, așa zice, poemul urmărește cu tenacitate zone ale idealului, oferind totodată interpolări teoretice și eseistice de subsol, remarcabile, de altfel, cu precizarea că, totuși, poemul, odată despărțit de autorul său, aparține cu totul lectorului, judecății sale. Pasiunea cu care Turiac caută sensul și rigorile etice ale existenței în sinuozitățile

cotidianului oferă tensiune terțienelor sale. Idealist prin fibra sa intimă, Florea Turiac oferă amplitudine și beatitudine versului, dând strălucire limbii *ca un fagure de miere*, prin înălțimea temelor propuse, prin căutarea febrilă a adevărului suprem și prin frumusețea trăirii, a trăirii ce caută să se înțeleagă pe sine dar și a unei înțelegeri mai largi transformată în concept. Poetul trăiește cu dramatism, cu ardere intensă, se explică neconținut, tensiunea poemului constă tocmai în încercarea poetului de a exista conform propriilor idei, de a conviețui cu idealul său. Întrebările pe care omul și le pune asupra sa, a istoriei, a divinității precum și asupra raporturilor dintre acestea, forma în care toarnă răspunsurile, cu dilematica lor, toate constituie trăirea adevărată a unui frumos demers estetic. Pasiunea, neliniștea și interogația fundamentală formează un tot unitar de o mare bogăție sufletească, trăire fertilă de o puternică originalitate stilistică și compozițională.

(continuare de la pagina 60)

Mihail Gabriel Badea Arta călătoriei cu trenul

Călătoria ia o turnură dramatică. Se anunță că se va traversa Pământul prin interior, trecând prin centrul acestuia. Fantezia, în ceea ce privește descrierea a ceea ce există în centrul pământului, este uluitoare. Este viziunea amiralului Byrd care afirmă că în centrul Pământului există un soare pitic și oameni mai înalți decât cei de la suprafață și mai avansați decât noi, care nu știau ce este răul. Este o lume ideală la care visăm și noi câteodată. Oamenii de aici sunt credincioși și așteaptă contopirea în extaz cu Dumnezeu. La ei proprietatea nu există. Totul se bazează pe rezonanță, iar comunicarea se face prin telepatie. Importantă este perfecționarea continuă a spiritului.

O viziune uluitoare se vede prin fereastră. O rețea digitală, care simboliza milioane de trenuri deplasându-se fiecare pe linia lui, cuprindea întreaga planetă. Este marele depou de unde plecau toate luminițele care reprezentau trenurile.

Apare o gaură mică în canapeaua compartimentului pe unde sunt absorbiți călătorii din interior și se trezesc în fața

unei case într-o pădure. În locuința pustie, prin pereții deveniți palimpsest (din cauza straturilor de tapet suprapuse), se străvede un ecran în care fiecare vedea ce voia, în special oameni cunoscuți.

Doi călători vizitează o peșteră neluminată, dar totuși vedeau desenele rupestre. Și apoi, privind un ochi de apă limpede până la fund, nu-și văd chipurile ogindite în el. Animalele desenate pe pereții peșterii erau ciudate: elefanți cu picioare de gazelă, coadă de șopârlă și aripi de vultur. Peștera poate simboliza uterul matern.

Călătoria se termină, dar cine dorește poate merge într-o nouă aventură.

Cartea lui Mihail Gabriel Badea este fabuloasă. Este o demonstrație de cunoștințe culturale concentrate în 369 de pagini magistrale. Fantezia și cunoștințele autorului sunt impresionante. Romanul este original, ceea ce este foarte important, originalitatea fiind cea mai importantă valoare estetică. Romanul incită la meditație. Este modern în special prin fantezia dictatorială care îl conduce.

Literatura, după părerea mea, poate fi de două feluri: a aparențelor – neesențială și a esențelor – care ridică și răspunde la marile probleme existențiale. Romanul lui Mihail Gabriel Badea, *Arta călătoriei cu trenul*, aparține esențelor.

PAUL SÂRBU – VIZIUNI ȘI EXPERIENȚE

Scriitor al Dunării și Deltei miraculoase

Cu totul remarcabilă este disponibilitatea egală a autorului pentru poezie cât și pentru proză, congeneră în tema fundamentală a Deltei Dunării și universul fabulos al fluviului, al Dunării imperiale dar și în proiecția imaginarului.

Paul Sârbu este un scriitor cu clară teritorialitate ficțională, peisagistică și tipologică, susținută istoric de o strălucită pleiadă de autori, de la Panait Istrati, Mihail Sadoveanu, Fănuș Neagu și contemporanul Nicolae Grigore Mărășanu, până la o nouă promoție locală, din toate generațiile, care se străduiesc să contureze, la Brăila, o viață literară similară cu aceea din marile metropole, păstrând și potențând zona inconfundabilă a tradiției.

În integralitatea operei sale narrative – romane, nuvele, povestiri – spațiul referențial rămâne neschimbat și nici oamenii nu se schimbă prea mult, cu toate acumulările și aluviunile istoriei celei mari și celei mici.

Paul Sârbu (născut în 1957) nu este „originar” din deltă, băștinaș cu rădăcini genealogice în miraculosul spațiu deltaic-dunărean, ci adoptat acolo, prin ocupația universală de profesor. Pasiunea deltaică s-ar putea explica prin formidabilul impact inițial pe care trebuie să-l fi trăit tânărul învățător, oltean din Caracal, la întâlnirea cu fabuloasa teritorialitate în care apa, cerul și pământul intră într-o sinteză fantasmagorică. Numai că spațiul, pitoresc și exotic, locuit de oameni puțini cu origini îndepărtate dar deveniți în vreo două sute de ani autohtoni, reprezintă pentru oficialități doar o zonă de subzistență.

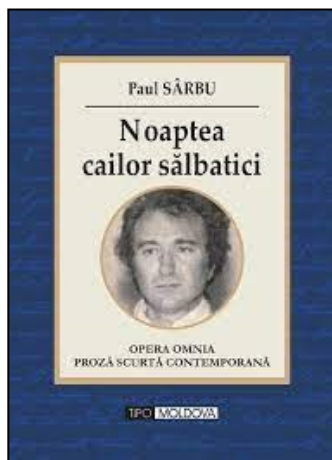
Nuvela titulară a volumului are ca temă lupta dintre oameni și cai, pentru supraviețuirea în zona săracă a satului, amenințat de dunele de nisip. În pădurea Letea trăiesc ultimii cai sălbatici din

Europa, care de fapt nu sunt „sălbatici” ci sălbăciți, deoarece au fost duși de stăpânilor din sat în pădure, nemaifiind buni de muncă; tot așa – cum am aflat – porcii domestici sunt lăsați liberi în codru, să mănânce ghindă sau ce apucă. La Crăciun, stăpânii îi recuperează și-i sacrifică, se spune că prin împușcare. Raporturile oamenilor cu mediul sunt aici mai profunde și mai speciale, iar ciclurile naturale nu cunosc decât manifestări extreme – de unde și tipologia specială care se diseminează pe aceste tărâmurile și care sunt sursă de inspirație pentru Paul Sârbu.

Realizările de până acum ale lui Paul Sârbu, și polaritatea poezie-proză, cu remarcabile realizări în ambele ipostaze, elimină orice contradicție posibilă prin asumarea structurală a temei unice – universul deltaic și dunărean. Este, am spune, o temă europeană, definită nu neapărat prin pitoresc și melancolie, prin sălbăcie și inedit, ci prin umanitatea deosebită care o populează, a raporturilor – uneori discutabile, deși de înțeles – cu mediul înconjurător.

Autorul excelează în scene apocaliptice: venirea puhoaielor de ape, goana turmelor dezlănțuite, furtuni și vijelii – un colț de Pământ în care oamenii, mai mult ca în alte părți, depind totalmente de natură. Din alt punct de vedere, Delta este un tărâm al poveștilor, în care trăitorii și călătorii își spun istorii înfricoșătoare sau spectaculoase. Nuvelele și povestirile, unele foarte scurte, au similitudini stilistice, în ele circulă aceleași caractere specifice spațiului, cu aceleași deprinderi existențiale convergente, într-o unitate semnificativă în care pulsează coerența romanului. Însă formula fragmentară pare mai convingătoare și consonantă cu modelul postmodernist al narațiunii actuale, episodică și serială.

Paul Sârbu și-a construit deja perimetrul specific al unei teritorialități inconfundabile, cu reprezentativitate unică de spațiu

* Paul Sârbu, *Noaptea cailor sălbatici*, Iași, Editura Tipo Moldova

fițional real, fantastic și fantasmagoric în același timp, cu puține referințe în tradiția noastră literară. Lumea sa, ca un Macondo izolat între ape, între păduri, țărmuri, grinduri și sărături, sub un cer când mai albastru, când mai negru decât cerul dinspre Bărăgan, are o adâncime semnificativă și o vigoare de exprimare care o situează printre cele mai conturate și personalizate din universul literar actual.

Actualul „Marquez” dunărean nu implică referințe exterioare, ci prelucrează și sintetizează tradiția locală, de altfel consistentă și congruentă în zona deltaică. Mobilitatea narațiunii – schiță, povestire, nuvelă, roman – reprezintă, desigur, trepte ale unei viziuni integrale și integrate, de multe ori depășind realismul fotografic și atingând dimensiuni suprarealiste, deși dominantele scripturale rămân echilibrul și unitatea. Chiar dacă Paul Sârbu nu deține întâietatea în reprezentarea scripturală a Deltei, cu rang de ficțiune majoră în proza noastră din ultimul secol în care au existat și alți scriitori atrași de spațiul fabulos devenit spațiu miraculos al imaginarului, domnia sa este un integrat, un aborigen, deși provenit dintr-un „străin”, fără copilărie deltaică. Dar după decenii de muncă și trai în acest spațiu vernacular a devenit un om al locului, tot așa cum locul a devenit al său printr-o alchimie estetică a unei lumi fără echivalent în civilizația europeană.

Nuvela „Noaptea cailor sălbatici” este o istorisire despinsă parcă dintr-un scenariu de „cine-verité” de o cruzime care și-ar găsi egalul doar în viața reală a satului descris: „După ce-l identifică pe Harap, care șchiopăta, aruncă toată căldura cu benzină peste spatele acestuia, care se feri nechezând, dar se repezi din nou la nutreț! Apoi, omul scăpără o brichetă de mai multe ori până i se aprinse șomoioagul de cârpă pe care-l azvârli peste uriașul negru care se ridică în două picioare ca o torță vie, nechezând înfiorător, înnebunit de durere. Calul întâi o luă la goană, apoi imediat se puse jos și începu să se tăvălească, cu copitele în sus și să se scalde în zăpadă, ca să-și stingă flăcările de pe spate, nechezând înfiorător. Deja se simțea miros de carne arsă de cal, chiar și coama lui Harap ardea, flacăra vie.

Ceilalți cai făcură loc în jurul celui cuprins de flăcări, acesta se mai stinsese, dar încă îi mai ardea o pală din coamă. Se ridică iar și nechezând orbește, nimeri în prima șură de fân. (...) O șură întreagă ardea și unora dintre cai le luaseră coamele și cozile foc și fugeau în galop înspre pădure, cu Harap în frunte... Curând, herghelia iadului, învăluită în flăcări, dispărea spre pădure, tăvălindu-se din loc în loc prin nămeți, să se stingă...”

Aventurile erotice ale Sinicăi, ca și căsătoria ei sunt legate de construcția unei case care reprezintă apogeul existenței ei. Bordeiu, aproape dărâmat, este văzut în

nebulia stăpânei, ca un palat cu multe etaje în care stă ea, simultan cu toți bărbații care au trecut prin viața ei („Casa”).

„Gheboasa” relatează neutru, obiectiv, fără compătimire, sinuciderea ființei nefericite care este cocoșata satului. Înainte de senzaționalul aventurii cinegetice, nuvela „Braconaj în deltă” excelează în limbajul regional, lipovenesc: *ciulci* – ciorapi cauciucați prin care nu trece apa; *buzlugi* – gheare de metal puse pe cizme pentru a nu aluneca; *colici* – bare de oțel care fixează plasele cu pește ș.a.m.d.

Și descrierea secetei este remarcabilă: „Urmă seceta. Luni în șir arșița chinui mintea sătenilor. Nisipurile Deltei ardeau ca jarul. Cartoful se uscă. Porumbul rămase pitic. Oamenii adânciră fântânile care secaseră. Pe gârla satului mai licărea un fir de apă ce se vărsa în ghiolul secat pe margini. Peștele murea asfixiat de căldură, în mâl. Oamenii, goi, pe fundul lacului, plini de nămol ca niște porci tăvăliți în mocirlă, adunau în coșuri peștii încă vii. Numai după ochi îi mai puteai recunoaște, altfel arătau toți ca niște mogâldețe de noroi.”

Tipologic, bătrânii sunt personaje foarte credibil realizate (nea Vanea, baba Iordana, cumătra Darca) în timp ce tinerii sunt mai degrabă confuzi și fără proiecte existențiale majore.

Este clar că Paul Sârbu schimbă ceva în viziunea consacrată asupra deltei Dunării, că „poziția” sa în narațiune – de povestitor nu adoptat, ci adaptat și integrat – conferă alte dimensiuni și distincții inconfundabile scrierilor sale. Vânătorii și pescarii săi, creații ale spațiului, se proiectează în afara timpului, sunt din aceeași genă cu lebedele și pelicanii, animalele sălbatice și peștii de sub apă.

Discret, se configurează un „dincolo”, o lume străină și agresivă de unde vine pericolul pentru timpul staționar, pentru eternitatea Deltei. Viitorul rămâne nesigur și imprezvizibil și poate că acest univers se va sufoca în ritmurile și tehnicismul modernității, în lăcomia fabricii de mezeluri din carne de cal din Italia... Deja elicopterele zboară peste locuri în care n-a călcat picior de om, intacte de la Facerea lumii. Sau, cu ajutorul lui Dumnezeu, va rămâne neschimbat și viguros și pentru generațiile următoare. Autorul crede în salvarea și perenitatea Deltei, dar este un optimist cu discernământ, mai degrabă un conservator pentru care viitorul nu este totdeauna luminos și spectaculos. Nu este nici un „apocaliptic” precum Marin Preda, care credea în dispariția satului tradițional și era convins că scrie despre „ultimii țărani” – este un sceptic care lasă deschise toate probabilitățile de devenire pentru universul său.

Sunt convins că Paul Sârbu este un creator reprezentativ, iar o selecție de scurte povestiri și nuvele din opera sa ar avea succes în Europa, dacă ar fi traduse într-o limbă de circulație.

BUCURII RESTRICȚIONATE

Poetul suav și profund George Iancu are o non-calitate umană: discreția. Mă rog, s-o punem pe seama locului de muncă de care s-a despărțit recent, cu toate că e vorba de o discreție din stirpea rușinii rurale, cum se mai numește la țară modestia. Căci este țăran (o scriu cum o scriu și despre mine fiindcă el însuși se mândrește cu acest statut cu care s-au mândrit și Zaharia Stancu, Marin Preda, Ștefan Mitroi și alți câțiva meșteri în bărağanul cuvintelor din Sudul de taină și magie a tuturor rodurilor.

Am fost o perioadă colegi (a și pus umărul ca redactor de editură la moșirea unor cărți ale mele în campusul universitar care ne avea angajați) și de atunci am reușit să-mi dau seama de talentul (uneori excesiv) pe care-l dovedește, dar mai ales, de vocație prieteniei, zbatându-se să faciliteze slalomul literar al altui bard al țărâniei cu vocația meșterului olar sau a plugarului neobosit, regretatul dascăl Dumitru Vasile-Delceanu.

Cochetăria cu scrisul a parcimonisului Iancu datează de mai mult timp. A apreciat-o la un moment dat și dascălul autorului pe care-l invoc, magistrul Al. Piru, pe la începutul anilor '90 de la finele secolului trecut. „Altă stare”, titlul plachetei de poeme, este o colecție de esențializări lirice, niște bețe de chibrit aș îndrăzni să le spun, cu fosfor fin ce se poate pune în valoare de o minte sclipitoare, așisderea, a unui cititor iubitor de poezie. Căci chiar el zice „Clipa scapără scânteii / ce se sting cu ochii mei - /dau opreliști lacrimelor, / noaptea-i va purta cercei...” (Balada Jannei D'Arc)

Ca o mică prăjitură (126 de pagini, tipărite de Editura UZP, în 2023) poemele sunt grupate în *Ora exactă* (Poeme citadine) și *Starea de duminică*, între care, ca o cremă inconfundabilă, sunt așezate șase alcătuirii lirice de o nostalgie rurală profundă, intitulate *Întoarcerea țăranului*. (Amplul poem ce dă titlul ciclului a fost răsplătit cu un premiu, încă din 1985, de către revista „Luceafărul” a U.S.R., la Festivalul „Zaharia Stancu”).

Deși putem vorbi de tristețe, versurile lui George Iancu sunt mai degrabă melancolice, conțin o bucurie

restricționată, autocenzurată inexplicabil, la fel ca o îmbătrânire pe care cel ce o suportă și-o închipuie o rememorare a unei treceri, visând-o ca pe o imposibilă copilărie perpetuă post factum. „Mă rog: / *Uită-mă, Doamne, /uită-mă ca m-am născut / într-o zi – oarecare - / ca să mă uiți / că-ntr-o zi – oarecare - / va trebui să și mor...*” tranșează în poemul fără titlu, dar cu subtitlu (Rugă de vecernie).

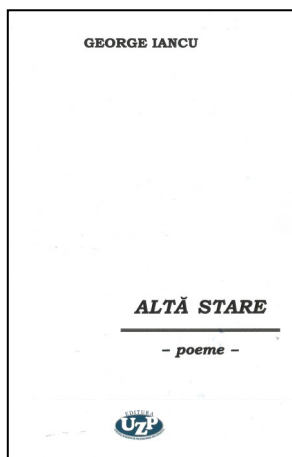
Stihurile, destul de des, sunt eferescente, spumose ca o șampanie turnată într-o cupă, la o sărbătoare („*Adormisem cu fereastra deschisă - / orașul lunecându-mi în cameră / cu pulsul lui nocturn – zgomot de sirene / și pași întârziați;*”) sau, dimpotrivă, discrete și

misterioase, ca licoarea din lingurița de cuminecătură a unui sacerdot, ca-n poemul subintitulat *Coșmarul unui copac* („*Doamne, / sunt un copac / care aude prin foșnetul de frunze / pasul tăietorului de lemne / păș, păș...*”) Cum spuneam, poetul

„exploatează”, cu discreție și religiozitate, oferta rurală cu tradiții ancestrale și adaptări la modernitatea incompatibilă cu meșteșugul pământului și respectul câmpiei. Un ciclu de 33 de distihuri (33 de *vertebre*) crea să fie o coloană a omagiului christic cu

trimitere la vârsta terestră a Mântuitorului. „*Dumnezeu ne împrumutat un destin - / La final, noi îi înapoiem ce-a mai rămas din el*” sună profund *vertebra 5*.

„Altă stare” este o alternativă nu la starea de a fi a poetului, ci deja o întruchipare nouă a celeilalte stări. Trimiterea la „jocul secund” barbian se produce via procedurile lirice ludice ale lui Ion Gheorghe din „Joaca jocului” sau mai pregnant din „Și mai joaca jocului”, poezia *Ferestroika* fiind reprezentativă. Și dedicațiile unor poeme, de la dascălul de suflute Dumitru Voiculescu și magicianului formelor și culorilor Victor Ionescu la poetul boemiei perdiției George Chirilă, sunt grăitoare nu numai formal, ci prin întreaga substanță a textului dedicat. Neîndoios, vorbim de un poet pe cât de discret pe atât de profund, pe cât molcom pe atât de năvalnic la o adică. Un demn de urmărit. (20.05.2023)

Emilia Motoranu

BEATITUDINE LA SUD DE FRONTIERĂ: Generația Beat în America Latină (1)

În 1966, Ștefan Baciu, pe atunci profesor la Universitatea din Honolulu, Hawaii, a publicat în revista *Hispania* (Dec., 1966, Vol. 49, No. 4 (Dec., 1966), pp. 733-739), articolul în limba engleză « Beatitude South of the Border: Latin America's Beat Generation ». În paginile ce urmează, vom relua ideile amplu prezentate în acest articol despre influența mișcării *Beat* în America Latină.

Generația beat (the Beat Generation în limba engleză) a fost o mișcare social-literară inițiată de un grup de scriitori americani din anii 1950 și 1960, considerată fi parte integrantă a contraculturii anilor 1960. A avut ca centre de activitate cartierele Greenwich Village (New York), Venice West (Los Angeles) și North Beach (San Francisco). Adepții acestui curent, uneori numiți „beatnici” (*beatniks* în limba engleză), își exprimau alienarea de societatea convențională, „pătrată”, prin adoptarea unui stil de îmbrăcăminte oarecum neîngrijit și a unui vocabular împrumutat de la muzicienii de jazz. Identificați de unii ca iubitori de jazz, droguri, excese sexuale și hedonism frenetic, ei pot fi mai degrabă caracterizați ca anti-autoritari, împotriva materialismului și conformismului american de după război.

Curentele de avangardă literară și artistică din America Latină, care au apărut după 1960 sunt de obicei legate, direct sau indirect, de mișcarea *Beat* din Statele Unite ale Americii.

Cu toate acestea, când sunt transplantate în America Latină, aceste mișcări culturale iau de obicei forme proprii, chiar dacă mențin respectarea strictă a principiilor mișcării *Beat* din San Francisco și New York. Acesta este unul dintre cele mai interesante și

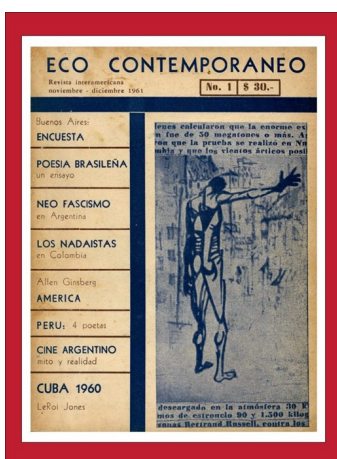
semnificative fenomene și în timp ce unii scriitori neagă aderarea lor la curentul *Beat*, așa cum se întâmplă, de exemplu, în Nicaragua, ideologia și legăturile sunt de netăgăduit, deși, în general, aceste mișcări își prezintă ideologia, în special ca fiind lipsită de un anumit program:

« Resolvemos edificar un nuevo modo de vida con visión de futuro. Tenemos grandes preten- siones. Aprendemos a medida que hacemos. No somos ni proletarios, ni burgueses, ni oligarcas. Por lo tanto, la sociedad actual carece de espacio para nosotros. Sin embargo, no nos interesa el resentimiento y la tristeza. Venimos a crear, no a lamentarnos. Rechazamos por vanas, las jerarquias y cate- gorias fundadis en torno de lo que se da por lamar izquierda o derecha, con todas sus mitologias e histerias colaterales. El pensamiento y la inteli- gencia son inclasi- ficables. La realidad, una sola: querer qlue esta siga asi, o que cambie. No creemos en el Paraiso Social Bolchevique, ni en el Edén

del Capital Privado, ni en el Mito de las Razas Superiores » (*Eco contemporáneo*, IV (1962), 2-3).

Textul de mai sus a apărut într-o publicație cu o anumită importanță pentru acest curent (o publicație care încerca să organizează o mișcare interamericană numită *Nueva solidaridad*, al cărui „mentor onorific” este romancierul, Henry Miller, și al cărui „coordonator” este tânărul și controversatul poet argentinian, Miguel Grinberg, director al revistei menționate mai sus; dintre aderenții inițiali ai acestor tendințe culturale, amintim: Thomas Merton, Pablo Antonio Cuadra, Gonzalo Arango.

Cu toate acestea, ar trebui să afirmăm că, în ciuda antipatiei explicabile care

Eco contemporáneo, no. 1, noviembre-diciembre 1961

există față de noțiunile de Stânga și Dreapta, în cadrul acestei amalgamări a mișcări, astfel de clasificări pot fi încă menținute. În timp ce grupul din Caracas numit *El Techo de la Ballena* are o orientare de Stânga, fără îndoială, colaboratorii revistei din Nicaragua, *El*

Miguel Grinberg

pez y la serpiente, se situau ei înșiși în Stânga catolică, mișcarea revendicându-se de la „padres operarios”.

Acest lucru servește doar pentru a demonstra că, chiar dacă astfel de termeni există, totuși curentul se dorea a fi unul extrem de permisiv. Grupul columbian de scriitori nadașiți apără exact aceste idei în manifestul lor: « Vivan los cohetes victoriosos! Viva el Sputnik ruso; el Thor Able y su ratón. Disparen contra la paloma del espíritu santo. Que venga Satanás y alce con nosotros a los profundos infernos. El demonio será siempre bienvenido! Cristo, resucita, ven a luchar con los Nadaístas contra los escribas y los fariseos. » ("Mensaje de los Nadaístas colombianos," *Eco contemporáneo*, I (1961), 75).

Indiferent dacă membrilor le place acest aspect sau nu, Nadaismul se aseamănă în diverse feluri cu Dadaismul, care a apărut la Zurich, în timpul Primului Război Mondial, iar toate acestea arată că, într-un anumit sens, mișcările de avangardă se repetă.

Dintre lideri latino-americani ai generației *Beat*, tinerii venerau, conform propriilor declarații din manifeste, scriitori sau interviuri, cei mai reprezentativi scriitori: Allen Ginsberg, Lawrence Ferlinghetti, Jack Kerouak, Gregory Corso, John Osborne. Dintre figurile care s-au izolat de această mișcare, amintim pe poetul rus, Evgheni Evtushenko și pe polonezul Witold Gombrowicz, care s-a autoexilat pentru mai mulți ani la Buenos Aires. Acesta din urmă a dus o existență anonimă, în Argentina, în compania tinerilor care astăzi formează o parte a grupării *Eco Contemporáneo*. Cartea sa, *Ferdyduke*, care a trecut neobservată aproape un deceniu, este acum plasată între cărțile de referință ale unor autori de renume internațional, precum Samuel

Beckett sau Eugen Ionescu. Caracteristic, însă, este faptul că una dintre edițiile deja amintite ale revistei *Eco Contemporáneo* este dedicată simultan scriitorului polonez, supranumit „Bătrânul” și poetului Raúl González Tuñón, renumit militant al realismului socialist, demonstrând o puternică dezorientare ideologică.

După cum putem remarca, aceste grupări sunt caracterizate tocmai de o lipsă totală de ideologie, care, în mod coerent, ar trebui să ne ducă în pragul anarhismului.

Însă, pentru că aceasta apare desuetă, este de preferat adoptarea unei poziții „umaniste” a căror imprecizie este manifestată în scrieri, cum este cea a premierului Fidel Castro în 1960, și pe care istoria a avut grijă să le rectifice în mod fundamental. Lucrarea din care este extras acest citat a fost publicată în ziarul *Evergreen Review*, no. 15 și care a obținut premiul *Longfellow Literary Award* în 1960:

« Estoy harto de repetir que no soy comunista. Pero tampoco soy ciertamente anti-comunista. Los Estados Unidos simpatizan con los anticomunistas, especialmente si están ubicados cerca del continente. He repetido por lo menos cien veces que me considero un humanista, un humanista radical. » (LeRoi Jones, "Cuba Libre," *Eco contemporáneo*, I (1961), 49).

Acest „umanism radical” caracterizează poziția ideologică a acestor grupări; evident afirmând acestea, nu putem spune că radicalismul este identic cu cel aservit lui Fidel Castro din interviul citat mai sus. Dorim să punem în evidență faptul că acest radicalism a devenit incoerent, dacă luăm în considerare, faptul că în numele lui, cenzura este practică împotriva spiritului liber, până la un asemenea punct în care promotorii curentului nu s-au manifestat public împotriva cenzurii oficiale, proclamată împotriva poeziei, poziției personale și ideologiei lui Evtushenko.

În fața acestor realități, trebuie să afirmăm că, lipsa aderării la o doctrină implică o serie de contradicții, pe care nici răzvrătirea și nici refuzul de a se alinia la una dintre direcțiile existente, nu o pot îndreptați pe deplin.

Încercând să situăm aceste mișcări în panorama socială și culturală a Americii Latine, nu va fi dificil să demonstrăm că majoritatea au apărut în semn de protest împotriva dictaturilor din țări precum Republica Dominicană, Columbia, Nicaragua, Argentina, Paraguay și Peru.

Cu toate că există o orientare generală, aceasta nu a fost niciodată delimitată, dar a preluat tema „umanismului radical”, având deschidere

și acoperire în toate aceste țări. Remarcabilă este revista mexicană *El corno emplumado*, care în 1963, a publicat o recenzie a poeziei cubaneze de la acea vreme, cu o prefață scrisă de însuși Fidel Castro, în care acesta explica faptul că, în nicio circumstanță, scriitorul nu trebuie să devieze de la principiile revoluției. În mod evident, textul este în contradicție cu ideea de libertate și cu refuzul de a adopta orice ideologie. Texte similare pot fi găsite în revista americană *P'Alante*, editată la New York, cu subtitlul *A Magazine for Revolutionaries*. În această publicație, se găseau articole scrise de cubanezii Nicolás Guillén, Cabrera Infante, Portuondo și scriitorii americani Ginsberg, Le Roi Jones, McClure și McClucas.

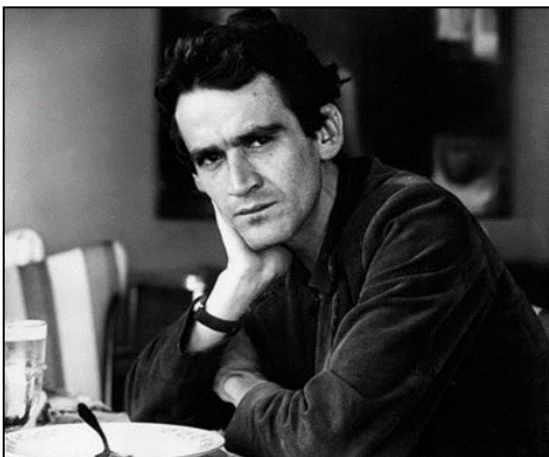
Se întâmplă, totuși, ca poetul peruan César Vallejo care este prezentat, în acest mod, să fie un fals Vallejo, militant într-un sens în care nu a intenționat niciodată să scrie și să gândească. Am avut deja ocazia, într-o lucrare dedicată acestei teme, să demonstrăm că în întreaga opera a lui Vallejo nu există nicio dovadă care să justifice o astfel de deformare. Mai mult, opera încă dispersată a poetului din volumul *Trilce*, conține dovada că Vallejo a gândit într-o manieră diametral opusă cu ceea ce interpreții curentului încearcă să prezinte. În acest sens, am extras un fragment din articolul numit *Los artistas ante la política*, în care César Vallejo scria astfel: « Diego Rivera cree que el pintor latino-americano latino-americano debe tomar como motivos y temas artísticos la naturaleza, los hombres y las vicisitudes sociales latino-americanos, y como medio político de combatir el imperialismo estético y, por ende, económico de Wall Street. Diego Rivera rebaja y prostituye así el rol político del artista, convirtiéndolo en el instrumento de un ideario político, en un barato medio didáctico de propaganda económica. » (*Cultura*, No. 27 (San Salvador, 196).

Excluzând expresiile individuale neconcretizate în grupări din cauza lipsei contactului direct sau a circumstanțelor politice existente în țările respective, putem prezenta următoarele centre ale mișcării *Beat* în America Latină:

Argentina. Aici a existat o mișcare inter-americană, *Nueva solidaridad*, care s-a manifestat prin intermediul revistei *Eco contemporaneo*. Alături de conducătorul mișcării, Miguel Grinberg, menționăm nume precum: Antonio del Masetto, Gregorio Kohon, Alejandro Vignati, Juan Carlos de Biasi. Nucleul

revistei *Eco contemporaneo*, se prezenta cu numele *Generación mufada* sau *Moldy Generation*. Pentru a înțelege mai bine eforturile acestora, îl vom cita pe Miguel Grinberg în articolul său, *Revolución versus revolución*:

« En lenguaje casero, la *Mufa* es sinónimo de *moho*. Es una pelusita verdosa que se forma de la humedad sobre los alimentos pasados. Una fruta podrida o el té abandonado una semana en la tetera, por ejemplo. Pero en lenguaje cotidiano, *Mufa* es también un término muy usado. Diariamente, en cualquier lugar de Buenos Aires, es posible oír decir a alguien. "No pude hacer nacta hoy, tengo una mufa barbara" o "Estoy mufado, d'jenme tranquilo." ¿De que se trata? ¿Es un giro mis del lunfardo portefio o hay en ello algo mis profundo? Lo segundo. La MUFA es, dada sus características, un estado del espíritu que condiciona a toda una generación argentina. Un fenómeno que en la generación actual es

Gonzalo Arango

categoricamente un factor causal. Los que hasta aqui no han entendido nada, mejor pasen a otra cosa. ¿Qué es la mufa concretamente? Conciencia de estar vegetando y malogrando capacidad y energia creadora.-Imposibilidad parcial para salir de ese estado lamentable de desperdicio.-Vulnerabilidad, madurez y rigida incapacidad para conformarse con tal conciencia. Vagos han habido siempre. La dulce vita ya se daba en la **Grecia** Antigua. Y a los mufados les resultan tan enfermantes los aburridos nenes o nenas que obtienen su pan de papi o mami para retozar luego en la cama con el psicoanalista, como asimismo los enajenados de izquierda que creen ser alguien cuando gritan "Viva Fidel" y pretenden socializar el confort ajeno para disimular asi los pocos deseos que tienen de trabajar de verdad. » (*Eco contemporaneo*, I (1961), 63).

ADRIAN MIERLUȘCĂ (1927–2008) Un cântăreț previzibil, dar sincer

Comandorul Adrian Mierlușcă, pilot de aviație la origine, dar consacrat ca ziarist, s-a născut la 18 septembrie 1927 în comuna Asău, din județul Bacău, absolvind școala generală din localitatea natală (1943), după care intră ca ucenic electrician la Uzinele „Malaxa” din București. Urmează Liceul „Mihai Viteazul” (1948, seral) de aici, pentru ca imediat, să fie încorporat și trimis direct la Școala Militară de Ofițeri de Aviație de la Tecuci, absolvită în 1951 ca șef de promoție, o vreme zburând avioane clasice pe aerodromul de la Ivești (Galați).

Peste ani, rugat să rememoreze debutul în viața de cadru militar, va declara:

„Eram tânăr, îmi venea bine uniforma, așa încât nu mi-a fost greu să aleg cea mai frumoasă fată din oraș, cu care m-am și însurat. Dar, cum orice bucurie își are și latura ei tristă, un accident stupid m-a despărțit de ea și de gemenii pe care-i așteptam. Am renunțat la carlingă și am devenit cel mai tânăr instructor de zbor. Predam tactică, strategje și artă militară. Anii aceia, din învățământ, au rămas undeva, în urmă, ca o amintire frumoasă. Elevii mei sunt azi generali de flotilă aeriană.” (Benone Neagoe, *Când clipa e un arc din așteptări*, în „Viața militară” serie nouă, nr. 4(14)/2007, p. 26–27)

Nu va mai trece mult și, apărându-i primele versuri în revista „Contemporanul”, destinul său va lua o altă turnură, din lumea aviației trecând în lumea literară, cu o haltă inițială, din 1962, la gazeta „Aripi noi”, ca simplu redactor. Absolvise între timp Facultatea de Filosofie-Sociologie (1956) și acum urma Facultatea de Ziaristică a Academiei „Ștefan Gheorghiu”, absolvită și aceasta în 1965, și tot ca șef de promoție, moment

din care este numit redactor-șef adjunct la revista „Viața militară”, unde tocmai ce câștigase un concurs cu schița *Zvârluga*. Va rămâne pe această funcție, dublată concomitent cu aceea de redactor-șef al suplimentului literar „Îndrumătorul cultural-artistic din armată”, până la pensionare, în septembrie 1987. Sunt anii de glorie, de fapt, ai presei militare românești dintotdeauna, nu întâmplător în această redacție găsim-i pe Traian Uba, pe Nicolae Mărgeanu, Mircea Radina, Nicolae Dumbravă, Tudor Popescu, Nicolae Jianu ș.a. La rândul său, îi va

„descoperi” și aduce la bord pe Ion Lotreanu, George Florin Cozma, Nicolae Boghian, Vasile Preda, Constantin Strună, Liviu Vișan... Și tot acum, mai precis în 1979, debutează cu *Surpriza*, un modest volum cu proze scurte decupate din lumea cazonă, rezultat al peregrinărilor sale gazetărești prin garnizoanele țării, unde a vizat cu deosebire omul, și în primul rând soldatul. „Căci Malraux”, după cum

avea să ne argumenteze cu ocazia unui interviu, „în celebra sa carte *Condiția umană*, afirma că «omul este suma faptelor sale și rămâne în conștiința semenilor prin numele său și prin ceea ce a făcut și ar fi putut face», așa că, în primul rând, eu am căutat omul.” (Semn de armă – harta României: interviuri cu și despre grăniceri realizate de Dan Gîju și Vasile Moldovan, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, p. 111)

Surprizei îi vor urma, la scurtă vreme, plachetele *La flacăra cetății* (1980) și *Trepte în azur* (1985), toate tipărite prin Editura Militară, pe noi interesându-ne aici ultimele două, cuprinzând în medie câte 80 de poezii fiecare. Unde, atent la

„chemările gloriei”, ale gândului și pământului, ale liniștii, timpului, inimii și așa mai departe, Adrian Mierlușcă se dovedește un redutabil versificator de meserie, din păcate pentru imaginea sa de mai târziu însă devoalându-se și ca unul dintre experții în osanale la adresa mărimilor vremelnice (noroc că nu erau prea multe, ca azi!). Pe lângă schițe cazone și versuri, a mai publicat și scenarii de film documentar-patriotic, dar exceptând revistele timpului său, îndeosebi acelea în redacția cărora a lucrat efectiv, eventual „Pentru Patrie” cu almanahurile aferente editate de MAI și antologiile Editurii Militare, poetul propriu-zis nu s-a „risipit” decât în cele două plachete mari și late, foarte echilibrate valoric, martore în timp că, mai mult decât orice altceva, versurile sale au ca sursă de inspirație alte trei repere inconfundabile în afară de partid și de comandantul suprem: patria, soldatul român și, desigur, mama care i-a dat viață lui însuși, remarcabilă în acest sens rămânând poezia *Las-că trece!* (inclusiv la p. 104, pe finalul plachetei apărute în 1980).

De altminteri, mamei și soldatului necunoscut, Mierlușcă le rezervă câte un scurt ciclu a câte patru, respectiv opt poezii în prima sa plachetă de versuri. Unde, ce-i drept, după cum s-au grăbit să-l acuze unii așa-ziși „inchizitori” autoinvestiți cu punerea la punct a ierarhiilor valorice în deceniile tranzitorii de după 1989 – unul era un anume Tică Ardeleanu, Dumnezeu să-l ierte, sârmanul, că nu prea știa ce spune! –, a scris și despre Ceaușescu (și a făcut-o, de regulă, la paritate cu alte repere din istoria României, ca de pildă cu Burebista, precum în poezia *Când ridicăm un bulgăre de glie*), i-a dedicat poezii în rafală (deși asta reiese din context, altminteri însă singura „intrare” certă în cele peste 160 de „piese” adunate între copertele celor două plachete se află în *Diamantul negru*, la p. 23 din *Trepte de azur*, cu trimitere clară către „minerii de la Comănești”), dar se regăsesc și voievozii Mircea („marele Bătrân”), Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul (vezi poeziile *Într-o fîiță*, *Soldatul necunoscut* și *Ni se cuvine*, poate că și altele), sunt evocați (omagiați, mă rog) revoluționarii Horia și Tudor Vladimirescu, poetul Mihai Eminescu, inventatorul Aurel Vlaicu, regele dac Decebal (*Aici*), se regăsesc între altele râurile Siret, Trotușul și Asăul din satul natal – care Asău, de fapt, aici nici nu e râu, ci „imn de cânt primăvăratec” (*Mă cheamă, mă recheamă*) –, nu este omis

nici pașoptistul Nicolae Bălcescu (*La flacăra cetății*, p. 13 în placheta cu nume omonim), după cum nu sunt uitate Dacia Felix și armia română, neamul românesc, libertatea în genere, pacea lumii, copiii, pionierii și șoimii patriei... Că de aceea nu ne-am mirat deloc atunci când, într-o relativ recentă serbare organizată, de Ziua Eroilor, la sfânta mănăstire Comana, o elevă de școală gimnazială a recitat poemul *Când ridicăm un bulgăre de glie*, varianta cu șase strofe, dedicat celor căzuți pentru patrie, neuitând să indice numele autorului, nimeni altul decât comandorul Adrian Mierlușcă, despre a cărui biografie interpreta nu știa mai nimic, că de unde din moment ce, în afara respectivelor versuri „descoperite” pe Internet, în rest nu se regăsește mai nimic? Ceea ce nu a împiedicat-o să declame solemn, la final stărnind ropote de aplauze:

Eroii noștri sunt stejari și vulturi,
Și flori de câmp, tot câmpul românesc;
De două mii de ani și mai din urmă,
După furtuni, aici se regăsesc!...

Pentru noi, pierduți în larga asistență atunci, a fost argumentul suprem că Adrian Mierlușcă își merită de drept locul dacă nu în marea *Istorie a literaturii române*, mai puțin deschisă către mediul cazon din moment ce o scriu civilii (și încă aceia pe al căror livret militar este stipulat „soldat neinstruit” în dreptul gradului!), atunci măcar aici, în aceste pagini de revistă. Pe de altă parte, e firesc să fie uitat, mai devreme ori mai târziu, un poet de talia sa, totuși modestă comparativ chiar cu unii dintre camarazii de redacție amintiți mai sus, cu atât mai mult cu cât, ca orice „investitor” sincer în regimul comunist, care le-a oferit multe celor din generația sa, după Revoluția din Decembrie 1989, acuzând un fel de șoc emoțional din care nu-și va mai reveni niciodată la modul real, s-a ocupat prea puțin pentru recalibrarea și, desigur, pentru multiplicarea și promovarea operei sale. Numai așa ne explicăm faptul că a abandonat total romanul autoreferențial intitulat *Răspunde dacă m-auzi!* (sau *Deasupra furtunii*, cum suna într-o altă variantă), gata pregătit pentru tipar și care mai mult ca sigur că, dacă în conjunctura anterioară, ar fi apărut fără nicio problemă la Editura Militară, în vertijul noului context politic s-a pierdut poate definitiv (îl păstra acasă, în lada recamierului). Nu spunem că unele dintre vechile poezii puteau fi reșapate foarte lesne, coafate și grupate într-o plachetă mai puțin criticabilă, demnă de actuala „eră” care, firește, își are și ea „cântăreții” ei, implicit

militari. Și sigur că n-ar fi nimic forțat din moment ce există poezii celebre în literatura română, de la *Împărat și proletar* la *Deșteptă-te, române!*, care au circulat (și circulă) cu câte una sau mai multe strofe amputate, or, la poetul nostru, în poezia *Izvorul viu* (p. 91, volum debut), ca să oferim un exemplu la îndemână, era suficientă interșarjarea unei singure expresii, atât, cel mult a unui vers, acela care conține cuvântul *comunist*, din ultima strofă, cu un altul care să conducă la ideea de *revoluție* (de *revoluționar* etc.), ca mesajul transmis să fie cu totul altul, inclusiv caracterizarea autorului, asta în ciuda aspectului vetust, per ansamblu, al eșafodaj în sine:

E timpul nostru: zeu frumos și liber,
cu-un Prometeu în fiecare „eu”,
cu sufletul din patimă și stele
și cu privirea-n flacără, mereu.

E timpul nostru: trece doar o dată
prin cercul primenirii, plin de noi.
Apoi ne despărțim, îl dăm legendei,
ori îl topim în ierburi și în ploi.

E timpul nostru: prag de nemurire,
îl dăluim, prin fapt desprins de mit,
pe vatra unde respirăm prin aripi,
cum ctitorii cetății și-au dorit.

E timpul nostru: comunist. Și-n treceri
prin noi, viitorimile îl știu —
fluid al permanențelor umane
și limpezime în izvorul viu.

Cum precizam însă, Adrian Mierlușcă și-a revenit greu din corzi și, când a făcut-o, a preferat să uite, eventual să-și amintească exclusiv ceea ce i se părea lui că rezistă și, slavă Domnului, nu tot ceea ce a scris este demn de tomberonul istoriei. Căci și la o privire „din avion”, cum ar zice un ilustru critic din generația antedecembristă, în lirica sa este reflectată totuși o Românie parcă mai sigură pe ea decât aceea de azi, când românașii sunt pe cale să ajungă din nou robi patentăți nu doar prin marea Europă, ci chiar aici, în propria lor țară, unde mai ieri se și credeau deja „stăpâni” de drept și pentru totdeauna:

Mi-ai dat, țară, sentimentul
Măreției de stăpân,
Pe tărâmul de legendă
Unde bravii, doar, rămân...

(*Mi-ai dat, țară...*, strofa a doua din trei, p. 15, *La flacăra...*)

Căci asta era realitatea atunci și Poetul nu putea bate câmpii pe altă direcție, menținându-se în siajul de apărător al sacralului pământ natal și preferând să moară aici, pe brazdă, ca soldat devotat,

decât să ia calea lumii largi, dezertând din fața glonțului sau, pur și simplu, pornind-o de nebun în căutarea covrigilor din coada maidanezilor parizieni:

Și nu mi-a fost nicicând alean de ducă
Făr-de întoarceri la pământul dat;
Mă cheamă zimbrii creștelor moldave
Și treptele-n columna de soldat.

(*La flacăra cetății*, p. 13)

Altminteri, ca orice bard adevărat, comandorul (colonel pe atunci, după sistemul rusesc, unde aviatorii sunt gradați ca la trupele de uscat) e și nu e un vizionar, adică mai dă și rasol cu câte-o decizie mai mult ori mai puțin festivă, ca în poezia *Statornicie*:

Noi n-am venit aici de nicăieri
și nu purtăm mirajele migrării;
de ne iubim pământul ce-l trudim,
în el ne regăsim și-n fruntea zării...

Or, la patru decenii după ce publicase această afirmație cu „mirajele migrării” numai așa nu stau lucrurile, adică numai aici nu „trăim, clădim, lupta-vom încă”, din moment ce în Anglia regelui Charles al III-lea cel coborât din Vlad Țepeș, de pildă, apropo, conform statisticilor la zi, „trăiesc și luptă” pentru supraviețuire peste o jumătate de milion de tineri români, iar alte două milioane bune sunt împărțite prin Spania, Italia, Germania și, de fapt, cam prin toată lumea, acolo procreînd (româncele sunt pe primul loc în Anglia, dintre toți migranții, la numărul de nașteri într-un an), tot acolo și nu pe Dâmbovița simțind alintul „fiorului neumbririi” ei, aceștia care „n-au venit aici de nicăieri”, eventual au coborât puțin de pe Columna Traiană și sunt gata să urce la loc.

În rest, deși se regăsește mai puțin, drept dovadă că trecuse de anii „primelor iubiri” când concepuse poemele din volumele acestea de maturitate, Mierlușcă nu neglijează lirica de dragoste, aici lucrând în registru modern, nu prea specific lui, care de obicei prefera versul clasic:

În ziua dintâi a sărutului meu
obținut într-ascuns,
pe furate,
căutam în frunzișul din suflet
o unică, luminoasă fereastră [...]

Și doar
nu eram
decât singuri.
Flămânzi.
Prea flămânzi de prea dulce mireasmă.
(*În ziua dintâi*, p. 110, *Trepte în azur*)

(continuare la pagina 81)

RECONSTRUCȚIA ROMANULUI TÂRGOVIȘTEAN

Interesul pentru tema acestui eseu mi-a fost trezit de câteva gânduri ale lui Mircea Horia Simionescu, grupate sub titlul „Paranteze” în placheta „Târgoviște – scurt excurs sentimental-”, Editura Bibliotheca, 1999, p.56:

„În speranța că, peste nu mulți ani, se va ivi dintre târgovișteni un mare romancier, care să zugrăvească o cuprinzătoare frescă a orașului, alcătuit din izvoare istorice, din cărți, mărturii, corespondență, alte acte, momentele memorabile ale urbei și ale locuitorilor ei (sunt nenumărate, unele dramatice, altele numai pitorești dar, toate, încărcate de semnificații și de poezie), îmi exprim reproșul că, nici eu nici prietenii care mi-au fost în preajmă, n-am încercat niciodată să întocmim măcar un fișier sau un inventar al faptelor cunoscute nemijlocit și care, can însemnările bătrânilor cărturari, caligrafiate succint pe-o foaie de ceaslov, au dat seamă de întâmplările petrecute în vremea lor. Neîndoios, unele notații din jurnalele pe care le-am ținut sunt utile, cum pot fi interesante și pagini din prozele scrise de ucenicii Școlii de la Târgoviște, mult mai mulți decât cei pe care îi numără acum istoricii literari și care lucrează, sper că mai atent și cu mai multă iscusință decât primii, pentru ziua de mâine.”

Analiza acestui „program” sui generis de „Școală literară” ne permite să constatăm existența următoarelor obiective inserate de M. H. Simionescu deloc ostentativ, dar cu siguranță fundamentale pentru cine are ochi de văzut și urechi de auzit:

1. Se anvizajează „un mare romancier”, nu un mare poet, ori dramaturg sau critic literar, istoric, etc. ceea ce ne arată consecvența maestrului cu profilul inițial al „Școlii prozatorilor...”, la origine.

2. Principala înzestrare a acestui romancier ipotetic, mesianic (sau doar dorit, așteptat, în ideea maestrului), va trebui să fie cea de artist capabil „să zugrăvească”, deci un zugrav cu ajutorul limbajului, un iscusit mânuitor al

cuvântului plin de plasticitate, al unui „stil” propriu, de prozator „școlit”.

3. „Obiectul creației” avut în vedere după terminarea școlii, teza de licență dorită de profesori (Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu, Tudor Țopa, Petru Creția) ar trebui să fie: „o cuprinzătoare frescă a orașului”, un roman complex, profund, amplu, o operă remarcabilă.

4. Sursele/izvoarele de inspirație (sau chiar fragmentele de real preluate ca atare în operă), pot fi alcătuite din: „izvoare istorice, din cărți, mărturii, corespondență, alte acte, momentele memorabile ale urbei și ale locuitorilor ei (sunt nenumărate, unele dramatice, altele numai pitorești dar, toate, încărcate de semnificații și de poezie)”. [De precizat că acestea sunt atribute ale „momentelor memorabile”, nu ale „romancierului” așteptat să se ivească „peste nu mulți ani” dintre târgovișteni. (s. n., E. S.)]

5. Scopul imediat (dorit, și mai ușor de atins, n. n., E. S.) este acela de: „a ridica cultura orașului la înălțimea gloriei din trecut și la pretențiile apropiatului început (pe atunci, în 1999, n. n., E. S.) de veac XXI.” (De notat că „pretențiile” sunt mai degrabă ale profesorilor, de dincolo de timp, și nu ale „veacului” –noțiune abstractă-).

6. Scopul îndepărtat, de perspectivă (mai greu de atins, n. n., E. S.) este acela ca: „Târgoviște (...) să devină unul dintre primele centre de cultură ale țării și -restructurându-și instituțiile democratice – să ofere exemplul viu al recuperării inteligente a tot ce a avut mai valoros, spre a întemeia încă o dată (frumoasă și încurajatoare idea istoricilor despre întemeierile repetate!) ilustra Florență valahă.” (op. cit.-id. pag.56) Iată deci care ar fi parametrii de validare a romanului, a celui purtând amprenta noului, a celui generic produs impunând cu adevărat în lumea literară marca ideatică/estetică/ideologică a Școlii de la Târgoviște, una și indivizibilă cum mai în glumă sau mai în serios spunea Mircea Horia.

Pe de altă parte, nu trebuie să uităm aici importanța, demonstrată deja în

paginile anterioare, pe care M.H.Simionescu și ceilalți au acordat-o jurnalului. Mihai Cimpoi notează cu deplin teame în volumul *Anatomia Ființei Școala literară și artistică de la Târgoviște* că:

„Redescoperirea jurnalului este chiar revoluția coperniciană pe care o produce *Școala de la Târgoviște*. Nu jurnalul se învârtă în jurul literaturii, ci literatura se învârtă în jurul jurnalului. Ea instalează în mod autoritar teoretico-practic jurnalcentrismul. Jurnalul este viață, viața este/devine jurnal, jurnalul este literatură, literatura este jurnal.

Jurnalul este blazonul de noblete al *Școlii de la Târgoviște*; e temeiul ctitorial al ei, e prima clauză a statutului ei nescris. Identificăm în scrierea, în jurnalul lui, în scrierea în sine, un act estetic propriu-zis. Dacă ne gândim și la condițiile de epocă constrângătoare, se cade să vedem în el și un act subversiv, căci urmărește crearea unei alte literaturi – alta decât cea cerută oficial; alta în sens de adevărată.” (Op. cit., p.76)

Însă problema actuală a jurnalelor nu mai este cea vizând autenticitatea și relevanța faptelor ca atare. Importantă este, până la urmă, valoarea lor literară, ceea ce face autorul ca ele să devină literatură cu adevărat. Pentru simplul motiv că faptele nude nu înseamnă în mod automat literatură doar prin faptul că au fost făcute notații zilnice, sau săptămânale, fără a avea vreo semnificație dincolo de cea personală. Ori tocmai aici au demonstrat arta lor Radu Petrescu, Costache Olăreanu sau Mircea Horia Simionescu și aici trebuie să facă proba măestriei și generația de astăzi a „Școlii de la Târgoviște”. (Trimitem din nou la paragraful citat anterior din M.H.Simionescu: **„Mă conving tot mai adânc că marca jurnalului, pe lângă data calendaristică împinsă cât mai în față, e conferită de calitatea autorului de angajat mărturisit la întreprinderea literaților, diferită de aceea a documentaristului oricărui alt cronograf. Angajatul știe să strecoare un fir de mătase (s.n.,E.S.) între rândurile lui, prin care să-și divulge funcția. Chestiune de un simț special: așa cum există cititori de romane, există cititori înzestrați cu lentile anume ce nu confundă jurnalul de bord al oricărei profesiuni cu literatura.”**

Mihai Cimpoi notează cu multă putere de pătrundere, în acest context:

„Jurnalul clasic prevede o consemnare fidelă a realității trăite de autor; la Radu Petrescu avem de-a face cu o **selecție inflexibilă, reținut fiind doar ceea ce posedă calitate estetică, ceea ce se convertește într-o semnificație spirituală** (s.n.,E.S.), în „arhitectura de aer”. Experiențele de acest fel constituie substanța textului, a vieții personajului

principal, căci așa cum notează chiar acesta, în absența notelor, „[...] eu totuși nu am nicio existență”. Criticul (Mihai Dragolea, n.n. E.S.) observă, cu justețe, că notele pun problema scrisului, căci a scrie înseamnă „să-ți pui urechea pe pieptul imaginilor, să le ascuți spusele, să le accepți înțelepciunea și absurditatea.”

Nu biografia personajului interesează, ci imaginile (s.n.,E.S.), transformarea „întregii vieți” a lui într-o „imagine”, „aducerea străinătăților într-o lumină cunoscută”: „E substanța modului de viață numit literatură; justificarea opțiunii pentru acest fel de viață n-are rost, știind prea bine, trăind cu toată ființa adevărului că „arta e o eliberare, dar nu de neguri, în mod înrăit, ci de lumini.” Și, în ultimă instanță, să reținem că: „Între opera „obiectivă” și jurnal nu sunt granițe: **Școala de la Târgoviște vrea să insinueze, prin formarea unui jurnal ca operă, că opera în fond, este un jurnal, unul mai bine disimulat.** (s.n.,E.S.)” (Ibidem, p. 51, respectiv p.63-64, cf. Mihai Cimpoi, *Anatomia Ființei*, p.79)

„Însemnările zilnice ale scriitorilor târgovișteni sunt o machetă a universului, a unei lumi scrise sau provocând scrierea.” (Mihai Dragolea, *În exercițiul ficțiunii*, eseu despre Școala de la Târgoviște, Cluj, 1992, p.45) Ori, spunem noi, dacă acea machetă, înainte de 1989 era una contorsionată, menținerea ei structural vorbind în picioare, necesita o muncă benedictină, o muncă sisifică, de ajustare permanentă care se făcea „cu sânge” cum scria Mircea Horia Simionescu despre Radu Petrescu. Aidoma unui Meșter Manole, autorul „machetei universului” era nevoit să refacă părți importante din operă pentru că în vremurile vieții lui terenul estetic, terenul moral erau friabile și construcțiile spirtului erau și acestea afectate consistent de viața reală.

Aici se încheie: „Notele de curs: M.H.S.”

*

Inserez aici ca un *intermezzo* către capitolele dedicate celor patru colegi de generație din *Școala literară și artistică de la Târgoviște*: *George Toma Veseliu, Ion Mărculescu, Ioan Vișan și Corin Bianu*, o pagină cu care am deschis poemul dramatic *Liberus nocturnus* scris împreună cu Mihai Samson Petrescu și intitulată, cu credința că în ea sunt cuprinse o parte din normele și îndemnurile măștrilor *Școlii de la Târgoviște*, cei care, ideatic sunt permanent vii și ne asistă în toate demersurile noastre creatoare făcute sub egida lor protectoare și inspiratoare, simplu și cuprinzător:

= **PROLOG** =

(Se ridică Cortina. Interiorul palatului regal, bogat luminat.

Trumpete. Se sting luminile albe. Rămâne o lumină

de fond difuză, colorată sepia.)

Vocea interioară

(din off)

Pe muntele înalt care va fi să fie

(de s-o numi *Parnas* sau altfel, nu se știe)

n-ajunși printr-un asalt,

ci doar prin *poezie*.

Al limbii mare pisc
rămâne-un vis peren,
de-ai gură sau doar plisc
se simte-n vers etern.

Căci, de tușești, de-ai junghi
Ori de pe brânci sau foale,
scorește câte-un zenghi
sau lumi strălucitoare.

Chiar dacă nu ți-e soarta
de multe ori amică,
ai lângă tine arta,
nutrește-o fără frică.

Nu sunt pe lume genii
nici lauri la tot pasul;
pe lungile solfegii
tu drege-ți bine glasul
căci pururi muzicanții cei vechi
te vor iubi,
nu te uita la alții ce zmângălesc hârtii
cu litere scâlâmb, cu glasul lor pocit:
„Privirile profunde ți-apeacă la citit!”

Nu răsfăț,
Nu desfătare,
Doar atât,
Configurare
Și o artă cu nădejde.
(Se aprind reflectoarele albe. Se stinge reflectorul cu lumină sepia.)

(continuare de la pagina 78)

Adrian Mierlușcă

Previzibil și nu prea profund, fără o filosofie originală cât general valabilă așa -zișilor „cântăreți ai Epocii de aur”, Adrian Mierlușcă este înainte de toate un combatant de bun simț, echilibrat și cald care, orice s-ar spune, impune un minimum respect. Cu atât mai mult cu cât însăși petrecerea sa de pe această lume a fost una ca predestinată poezilor. S-a retras discret, în tăcere, de la un anumit moment nemaștiind nimic despre el, până către finele lui 2008, când am primit un telefon, la redacție, de la un venerabil ca și el: „Ce o mai face Mierlușcă? A mai sunat? A mai trimis vreo poezie, ceva?”

Chiar așa, nu mai trimisese nimic, niciun semn, și asta de câteva luni. Interesându-ne într-un târziu și la Spitalul Clinic de Urgență Militar Central „General dr. Carol Davila”, la secția Cardiologie, pe unde îl auzisem că mai trecea uneori, am avut confirmarea oficială, prin fax: „Pacientul Adrian Mierlușcă, în vârstă de 81 ani, s-a internat prin camera de gardă în data de 23 noiembrie 2008 și a decedat în data de 25 noiembrie 2008, ora 6.10”. Din diagnosticul oricum prea complicat, am reținut ultima precizare: „Stop cardiorespirator iresuscitabil”. Cum nu se preocupase nimeni de soarta trupului său neînsuflețit, avea să fie înmormântat ca ultimul sârman al planetei. Târziu de tot, auzeam că, în baza preocupărilor sale literare, cineva – nu am reținut exact cine anume – a înaintat o propunere ca școala

gimnazială din Asău să poarte numele comandoului Adrian Mierlușcă. Și că propunerea, culmea, chiar s-ar fi materializat!...

Ca să constatăm azi, cercetând sursele online, că totul a fost o apă de ploaie. Consătenii săi, influențați în baza cine știe cărui argument infantil (între noi fie vorba, nu este prea greu de intuit), s-au dezis de el. Poetul însă nu s-a dezis de locurile sale de baștină, mărturie între altele rămânând până azi și poemul-testament *Supremum vale*, tipărit ultima oară – cu o ne semnificativă modificare față de varianta inițială, din plachetă – în revista „Viața militară” serie nouă, ediția citată, ca un modest (și la îndemână atunci) omagiu camaraderesc la a 80-a sa aniversare.

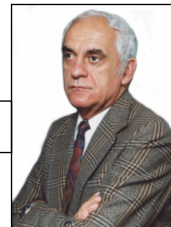
Poem cu care preferăm să închidem și medalionul dedicat memoriei lui:

Nu-i cereți mierlei sunet de vioară
și nici viorii zborul printre brazi,
suntem, vremelnic, călători prin vârste
în straițele de prinți și de nomazi...

Dragă mi-a fost, afurisit de dragă,
speranța de a nu clădi-n nisip
castele pentru truda efemeră,
ci de a ctitori surăs pe chip!

Am întâlnit și oameni, și neoameni
de-a lungul multor praguri de răscruci;
și-n bucuria calm înșelătoare,
uitam până și semnul sfintei cruci...

Acum, la scurt popas și, poate, ultim,
de unde-Asăul undui în Trotuș,
supremum vale, frați și neprieteni,
atât cât vă cunosc și merit. Totuși...

PERIOADA DÂMBOVIȚEANĂ A LUI VASILE VOICULESCU

Născut la 13 octombrie 1884, în comuna Pârscov (Buzău), Vasile Voiculescu își leagă începuturile practicării profesiei de medic precum și primele încercări poetice de plaiurile dâmbovițene. După susținerea, la 6 mai 1910, a tezei de doctorat (Lucrarea „Rezecția intestinului cu sutură termino-terminală în hemii strangulate”) este numit medic la circa Ocolului județului Gorj. În noiembrie îl aflăm medic la circa Hotarele, județul Ilfov, de unde în aprilie a anului următor trece la circa Bezdead, județul Dâmbovița. Urmează numeroase transferări și detașări de scurtă durată, printre care cea din 1912, la circa Tătărani. Activitatea în satele de pe valea Dâmboviței se va încheia în 1915 odată cu numirea sa la circa Buftea.

În toată această perioadă, departe de familie cu care poartă o intensă corespondență, tânărul medic își desfășoară activitatea cu pasiune și devotament. Revelatoare ni se pare mărturisirea din scrisoarea, datată 28 februarie 1911, adresată soției sale, Măria Mitescu: „Dragă Lica – sunt 10 ceasuri dimineața, abia sosit din Izvoare, unde m-a chemat un bolnav, bineînțeles – pe gratis – chiar eu vreau să să învețe lumea așa, de aceea le spun la toți să nu se sfiiască a mă chema în cazuri mai grave, căci vin degeaba” (Fragment comunicat de Ion Voiculescu, în tabelul cronologic la „Capul de zimbri”, nuvele, București, Editura Minerva, 1972. Scrisoarea aflată în posesia familiei scriitorului).

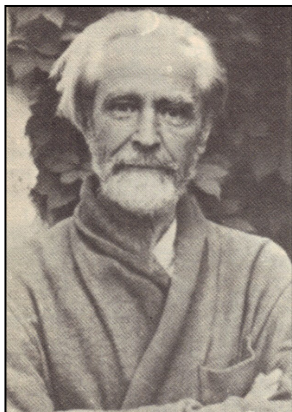
Strădaniile sale sunt cu atât mai meritorii cu cât însuși tânărul medic trece în această perioadă prin mari privațiuni materiale, stări sufletești contradictorii. Scrisoarea soției, din 8 mai 1913 (Col. de manuscrise a Muzeului Județean Dâmbovița, nr. 12/1992), surprinde dramatismul situației: „Astăzi 8 Mai am primit scrisoarea în care îmi spui cum ai ajuns la Voinești... Ce vei fi făcând acolo singur, străin și bolnav? N-ai tu cea mai mică mângâiere! Sunt neconținut cu gândul la tine, căci când știu că la starea ta sufletească atât de tristă și zbuciumată, se mai adaugă și nesănătatea îți duc îndoit

grija. Când ești sănătos lupți cu toate... Tot rău o duci cu stomacul, tot la birt iei masa? Ce rău mă doare gândul la viața ta de astăzi atât de chinuită și amărâtă, sufăr și eu cu tine”.

Constatările medicale pe care le face în acești ani demască cruda sărăcie și mizerie în care se aflau satele dâmbovițene: „Satul de munte s-a zămislit, spânzurat pe coclauri. Soarele nu bate îndeajuns, drumurile și legăturile între cătune sunt aproape inpracticabile. Casele-cocioabe azvârlite cu furca pe șapte văi și șapte coline. Sărăcia, lipsa de hrană, lipsa de lucru, au o mulțime de urmări ca mortalitate mare, emigrările, pelagra, tuberculoza, rahitism” (Din conferința manuscris „Starea sanitară a țării”, ținută la deschiderea cursurilor medico-sanitare pentru învățătoare – București, 1936). Fin analist, continuă în același spirit demascator descrierea acestor așezări: „Casele, răsărite aiurea, cu ogrăzile vraiste, fără garduri, fără porți și pline de bălării. Orătaniile și vitele umblă slobode pe drumuri ca la pripas... Un sat fără brutărie, fără măcelărie, nu mai spun fără baie, fără bibliotecă... De la intrare te întâmpină oameni sleiți, zdrențăroși, alături de vite spetite și pipernicite... Din înfățișarea tuturor strigă și se denunță traiul rău, viața aproape neomenească, neîngrijită, necurățenia, inconștienta” (Ibidem)...

Din cunoașterea acestor realități ale satului românesc de la începutul secolului nostru, din mijlocul oamenilor pe care i-a îngrijit și tratat, ascultându-le neazurile și durerile, va izvorî hotărârea profund cetățenească a lui Vasile Voiculescu de a porni o susținută campanie de demascare și totodată de popularizare prin presă, radio, a măsurilor sanitare ce se impun pentru îmbunătățirea situației, făcând astfel educație medicală păturii țărănești.

Sintetizând mai târziu în lucrarea „Higiiena satelor” („Igiiena satelor”, București, 1934, Editura Fundațiilor, scrisă în colaborare cu dr. Manliu) constatările sale din tinerețe conchidea: „Problema

higienei satului este cea mai gravă, cea mai complexă pentru România, și totuși este cea mai platonice privită de oamenii de stat... Dar dacă un popor nu poate exista fără economie națională și fără capitaluri – cum ar putea rezista slab, degenerat, redus, adică fără capitalul uman și puternic? Ori igiena socială tocmai acest lucru îl are ca obiectiv: apărarea, creșterea, întărirea capitalului național de oameni și valorificarea lui integrală... fiindcă igiena este acțiunea conștientă de păstrarea, apărarea și creșterea sănătății individuale cât și obștești”. Pentru această neîncetată activitate de ridicare a nivelului de cunoaștere, de educare sanitară a maselor va primi prin adresa din 14 august 1919, „mulțumirile și adâncă satisfacție” a Ministerului Muncii și Prevederilor Sociale, „pentru imensa și rodnică activitate depusă în combaterea epidemiilor din județul Dâmbovița”. De asemenea, alte distincții: „Coroana României în grad de ofițer” (1922) și „Crucea Meritul Sanitar clasa I” (1925), „pentru activitatea depusă în slujba sănătății poporului”.

Dar nu numai problema sănătății poporului l-a preocupat pe Vasile Voiculescu încă din perioada tinereții, ci și cea a însănătoșirii morale, prin accesul la cultură al maselor. Fiind un pasionat culegător de material folcloric a editat, în 1928, în colaborare cu Gh. D. Mugur culegerea „Proverbe culese”. A întocmit, de asemenea, unele chestionare și scrieri de popularizare, tot în colaborare cu Gh. D. Mugur (Dintre acestea „Îndreptar cultural”. București, 1930; „Chestionar de anchetă socială pentru monografie”, Craiova, 1930; „Chestionar folcloric”, Craiova, 1930; „Căminul cultural”, București, 1931). Folclorului românesc îi dă o înaltă prețuire („Premeniri de primăvară”, în „România administrativă”, București, 1935, nr. 1-2, p. 19-20): „Vine primăvara... Cântecul, gherurile noastre sunt ca un fel de altă lume, făcută și adusă de noi pe lumea asta. Românul în această privință e un urzitor, cum se zice în limba aleasă, un creator mare. Poporul nostru are ceea ce se cheamă geniul poeziei și al muzicii și așa cum vă spusei am ajuns de la creație la cântec și apoi la jalea pierderii cântecelor, cu gândul și cu sufletul la primăvara binecuvântată de afară...”.

Sesizează ecoul internațional al creației noastre populare precum și faptul că în ea se oglindește profund sensibilitatea sufletului românesc: „La nici un alt neam nu se află atâta bogăție de suflet strânsă într-o mlădiere de glas, într-o tremurătură de ghieri, ca la neamul românesc. În privința asta ne asemănăm cu păsările cele ălcărite, cu privighetorile și cu ciocârliile. Muzica românească, cântecul băștinaș, uimește lumea... Cu muzica noastră românească și cu viersurile poporului, cu cântecul și poveștile noastre, ne-am făcut mai cunoscuți în străinătate, decât ne-am făcut cu celelalte însușiri și virtuți ale noastre.

Lauda noastră cea mare în ochii lumii este arta poporului, adică chipul cum țaranul s-a priceput să-și talmăcească dorul și sufletul lui în cântec, în fluier, în poezie, în cusături... în orice și-apus sufletul a brodit-o” (Ibidem). Desigur, la formularea acestor concluzii a contribuit și cunoașterea bogatei zestre folclorice a Văii Dâmboviței.

Din perioada la care ne referim, 1911-1915, datează și primele încercări poetice. În 1912 publică în „Convorbiri literare” (3 martie) poezia „Dorul”. În 1914, medicul-poet continuă colaborarea la „Convorbiri literare” (an XLVIII, nr. 4) cu poeziile „Urare” și „Din a vremilor risipă”, care dezvăluie zbuciumul sufletesc al autorului, decepțiile, dar și încrederea într-un viitor luminos. Deoarece aceste poezii sunt mai puțin cunoscute, le redăm: „Din a vremilor risipă”: Deschide-ți brațele odată, / Și prinde tot ce ți-e mai drag... / La ce vă-ndeamnă viața toată / Amarul traiului pribeag? // Apoi, ce-ai prins doar Într-o clipă, / Pe veci de suflet să ți-l legi / Căci din a vremilor risipă / A lua cu-atâta de te-alegi. Urare: Seninul cerului albastru- / Un cald senin de primăvară - / Să-ți fie pururea în suflet / Și-n gând să-l simți cum se coboară. // Și-atunci când nori pustii ivi-s-ar / Seninul vrând să-ți cotopească, / Un vânt de dragoste să bată / Și norii grei să-i risipească.”

În 1916 îi apare primul volum „Poezii” („Poezii”, București, 1916), multe dintre ele fiind inspirate de peisajele subcarpatice dâmbovițene în care a trăit poetul. Dintre acestea: „Șoimul”, „Casa noastră”, „Glas de clopot”, „Haiducul”, ni se par cele mai reprezentative. Contemplarea peisajului alpin ca și a celui subcarpat se face simțită și mai târziu în poezii ca: „De pe prispă”, „Bucegii”, „Pe muntele Obârșia”, „Nuntă țărănească”, „Piatră auriferă”, „Singularitatea”, apărute în volumul „Părgă” (1921).

Primul volum de poezii este caracterizat de Alexandru Piru ca aparținând celei de a doua faze a semănătorismului: „Poetul cântă satul, casa noastră «tihnă-n rost și-n robot», cu prisacă și bățatură plină de pelin, izmă, cimbru și rochița rândunelii, peisajul-montan cu vulturi și șoimi, într-o deplină familiaritate, cu cerul și într-o ținută etică în stare să acorde atenție și spinilor – «copii vitregi, oropsiți ai firii»” (Prefață la „Poezii”, București, Editura Tineretului, 1966).

Veșnic neliniștit, în căutarea unor noi răspunsuri date existenței, temeinic și permanent legat de soarta celor obidiți, cărora le-a cunoscut obiceiurile precum și durerile, bucuriile, Vasile Voiculescu și-a dedicat întreaga viață dezideratului de ridicare pe o treaptă superioară de civilizație a poporului obidit afirmând că „Sănătatea poporului [este] piatra din capul unghiului pe care se poate clădi un stat... Și igiena nu e decât cultura și educația aplicată la viață” („Starea sanitară a țării”, conferință manuscris, ținută la deschiderea cursurilor medico-sanitare pentru învățătoare, București, 1936).

IA SAU CĂMAȘA CU ALTIȚĂ REFLECTATĂ în Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu“ Argeș

Celebrată în fiecare an, pe 24 iunie, „Ziua Universală a Iei“ se suprapune unui eveniment important din calendarul ortodox - Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, dar și cu sărbătoarea Sânzienelor (Drăgaica), ce își are originea într-un străvechi cult solar. Inițiată în anul 2013, la propunerea comunității online „La blouse roumaine“, „Ziua Universală Iei“ se bucură, în prezent, de un cadru legal, fiind prevăzută de Legea Nr. 184/2022.

Demn de remarcat este faptul că de la 1 decembrie 2022, *ia românească a intrat în patrimonial mondial imaterial al umanității*, decizia fiind luată în cadrul celei de-a 17-a sesiuni a Comitetului Interguvernamental UNESCO pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial.

Portul popular, alături de arta populară (ceramică, sculptură în lemn, țesut la război, arhitectură) a apărut pe teritoriul locuit de români, din cele mai vechi timpuri. Astfel, în urma cercetărilor arheologice efectuate în localitatea Cîrna (lângă Craiova) au fost descoperite

mai multe figurine de lut, ce datează din Epoca Bronzului mijlociu (2200 î. Hr.-1600 î. Hr.), ale căror elemente de îmbrăcăminte aduc aminte de costumul tradițional românesc. (Aurelia Doagă, în „Cusături românești“, Editura Ion Creangă, București, 1978, p.7)

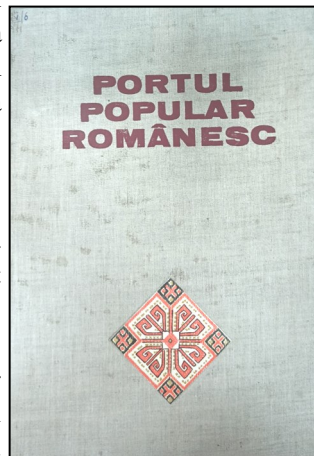
Matricea noastră culturală și emblema a sufletului românesc, *ia sau cămașa cu altiță* reprezintă piesa centrală a portului femeiesc tradițional românesc.

Considerată una dintre cele mai

frumoase din țară, *Ia de Muscel* a fost apreciată și imortalizată de-a lungul timpului de pictorii români: Nicolae Grigorescu, Constantin Daniel Rosenthal, Gheorghe Tattarescu, Sava Henția, Nicolae Grant sau Carol Popp de Szathmári (pictor, grafician și fotograf de artă), dar și de unul dintre reprezentanții de seamă ai artei secolului al XX-lea – pictorul francez Henri Matisse cu celebra sa pictură „La blouse roumaine“, inspirată, probabil de prietenia lui cu pictorul român avangardist, Theodor Pallady.

De asemenea, **Casa Regală a României** a remarcat frumusețea și eleganța iei de Muscel. Astfel, Regina Elisabeta a purtat-o cu fast cu ocazia unor evenimente solemne, iar Regina Maria s-a fotografiat de multe ori înveșmântată în ia de Muscel – făcând-o cunoscută în toată lumea.

*

Coperta albumului

Croite simplu din patru bucăți de țesătură și încrețite la gât, *ia de Muscel*, dar și *ia de Argeș* impresionează pe oricine prin bogăția ornamentelor și prin culorile mai sobre (roșu, negru, verde, fir metalic auriu sau argintiu), așa după cum afirmă Florea Bobu Florescu în „Caiete de artă populară. Portul popular din Muscel“ (Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957).

Atât la ia musceleană, dar și la cea argeșeană, elementele de interes sunt **altița** (cusătura de pe umăr ce unește mâneca de

părțile din față și din spate ale
iei), **încrețul, râurile sau
rândurile** (de obicei în număr
de trei, pornesc din încreț până
jos la manșetă), **șirurile** de pe
piept, **banta** sau manșeta și
bibilurile sau **cheițele**
(cusături de îmbinare a
bucăților de material).

Unele ii sunt atât de bogat
ornamentate, încât materialul
din care sunt confecționate
abia se mai zărește. Dar, așa
cum observă Aurelia Doagă
în „Li și cămăși
românești“ (Editura Tehnică,
București, 1981, p. 8), „această bogăție de
ornamente se distribuie perfect echilibrat. Câmpurile
largi de pânză se armonizează
de minune cu cusătura plină, fastuoasă“.

În funcție de tehnica
utilizată, iile din zona Argeș –
Mușcel sunt de două feluri: ii
brodate sau cusute și ii alese
în război. În ambele tehnici,
ornamentele folosite sunt
asemănătoare, aceleași motive
regăsindu-se pe ii, cu mici
deosebiri.

Cusăturile sunt realizate
din materialele întâlnite în
gospodăriile țărănești din
toate zonele țării: lână, arnici
(fir de bumbac răsucit și
colorat), iar la cei înstăriți cu
mătase sau cu fir metalic din
aur sau din argint.

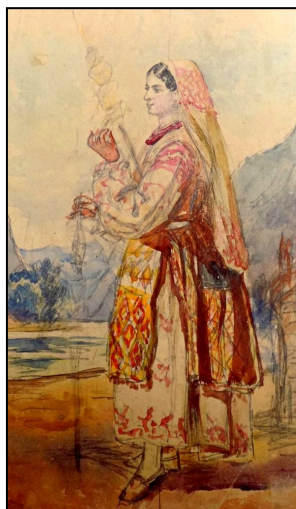
*

Albumul „Portul popular românesc“,
realizat de Alexandrina
Enăchescu Cantemir, aflat
în Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Județene „Dinicu
Golescu“ Argeș

Tipărit la București, în
1971, la Editura Meridiane, în
limbile română, engleză,
franceză, germană și rusă,
albumul „Portul popular
românesc“ cuprinde 80 de
planșe superb desenate chiar
de autoare, prezentând
costume populare femeiești și
bărbătești din toate zonele
etnografice ale țării.

Brâu și catrințe din Argeș

*Desen de Carol Pop
de Szathmari,
Țăranca din Argeș*

Albumul este de fapt o
reeditare a primei ediții
tipărite la Editura „Scrisul
Românesc“ din Craiova, în
1939, sub îngrijirea
cunoscutului sociolog și
etnolog, întemeietor al
Muzeului Satului din
București, Dimitrie Gusti.
Lucrarea, cuprinzând 140 de
planșe ce înfățișau „porturi
din deosebite ținuturi
românești“ a fost pregătită de
Alexandrina Enăchescu
Cantemir pentru Expoziția
Universală de la New York din anul 1939,
respectând exigențele înalte cerute de
acest eveniment.

Conform obiceiului timpului, autoarea

dedică acest album,
Majestății Sale, Regelui
Carol al II-lea care „în
adâncă înțelegere și iubire a
<sa față de> țăranul român
[...] a avut gândul acestei
cărți și a dat îndemnul
întocmirii ei.“ Totodată,
Alexandrina Enăchescu
Cantemir mărturisea că
„închină rodul străduinței
<sale> de-o viață, cu o
nesfârșită credință față de
Țară și de Tron.“ și dorește
că această operă a sa să se
constituie într-o „chemare la
datoria păstrării <portului
popular> în vechea <sa>
strălucire“.

Atât albumul din 1971, cât și cel din
1939 reprezintă doar „un crâmpel“ dintr-o
muncă de cercetare de zeci de ani, în care

autoarea a adunat amănunte și
detalii tehnice privind
„realizarea elementelor
fundamentale ale portului
popular românesc,
concretizate în peste 800 de
planșe“, așa după cum afirmă
medical, eseistul și
traducătorul C.D. Zeletin
(nepotul autoarei) în
„Prefață“ la Albumul „Portul
popular românesc“ (tipărit în
București, Editura Meridiane,
1971). Dorința autoarei era ca
aceste mărturii documentare
să fie tipărite, ulterior, în
cinci volume masive, lucru ce

*Pl3 Vechi port din
Muscel, Album*

nu s-a mai concretizat.

Autoarea acestei ample cercetări, Alexandrina Enăchescu Cantemir, care și-a consacrat întreaga viață cunoașterii artei portului popular a fost și o artistă a cusăturii. Născută la Câmpulung, în 1880, ea a deprins din copilărie simțul artistic, învățând arta cusutului și „meșteșugul greu al alesăturii (țesutul la război) în ținutul natal,

Figurină din lut Cârna lângă Craiova

iar la București a studiat desenul sub îndrumarea marelui pictor și grafician, Sava Henția.

Studiile de specialitate le-a urmat și le-a absolvit cu calificative excepționale la Viena, la renumita „Franz-Joseph Kunststickerei Schule“ unde i s-a oferit și o catedră, la care a renunțat, preferând să se întoarcă în țară pentru a se dedica pasiunii sale – arta populară românească. Se stabilește în București, la începutul secolului al XX-lea și devine profesoară și directoare a Școlii de broderie artistică „Tudosca Doamna“, formând numeroase generații de tinere în arta confecționării costumului popular românesc.

Paralel cu activitatea didactică, Alexandrina Enăchescu Cantemir călătorește mult studiind portul popular specific fiecărei zone a țării. Pe baza cercetărilor de la fața locului a întocmit peste 800 de planșe cu imagini și detalii tehnice ale costumelor populare tradiționale din România interbelică. În realizarea planșelor, Alexandrina și-a pus în valoare talentul său la desen, șlefuit, ani la rând, de mentorul ei, pictorul și ilustratorul de carte, Sava Henția.

Iată ce afirmă autoarea în „Prefața“ primei ediții din 1939 a albumului „Portul popular românesc“: „*Portul neamului românesc înfățișează de la întâia privire o*

Henry Matisse, La blouse roumaine

împerechere minunată de însușiri. Frumusețea lui aleasă uimește și încântă. Simplu și impunător [...], bogat și vesel în culori, împodobit și înflorit ca și poenile noastre, care farmecă ochiul, el este oglinda sufletului românesc, înclinat spre lumină și voe bună. Izvoadele (cf. DEX, modele de cusături tradiționale) presărate pe el cu dărnicie, sunt atât de multe și de felurite, încât gândul zorește să deslușească de unde vin mereu, din ce comoară ascunsă răsar la lumină. Ce mână de meșter le-a făurit, în ce școală de artă s'a desăvârșit gustul acesta atât de sigur? El a ieșit din iscodirea minții, din îndemnul inimii, din înțelepciunea și prevederea obștei românești, care și-a dat seama că cel dintâi semn de deosebire între popoare, este înfățișarea.

El <portul popular românesc> reprezintă chintesenta geniului țărănesc și constituie moștenirea scumpă pe care ne-au lăsat-o înaintașii noștri, îmbogățită în rânduri nesfârșite de vieți.

Toate acestea i-a determinat pe mari oameni de cultură români – Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Dimitrie Gusti să considere albumul „Portul popular românesc“, realizat de Alexandrina Enăchescu Cantemir, o capodoperă, ce se delimitează de celelalte lucrări similare prin autenticitate și caracterul științific. „Autoarea, în peregrinările ei repetate prin satele cele mai ascunse ale țării, sustrase, așadar, tangențelor impurificatoare de port, a înfăptuit o selecționare științifică în care întâietatea a avut-o principiul vechimii și al purității. Cercetarea a pus, astfel, în valoare vechimea, unitatea și continuitatea entică a românilor de pe întreg cuprinsul țării“ (C.D. Zeletin, p.3 în „Prefață“ la Albumul „Portul popular românesc“, tipărit în București, Editura Meridiane, 1971)

DESPRE ELITELE UNEI NAȚIUNI

Am citit de curând, volumul lui Horia-Roman Patapieviți „Despre viață, destin & nostalgie“, apărut la Editura Humanitas, volum care adună la un loc treizeci și șase de eseuri, scrise în perioada 1996-2020. Acestea după cum ne lămurește autorul, sunt grupate în trei capitole, intitulate: „Viața“, „Țara“ și „Europa“: „corespondența dintre numele din titlu și titlurile capitolelor, ca și semnificația asocierii lor e intenționată – viața stă pentru viață (căci viața e tautologică), destinul stă pentru țară (deoarece nimeni nu poate sări peste urbea lui), iar nostalgia stă pentru Europa (pentru că Europa nu mai vrea să fie Europa)“. (Horia Roman Patapieviți, „Despre viață, destin & nostalgie“, București, editura Humanitas, 2022, p.7)

Capitolul doi, „Țara“ este, în opinia mea, dincolo de alte teme și un elogiu adus elitei intelectuale românești. Sunt pagii dedicate unor personalități culturale românești indiscutabile. Câteva nume: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Lucian Pintilie părintele Scrima, Alexandru Dragomir, Dinu Pillat, Matei Călinescu, Alexandru Paleologu, Neagu Djuvara.

Scrise cu rațiunea, dar și cu sufletul, eseurile dedicate acestor uriașe personalități culturale, dincolo de esența ideatică și de trăirea afectivă, ilustrează nostalgia, regretul și de de ce nu, strigătul de indignare la o stare de fapt care pune în evidență indiferența noastră (țară, clasă politică) față de IDEI, față de cei care le întruchiează.

În ultima perioadă, au plecat dintre noi, români care au cucerit lumea, fiind valori universale: pianistul Radu Lupu, academicianul Eugen Simion, mezzosoprana Mariana Nicolescu, criticul de film, George Banu, filozoful Mihai Șora, actorul Ion Caramitru...

Am știut noi, ca națiune să-i cunoaștem în timpul vieții, să-i punem în

valoare și să-i omagiem cum se cuvine? „Minunea“ a durat câteva zile, la înmormântare, articole în câteva reviste („România literară“, „Dilema veche“, „Observator cultural“).

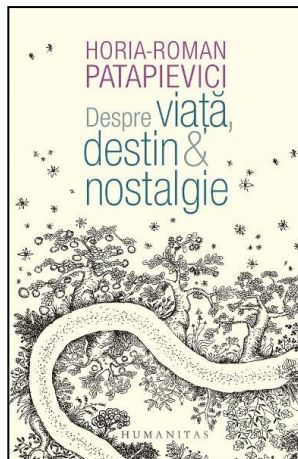
În rest tăcere, pentru că de prea multe ori valorile naționale nu sunt și valori oficiale.

Iată ce scriam în anul 2016, „Despre elitele unei națiuni“: „... În țările dezvoltate, elitele intelectuale au recunoaștere unanimă, iar luările lor de poziție duc la decizii majore la nivelul factorilor de putere. Totul în folosul cetățenilor națiunii respective, dar și al comunității internaționale. Astfel membrii elitelor devin modele culturale comportamentale autentice demne de urmat. [...] Pe bună dreptate, Friedrich Nietzsche spunea că „un popor nu se caracterizează atât prin oamenii mari pe care îi are, ci mai ales prin felul în care îi recunoaște și îi stimează pe aceștia.“

Se regăsește poporul roman în afirmațiile acestea? De cele mai multe ori nu și istoria îmi dă dreptate. Anii '50 ai secolului trecut au însemnat o tragedie a neamului românesc, tragedie care ne urmărește și acum... majoritatea celor ce formau elita în România nu au nici măcar un mormânt și o cruce pusă deasupra. Și la asta aș adăuga și exilul asumat de personalități covârșitoare ale culturii române: Eliade, Cioran, Ionescu, Brâncuși.

Constantin Noica constata amar privitor la moartea lui Mircea Eliade: „La moartea lui Eminescu trei prim-minștri au însoțit convoiul funerar până la locul de veci. La moartea petrecută peste țări și ape a celui mai mare om de cultură roman, din veacul al XX-lea, nu l-a putut însoți decât tăcerea în sânul obștei sale... Astăzi? Nu numai că valorile, elitele românești nu sunt recunoscute la ele acasă, dar s-a indus perfid ideea unei „lupte de clasă între intelectualitatea românească și celelate categorii sociale.

(continuare la pagina 89)

ERASMUS (2)

Călătorul și prietenii lui

*Nu sunt oracol, poți să fi de acord
cu opinia mea sau să o respingi.*
(Erasmus din Rotterdam)

„Mintea mea este atât de aprinsă la gândul de a îmbunătăți textul lui Ieronim, cu note, încât mă simt inspirat de oarece zeu. Aproape că am încheiat cu corecturile prin colaçionarea unui mare număr de manuscrise vechi și am făcut asta cu cheltuieli personale enorme.” (Scrisoarea 273” in *Collected Works of Erasmus Vol. 2: Letters 142 to 297, 1501–1514, ed. Wallace K. Ferguson; Toronto: University of Toronto Press, 1976*).

Acesta era felul în care se dăruia Erasmus muncii sale de scriitor și traducător din limbile greacă și latină, de redactor al vechilor texte, de pregătire al lor pentru tipar. Entuziasmul său inepuizabil în căutarea și publicarea vechilor manuscrise l-a ocrotit, până la un punct, de contactul cu atitudini ostile ale Holbein cel Tânăr, Erasmus

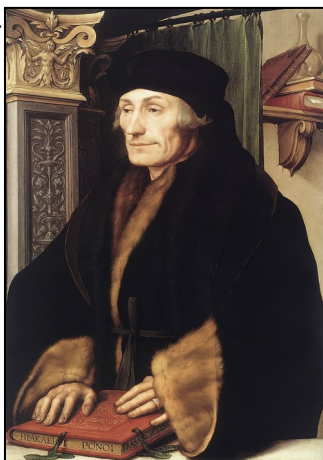
confraților săi din lumea literelor și teologiei. Scrierea sa *Lauda nebuniei*, apărută în 1511 și reeditată frecvent, atrăsese atenția mediilor culturale, inclusiv pe cea a Papei Leo X (al doilea fiu al lui Lorenzo de' Medici, papă între 1513 – 1521), care s-ar fi amuzat de ochiul critic cu care privea Erasmus moravurile și năravurile clerului. Acestei scrieri îi datorează Erasmus statutul de **inițiator al atitudinilor reformiste în biserica catolică**.

În 1519, apare ediția latină a Noului Testament, a lui Erasmus, ediție folosită de reformatorul Martin Luther pentru

traducerea sa în germană a Noului Testament. Atitudine reciproc reverențioasă!

Titanul Erasmus aude, știe ce se întâmplă, își vede de ale sale, dar, în 1521, zgomotul făcut în Basel de către reformatorul Ulrich Zwingli îl determină să plece din Baselul în care se stabilise după ce părăsise Anglia, pentru a lucra împreună cu Iohannes Frobenius, de care îl lega deja o prietenie strânsă și în casa căruia locuia.

Continuând să-și apere neutralitatea, Erasmus nu era în afara evenimentelor ce tulburau și agitau spiritele, în perioada aceea. Astfel, el a scris și a publicat la editura Frobenius, în 1524, **De Libero Arbitrio Diatribe sive Collatio**, în care punctează greșeli esențiale de interpretare a preceptelor doctrinei catolice, în special problema libertății date omului de a alege între bine și rău. Adresându-se direct lui Luther, Erasmus scrie: “*Tu afirmi (stipulezi) că noi nu ar trebui să cerem sau să acceptăm nimic altceva decât Sfânta Scriptură, dar o faci... de parcă ai cere ca noi să-ți permitem să fi singurul interpret al Sfintei Scripturi, renunțând la toți ceilalți. Astfel, ... îți permitem să fii nu slujitorul ci stăpânul Sfintei Scripturi....*” În 1525, Luther a publicat un răspuns adresat lui Erasmus într-o carte intitulată *De servo arbitrio* (Despre robia voinței/dorinței). Apărătorul **reformei din interior** a catolicismului se

duelează, astfel, folosind litera scrisă, cu **reformatorul războinic** al acestuia.

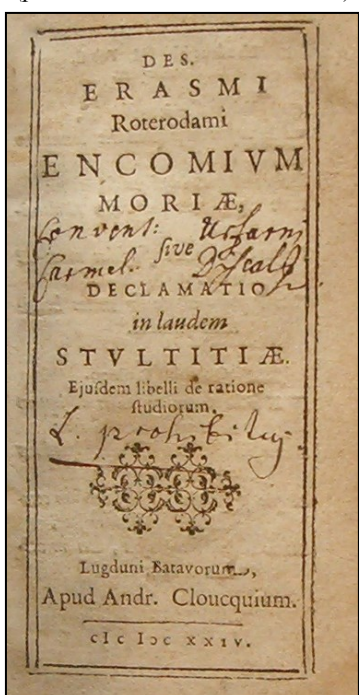
Erasmus a continuat lupta în felul său. În ultimii ani de viață a lucrat la o carte care se adresa preoților, un fel de manual în care el oferă sfaturi cu privire la toate aspectele pe care le implică vocația și misiunea asumată de preot și predicator. Aceasta este ultima sa scriere, intitulată **Ecclesiastes (Eclesiastul)**, publicată în anul morții sale (1536), la Basel. Moartea lui s-a întâmplat pe neașteptate, la un an după decapitarea prietenului său Thomas Morus. Complicate vremuri!

Păstrătorul scrisorilor și tratatelor lui Erasmus a fost Beatus Rhenanus (1485 – 1547), un alt susținător al reformei bisericii rămas, asemenea lui Erasmus și Morus, supus al Papei. Renanus a lucrat pentru tipograful – savant Johannes Frobenius în calitate de editor al autorilor clasici (Tertulian, Procopius, Tacit etc) după manuscrise descoperite în zonă.

Destinul scrierilor lui Erasmus continua în relație cu prohibiția instaurată în 1555 de către Congregația Indexului

Erasmus în camera de studiu (probabil tot Holbein cel tânăr)

Lauda Prostiei, cum scris de mână PROHIBITA

Cărților Interzise prin ordin papal. Lauda prostiei, Adnotările la Noul Testament sunt printre lucrările înscrise în această primă ediție a Indexului. În următoarea ediție a Indexului, din 1559, cărțile lui Erasmus sunt printre cele declarate eretice în totalitate și interzise definitiv. După Conciliul de la Trent (1455-1463), Papa Grigore al XIII (papa între 1572 -1585, cel care a introdus calendarul Gregorian înlocuindu-l pe cel Iulian) a încredințat misiunea de a expurga lucrările lui Erasmus lui Paolo Manuzio (1512 - 1574, al treilea fiu al tipografului Aldus Manutius) și, în 1575, edițura Giunta a scos la Florența o ediție a Adagiilor lui Erasmus, atât de scupulos curățată, încât Erasmus nu mai era acolo și ediția este cunoscută ca Adagiile lui Paolo Manuzio.

Albert Flocon spune în lucrarea sa Universul Cărții că Erasmus a fost **primul intelectual independent. El trăia din scris. El a fost singurul din timpul său care a**

primit adevărate onorarii. Tipografii – pe care îi îmbogățea - îi erau cu totul devotați.

(continuare de la pagina 87)

Despre elitele unei națiuni

În loc să fie lăsate să construiască elitele intelectuale, trebuie să se justifice și să asiste la atacuri continue și abjecte, de multe ori, din partea unor analfabeți: „Un intelectual poate să ia un glonte în cap, e pregătit să o facă, dar nu e pregătit nimeni să se toarne peste el, cisterne de excremente.“

Ce amărăciune se simte în această frază a lui Mircea Cărtărescu ... Nu avem decât să mimăm grija noastră față de valori unanim recunoscute. Mai dăm câte o decorație... în timp ce unii dintre marii

noștri actori, pensionari acum, mor de foame. Alții pleacă unde văd cu ochii, copiii noștri excepționali pleacă din țară, cercetarea românească e la pământ... Cu cine va fi construită România de mâine? E o întrebare la care nu pot răspunde ... [...]

P.S. Am văzut acum un an, doi, un documentar în care se discuta „reîntoarcerea“ lui Brâncuși la Hobița. la un moment dat a apărut o bătrânică, care în simplitatea ei țărănească, a spus: „Lăsați-l, maică, acolo. Aici nu are cine-i îngriji mormântul...“ (Octavian Mihail Sachelarie. „Imposibila reîntoarcere. Confesiuni afective“, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2016, p.21-22)

MARCELA BENEA LA 75 DE ANI

Duminica Mare a poeziei basarabene

Mă impun să trec cu pasul omului știutor de beneficiile mergerii/mișcării chiar prin vecinătatea celor câteva haite de câini ale Chișinăului, încercând să nu-mi modific drumul. Haita din pădurea Buiucanilor, cuprinsă între străzile Nicolae H. Costin și Calea Ieșilor, face de gardă la răscrucea străzii Paris cu strada Nicolae H. Costin. Tot la Buiucani e celebră haita de pe covorul verde al răscrucii străzii Creangă cu strada Alba Iulia, haită care controlează spațiul imens și zebrele de traversare – veritabili vameși, foarte deranjați de bicicliști și câinii cu altă... viză de reședință (inclusiv cei duși de lesă de către stăpânii îngrijorați de aceste monopolizări spațiale). Valea Morilor are trei haite distincte – una din partea scârilor Universității de Stat, alta de strajă la metalul uzat a ceea ce era *Aventura park* și a treia, mai mobilă, prin pădurea din vecinătatea Teatrului de vară... Sunt haitele pe care nu le pot evita. Nu-mi modific drumul și s-au obișnuit cu trecerea mea – mă latră foarte rar. Dar cum ar fi să nu fiu impus la precauții și tensiuni inerente prin spațiile pe care haitele și le revendică? A fi cu ochii în patru, a dibui cu privirea o piatră mai la îndemână ori un ciomag (pentru orice eventualitate) nu soluționează problema... Haitele animalelor, haitele omului de odinioară, care din vânat trăia, au apărut din aceeași necesitate existențială... Proiectul Mariei Șlehtițchi, lansat anul acesta la Muzeul Literaturii Române din Chișinău, pornește de la discutabilă rațiune a generațiilor de creație, substituind-o cu mai extinsa/cuprinzătoarea formulă a promoției. Generația de scriitori oferă iluzia unui confort la începuturi, în perioada afirmării, când timiditatea inerentă, nesiguranța în propriile resurse par firești. Eram recomandat de Uniunea Scriitorilor din Moldova să plec în Tbilisi, la un festival unional de poezie tânără. În epocă, recomandarea Uniunii Scriitorilor trebuia aprobată de CC al Comsomolului. Am fost invitat de primul secretar Ion T. Guțu, care a vrut să cunoască poetul tânăr – pentru a-i apoba deplasarea. M-a întrebat și despre o eventuală curiozitate a gazdelor festivalului despre colaborarea tineretului de creație din Moldova cu Komsomolul. I-am răspuns, bâlbațit, că... este loc de mai bine. Prim secretarul Comsomolului și-a oprit stiloul pornit să semneze deplasarea: ce ai în vedere? L-am întrebat și eu: ce știți despre cazul Marceli Benea? Komsomolul nu știa... Dialogul a durat mai lung decât se preconiza, urmând să-l continuăm la întoarcerea de la festival... Ce putea rezolva Komsomolul în gospodăria scriitoricească, unde o recenzie internă „colegială” pune la încercare o sensibilitate deosebită? Fac trimitere la o copertare esențială din două citate din Winston Churchill: 1) Ai dușmani? Felicitări! Înseamnă că ai făcut ceva! 2) Dacă te tot apleci după pietre pentru fiecare câine care te latră, nu mai ajungi unde te-ai pornit!... Marcela Benea venea cu poezie autentică, zestre valoroasă, care deranja... Anul acesta ziua de naștere a Marceli Benea s-a nimerit în Duminica Mare... Știu că se poate calcula/verifica chiar în ce zi a venit pe lume Marcela, dar în anul aniversar 2023 Duminica Mare i s-a potrivit de minune. În 1987, la 12 martie, publicam în „Literatura și Arta” o îngândurare alarmată: *Când poetul tace*. În aceeași pagină și Vasile Romanciuc se pronunța despre motiv: *Pecetea tăcerii sapă...* Îmi zice o bibliografie salvatoare că și în 2006 reveneam la temă, și tot în săptămânalul nostru: *Poetul tăcerilor vorbitoare...* Mi-am verificat arhiva și precizez anul – 2005. Dar a apărut prezentarea în revista de cultură *LITERE* din Târgoviște, nr-11-12, la rubrica mea *Poezia ACASĂ*. Pe baza acestei rubrici a apărut antologia cu același nume, *Poezia ACASĂ, poeți contemporani din Basarabia*, ajunsă la a IV-a ediție – cu 105 poeți prezentați. În *LITERE* îmi întitulam portretul Marceli *Poetul tăcerilor vorbitoare (neîndreptățite)...*

Există fricoși de mai multe feluri. Mi se pare că Nicos Kazantzakis a remarcat treptele: fricosul care se teme de cine poate fi sub pat și nu se uită sub pat, și fricosul care se uită. Este lume atât de înspăimântată de moarte, că nici să nu o pomenească. Totuși... „ca viața preț să aibă, și moartea s-aibă preț!”. Marcela Benea nu evită motivul: „Ca un cerșetor moartea/se ține din urma poetului/trăgându-l de mânecă:/scrie ceva despre mine.../hai, scrie.../ scrie acum/mâine va fi prea târziu.” (*Ca un cerșetor*) Între poeziile selectate să-i însoțească prezentarea/portretul din *LITERE* (2005), figura și poezia *Îți aud plânsul*, o dedicație tatălui. În antologia *Eu sunt cartea*, apărută la editura *Cartier*, am căutat poeziile pe care le remarcasem și am constatat lipsă o parte din poezia citată, partea care-mi pare atât de deosebită, încât am citit-o la omagierea poetei: „Dacă moartea nu ar fi moarte,/evaporare,

eter nevăzut dacă-ar fi,/parfum delicat al unor împlinite speranțe,/o urmă uimitoare pe cer, diafană – /cu privirile ridicate să stăm,/cu admirația aprinsă pe chipuri/desfăcându-se ca un trandafir dimineața./Dacă moartea ar fi așa cum noi o dorim,/atunci nu am vărsa săratele lacrimi,/nu am urla în singurătatea/unde nimeni nu ne aude,/iar cel care scump ne-a fost/nu ar mai fi un străin,/nu l-am respinge,/nu am merge cu ochii plecați,/afecțați ca de culpă,/în urma a ceva ce nu ne mai are,/ce nu mai avem, iar morții nu i-am zice/odioasa, sinistra, doamna cu coasa...//Dacă moartea ar fi candoarea unui cântec/de adolescent la prima sa dragoste!” În loc de răspuns la curiozitatea mea, Marcela a precizat că poezia e dedicată și mamei... Ori în primul rând mamei? „În fața morții/mama numără orele./Greu s-a trăit, zise mama/dar și mai greu se moare./Cât e ceasul?” (Mama) Doar tatălui îi e consacrată *Noaptea polară, bolovani de antracit*. În memoria bunelului Petrance e poezia *Război*, în care autoarea oglindește moartea inamicului-frate în perechile de ochi ai familiei acestuia, dar apoi și în ochii familiei proprii, care... cum îl văd?

Dedicațiile lui Leonard Tuchilatu împletesc motivele vieții, nunții (jucate *altfel* decât cealaltă lume), morții în altă limbaj decât cel din baladă, dar e poezia plină de trăiri de după tăceri reluate și reveniri... însetate de spunere. Frumoasă aniversare a înzestrării poete din Văratice, ajunsă într-o toamnă *cu de toate*, iar peste toate – poezia!

O mână scrie: Kafka

Strigăte – nu sunt de bucurie,
umbre – nu sunt ale zilei,
șoapte – nu sunt de dragoste –
drum îmbrăcat în pericole.
Iar când un trecător rătăcit,
îngrijorat, întreabă
încotro s-o apuce,
o mână tremurătoare
scrie pe cenușa trotuarului:
KAFKA.

Îți aud plânsul

Memoriei tatălui meu

Ce faci tu, stafie pistruiată,
tot mai crezi că-n borcanul cu miere
stă la pândă un lup
că, dacă înșiști și-l deschizi,
el va înghiți puiul de vrăbie
al inimii tale?

Îți aud plânsul,
rupându-se noaptea din pat,
aleargă-n taiga
și-n mina de cărbuni
ce scaldă în râul de sudoare,
izvorată din steaua obosită a tatei –
dimineața găsești parii de la poartă
de dorul lui sângerând,
mama duce stânca din fața casei
pe sufletul ei necăjit,
îți dă ție și celor trei iarba
ce-n ugerul vacii a-nflorit peste noapte,
turtă pe din două cu țărâte își coace,
pune oftatul în traistă
și pleacă la câmp.

Toată ziulica lupți:
cu țipătul tău tai inelul pe care
uliul îl face deasupra cloștii cu pui,
stropeschi bătătura cu lacrimi,
rămase de-aseară,
mături și scuturi bine aerul curții
de glasul fioros al balaurului –
după ce aduci apă vie și flori de liliac,
ieși în drum
și te uiți dacă nu vine Făt-Frumos
să facă odată și odată dreptate.

Dacă moartea nu ar fi moarte,
evaporare, eter nevăzut dacă-ar fi,
parfum delicat al unor împlinite speranțe,

o urmă uimitoare pe cer, diafană –
cu privirile ridicate să stăm,
cu admirația aprinsă pe chipuri,
desfăcându-se ca un trandafir dimineața.
Dacă moartea ar fi așa cum noi o dorim,
atunci nu am vărsa săratele lacrimi,
nu am urla în singurătatea
unde nimeni nu ne aude,
iar cel care scump ne-a fost
nu ar mai fi un străin,
nu l-am respinge,
nu am merge cu ochi-plecați,
afecțați ca de culpa,
în urma a ceva ce nu ne mai are,
ce nu mai avem, iar morții nu i-am zice
odioasa, sinistra, doamna cu coasa...

Dacă moartea ar fi candoarea unui cântec
de adolescent la prima sa dragoste!

O linie dreaptă

Boltă de azur, clopot tăcut,
sub care Dumnezeu
își orânduiește anotimpurile:
bucuriilor – alte străluciri mai adaugă,
întărilor – mări de lacrimi,
deznădejdi pe care cu nimeni nu le împarți.
Iar când singur omul rămâne,
foarte singur, între munți de durere –
orizontul deasupra lui
nu-i decât o îngustă fâșie,
o linie dreaptă, un cablu,
pe care rândunica nu se așază să cânte.

De parcă ochii tăi plâng

Sătenii curăță vița-de-vie:
din mlădițe
seva picură atât de curată
de parcă ochii tăi plâng.

Multe se pot prăbuși

Să ajungi la marginea unui mileniu,
dar nu de bucurie,
de groază să fii cuprins
că multe se pot prăbuși
într-un ochi întunecos,
îngrădit de țepoasele gene.
Multe se pot pierde
împună cu visul abia început,
când un drum al focului
sau al apei te ia prin surprindere.

DE TOAMNA-MI

De toamna-mi

Cade frunza
 uite toamna
 se-aud ploile
 pe-o Clipă
 vine din adâncu-mi Doamna
 dintr-o tainică risipă
 de iubiri pierdute-n veacul
 celălalt ce nu mai este
 nici de o uitare leacul
 nostalgiilor agreste
 și octombrie mă luce
 într-o vârstă ce mă tace
 doar vecia mă seduce
 în răscruce
 de-ntrebări ce
 mă vor zace
 și preface
 fiți pe pace
 Doamne, frunză-s de o Clipă
 dintr-o tainică risipă

Trecere petrecere

Nici Aristotel
 nici Platon
 și nicio filosofie
 nu contează
 cât un raton
 viețuind în preerie

 Trec pierzându-mă
 în Sine
 petrecându-mă
 pe-o rază
 între-a fi
 un dar
 și-o stază
 Încotro
 Duh
 într-un văzduh

năuc

Încotro să mă mai duc
 căci năuc
 în ăstu-mi duh
 rătăcit e-n
 mine-un cuc
 pe un existențial
 uluc.

Aparență

Zice-se
 petrece-se
 timpul
 într-o-nfiorare
 ca o boare
 ce să fie
 e-o impie
 ce-o să fie?
 Doamne nu
 doar arvunire
 este pentru-o
 nemurire
 care-i aparență
 doară
 bunăoară
 să nu doară
 într-un cosmic rut
 neștiut
 Și ne ducem
 și mă duc
 fără' de timp
 – dar vă anunț –
 e-un enunț
 într-un viitor caduc

Într-o altă zare
 Țese-mi-se
 zilele
 iată risipirile
 și-nvățat-am

încă-nvăț
(oare-i fără de dezvăț?)
cum să trec
într-altă stare
dintr-o neștiută zare.

Și-apoi uit
e omenesc
firesc.
Căci

țese-mi-se
zilele
iată risipirile
ce se sting
într-o pânză de paing
(ăsta-i timpul
nu-i Olimpul
cum cred

– inspirat? –
poetii

vai și of!
isteții
bieții
căutând
sublimă rimă
pe o desuetă știmă)

Dincolo de Taină

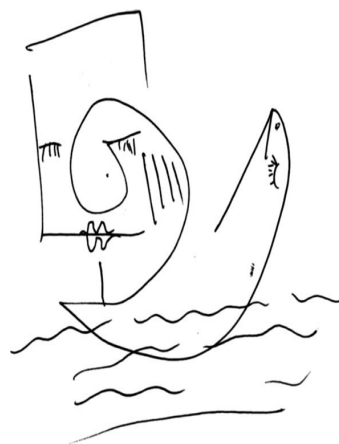
Te te alegi
fii sigur
și eu mă aleg
într-un bob
ori într-un strop
desigur
de ploaie
de rouă
de nimic
Oh da!
ca să-i fii / să-i fiu
rob
cenușii de stele
și-o nouă
(sic!)

stare
fi-vei / fi-voi
din Stază
din care
te renaști / renasc
în infinit
neștiută Ipostază
și
în sfârșit
se casc

înlăuntru-ni-se
abisuri
în care
etern
ne pasc
găurile negre
niște paradisuri
recâștigate / pierdute
ei bine
fără vreun zeu
și-s
secate de plâns
nici durute
doar dincolo
de Taină
e Dumnezeu

Destin

Cheile
Clipei
răsucite-s în sens
așadar
nici un cens
nu da-vom risipei
Nu?
Și dacă grăbiți
vom sparge Clepsidra?
Nefericiți
atunci
nefericiți
Bântui-ne-va
hidra
Pierii
neizbăviți
neizbăviți
Și Dumnezeu pe frunte
ne va pune-n stigmat
un blestem:
Clipa voi v-ați ratat.

ECHILIBRUL IUBIRII

Echilibrul iubirii

Sunt înger, Doamne, însă, cu sângele încins
Vuind vioi prin came să-mi netezească drumuri
Căci viperele vinei mai blânde m-au încins,
Strângându-mă risipei spre-a emana parfumuri

În sărbătoarea lumii, când spre cuvânt, agil
M-arunc cu toată forța de meteor prin stele,
Să ning numai lumină prin ochii de copil,
Iar cerurile minții cu versuri să mă spele

Cu tot albastrul care în gheara lui m-a prins
Lăsându-mi înflorirea să scuture splendoare,
Căci iată cum prin lucruri eu trec un foc aprins,
Cu ghilotina păcii, să mistui ce-i teroare,

S-ajung în Universul de glorie, să-l ating
Acum, când pentru mine doar timpul e calibru
Din Edenul de miere o parte s-o preling
Prin cumpăna iubirii s-o țin în echilibru.

Câmp de poeme

Lumină de cometă eu vă pătrund în vatră
Cât viperi de neliniști îmi bântuiesc prin vene,
Vărsând veninul dulce în carnea mea de piatră
Să-mi scutur haina fricii, să mă despoi de lene.

Fiindcă iubesc natura și visul deopotrivă
Nu las din mâini să-mi scape nici binele,
nici biciul.

Căci, iată, blând copilul
ce-am fost e împotriva
Să mă transform în fiară,
de-aceea-mi schimb serviciul

Spre-a răspândi extazuri
(prielnic este timpul)
Când voi planta poeme pe câmp arat de Dante,
Încât poezii lumii să le culeagă nimbul,
Să vândă (dar pe gratis) din el doar diamante.

Bezmetici și copil

Îmi pune palma, Maica lui Dumnezeu,
pe frunte
Să-mi ia durerea fricii

din sufletu-mi sedus,
Că vede cum bezmetici
sunt gata să se-nfrunte
Ca tigri cu copilul care-a cântat nespus.

Și peste toate-acestea ca un vulcan teribil
Zvârlă cu nori de zgură pe verdele Eden,
Că-mi odihnesc curajul la jarul lor oribil
Eu, șina obosită ce-aleargă pe sub tren...

Dar explodează floarea de mac din colivie
Și vântu-o duce-aiurea să germineze iar,
Căci tot ce-i echilibru este și simetrie,
Când îngerul iubirii e încă liniar.

Zețe, – Cuvinte-n zveltele aldine

Sătul până și eu (începătorul de multe)
De gălăgia Poemelor mele,
Le-am zvârlit ca pe un șirag de mărgelă,
Până mai dincolo de mine,
Ca voi, repezindu-vă, să le culegeți,
Să picurați peste ele
Sentimentele, frumoasele voastre
Cărora eu, ca un sclav radiind de bucurie,
Le voi săruta poalele
Purtându-le mereu
În Matca Sufletului
Ca Zețe, – Cuvintele mele-n aldine.

Până aproape de Orgoliu

O, cât de mult îmi doream
Ca roțile (zestrea) tramvaiului
Să nu-mi depășească niciodată
Fuga căutărilor spre orizonturi
când alergam Cuvintele
Spre a le așeza în mirifica lor logică...
Numai că deosebirea dintre noi consta
În faptul că
El era ajutat (din cale-afară)
de motoarele sârmoase
Și de șinele îmbrățișate de traverse
Ca niște îndrăgostiți,
Opintindu-se peste paralele
și perpendiculare
Cu puterea fierului dincolo de rugina
Topită în trecerea lui ritmată,

Gonind nebunește lungimile
cu herghelia de cai-putere
În care băteau prea multe inimi,
Obosindu-mi Pasărea Pieptului
Când eu încercam să desprind din gându-mi
Rimele și semnele de punctuație
Până aproape de Orgoliu,
Numai spre a irita (obsesiv)
Regele-leu, Poemul
Căruia mă lăsam supus ca un sclav
Cumpărat pe nimicul dintre litere,
Spre a fi vândut mai târziu
Pe muntele sacru din Parnasos.

Mereu Devoratorul...

Azi, când am împlinit șaizeci de ani,
Câte unii au pus șaizeci de lațuri
Pentru prinderea Păsării ce cântă mereu,
Zvârcolindu-se și mai nestatornică
În Raiul din Pieptul meu,
Încă nesătulă de Semințele Cuvintelor
Ce le ciugulește sistematic
Ca un Leu lacom,
Dar mereu atent
Să nu-și frângă gâtul de prea multă forțare
În doborârea, sfâșierea și devorarea
Plăpândului animal nevinovat,
Tocându-și prada în fălcile malaxorului
Până la suprasaturație
Cu dinții de diamant alb
Șlefuiți dincolo de transparență...

Șaizeci de lațuri –
Câte unul pentru fiecare an
Târâți anevoios după mine,
Prin Țărână, Noroi și Lumină,
Sub cerul prea Albastru de Voroneț,
Cântând de Durere și Dulce
Aproape de Aproapele meu,
Vânătorul și mereu Devoratorul (la rându-i)
Imperiului meu de Cuvinte.

5 iunie 2003

Înscăunarea pe Cuvinte

Ultima mea Înscăunare (târziu)
Va avea loc în cavoul familiei Literelor,
Acum mult prea obosite
De lunga alergătură printre Cuvintele
Care delimitează concretul de abstract
Până la limita Înțelegerii înflorită
în paginile Cărților,
Când Adâncimea gândurilor măsurată
în iambi și dactile
Este luminată mereu
Cu Reflectoarele Sufletului,
Până în Grădinile Semiramide
ale Poeziei.

Iartă-mă, divină Caliope,
Că prea mult cred în Cântecul Îngerilor,

Când nu prea departe,
Prin Timpanele mele galopează
sălbatic de frumos
Curgerea Cerului vrăjit
al nedomolitului Calului-Vers.
Și-atunci Îndoiala dispare
în Raiul adunat în sângele
Mult prea fierbinte
de Beatitudinea ivirii în miere.

Abia acum simt că nu mai sunt păcălit,
Când aerul-liră se sprijină
pe umerii mei de rebel
Și-mi adâncește credința
că în acest Univers
Numai Poetul este etern Desăvârșit.

Natură în echilibru

Când ninge-amurgul tei
dau buzna-n parcuri fete
Valsându-și ritmic mersul
ca viperele-n marș –
Căci înfloriți în sânge
(cu raiuri să se-mbete)
Adolescenți ca tigri sar înspre ele, arși...

Căci iată cum destinul
le sapă-n suflet semne,
De sorb numai lumină băieții-ntr-un delir,
Când cineva din ceruri încearcă să-i îndemne
Înspre vânat să-ndrepte ca puștile de tir.

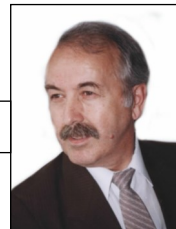
Vrând rănilile deschise să fie sub calibru
Când mâini ca de zăpadă
îi mângâie pe frunți,
Sub pleoape-ascund natura
ținându-i echilibru
Și îngerii plăcerii îi îndulcesc cu nunți.

Și totuși, păcatul...

Nu vreau să gust paharul cu umilință plin
Când în cristalul vieții coboară împăcarea,
C-această liniștire mă torturează lin
Și nu mai știu pe unde
să-mi rătăcesc chemarea...

Să nu mă prindă linxul
gândirii din catren,
Țin ochii-nchiși ca versuri
să înflorească fila
Și numai noaptea chinul
îl odihnesc ca-n tren,
Ca un copil al străzii
care-și visează vila...

Aș vrea, desigur, timpul în loc să-l mai rețin,
Să simt că trupu-mi este ușor ca adierea,
Dar șarpele iubirii mă-neacă în venin,
Să împlinesc păcatul, să-mi vindec sfâșierea.

NU VREAU SĂ MOR

Nu vreau să mor

Nu vreau să mor, măicuța mea, diseară
La Domnul să te rogi, să mă păzească,
De arme și de pacea nefirească
Ce-au spart clepsidre și-n a noastră țară!

Nu pot să cad în gropi, ce mi se cască
Acum când moartea pruncii ne omoară,
Când viitorul plânge-a câta oară
Iubirea când nu vrea să mă urască!

Nu trebuie să pier între tranșee
Îngenuncheat de arșiți și ninsoare,
Ci lecuit de-a gloanțelor trofee

Dă-mi forma împlinirii viitoare -
Ofrandă între sacre propilee
Și-n moarte să rămân tot în picioare.

Cu pași grăbiți

Cu pași grăbiți, pe frimituri de clipe
Un tren de neguri găfâie-n stănoage,
Sculat din somn, un tunet aprig rage
Stând la taifas, vechi coșuri și-aprind pipe.

Un stol de corbi atenția atrage
Bătuți de vânt copacii-ncep să țipe,
Păsări doinesc pe trepte de aripe
În cerul înălțat pe papainoage.

Străfulgerate doruri se întrebă
De zboruri ce foșnesc încremenite,
Stau față-n față flăcări și în grabă

Și-ascund povara-n gânduri obosite,
Doi huhurezi, ca să se afle-n treabă
Copiilor vând doruri netrăite.

Îngenunchez

Îngenunchez la poale de cuvinte
În răsuflări de-amurg în vâlvătaie,

Neliniștea mă arde-n măruntaie
Având un singur scop: să iau aminte!

Ondinele fac mare hărmălaie
Că ar trezi și morții din morminte,
Plutind regal, o lebădă cuminte
Se culcă într-un pat de ciumăfaie.

Zâmbesc nesigur mângâind ferestre
Ce dau spre infinituri viitoare,
Și dăltuind grăbit statui ecvestre

Din marmura albită de-așteptare,
Câte un epitaf, ca pe o zestre
Le pun, în loc de nume, la picioare.

Neliniști sumbre

Neliniști sumbre din siberii negre
Ning peste cei care mai cred în viață,
Cu venele tăiate mor în piață
Pământuri sfârtecate de tenebre.

Apocaliptici îngeri ne învață
Încolonarea-n gamele funebre,
Mânați de foame, de război și febre
Spre moartea lentă în vecii de gheață.

Zadarnic ne rugăm la ceruri mute
Cu ochii-n aurore-ntunecate,
Ne potopesc păcatele făcute

Ce-or dărâma și mari și mici regate...
Se va vorbi prin vremuri ne-ncepute
Și despre vieți în van sacrificate?

Pe Terra

S-a frânt în codru încă-o rămurică
Dispare-o țară din străvechi hotare,
Râuri de sânge se aruncă-n mare
Pe Terra echilibrul iar se strică.

Bolnave minți propun noi abatoare
Făcând întreaga lume inamică,

Statistici explozive se ridică
Un glonte orb având de fiecare.

Din când în când mai flutură-o batistă
Ca un steag alb pe o redută-nvinsă,
Și-o altă țară-i amintire tristă -

Pământ arid sub o lumină stinsă...
Și un alt soclu-așteaptă pe o listă
Statuia unui om cu mintea-ncinsă.

Tranșeele ne-ngroapă

Tranșeele ne-groapă iar feciorii
Iar tații îi așteaptă cu o cruce,
Cezari trufași cu legile caduce
Din mii de morți își întregesc istorii.

În țara fără timp, la o răscruce
E cimitirul unde se strâng zorii,
Gorganele ne-adună visătorii
Din cer ecou de lacrimi îi conduce.

Cuvinte învelite-n resemnare
Își întretaie jalea în arpegii,
Otravă-avem în sânge și hambare

Și foame și război drept privilegii.
Când, fără viitor, speranța moare
În casa noastră, noi suntem pribegii.

Mai ninge

Mai ninge cu cenușă nucleară
Din ceru-acoperit cu astre stinse,
Pe o planetă-a morții neînvinse
Blocată-n nemișcarea seculară.

Își dorm somnul de veci, sortiri prelinse
Din licărul divin și-o stea primară,
Și nu mai e'năuntru și afară
Pierduți sunt oameni, păsări, mări întinse.

La mese scâlciate vor schelete
Să dea ștafeta altor generații,
Sunt mii de bombe, tancuri și tanchete

Ce pot fi folosite-n altercații.
Mesaje lasă deci, în limbi secrete
Pentru-alte timpuri și în alte spații.

Mă ceartă iar

Mă ceartă iar cu vocea lui dogită
Un răsărit care îmi stinge zorii,

Îmi sperie cu-n recviem cocorii
Și-mi dăruie o pace zdrențuită.

Îmi sfărtecă și brazii-n crematorii
Robindu-mi pruncii-n silnică ursită,
Dar spada ce de ceruri mi-e sortită
Va fulgera ca și-altădată norii.

În jurul meu se-adună uceniciei
Cu ochii hotărâți descuie clipe,
Cu-o rugăciune-n suflet, frâu dau fricii

Ce va cuprinde jalnice aripe
Ce s-or întoarce-n răsăritul clicii
Și pentru-n timp vor înceta să țipe.

Singurătăți orbite

Singurătăți orbite de lumină
Cu ura lor vor săucidă zborul,
De pe un tron de aur ținând scorul
Și hoardelor de robi cătând pricină.

Singurătăți ascunse în oborul
Păzit într-un gorgan de-o ghilotină,
Se roagă în religia creștină
Să crească țării lor mai mult răzorul.

Un ceas cu limbi ce-mparte orizonturi
Pornește iar să bată-ntr-o hotare,
Și se deschid secretizate conturi

Ca-ntr-un coșmar când lumea ta dispore.
Rânjește moartea dijmuind aconturi
Și un alt zbor la o răscruce-apare.

Dezbrac de întuneric

Dezbrac de întuneric nepăsarea
Cu pași târzii mai rătăcesc în rugă,
Cobor înfrânt în valuri de răpciugă
Și să mă curăț nu-mi ajunge marea.

Învinuiesc chiar soarta mea chilugă
Și îmi grăbesc din bezne evadarea,
Dar perceptorii-mi cer ipotecarea
Eternă, a statutului de slugă.

Cu mintea zgribulită și stingheră
M-ascund într-o tăcere ce mă soarbe.
Făcându-mă-n lumina pasageră

Un vis al renunțării celei oarbe,
Strivit de timpul celor ce mai speră
Învins de moartea care-ncet m-absoarbe.

Vasile Dan Marchiș

EXAMENUL DE CREDINȚĂ

Examenul de credință

Nu mă pot opri din scris
cu una
cu două
din cauză că
însăși această scriere
este considerată
un examen de credință...

Pentru nota maximă de promovare
am vrut să scriu
pe toate foile disponibile timpului,
dar m-am oprit
determinat de faptul că
nu va mai rămâne loc
adecvat pixului
și mie inclusiv
și nici timp aprecierilor care
se pot face
la adresa mea
în această viață...

Aprecierile de o viață
sunt de prisos
în viața de apoi...

Suspîn vegetal

Pădure cu al tău verde
prezis la cacealma
împlinit doar în desene,
vedenii
și în coșmar,
n-ai structură pe măsură
să etalezi
nici refugii...

Lujerii rămași,
reper improvizat
amăgitor,
jocul umil al copiilor...

Referitor la această pădure
doar numele-i persistă
cum numele eroului
pe cruce scris,
cum viața, titlu la așteptare
și
vis...

Pădurea aceasta-element de vorbire
atașat ca restanță în gramatică,
doar de formă,
pe lista de rezervă
ca substantivele gen: fantasme...

Doar o parte din mine

Nu în puține părți m-aș diviza
Doar o parte din mine
să rămână farmecelor,
una chemărilor și nebuniei
Doar o părțică sărăciei...
Numai picioarele dorului de cărare
Gândurile rătăcite în iubire
aripi în cer.
Doar inima în mister...

Drapelul forțat

El este acel
porumbel voiajor ratat-
drapelul anilor trecuți,
ce a simulat
prin cumplita-i fâlăfire
o istorică nereușită migrare
și o imposibilă iubire.
Sub mirarea păsărilor,
lăsat prea zdrențuit să fluture
nu seamănă acum cu nici un fluture
care vestește o nouă primăvară.
Îi admiră agonia
zile în șir
doar un pierde vară.
Sub mirarea păsărilor
el este
acel porumbel voiajor ratat-
drapelul forțat.
Prin mirarea vântului
fluturând în bernă
acel drapel
pare a fi
vela ruptă din corabia
ce plutește în derivă ...

Ființând mult și bine murind...

În intimitatea mea,
îngerul păzitor mi-a rostit:
"Vine judecata de apoi,
iar tu doar stai și te gândești...?"
Răspund foarte concis:

”Să mi se dea sentința
pentru ceea ce fac
și pentru ce am făcut...”
Fulgerător în acest timp
muza m-a împresurat
cum n-a mai făcut-o:
”Nimeni nu s-a născut
spre a trăi veșnic,
la toți le este dat să moară
fie mai repede
sau mai târziu...
Dar dacă ți-am apărut
în gândurile tale
așa cum dorești să-ți fiu,
-fapt acceptat de Dumnezeu,
însă numai cu condiția
să mi te dea mie, nu morții!
Atenție, nu te descuraja
nici nu te hazarda
deoarece prin mine vei intra totuși
în cea mai fină și lentă moarte...”

De la o margine
la cealaltă a gândului
cum înaintea unei virgule,
un vocabular întreg
să nu se intercaleze
peste alt vocabular,
s-au oprit brusc cuvintele-pelerini...

O, dacă aș fi
cu totul de hârtie...
Chiar mai mult,
un cer de hârtie imaculată
pe care să pot repune
imaginea sacră
și panoramică redată de muză...

”Ești ceea ce ai dorit să-mi fii,
a reluat muza,
dar prin asta
nu-ți voi arăta
cât vei trăi,
deoarece
nimeni niciodată
nu a murit împăcat
și împlinit
chiar dacă
ar fi murit
și ar fi înviat de zece ori,
ci vei ființa
mult și bine, murind
în cel mai fin și lent mod posibil
până vei termina de etalat
prin cuvinte-pelerini
cu lux de amănunte
în poezie
pacea
și împlinirea sufletească dorită de lume.....”

Toate acestea...

O, toate aceste bunuri universale
– urzicile vreau să zic –
luate la modul general
pe linie de alimentație,
medicină,

simțăminte,
prevenție,
prin felul
cum țin ele astfel
pe noua linie de neologisme gramatică,
mai ales
prin spaima la superlativ
exprimată concret
prin vocalele ”ioi”, ”auuuu”...!,
când mama te întâmpina cu urzica...
Fiindcă aceasta nu e armă albă...
Și prin întrebarea:
”Dacă nu vezi Raiul de urzici
unde crezi că ești?”
A zis Dumnezeu că în Rai nu cresc urzici?
Păi, sigur că nu a zis...!
Acestea cresc de la sine și acolo
dacă nu plantezi altceva în locul lor,
că doar nu ești în pustiu...
În fond: o ciorbiță de urzici...
Un ceai din același fel de plante...
Un sac de urzică...
Poate și acela gol...
...dacă nu pui mâna
sau mintea la contribuție să faci ceva
chiar și în rai...!
Prin instinctul antic
al omului modern neîmplinit
ce amână ceasul judecății de apoi,
după rugăciuni și fapte,
sau că ești ateu,
unde crezi că se ajunge...?
În Rai sau pe lângă Rai...
De la urzicuțe...
la buruieni fără noimă....

Mesaj

Precum melcii
au trecut pe lângă mine
unele persoane...

Prin felul cum se mișcă și acum
îmi dau seama
că acestea formează „Partidul Melcilor”

Cum puteam să urmez această grupare,
fără speranțe
fără temeii,
fără legământ...?

Ar fi de prisos
sau chiar un act rușinos
să concurezi cu cineva
care se mișcă precum melcii,
prin dilema substantivelor
de a fi scoase sau nu din gramatică
din criza de verbe.

În fond și la urma urmei,
prin atitudinea mea
mi s-a motivat faptul
că deși stând pe loc
am întrecut acest partid,
nu-i vorba de mișcare,
ci la răbdare...

STEIUL NATAL (OCNIȚA)

Steiu natal (OCNIȚA)

În ziuă și-n noapte străluce' semeț
Dealul cu fruntea îmbibată de sare
Pe cap vegetația o poartă îndrăzneț
Drobul plângând în mai multe izvoare

Împânzită e pământul de aurul negru
Ce curge în vene pompat din adâncuri
Seninul se-ntinde pe-ntreg perimetrul
Soarele încinge bătrâne nisipuri

Ape sulfuroase pictează pământul
Și vindecă tot ce atinge
Apa sărată o mângâie vântul
O mână la vale spre apa cea dulce

Steiu în straturi puternic susține
Platouri întregi de verdeață
Cu pomi fructiferi și viță de vie
Spre soare fața-și înalță

De jur împrejur stau strajă păduri
Serpentine peste dealuri și văi
Statornici stăpâni din buni și străbuni
Împărțind pâinea între semenii săi

Sufiu cu ecou

Un oftat adânc...
apoi liniștea s-a așternut
peste spaima ce plutea în aer
Până și vântul este aprig
Zgomotos răvășind ploaia
Vuieste fioros și rece
Doar nunta celor programați
de prea mult timp continuă
tăvălind prin mocirlă rochiile scumpe
Coafurile și machiajul
deformându-se sub ploaie și vânt
Însă scipirea ochilor rămâne vie
de bucuria evenimentului
Teama clipei următoare
stă agățată de mine
Sufletul mi-e sfărâmat în milioane de cioburi
Lacrimile s-au unit cu ploaia
Aștept să răsară soarele în toamna aceasta
Și primele litere din abecedar
să se agațe de urechile copiilor
ca cireșele în luna mai

„MM”

Și timpul zboară precum vântul
Dicționarul și dicția, purtându-te cu ele
Spre piscuri îndrăznețe

.....
Un bob de rouă strălucește
Pe-un trandafir catifelat
În grădina raiului

Iz de tuș

Te îmbracă cititorule
Cu miros de tuș și de hârtie
Și pleacă în călătorie
Mergi braț la braț cu autorul
Ca un copil cuminte
Așteptând peripețiile
Literale parfumate
Zboară în privirea ta
Emoții revărsând în suflet
Cu parfum de catifea

Poezia- Pod între suflete

Poezie - vers lăuntric
Te naști odată în viață
Și trăiești mocsit canonic
Pân' ce ieși la suprafață

Revărsând iubiri în forme
Și-n arome pe pământ
Trăirilor pui diademe
Vibrând în vers susur în cânt

Tu pui farmec în cuvânt
Și-l rostești cu glas duios
Tot ce-i frumos pe pământ
Dăruiești aduni pios

Treci prin rele și prin bune
Descarci sufletul în vers
Înalți și cobori anume
Tot ce vrei din Univers

Voiajor în timp și spațiu
În iubiri si-n fantezii
Cu viața faci armistițiu
Să poți scrie poezii

Te slăvim mărite vers
Alinare pentru suflet
Culturii să îi dăm sens
Și poetului un zâmbet

Șlefuiind cuvântul bine
În vers liber sau cu rimă
Îl punem în poezie
Și vi-l dăruim cu stimă

Poezia

Suflet și suspin cântând bucuria
Gânduri sentimente peisaj de vis
Fenomene pure înălțând iubirea
În arhiva vieții va rămâne scris

Frunza de trifoi

Prin foi de trifoi în grabă pășesc
O floare să-mi prind peste sân
Trupul mâhnit sub talpă strivesc
Și-l renașc cu parfum de căpșun

Dimineți încărcate de multe întrebări
Se risipesc în zarea albastră
Cu primii pași umblați pe cărări
Înainte ca soarele să strălucească

Sculptează-mi trupul Mărite Doamne
Și taie-mi din durere mărunț
Alungă febra ce în lanțuri mă-adoarme
Umple-mă de putere grăbit

Comprimă timpul din luni în minute
Amintiri să ajungă curând
Din încercări Tu fă învățăminte
Cu viața să păstrăm legământ

San Andreas

Privirea alcargă pe câmpul pustiu
O șatră se-așterne în cale
Un lagăr din care aveam să descriu
Isterii mofturi și crize banale

O talpă ce fierbe în arșița verii
Sub briza oceanului își alege cărarea
Prin nisipul fierbinte până-n pragul serii
Pășește mecanic strivindu-și visarea

O mână stângace ce-ncepe a toarce
Fuior de speranțe în fir de mătase
Trudit chinuit cu rana ce coace
Și-mbină roșu cu galben între angoase

Se rupe tăcerea se taie avântul
Se-mpiedică-n cale speranța
Se-noadă puterea se scuză cuvântul
Prin sită se cerne nisipul și viața

Cimitirul din Barcelona

Pulbere de leș...
Cavități în piatră
Prinse cu zăbrele
Loc de veci măsoară
Vârf de munte chipeș
Suflete țesute-n vatră
Se-mbină-ntre ele
Prin văzduh coboară
Floarea de cireș

Chip gingaș de fată
Mângâie mormintele
An de an în primăvară

Poezia tautogramă A Aduceri aminte

Am alungat amnezia
Anilor acumulați
Astăzi am adus acasă
Amintirile adunate
Această avere albă
Aripă a adolescenței
Amurgul anilor acoperă
Aprig această ancoră
Alunecând aidoma apei
Albatroșii - acustica albastrului
Aruncă aripile aplaudând aerul
Aceași animație
Absoarbe alura amozilor
Ascult absentă abilitatea
Atâtor ani alunecați
Ajunși acum amprenta apogeului
Arătând aureola amintirilor

Bumerang

Fiorul ce-ți străfulgeră ființa
Care persistă și-n suflet e dosit
Dragostea nu este de oprit
Când inima își deschide porțița

Din muguri de speranță făurite
În urmă las secunde de iubire
Gravate peste anotimpuri în neștire
Pe frunzele de toamnă ruginite

Vârtejul dragostei m-a prins de mână
Scăldându-mă în marea ochilor
Ce mă priveau duios fulgerător
Lasându-mi dor și drag pe inimă

Iubirea-i mare cât timpul ce s-a scurs
Împărtășită și vegheată tot mereu
De-i sinceră nimic nu pare greu
Când fericirea în suflet ți-a pătruns

Și de respecti pe cel de lângă tine
Ca bumerangul aruncat spre cer
Ce taie aerul lumina în eter
La tine se întoarce cu respect și iubire

Noaptea dintre ani

Multă vreme s-a scurs din viața asta
Clepsidra picură încet nisipul fin cernit
Ceasul secundele brodează la fereastra
Ce-arată c-a venit și a plecat ultimul asfințit

A închis văpăi în orizontu' îndepărtat
Mănunchiuri artificii cerul a împânzit
Se luminează zarea văzduhul pe înnoptat
Pământul de chiote este încărcat ticsit

În noaptea dintre ani cel nou e botezat
Colindătorii cu datini au sosit
Perdea de stele peste noi s-a așezat
Se-apropie din noul an întâiul răsărit

Kir Papas

PERCHEZIȚIA APARENȚELOR

Panorama dorului lelii

(Ion Bănuță)

Când oracolul și runa
Fac prognozele belelii,
E un semn cum că Fortuna
Se oferă-n dorul lelii.

Matematic se explică
Performanța cărcălelii:
Amploiați care ridică
La putere dorul lelii.

S-a admis la o rotodă:
Astăzi, până și rebelii
Fac din spiritul de frondă
O-ncontrare-n dorul lelii.

Premiata zisă „divă” –
Rod concret al fătăielii –
E frumoasă, e parșivă,
Cântă... (latră-n dorul lelii).

Chiar și cioara se visează,
În virtutea îndrăznelii,
Vultur care levitează...
Levitări în dorul lelii.

Bifând sutele de sporuri,
Dau citire socotelii:
Campion între favoruri –
Sporul pentru dorul lelii.

Guinness book: printre ecouri,
Culmi ale încetinelii,
Își târâie melcu-n nouri
Ecoul dorului lelii.

Ce-i îndeamnă, ce îi scurmă?
Corolar al sastiselii,
Trece behăind o turmă...
Și votează-n dorul lelii.

Marii pierzători de ziuă
N-au respectul trândăvelii:
Chiar și când bat apa-n piuă...
O fac tot în dorul lelii.

.....
Dau electrice fioruri
Fluturașii zbenquielii!
Sunt pe lume-atâtea doruri...
Niciunul ca dorul lelii.

Cântec de locomotivă (I)

(Mircea Dinescu)

Mi-a trecut prin minte gând incandescent:
Te prindeam cu sârme pe terasament –
Răstignită-n linii, *Christ de Răsărit*,
Să se-nchine trenuri... ca la Maglavit.

.....
Ne-am ascuns de-a lungul șinelor de fier
Să-mi topești armura grea de cavaler.
Protejați de umbra negrului rambleu,
Ne intra în sinus damf de minereu.

Șoapte sacadate îți ungeam pe ten,
Prins de simfonia roților de tren...
Invoca sirena dulcele păcat,
Când trecea marfarul cu pirofosfat.

Eu pândind să plece trenul de Avrig,
Tu cântând pe șină, tremurând de frig...
M-aș fi vrut, iubito, *tren restaurant* –
Să-ți servesc, fierbinte, vin electrizant.

Trenul pasiunii, remorcând răbdări,
Luneca prin trupuri... neoprid în gări.
Luminam în crucea nopții de granat:
Tu – un *intercity*, eu – *accelerat*.

Scarabei pe scara șinelor tăcute,
Căutam tunelul clipelor pierdute...
Aș fi vrut, iubito, timpul, ca un mag,
Să-l închid în lanțuri... într-un sarcofag.

Eu, acceleratul gărilor din Est,
Lepădând trecutul vieții ca pe lest...
Tu, schimbând macazul spre al tău triaj,
Mă ghidai pe linii – blând către siaj.

Jinduiam în umbra lămpii cu neon
Să-ți fac inventarul, vagon cu vagon...
Eu – locomotivă, tu – hierofant
Răspândind arome dulci de sicofant.

Cum să uit, iubito, botul tău de ied
Ca un *cocolino* impregnat în pled?
Cum păreau acarii, dând fluierătură,
Pescărușii gării troieniți de zgură...

Cântec de locomotivă (II)

(Mircea Dinescu)

Ne căzneau de-a latul șinei CFR
Să trezim la viață ghilimeaua, bre!
Tu, cu dosu-n șină, rece ca lopata,
Eu pândind să plece trenul de Sovata.

Lângă chinul nostru, trenul cu uree
Ne făcea din nasuri odorante zmee...
Atunci, Dumnezeu, ca pe-un antidot,
Ne-a garat de-a dreapta trenul cu borhot.

Când să-ți iau oferta dată insistent,
A trecut cisterna cu azbociment!
Mai bine, iubito, refuzai candid...
Decât să-ți văd nara bătând de carbid.

Trece personalul roșu, de Sascut:
Ca motanu-n țiglă – *ghearele-mi ascut*,
Dar printre traverse cu pietriș oranj
Ți-au făcut ciulinii budigaia franj...

De-aș avea la mine cleștele patent,
Ți-aș scoate ciulinii din amplasament
Și, când controlorii ne-ar da vot de blam,
Ți-aș pune pe rană buze de balsam.

Cum să uit, iubito, șoldul tău în *dress*
Luminat de trenul *Orient-Expres*?
Dama din vagonul cursei de Conțești,
Aburind la geamuri sâni dumnezeiești...

Și vidanja gării croșetând în jur,
Pe aroma clipei, tot ce-i mai impur...
Cum scoteau acarii *cobre* de prin gură,
Încolțind frânării tatuaiți cu zgură...

O pernă mai bună

(Ion Mărculescu)

LUNI
dorm cu pistolul sub pernă,
dar vecinul are sub pernă o mitralieră

MARȚI
așez sub ea un prezervativ expirat,
dar vecinul are sub pernă o agendă
cu șuvițe de păr multicolore

MIERCURI
pe aceeași pernă
visez o capră monumentală,
dar vecinul chiar are o capră

JOI
mă culc pe o pernă din puf de pinguin
și am un coșmar cu pinguini
răpuși de pneumonie

VINERI
mă chinui pe o pernă doldora de bețe,
dar merită pentru că vecinul
are roți Michelin

SÂMBĂȚĂ
îmi pun sub pernă chiloții iubitei
și adorm fericit, cu gândul
că soția vecinului
nu are nimic pe ea

DUMINICĂ
realizez că nici soția nu are
nimic pe ea, iar vecinul,
conform teoriei probabilităților
extrem de probabile,
are sub pernă
chiloții iubitei

Atricota sentimente

(Ion Crânguleanu)

De mâine, cu andrele fosforescente,
Voi tricota abitir sentimente...
Din sculul cu senzații
Voi împleti duios:
Pronații, supinații...
Pe față și pe dos.
De mâine voi tricota sârguincios,
Din sentimente, un pled călduros
Și ciorapi din metafore de cașmir
Pentru iarna iubirii, când cocliți de sictir
Vom căuta să ne ascundem oasele trădării
În mocasinii tricotați ai răbdării...
O mască, împletită în radical din șase,
Pentru rictusuri și grimase...
Și-un costum de claun, țipător,
Pentru nopti în falset – parodii de amor.
Fie-mi tricotatul de real folos!
Deci câte pe față și câte pe dos?

ION CRÂNGULEANU:
– *Una pe față, două pe dos!*

Didina Caranfil,
Șarmantă din profil
Și mai puțin din față,
În șolduri lătăreață,
Cu sâni obrăznicuți
(Neduși pe la pruncuți)
Păstra – de la Arhire –
Pantofii... amintire...

ION CRÂNGULEANU:
– *Unul pe față, altul pe dos!!!*

JOI

Convenția stabilită la botezarea zilelor îmi spune că astăzi este joi, moștenire romană, zi dedicată lui Jupiter. Ca într-o poveste modernă, după ce te trezești și te lovești de realitate, ca un bivol de gardul țarului, constăți că ești asemeni unui dispozitiv cărui i-ai activat funcția de „revenire la setările de fabrică”, „resetare” sau marea întoarcere a omului către om. Nu te poți deplasa, ți-e sete, ți-e foame, dar nu te poți hrăni, gândurile sunt copaci ce se prăbușesc cu vuiet lung iar cuvintele nu se lasă duse din baierile gâtului asemeni unor pui ce nu vor să părăsească bârlogul primelor zile, deși lumina îi cheamă.

– Bună dimineața! Cum ne simțim astăzi?

Umplu plămâni cu aer pregătindu-mă de un răspuns lung și încărcat cu cât mai multe culori ale nopții, dar după o suspendare a timpului de câteva secunde ce s-au îngemănat cu veșnicii, constat că nu pot decât să clipesc din ochi într-un gest al unei deznădejdi sufocante. Dar chiar vreau să-i răspund asistentei. Măcar să-i fi răspuns la binețe! Buzele erau lipite la propriu iar încercarea de a le antrena într-o mișcare de rostire devine dureroasă.

– Stați liniștit, nu vă agitați, voi veni imediat cu tratamentul și, ușor, ușor, ne punem pe picioare.

Apariția iese și rămân prins între tărâmurile celor două lumi. Toate deprinderile, toate obiceiurile sunt lucruri îngropate în trecut, prezentul se mărginește doar la consemnarea acestei orizontale dureroase, orizontală în care fiecare gest este însoțit de săgeți ce se înfig adânc în trupul tău.

– Am revenit! Dumneavoastră v-ați revenit?

Mișc aprobator din cap, rușinat cumva că în continuare nu pot articula câteva cuvinte, iar mișcarea se transformă treptat în furie generată de neputință și starea de semiparalizie.

Asistenta vorbește pe lângă mine, pregătește stativul, flacoanele perforabile, perfuzorul, manșeta pentru monitorizarea

tensiunii arteriale, senzori, alte chestii astfel că, în câteva minute am început să arăt ca o mașinărie, omul bionic, cuplat la cele mai stranii aparate și cu o multitudine de fire, pornind spre mine sau plecând din mine.

– Liniștiți-vă, aveți pulsul mărit și tensiunea arterială ușor crescută! Vă știți suferind cu inima?

Și de data aceasta răspund folosind aceeași parte a corpului iar mișcarea ușoară a capului lasă să se înțeleagă negația.

– Eu sunt Elena și în următoarele 24 de ore veți fi pe tura mea! Aici este un buton, îl activați și eu voi vedea din cabinet și vin. Da? Hai, liniștiți-vă!

Cu o forțare ireversibil de grea reușesc să-i răspund.

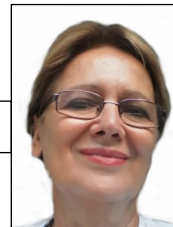
– Elena..., Elena din Troia! Sunt prăbușit asemenea cetății pentru care vitejii celor două neamuri s-au luptat. Nu știu cine te-a trimis! Menelau? Tot războiul care s-a purtat pentru tine a trecut prin mine, piatră peste piatră nu a mai rămas!

Recuperând istoria și înfruntând-o am să te rog să refaci cetatea din mine așa cum alții au distrus-o pentru tine! Nu pleca de aici până nu promiți!

– Aha, deci suntem bine, dacă am dat drumul la povești înseamnă că am pornit pe cărarea care trebuie. Promit că voi fi aici! De rezidit nu voi rezidii căci cetatea asta este opera Lui, nu a noastră a oamenilor! Iar la Troia încă n-am fost!

– Să nu te duci! Lasă povestea ei să fie frumoasă în gândurile și mințile noastre. Nu e nimic de văzut poate doar lecția vieții care ne arată ce puțin mai rămâne din măreția altor vremuri atunci când timpul este necruțător cu noi. Nimic din ce mai este nu amintește de măreția Troiei și de povestea ei. Dacă Troia a fost a ta, las-o să trăiască cu tine și prin tine, așa cum a fost ea, iar dacă nu vrei, lasă-ne pe noi muritorii să rețrăim legenda vechilor greci.

(continuare la pagina 106)

DE VORBĂ CU HIPOCRATE

Dragă prietene, se spune că Muntele Olimp dă cântecele noaptea, dar tu îți lărgești universul prin incursiuni generoase de zi în lumea din preajmă, de aceea te chem să dezlegăm împreună codurile ce ne stau în față.

Îmi scriu foile de observație. Salonul are patru paturi. Pacienții de la Ortopedie sunt de obicei oameni în vârstă. Noi îi umplem oasele de aramă, arămuri, armuri, să învingă timpul... Timpul care, după o vreme, devine casant...

Moș Toader se foiește între perne. Prin tremuratul degetelor decojește o portocală pe care apoi o miroase nehotărât și o pune deoparte. La un moment dat nu mai rezistă. Strigă. Infiriera îi aduce vasul de sticlă.

– Lăsați-mă singur. Mă descurc... Nu sunt în primejdia unei corăbii care se scufundă ca să vină cineva să mă scape... Cu toate că sunt moș bătrân și am peste sută... dacă nu mi-aș fi cotonogit piciorul ăsta, mi-ar fi plăcut, domnișoară, să vă dansez un pic... Când eram un pic mai tânăr, îmi sfărâiau călcâiele. Dar doctorii îmi promet că mă vor face la loc cum am fost, ce ziceți, e posibil?

Se acoperă cu pătura.

Poartă plete și barbă și vorbește mereu. A fost învățător de țară. Are figură de sfânt poznaș. În salon este frig, după o avarie la instalația de gaze a spitalului, așa că se încălzește cu vorbe.

– Nu se mai termină poveștile omului. Ne naștem și trăim ca să avem ce povesti la strănepoți, dar eu nu mai am pe nimeni, cuvântul e verigă de legătură între oameni, căci unul suntem. Acum eu vă am pe voi.

Cele trei femei din salon, întoarse cu spatele, se răsucesc cu fața spre el, să-l asculte.

– Au plecat de mult nepoții mei și duși au fost... În tinerețea mea nu se pomenea așa ceva, am luptat pentru libertate, ne-am adunat, băitani din sat, sub un stejar, ne-am îmbrățișat și am plecam la moarte, doar eu m-am întors viu, ca un câine costeliv, ce rușine mi-ar fi fost să nu mă întorc... fie și de la moarte. Sunt de demult pe aici, după cum mă vedeți, și am rămas singur printre

voi. Nimic nu mai e cum a fost. Mâncam și beam și munceam ca un bivol, iar seara citeam la lampa cu gaz, din Biblie și din Eminescu, și din cărțile de istorie. Știam pe dinafară toți psalmii și sute de strofe din marii poeți și mă mândream cu toți domnitorii. La oraș îmi plăcea să întru în cafenele, să ascult muzică de pahar, citeam ziarul și plecam fără să mă ating de băutură. Satele erau frumoase, albe, cu nestemate pe drum. Pe șanțurile înierbate pășteau vitele. Oamenii ședeau Duminica la poartă, frumos îmbrăcați, pe băncuțe, după ce se întorceau de la biserică, să aștepte ca Dumnezeu să le treacă pragul. Am pierdut din nădejde când au venit de la oraș cu asfaltul, apoi cu conductele scobite în pământ, toate frumusețile se răvășiseră. Parcă nici Eminescu nu mai avea atâta dor...

Copiii mi-au murit mai de mult. Băiatul nu împlinise 70 de ani, pe fată am pierdut-o când avea 69... Pentru mine erau tineri. Tatăl meu, la 103 ani, mergea călare. Până la vârsta de 70 ești neștiutor, oricât ai învăța... Înțelepciunea apare când toate simțurile se împietresc și ți-a scăzut pofta de mâncare. Ce să mai zic de nepoți... Neștiutor am umblat și eu prin lume, o voce, o șoaptă îmi dicta ce să fac și tot ce făceam parcă făcusem de mii de ori înainte, aproape surd am făcut războiul al doilea, stăteam cu urechile astupate să nu aud plânsetul îngerilor la căderea obuzelor, închideam ochii să nu văd ciungii și chiorii după limpezirea cerului, mă simțeam ca un fum, ca o fantomă între două prăpăstii, un ieri și un mâine dus de vânt... A trebuit săucid, dar nu eram însetat de sânge, nici nu știu dacă am nimerit pe cineva, nu-i uram pe dușmani, deși le-aș fi mâncat urechile lor păcătoase, eu luptam pentru libertatea mea și alor mei... Îmi țineam țigările la cingătoare și purtam cizme înalte de piele. Noaptea vorbeam cu femeia mea în somn. Mi-era un dor năpraznic de ea. Ea era nostalgia mea, neîmplinitul după care tânjeam. Îmi mototoleam în brațe chipiul. Afară, stelele scăpărau. Era frumoasă ca o Ileană Cosânzeană, Ileana o și chema... O lăsasem cu copiii mici și cu lacrimile pe

obraz. A murit și ea tânără, nu avea încă 80...Ce femei cumiști erau atuncea... O iubeam ca pe țară, nu făceam diferență. După ce am plecat la război, a luat coasa din cui, apoi sapa și cu copiii pe ogor nu a lăsat pământul să piară. Așa au făcut toate femeile, să ne trimeată nouă, pe front, pâine... Am găsit-o la fel de frumoasă, dar eu nu mai aveam un ochi, era ochiul pe care i-l lăsasem celeilalte iubite, țara...

– Nu te mai aprinde așa moșule, că ni se face și nouă dor de bărbații noștri, duși demult...

– Lăsați-l pe dascăl să vorbească! Voi ați priceput ceva din viața asta? Că eu, înafară de muncă, nu am priceput nimic.

Moș Toader, cum singur își spune, scoate tabachera de la brâu și răsuțește o țigară din care nu fumează niciodată...

– Stau cu ochiul ăsta zdravăn în tavan zile și nopți și văd de parcă i-aș avea pe amândoi, doctorii spun râzând că e singurul organ bun pe care îl mai port cu mine, o văd pe mama cum îmi face cu mâna... De ce nu o uit? Nu o uit defel... O văd și pe Ileana mea. Ea îmi spune să nu mă grăbesc, că de acolo, suta de ani nu e nimica...Dar mie, acuma când am căzut, mi s-a deschis pământul și a zis că vrea să mă înghită...

– Taci, moșule, că dacă voia, te și înghițea... și nu mai ședeai de vorbă cu noi, acuma...

– Mi-am făcut datoria, mi s-a terminat drumul, să-mi fie de bine... Și îl văd des și pe Dumnezeu. De când îl văd pe El, mi s-a ușurat inima și nu mai plâng ca o muiere proastă, că așa plângeam, de urât, de frică.

– Și despre ce îi spui?

– Despre bătrâni uitați, despre copii flămânzi și oameni care trăiesc pe stradă, despre crime făcute în numele credinței, despre nevoia de pace, și încă despre oamenii gigantici care mai sunt și nu îi vede nimeni, despre pământul ăsta care se cutremură zi de zi și se preface...și nu știu în ce se preface...

Cu Dumnezeu nu mă simt singur... și nici nu mă tem... Poate mă lasă, când plec, să-mi iau și tabachera cu mine... El are răbdare și mă ascultă. Și L-am întrebat de ce ne naștem și de ce muncim atât, și știți voi ce am înțeles eu, de ce muncim? Ca să nu ne rușinăm... Căci trândăvia noastră înaintea tuturor creațiilor lui Dumnezeu, furnici, albine, fluturi, animale, flori, pomi care dau roade, este o mare rușine, iar omul care nu muncește devine stricător...

Sciam la birou și ascultam. Mi-era rușine... Habar n-avem să prețuim... Da, alți oameni erau, alții suntem. Am pierdut dialogul cu Dumnezeu, cu pădurile, cu țara...Am pierdut dialogul dintre noi... El nu le-a pierdut, el încă mai respiră din dragoste și din aerul pădurilor de altă dată...

A fost operat pentru fractură de șold și preluat de un azil de bătrâni. A mai trăit doi ani... Apoi, și-a făcut bagajele și a plecat la Ileana. Avea 106 ani...

Acum vorbesc cu tine, Hipocrate, nu ți se pare că sunt pe lumea asta ființe care nu se pot numi „finite”, care poartă în ele un turbion poetic al dragostei pentru eternitate, un spațiu amplu de iubire între generații și lumi? Gândește-te, căci tu ești sigur unul dintre ei...

(continuare de la pagina 104)

Joi

– Vă las, vă las! Perfuzia este în regulă, încercați să vă liniștiți. Nu aveți grija mea, voi fi mereu pe aproape.

Aha! Deci n-am murit de tot sau dacă am făcut-o am luat poveștile cu mine. Sigur nu aveam cum să trec dincolo de curcubeu ducând sipetul cu povești. Nu, nu! Pe luntrea lui Caron ne urcăm goi, doar cu bănuțul pentru a plăti luntrașul. Bucuria revenirii la viață îmi aducea în nări mirosul reavăn de primăvară timpurie, sfârșitul de februarie anunță zgomotos zbaterea verdelui crud închis încă încoaja copacilor sau în boțul de mugure ce se pregătește să iasă din pământ.

Fixez perfuzorul și încep să înnumăr picăturile. Una, două,... nouă, patruzeci și nouă iar deodată picăturile se leagă într-

un șuvoi azuriu și mintea mă lasă pe o plajă calcaroasă pe care apele turcoaz ale mării Cicladelor o spumegă ușor. Din nou Grecia! De ce subconștientul mă ia și mă aduce mereu pe câte o insulă? Să fie încercarea perpetuă de căutare a paradisului pierdut?

Întorc privirea spre cerul suspendat peste mare și înnumăr albatroșii. Unu, doi,..., patruzeci și doi, și din nou turcoazul mării, al cerului mă acoperă sufocându-mă! Tresar și respir ca și când aș fi făcut-o după o paauză lungă! Simt în piept aerul rece, proaspăt ca de munte și suierat ca de vânt prin vârful de brazi.

– Gata, liniștiți-vă, v-am pus și puțin oxigen. Ați adormit și ați visat ceva!

Apoi marea turcoaz începe să se miște, se micșorează, capătă conturul unei siluete umane, și atunci înțeleg că a fost asistenta. Adorm din nou rugându-mă ca visul să mă întoarcă acolo de unde plecasem puțin mai devreme.

INGENIOSUL

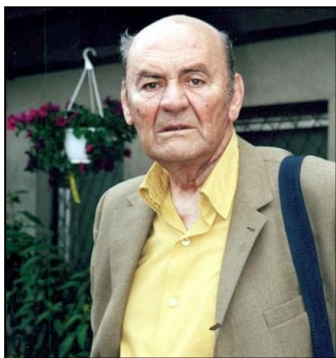
Întâlnirea mea cu Maestrul s-a petrecut întâmplător și, mai întâi, într-un plan abstract. Venise un văr de-al meu de la București. Era prin 1977. Nu știu ce probleme avea de rezolvat pe la Târgoviște și, nefiind eu curios din fire, nici nu l-am întrebat. Nu ne mai văzusem de mult timp și i-am zis rămâi seara asta la mine să mai depănăm amintiri. Da, să depănăm amintiri! Vorba vine, căci vărul ăsta al meu nu era deloc guraliv. Cu toate vorbele rostite de el într-un an, abia dacă puteai umple o căciulă. Vărul a rămas seara la mine și tăceam cu rândul, cinci-zece minute tăcea el, după care alte cinci zece minute urmam eu să nu spun nimic. Cu rândul, carevasăzică! Este adevărat că am pus între noi și o sticlă cu țuică, dar fără speranța că aceasta ar putea deveni vorbăreață.

După câteva pahare din conținutul sticlei, fălcile vărului meu se încheștaseră de tot. Asta era meteahna lui când se abțiguiă, devenea mut și surd. Și mie mi-a venit nu știu cum ideea să mă dau intelectual. Pe mine, țuica mă bine dispune, dacă am apucat să mă pilesc iubesc pe toată lumea, vorbesc mult și, dacă nu-mi aduc aminte că m-ai supărat vreodată în viață, te albesc cu pupăturile. Așa că am luat la întâmplare din bibliotecă o carte despre care nu știu nici astăzi cum apăruse în casa mea. Și am început să citesc din ea cu voce tare, ca să sparg liniștea de huhurezi. Nu se întrevădea nicio speranță, dar când am ajuns la pasajul de Marioara Sachelarie, fata preotului Mătăsăreanu, care s-a dus să fecundeze literatura americană, ceva s-a rupt în noi. Se rupsese tăcerea! Mai ales când am aflat că Marioara însăși se lăsase fecundată. Și dă-i și răzi! Ne opream să mai respirăm câteva secunde și iar ne puneam pe răs. În pauze, atacam lichidul inamic din sticlă, ne făceam curaj și mai tare și iar ne sufocam în hohote devastatoare. Nu știu cum de nu ne-am sufocat!

Primul care a observat punctul slab al textului citit, a fost vărul meu. Bine, bine, a zis el, așa o fi, dar cum a ajuns Marioara în America? Cu avionul, nu! Nu știu de ce, ni se părea de neconceput. Refuzam să credem așa ceva! Cu trenul nici atât, nu există linie ferată direct de la noi până în

America. Și-apoi, se știe sigur, trenul nu circulă prin gârlă! Atunci am început să ne închipuim cu o fi trecut Marioara oceanul cu piciorul. Cum apa era adâncă, mai sus de genunchi! Cum și-a ridicat fusta să nu și -o ude! Și ne întrebam dacă apa i-o fi ajuns și până la fofează. I-o fi ajuns? Nu i-o fi ajuns? O fi răcit din cauza asta?

După ce am mai ingerat câte un păhărel de țuică în cinstea Marioarei care ne-a adus nouă, românilor, o glorie de neșters, am citit în acea carte despre „Jupuirea de viu în relațiile dintre puterea otomană și satul Tărtășești” – bazat pe documentele descoperite de Nicolae Rață în Arhiva Albă de la Constantinopol. Am fost, desigur, impresionat până la lacrimi cu sughițuri, aflând că mulți oameni din Tărtășești arătau, după jupuirea de viu, limpezi și cristalini,

lăsând impresia că sunt de parcă nici n-ar fi. Pentru mine, textul acesta avea și un alt fel de rezonanță pentru că, pe vremuri, mă îndrăgostisem de o fată din acel sat Tărtășești devenit celebru din momentul când, iată, îl pomenesc eu aici. Era studentă la matematică, avea un cap mic și un gât gros, lung și gros. O vedeam des pe stradă și m-am hotărât să mă îndrăgostesc de ea, motiv

pentru care am oprit-o într-o zi și i-am expus dorința mea fierbinte de a-mi fi prietenă. Răspunsul ei m-a tulburat foarte mult și, din acest motiv jenant, n-aș putea să-l reproduc cu fidelitate. Oricum, mi-a zis că are pe altcineva, eu am întrebat-o cine este acela ca să-l omor (eram foarte patetic!), ea mi-a spus că n-am cum să-l omor pentru că deja a murit. Că l-ar fi călcat o mașină, sau așa ceva, nu mai știu ce mi-a zis. Așa că am rămas omul cel mai zdruncinat în simțiri. Și astăzi mă gândesc cu tristețe că tipa habar n-are cum și nu va afla niciodată, decât dacă va citi rândurile astea, cât de mult am iubit-o eu atunci! O iubire dementială care a durat o zi întreagă. Nefericit că nu mi-am găsit loc în inima ei, am plecat imediat cu câțiva prieteni la o cârciumă împuțită cunoscută sub numele de „Cățeaua leșinată” și m-am îmbătat mangă. Am plâns atât de mult, de tare și de convingător încât prietenii mei și-au dat toată silința să mă consoleze. Reușeam să mă opresc din plâns și iar

izbucneam în hohote. Nu-mi mai aduc aminte ce mi s-a mai întâmplat până a doua zi dimineața când m-am trezit cu capul tulbure de băutură, dar cu inima curată, senină, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

Se pare că nu i-am povestit nimic din toate astea prea mutului meu văr care se aprinsese de la țuică și abia dacă mai reușeam să prind și eu câte o pauză printre vorbele lui și să rostesc vreun da sau vreun nu. Cea mai bună treabă a fost să citim în continuare din cartea despre „Nudismul sub Mihai Vodă Viteazul”, despre „Idea de mătrășit și genuflexia la popoarele civilizate”, iar când am ajuns la capitolul „Regularizarea fecioarelor mănăstirești”, aproape că am luat foc și am avut ocazia să aducem propria noastră contribuție la lămurirea chestiunii.

Cine scrie, mă, povestea asta?

În strălucitoarea noastră incultură, nu știam nici eu, nici vărul meu cine este autorul, dar n-a fost prea greu să aflăm, i-a citit numele împrișinatului pe coperta cărții. Așa am aflat pentru prima dată de Mircea Horia Simionescu. Și am aflat bine, anume că este de-al nostru, din Târgoviște și ne-a plăcut că e cam trăsnit de-a binelea, măi fratele meu!

Am umblat mult timp cu cartea aceea sub braț, avea o copertă galbenă și am citit din ea oricărei prsoane am considerat că merită. Dar numai persoane serioase! Împărțeam cu lingurița mierea din minunatul volum care, nu peste mult timp, m-a părăsit. L-o fi furat cineva în mod imoral, așa cum poate oi fi făcut și eu de multe ori în viață? O fi găsit pe altul mai merituos decât mine ca să-i devină proprietar? Cine știe! Se pot emite o mulțime de ipoteze.

*

Într-o zi treceam, din întâmplare, pe lângă Biserica Geartoglu din apropierea Curții Domnești și am văzut acolo niște oameni care săpau în apropierea zidului. Cel care conducea lucrările era un arheolog pe care îl cunoșteam cât de cât. Arheologii, după părerea mea, sunt un fel de persoane cu care societatea noastră se poartă foarte urât, sunt prost plătiți tocmai ei, cei care dezgroapă comorile istoriei, treabă care nu se compară nici pe departe cu ceea ce fac tot felul de geanabeți, unii ajunși în fruntea țării parcă puși de cineva să îngroape definitiv istoria. De la arheologi aflăm cu precizie cine, cum, când, unde și de ce. Numele lor nu rămân consemnate prin cărți nici cât ale celor pe care ei îi dezgroapă. Ce e drept, nici eu nu știam mare lucru despre ei până la întâmplarea pe care o povestesc acum. M-am apropiat atunci de echipa respectivă, am salutat respectuos și am încercat să aflu ce caută. Mi-au spus că au descoperit un mormânt vechi, despre care nu se știa până acum și au mai găsit și niște nasturi cocliți, aflați într-o stare avansată de descompunere. Nu au fost scoase la lumină decât câteva resturi de oase dar, după o analiză sumară, ar putea fi mormântul unei femei. Tânără.

Ei, bine, cuvântul ăsta, tânără, m-a dat peste cap! Cu imaginația mea care

obișnuiește să o ia razna pe neașteptate, mi-am închipuit că este vorba de mormântul vreunei domnițe și am început să-i recreez chipul în minte. Cum imaginația mea e mai degrabă maladivă decât normală, am început să-mi imaginez vocea ei, să-i aud șoaptele, să-i aud pașii fășâind pe dușumelele palatului, să-i aud suspinele izvorâte din cine știe ce poveste de amor și, ca să nu o lungesc aiurea cu vorba, m-a îndrăgostit de ea! De domniță! Să nu mă întrebe cineva cum se poate îndrăgosti cineva de o persoană pe care nu a cunoscut-o, nu i-a văzut niciodată poza și, pe deasupra, mai este și moartă de vreo patru sute de ani! Să nu mă întrebe, căci nu știu ce să-i răspund. Dar știu un lucru, că se poate!

Am început să caut prin arhive, prin cărți să aflu cine a fost domnița. Am făcut o obsesie ce n-a putut fi îndepărtată nici de pilulele doctorului Cutare, căruia i-am povestit tot ce am pățit. Cert este că, într-o zi, nu știu cum, m-am destăinuit domnului Mircea Horia Simionescu, care m-a privit oarecum ciudat, pe cât de grav, pe atât de vesel și mi-a spus simplu, după cum îi era felul: minunat, minunat, minunat, apucă-te și scrie o carte! Dacă vrei, te ajut! Ceea ce s-a și întâmplat, dar abia peste vreo douăzeci și cinci de ani când boala mea dădea semne de ameliorare, iar Maestrul se hotărâse, cu multă teamă și ezitări, să plece dintre noi.

Așadar, când mi-a zis vorbele acelea minunat, minunat, minunat, apucă-te și scrie o carte, ne aflam pe terasa dinspre grădina casei de la Pietroșița, a Maestrului. Era cald, era vară și intenționam să-i mai fac niște fotografii. Tocmai îmi cumpărasem un aparat de fotografiat ceva mai performant, pe care dădusem o grămadă mare de bani. Din păcate, nu mai am clișeele acelea făcute în acea după amiază. Maestrul mi-a vorbit ca despre niște personalități aproape despre fiecare pom din grădina de lângă terasă, care se cam sălbăticiseră, nu mai fuseseră curățate de crengile uscate și de lăstari, precum și despre niște cuiburi de fasole uscată pe araci și năpădită, la rândul ei, de buruieni.

Eu mi-am imaginat dintotdeauna despre copiii crescuți la oraș că au trăit în puf, fără griji, fericiți, într-un fel de Rai, așa că acum era uimit că Maestrul, orășean get-beget, are atâta înțelegere pentru plante, pentru arbuști, pentru flori, pentru pomi. Mie, născut și trăit la țară, lucrurile astea mi se păreau ca făcând parte mai degrabă din lupta pentru existență, care e dură și te face atât de insensibil, încât nu ai ezități să iei gâtul unui miel ca să-l mănânci, să-l treci prin burta ta.

Și am început să scriu cartea cu domnița de acum patru sute de ani de care mă îndrăgostisem lulea. Ceea ce scriam, puneam într-un plic și îi trimiteam prin poștă la Pietroșița. Încă mai păstrez recipisele poștale ale acelei corespondențe. De câte ori îmi permiteam să-l vizitez, Maestrul mă încuraja, făcea unele aprecieri și recomandări, îmi dădea sfaturi, extrem de utile pentru mine și se plângea că el are o perioadă grea, nu-i merge mâna, nu poate să

scrie, ceea ce i se întâmplă, după părerea mea, fiecărui creator, oricât de prodigios ar fi acesta. Îi mai amintesc ce spunea despre un roman al lui aflat în lucru, despre care știe ce trebuie și cum trebuie să fie, ba chiar „i-a găsit ritmul” (expresia îi aparține), dar nu-l ajută mâna. De unde eu, lipsit la acea vreme de o aventură literară, am înțeles că un roman, ca să-l scrii, trebuie mai întâi să-l ai în cap în întregime, până la detalii, să aibă o idee de bază, să una – alta din rigorile chinuitoare impuse de scrierea literară. Ceea ce mie, din păcate, nu mi s-a întâmplat niciodată o asemenea organizare riguroasă a scrisului și, de aceea, voi rămâne să-l invidiez în veci pe Maestru, deși invidia nu a fost niciodată unul din păcatele mele. Avea calitatea asta lipsită de orice egoism, să-ți spună lucruri esențiale ca de la maestru la ucenic, într-o așa manieră încât să-ți rămână adânc împărite în minte. Ceea ce nu era chiar de colea! Mai ales în lumea zburcumată a trudnicilor cu condeiul pe imensitatea paginii albe de hârtie!

*

Odată mi-a povestit cum se trăgea, la București, cu toate tipurile de arme împotriva... „teroriștilor” în acele zile care au fost numite „revoluție”, ceea ce chiar a fost din punctul nostru de vedere, al celor care speram să se schimbe acel regim ce părea, spre disperarea generală, să fie etern. Noi nu aveam de unde să știm atunci că, în paralel cu speranțele noastre, se desfășura o deloc spontană lovitură de sta. Se temea și el, Maestrul, ca orice om cinstit! Oricând, un glonț rățâcit putea să-ți pătrundă pe fereastră sau prin lemnul ușii și să-ți rezeze bucuria victoriei pe care o așteptai de atâta timp. Era și la București aceeași poveste care semăna, ca la indigo, cu ceea ce se petecea la Târgoviște unde, timp de vreo două nopți, tunurile de la gară au tras în avioane care nu existau dar, deși nu existau, ni se spunea prin radio și televiziune că vin să ne atace și să ne ascundem fiecare pe unde ne dă mâna. Mitralierele antiaeriene lătrau dezlănțuite. Și nu doar mitralierele. Cu același sărg demențial, trăgeau cu pușca o serie de cetățeni care primiseră arme și gloanțe de la cine știe cine. Un ordin iresponsabil. Îmi amintesc cum îmi povestea cu entuziasm un coleg de-al meu, intelectual, care trăsese și el sute de gloanțe. În cine ai tras? l-am întrebat. Nu știu, am tras și eu ca toată lumea! mi-a spus el.

De aceea, povestea cu Spaimetele lui Mircea Horia Simionescu în vreme de revoluție, mă interesa mai puțin. La trăisem și eu în mod identic. În schimb, mă interesau poveștile lui despre relațiile pe care le avea la Pietroșița cu consătenii, după evenimentele acelea înțeleștate. Veniseră unii la el cu propunerea să-l facă primar. Cum să primesc să mă facă primar? mă întreba el de parcă eu aș fi avut vreun răspuns. Și-apoi, suspicios cum era, căci așa mi se părea, de o prudentă a Stan-pățitului din poveste, mă întreba ce interese oare au avut cei care au venit cu propunerea? Ce forțe oculte? Avea și el, ca tot omul, ceva de care să se teamă, fie și numai din plăcerea de a o face, ca oricare dintre noi.

De exemplu, îmi povestea că atunci când îl strigă cineva la poartă, pentru că totuși nu-i cunoștea prea bine pe localnici, ieșea în balconul casei cu un telefon mobil la ureche (o jucărie, de fapt!) și își continua, chipurile, conversația: da, e Mărculescu venit pe la mine, stăm la o cafea, da, vino, te aștept, aha, da, îl aștept și pe domnul Popescu, trebuie să vină cu trenul următor, nu știu, poate că la noapte rămâne la mine! Nu poți să știi cu cine ai de-a face, îmi zicea el, o fi vreun derbedeu, vreun bandit care tatonează locul să vină la furat. Au mai venit și altă dată!

Telefonul mobil încă era o raritate, la acele momente pe care le povestesc, nu-și permitea oricine să aibă așa ceva, era doar pentru oameni mari „veniți de la București”! Așa că hoțul se gândea să nu cadă în vreo belea. Își lua seama și se lăsa păgubaș. Într-un fel, l-am înțeles, cum să nu-l înțeleg, era apăsător să stai singur în ditamai casa, hardughia, cu l-am auzit spunându-i de câteva ori. Căci vara, timp de o lună, două, poate și mai bine se rupea de familia de la București și venea pentru a-și găsi aici liniștea creatoare. Doamna Simionescu petrecea mai puțin timp la Pietroșița. În schimb, comunica din plin, Maestrul călărea neobosit telefonul cât era ziua de mare, motiv pentru care plătea lunar sume uriașe.

Se plângea de „meșterii” locali pe care îi angaja pentru mici treburi prin gospodărie, cositul ierbii, repararea vreunei conducte, a vreunei crăpături în zidurile casei, curățatul pomilor de crengi etcetera. Niște neserioși! Niște puturoși! Mincinoși! Stabilești cu ei să vină în ziua cutare, la ora cutare, pentru cutare treabă, dar nu vin! Se ducea după ei, după „meșteri” adică, îi găsea la cârciumă unde, deși mai era mult până la ora prânzului, aveau deja privirea tulbure și căciula turtită într-o parte de cât băuseră și ziceau vin, vin nene, dar mi îmi plătești dublu, astăzi e mai scump ca ieri! Dacă vrei, altfel nu vin! Dacă până la urmă venea, lăsa lucrurile mai rău ca la început și, se înțelege, neterminate.

Îl ascultam cu înțelegere, știam cum stă treaba, păteam la fel și eu la mine, la țară unde aveam (am) o gospodărie. În spatele curții mele trăiește o familie de sărântoci cu o grămadă de membri, unii bătrâni, alții în floarea vârstei, tineri și copii. Rabdă de foame și orice bănuț le cade în mână îl dau pe țigări și pe băutură. Îi chemi la muncă, le dai bani, mâncare, țuică și cafele ca la boieri, dar nu vin. Munca e grea! De ce să se obosească dacă viața poate fi ușoară stând degeaba? I-am chemat de câteva ori să mă ajute la săpat grădina, la plantat niște pomi, dar după două ore mi-au cerut să le plătesc pentru cât au lucrat, au obosit, îi prinsese lenea. Le-am plătit și duși au fost! Între timp, însă, au văzut ziua cam ce e prin curte și au venit noaptea la furat. Odihniți! Și le trecuse și lenea!

Ei, bine, poveștile mele îl destindeau și pe Maestrul, se înveselea și viața parcă avea și o parte comică, așa că mă îndemna să fac o carte în care să descriu toate astea. Ceea ce, pot să spun, în mare parte l-am ascultat!

*

Odată, când i-am făcut o vizită la Pietroșița, l-am găsit foarte tulburat. Mi-am dat seama că s-a întâmplat ceva, am încercat niște cuvinte, un fel de scuză pentru deranjul făcut, am vrut să plec și mi-a zis stai dragă, mă bucur că ai venit, tocmai simțeam nevoia să stau cu cineva de vorbă.

La început, nu observasem că chiar aceasta îi este vrerea dar, după un timp, am înțeles că îmi ceruse cu sinceritate să mai rămân. Mi-a povestit de ce se află într-o stare specială. Ascultase la magnetofonul lui, marca Tesla, o bandă cu opera „Aurul Rinului” de Wagner și această muzică îl dusesse pe culmile suferinței. Îmi venea să-mi dau palme peste ochi și în cap, nu mai știam ce să fac! mi-a zis el. Auzi, să faci dintr-un răuleț ca Rinul, dintr-un pârâu, dintr-o băltoacă, cel mai mare fluviu din lume! Câtă măreție! Câte putere de transformare a nimicului în absolut! O, Doamne, cum îl atingi pe câte unul cu aripa și-l transformi în geniu!

Nu sunt sigur că chiar acestea au fost cuvintele lui, nici patetismul lor nu-l pot reda exact, însă îmi dau seama că exprimau suferința creatorului implicat în bătălia pentru capodoperă.

Mircea Horia Simionescu era un mare consumator de muzică mare, pe care o trăia din plin la fiecare audiție. Avea numeroase benzi magnetice pe care le tot punea să le asculte. Erau înregistrări ale marilor opere muzicale interpretate de orchestre celebre conduse de dirijori tot atât de celebri. Magnetofonul era ca o chilie a lui în care se ascundea să trăiască mirajul sunetului. De fapt, același magnetofon i-a fost confrate în compunerea multor piese literare. Îi venea un gând, îl fulgera o idee formidabilă, uneori acel moment se petrecea noaptea, în stare de semisomn și nu mai era timp și nici cel mai ușor să-l noteze pe hârtie, așa că deschidea imediat magnetofonul și se înregistra. Câte idei, ehe, câte idei care mi-au venit noaptea n-am pierdut eu! Îmi veneau în minte și ziceam lasă, că mâine dimineață le pun pe hârtie. Uneori îmi plonja în mine, de nu știu unde, un roman întreg și ziceam lasă, că-l scriu mai târziu. Când mă trezeam dimineața, mintea îmi era goală, știam că am visat ceva, dar nu-mi mai aminteam nici măcar o frântură din acel vis! Dacă poți, mă sfătuia el, procedeză la fel!

Nu chiar atunci, dar ceva mai târziu l-am ascultat și mi-am cumpărat un reportofon care, spre deosebire de magnetofon era portabil, îl aveam la mine mereu și, când îmi venea vreo idee, o vorbeam în fața aparatului și o dezvoltam pe hârtie mai târziu, când aveam condițiile și liniștea necesare pentru a o dezvolta. Ideile, dacă nu le prinzi imediat ce-ți vin, cel puțin pentru mine așa este, nu-ți stau prin preajmă decât câteva secunde, apoi zboară, dispar în neant ca și cum n-ar fi existat niciodată și rămâi cu un fel de gol în minte. Acest mod de lucru este unul dintre multele învățăminte desprinse nu doar de mine, de

la Mircea Horia Simionescu și, de câte ori mă reped grăbit, înfrigurat asupra reportofonului ca să capturez o idee proaspăt adusă de muză, îmi aduc aminte de învățăturile de la Maestru.

Încă mai am în fața ochilor imaginea acelui magnetofon Tesla (o minune tehnică la acea vreme de un alb-crem, privindu-te atent cu verdele unui ochi magic jucăuș); lângă magnetofon se aflau câteva role cu bandă magnetică. „Camera de lucru” a Maestrului nu era nici pe departe una luxoasă. Cea „de vară” era mai mare și mă uimea modestia mobilierului care o umplea. Rafturile pentru cărți (ce altceva decât cărți ai putea găsi în spațiul în care trăiește un scriitor?) erau făcute, în mare parte, chiar de el. Modeste, din scândură simplă, trase sumar la rindea și tăiate cu un fierăstrău cam bont, totul contrastând, după părerea mea, cu mobilierul pe care îmi închipuiam că-l avusese în casa părintească, de orășean, în care își petrecuse copilăria. Îi plăcea să „meșterească”. Simțea ca un tâmplar mirosul lemnului. Nu se dădea înapoi să pregătească mortar din var, nisip și ciment și să repare cine știe ce crăpătură a casei. Pentru mine, care am o aplicație practică naturală de fiu de țăran, astfel de treburi mi se par normale. Dar, văzându-le făcute de un zeu al scrisului, îmi produceau o mare mirare și admirație. Mi se confirma încă o dată că marile vise se îmbracă mai degrabă în haine modeste, decât în polei!

Pe timp rece, de toamnă, până să vină zăpezile sau mai timpurii, cele de primăvară când zăpezile încă nu și-au luat tălpășița lăsând locul liber verii, Maestrul se retrăgea într-o cameră mai mică, într-o atmosferă de ascet: un pat, un scaun, o masă bună la toate și o sobă de teracotă în care limbile de foc nu spuneau povești, cum se zice, dar ardeau sănătos, umplând spațiul cu o căldură atât de omenească. Ce-ți poate dori mai mult un om cuprins de frământarea neobosită a gândurilor?

În camera de lucru de la București, odată intrat te simțea ca într-un templu captușit până la tavan cu rafturi pline de cărți aliniate soldățește, armate de soldați ai gândirii, înarmați cu sabia fermecată a penei de scris ascuțită și înmuiată în călimara cu cereală a minții și a sufletului. Ei, Doamne, dar ce zumzet între ele, dacă aveai urechea potrivită pentru a asculta!

Stau uneori și mă întreb ce fac ele acum, cărțile după ce Maestrul a plecat în câmpiile senine ale eternității. Cui vor mai trebui ele? O, ce soartă tristă a cărților! Căci nu e vorba doar de cărțile Maestrului, ci de cărți, în general, târate în lupta umiltoare, absurdă cu timpul: timpul care le mucegăiește, timpul care le dă hrană bacteriilor! Timpul care s-a aliat cu așa zisa carte electronică ce alungă cu aroganță cartea de raft (pe care, până acum, am iubit-o cu înverșunare), excluzând-o încet, dar definitiv și sigur, din statutul pe care l-a avut de la Homer până în zilele noastre!

Și, totuși, ceva există: războaiele trec, combatanții mor, dar epopeile rămân!

CASA VECHIE

Am intrat în casa veche. Toate lucrurile erau la locul lor, nemișcate, ca pe vremuri. Crescuse iedera pe casa bunicii, acoperind-o aproape până la geamuri cu un frunziș bogat, verde închis, care se împletea cu o floare în două culori, albă și galbenă, cu un parfum persistent. Mi se părea ciudat că au lăsat-o, mai ales că știam că nu le plăcea floarea aceea, fiindcă le era teamă să nu-și facă nevăstuicile cuib în frunzișul des.

Era în zori, casa era cufundată în somn. Mergeam ușor, ca să nu trezesc pe cineva. Trecând prin vestibul, m-am uitat pe geam în camera din spate, dar bunica dormea. Am deschis ușa camerei din față și-am intrat încet să n-o trezesc pe tanti Aurelia, care dormea în patul de la perete. Simțind că era trează și se prefăcea că doarme, am întrebat-o, în timp ce o priveam atentă pentru a surprinde o tresărire cât de fină a mușchilor feței ei:

– Ce faci, nu dormi?

– Nu dormeam, mi-a răspuns ea, sculându-se. Se așeză la masă și-și turnă o ceașcă de ceai. M-am așezat și eu lângă ea, urmărindu-i gesturile.

Știam că era moartă, dar nu voiam să i-o spun, fiindcă părea că nu știa nimic și nu puteam intui cum va reacționa aflând. Mi-era milă să-i spun adevărul.

Se luminase de ziuă. Lumina pătrundea discret în casă prin perdelele galbene.

– Parcă ar fi intrat soarele în casă, îmi spuse tanti Aurelia zâmbind. Chiar când plouă, ai impresia că e mereu soare, adăugă ea sorbind încet din ceai.

– Ai face bine să termini cu ceaiul ăsta, am auzit că nu ar fi prea bun, nu știu cum de reușești să-l bei, i-am spus eu în timp ce mă gândeam cum aș putea să-i sugerez adevărul.

– M-am obișnuit cu ceaiul, nici nu-i mai simt gustul amar, îmi spuse ea enervată. Și-apoi, n-am auzit să fi murit cineva dintr-un ceai de plante. Atâta bucurie mi-a mai rămas: ceaiul și țigările. Și pe astea voi vreți să mi le luați...

– Care noi? am întrebat-o eu,

regretând că am adus vorba despre ceai.

– Tu și cu bătrâna! Ea îmi spune să nu mai fumez, iar tu ai început acum și cu ceaiul...dar nu auzi că bate cineva la ușă? Du-te să deschizi, cine o fi așa devreme?

Se îndreptă spre geam, însă nu putea să vadă nimic, fiindcă iedera crescuse atât de mult încât acoperise partea de jos a ferestrelor.

– Și iedera asta care crește întruna, nici nu pot să mă mai uit pe geam. O să acopere toată casa și o să stăm pe întuneric. Fiindcă bătrâna nu vrea s-o smulgem, ai să vezi că-și vor face nevăstuicile cuib în ea.

Am deschis ușa, era o femeie care venise la bunica și am invitat-o la ea în cameră. Bunica se sculase și tocmai făcea cafeaua. Noi le-am lăsat împreună și-am ieșit afară în grădină. Privind către casă, m-am înspăimântat, văzând că iedera creștea din ce în ce mai mult. Când intrasem în casă mai devreme, abia ajungea până în dreptul geamurilor, iar acum aproape acoperea casa. Dar am tăcut, nu voiam să o sperii și mai mult pe tanti Aurelia.

Deodată se apropie de noi un câine, pe care nu-mi aminteam să-l mai fi văzut vreodată pe lângă casă.

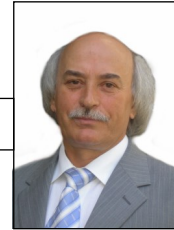
– Ce-i cu câinele ăsta pe aici? am întrebat-o eu. Câinele avea ochii înlăcrimați și ceva straniu în privire.

– Dacă vii rar, îmi reproșă ea, nici câinele nu-l mai cunoști. Cum dă colțul ierbii, nu mai dormi la noi.

– Știu, ai dreptate, însă m-am obișnuit de-acum să dorm la mine, i-am răspuns eu, hotărâtă să nu-i spun absolut nimic din ceea ce observasem că ea nu mai știa despre mine. Vedeam că ea nu mai știa că eu aveam familie și timpurile acelea când rămâneam peste noapte la ele nu se mai puteau întoarce.

Câinele se apropie de mine și se uită insistent în ochii mei cu o privire aproape omenească.

(continuare la pagina 134)

REGINA FATALĂ

Într-o bună zi, punând pe cântar tot ce reușise până atunci, Cezar își dădu seama, că cea mai importantă cucerire a sa n-a fost o țară, un regat sau un imperiu, ci o femeie – singura pe care a iubit-o cu adevărat și pe care ar fi vrut s-o urce lângă el, pe tronul Romei. Era frumoasa și seducătoarea regină a Egiptului – Cleopatra. Cezar o aduse la Roma, o instală în vila sa, o prezentă poporului, vrăjtit de fastuoasa ei intrare în cetate, apoi făcu tot posibilul să câștige de partea ei și simpatia politicianilor.

Veni, însă, cumplita zi a idelilor lui martie și Cezar fu ucis de conjurați. De teama lor, Cleopatra nu îndrăzni nici măcar să meargă în Forum unde zăcea trupul lui și să-și ia un ultim rămas bun de la iubitul ei. În timpul funeraliilor, stătu închisă în vilă și privi de la balcon rugul imens în care se mistuia corpul lui Cezar. Când ultimele flăcări ale incinerării se stinseră, înțelese că și viitorul ei se mistuise în acele flăcări. Speriată, îl luă în brațe pe Cezarion (unicul copil pe care l-a avut cu Cezar) și, pentru prima dată în viață, izbucni într-un plâns sfâșietor...

Zile la rând, Roma se zbatu într-o mocirlă de trădare, spaimă și durere. Apoi adepții lui Cezar ieșiră învingători. Pericolul trecu. Înveșmântată în doliu, Cleopatra îl primi în taină pe cel mai apropiat prieten al lui Cezar – locotenentul Marc Antoniu.

Acesta era un bărbat impunător, cu umeri lați și brațe musculoase – un adevărat atlet de circ, capabil să facă minuni de vitejie pe câmpul de bătaie. În fața reginei însă se pierdea cu firea și devenea docil ca un copil. Se cunoșteau de mult, încă din timpul campaniei militare din Egipt, dar abia acum, când trecură, în sfârșit, peste barierele de rang și se îmbrățișară plângând, îi copleși treptat o afecțiune reciprocă, pe care la început o confundară cu dragostea lor comună pentru Cezar.

Întrucât toate speranțele Cleopatrei se legau de fiul ei, Antoniu o sfătuî să se întorcă în Egipt: a cere acum Senatului să-l recunoască pe Cezarion drept unic moștenitor al marelui defunct, ar fi fost mai mult decât o imprudență. Cezar lăsase

poporului, prin testament, sume mari de bani și întinsele sale livezi de dincolo de Tibru, iar drept urmaș la tron îl numise pe nepotul său de soră – Caius Octavian.

– E un tinerel de 18 ani, cu sănătatea șubredă și cu caracterul încă neformat, îl descrie în batjocură Antoniu. Dar e plin de ambiții și n-ar ceda o centimă din ce îi aparține.

Cleopatra înțelese aluzia și se resemnă. Fără martori, pe furiș, își duse bagajele pe o galeră și se reîntoarse lângă veșnicia piramidelor.

Câțiva ani la rând nu se văzură – ani în care Marc Antoniu își făuri o carieră strălucită, ajungând în fruntea statului roman. Brutus și Cassius – ucigașii lui Cezar refugiați în Macedonia – fură învinși lângă Filippa. Antoniu împărți victoria cu Octavian. Acesta reveni la Roma să răsplătească cu pământ și bani veteranii de război, iar Antoniu, căpătând conducerea provinciilor răsăritene, plecă în Orient.

Cleopatra urmărise neîncredătoare pașii lui către putere. Nu era nici pe departe un al doilea Cezar, dar avea destulă forță să decidă soarta țării ei și să-i asigure în perspectivă lui Cezarion poate chiar conducerea întregii Rome...

Cu aceste gânduri, enigmatică regină egipteană puse în aplicare un adevărat „război” de cucerire a locotenentului de altădată, care stăpânea acum o jumătate din Imperiul Roman. Aflând că el staționează în orașul Tarsa, își făcu apariția în port pe o galeră aurită, cu pânze purpurii și vâsle de argint. Cununi de flori împodobeau catargele. Sclavi frumoși, pe jumătate goi, alcătuiau un lung cortegiu pe punte. Mirodenii parfumate ardeau mocnit în vase de aramă. Îmbrăcată ca o zeiță, Cleopatra stătea întinsă sub un baldachin. Fete magnifice cântau în jurul ei la harpe. Totul era făcut ca să încante ochiul.

Locuitorii orașului veniră cu miile în port să se minuneze de priveliște. Un murmur admirativ se auzea de pretutindeni. Cuprins de vraja generală, Antoniu se duse s-o întâmpine...

De la ultima lor întrevedere, nutrise pentru ea un sentiment neînțeles de teamă

și atracție: pe de o parte, se temea de puterea seducătoare cu care îl înșelase până și pe Cezar, iar pe de altă parte, se simțea atras (ba chiar flatat) de o experiență similară.

În scrierile sale, Plutarh ni-l prezintă ca pe un mare orgolios pentru care fastul și plăcerea prețuiau la fel de mult ca gloria. Suprasaturat de slavă, el își irosea acum virtutea în plăceri. Venise în Asia să adune bani pentru imperiu. Dar, în loc să-și facă datoria, își transformase viața într-o sărbătoare fără de sfârșit: se ținea de chefuri scandaloase, se distra cu dansatoarele, se deda la glume și orgii nesăbuite. Uneori, ieșea în stradă, urmat de bufoni, într-un car pompos, la care înhăma doi lei. Alteori, organiza adevărate carnavaluri, cu satiri și nereide, în care el își asuma rolul lui Bachus.

Știind ce urmărește, Cleopatra miză la început tocmai pe aceste înclinații de chefliu: îl copleși cu atenții, organizează petreceri, îl hrăni cu iluzii, îl orbi cu bogăția. Prins în cursă, Antoniu se îndrăgosti de ea ca un adolescent. În același an, își mută cartierul general în Egipt, la Alexandria. Acum se vedeau în fiecare zi, discutau, dansau, se izolau în dormitoarele reginei...

Pe neprins de veste, Cleopatra înțelese că și ea este îndrăgostită. Îi simțea lipsa, era geloasă, nu-i plăcea să-l vadă în compania altor femei. Într-un târziu, încercă să-și pună în aplicare planul de mărire, dar constată cu uimire că Antoniu nu mai era cel de odinioară: se moleșise și nu-l mai interesau războaiele. Rigoarea romană îl părăsise. Ca să-i fie ei pe plac, se îmbrăca în haine grecești, mânca bucate egiptene și se purta ca un oriental.

Între timp, temându-se de legătura lor din ce în ce mai strânsă, Octavian îi ceru lui Antoniu să vină la Roma și să se căsătorească cu Octavia, sora sa. În numele alianței lor politice, Antoniu acceptă, dar, după ce se întoarse în Asia, o chemă pe Cleopatra în Siria și, spre stupefacția tuturor, se căsătorii și cu ea, devenind rege al Egiptului.

Vestea îl scoase din sărite pe Octavian. El știa că fosta amantă a lui Cezar visa să făurească un imperiu separat de cel roman. Spionii îl informau că ducea în тайнă tratative cu India, Siria, Persia și Etiopia. Cu bogățiile pe care le avea și cu armata lui Antoniu, ar fi putut ușor transforma această ambiție în realitate.

Deși lipsit de experiență, cumnatul lui Antoniu era, totuși, un foarte bun politician. Singurul lucru demn de remarcat în înfățișarea lui erau ochii strălucitori și mari. Bolnav de ficat, avea mereu o dispoziție proastă. Nu se îngrijea prea mult de sine. În loc de baie, prefera

să-și frece corpul cu o cârpă umedă, aidoma barbarilor din Galia. Frigul era dușmanul său neîmpăcat, de aceea purta până și vara patru tunici sub togă. Suferea mereu de guturai. Poate de asta și nu i-au plăcut niciodată războaiele. Obligat să le facă, ocolea prudent focul bătăliilor. Nu era camarad cu soldații, nu mânca și nu dormea împreună cu ei, cum făcuse Cezar sau Antoniu, dar știa să le câștige simpatia cu laude și cu lefuri mari. În Senat s-a impus prin cuvântări aprinse, simulând supunerea și devotamentul față de republică. Toți îl credeau un republican atât de devotat, încât l-ar fi bătut cu pietre pe oricine ar fi susținut că acest tânăr pipernicit va ajunge în curând primul împărat al Romei!

Înzestrat cu geniul vicleniei, Octavian reuși să convingă Senatul că Antoniu s-a vândut Cleopatrei, trădând astfel interesele Romei. Alarmat, Senatul îl împuternici pe Octavian să-l destituie din funcție.

Ca să nu fie învinuit că a rupt primul relațiile de rubedenie cu Antoniu, Octavian o trimise mai întâi pe soră-sa spre Alexandria, punându-l pe Antoniu în situația de a hotărî pe față cine este adevărata lui soție: Octavia sau Cleopatra?

Simțind pericolul, Cleopatra îl obligă pe Antoniu s-o repudieze pe Octavia. Un trimis special îi aduse Octaviei, în Grecia, o scrisoare prin care Antoniu îi cerea să nu pornească din Atena.

Insultat, Octavian începu pregătirile de război. Vrând să câștige timp, Antoniu trimise Senatului o scrisoare, în care declara că va preda imediat puterea, dacă Octavian va proceda la fel. Atunci Octavian deschise testamentul lui Antoniu (care se păstra la Roma) și citi în public pasajul în care Antoniu ceda urmașilor Cleopatrei o parte din provinciile romane din Asia, rugând ca el să fie înmormântat nu în Italia, ci în Egipt, alături de faraoni... Auzind aceasta, poporul (care mai ținea la Antoniu) se simți ofensat și ceru ca regina Cleopatra să fie pedepsită.

Octavian declară război Egiptului. Constrâns de împrejurări, Antoniu își aduse armata la Efes. Aici descoperi că pentru Cleopatra acest război nu fusese o surpriză. Ea adunase în тайнă o flotă de două sute de corăbii, mobilizase oameni, depozitase muniți de cereale, haine, arme.

Cu rezervele de aur și argint ale Egiptului, cumpăraseră susținerea întregii Asii. Pretutindeni se răspândise vestea că regina Egiptului acceptă orice angajare militară. O pădure de lănci și săbii, purtate de aventurieri, creștea văzând cu ochii în jurul Cleopatrei. Toți așteptau doar un semnal, ca să pornească împotriva Romei. Asia, în sfârșit, urma să cucerească Europa...

Prins în vârtejul nebuniei generale, Antoniu încercă să facă ordine și să înjghebe un plan de acțiune. Însă anii de beții interminabile îi estompaseră calitățile de general. Nu mai avea nici caracter, nici fantezie. Unii îl sfătuiau să -și ducă legiunile în Macedonia, alții – să-l atace pe Octavian în Grecia. Indecis, Antoniu acceptă, în cele din urmă, planul Cleopatrei care îi ceru să dea lupta pe mare. Acest fapt nemulțumi legionarii, obișnuiți să lupte bine numai pe uscat...

Octavian avea de două ori mai puține corăbii, în schimb vasele lui erau mult mai ușoare și mai sprintene. Antoniu preferase navele mari, aidoma unor cetăți plutitoare, cu turnuri etajate și terase pentru catapulte.

Câteva zile marea fu agitată, iar când se liniști, Octavian își împărți flota în trei escadre și porni la atac. Ambarcațiunile lui încolțiră din toate părțile corăbiile greoaie ale lui Antoniu. Arcașii sloboziră mii de săgeți incendiare spre dușman. Marinarii prinseră a cădea ca secerați în apă. Cei care ieșeau la suprafață fură loviți imediat cu lăncile. Strigăte de bucurie se înălțau spre cer, când vreuna din corăbii lua foc ori se rupea în două și se scufunda.

Instalată pe un vas rapid, Cleopatra urmări desfășurarea luptei. Când avu certitudinea că micile ambarcațiuni ale lui Octavian vor învinge, porunci corăbiilor sale de rezervă să ridice pânzele și să se retragă spre Egipt.

Manevra fu observată numaidecât de Octavian, însă nimeni din supușii săi nu primi ordin să-i taie calea. Bun psiholog, el bănuia că plecarea Cleopatrei avea să-l demoralizeze pe Antoniu.

În scurtă vreme, speranțele i se adevăriră. Descurajat de gestul soției sale, Antoniu sări într-o galeră și porni în urmărirea ei. O ajunsese din urmă, se agăță de vasul ei și vru să-i ceară socoteală, dar regina îi întoarse spatele, fără a-l învrednici măcar cu o privire. În ochii ei contau numai învingătorii.

A doua zi, după fuga lui Antoniu, Octavian le ceru legionarilor să se predea. Aceștia, însă, refuzară să creadă că fuseseră părăsiți de către comandant. Șapte zile la rând, rămaseră în așteptare, sperând să-l vadă pe Antoniu revenind în fruntea lor. În cele din urmă, fură nevoiți să accepte condițiile lui Octavian.

Ajunsă în Egipt, Cleopatra ordonă ca toate corăbiile ei să fie remorcate prin deșert și transportate în Marea Roșie, de unde avea de gând să plece în India. Vrând să-i recâștige încrederea, Antoniu se apucă frenetic să organizeze apărarea țării. Dar moralul celor 11 legiuni pe care le avea în subordine nu mai era la înălțime.

Mereu precaută, Cleopatra îl trimise pe

Cezarion (deghizat în negustor) să se pună la adăpost într-un oraș provincial, unde urma să aștepte până va trece pericolul. Prințul împlinise 17 ani. Avea trăsăturile fine ale mamei sale, dar, dacă te uitai mai atent, descopereai ușor în chipul lui severitatea și noblețea tatălui său: privirea, zâmbetul, fruntea erau ale lui Cezar.

Pe la mijlocul verii, Octavian ajunsese cu oastea la porțile Alexandriei. Antoniu își conduse cavaleria în luptă și bătu avangarda romană. Dar a doua zi, când urma să se desfășoare bătălia decisivă, armata îl părăsi și trecu de partea lui Octavian. Tot atunci cineva îi aduse vestea că regina se sinucise în palatul funerar...

Trădat de toată lumea, Antoniu rămase un timp încremenit, apoi își reveni și-i ceru scutierului să-l omoare. Sclavul își scoase încet sabia din teacă, dar nu izbi în stăpânul său, ci își înfipse el însuși arma în piept. Văzându-l cum moare, Antoniu îl strânse în brațe, strigând cu disperare:

– O, zeilor! Până și slugii mele i-ați dat mai multă demnitate decât mie... Dar, cel puțin, i-am înțeles exemplul!

Luă sabia de jos și se aruncă în lama ei...

Tocmai atunci un ofițer veni să-i spună că știrea despre moartea Cleopatrei nu era adevărată.

– Regina te așteaptă...

Antoniu încercă să se ridice, însă rana pe care și-o pricinuisese era mortală. Puterile îl părăseau.

– Duceți-mă la ea! mai reuși să spună și căzu într-un leșin profund.

Își reveni în brațele Cleopatrei. Regina era răvășită. Cu mâini tremurânde, încercă să-i oprească sângerarea. Nu mai avea în suflet decât iubire și durere. Necazurile pricinuite de Antoniu erau în urmă. Marele sacrificiu prin care el tocmai se reabilitase trezi din nou în ea pasiunea și devotamentul.

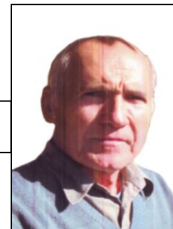
– Cleopatra... Regina mea... Te iubesc... Să-ți amintești de mine...

Acestea fură ultimele cuvinte ale lui Antoniu.

Când Octavian trimise câțiva ofițeri s-o aresteze, Cleopatra se lăsă mușcată de șerpia pe care o slugă credincioasă îi aduse într-un coș cu fructe. Muri împăcată, cu gândul la Cezarion, sperând că într-o bună zi fiul lui Cezar va ajunge la putere și o va răzbuna. Dar Octavian nu era omul care să uite de pericol...

Spionii lui răspândiră zvonul cum că Cezarion nu va păți nimic, dacă va veni la Alexandria și-și va pleca fruntea în fața învingătorului.

Prințul îi crezu și veni la înmormântarea mamei sale. În aceeași zi, fu capturat și omorât din ordinul lui Octavian...

JURNAL DE CREAȚIE 2018

SÂMBĂȚĂ – 13 IANUARIE 2018

*Jurnalul pe 2016 e procesat pînă la 31 mai și are corecturile făcute, fiind bun de expedit.

* Am finalizat o analiză a poeziei lui Grigore Vieru – intitulată „G.V. – poetul neamului românesc”.

* Ambele au fost predate astăzi D-nei Jenica.

* România la plural – un titlu

S-a etimat că toate cunoștințele acumulate de un om de cultură într-o viață, ar putea fi înscrise în 0,02 g de acizi nucleici.

DUMINICĂ – 14 IANUARIE 2018

- Scriitori înconjurați de ostilități.

- elefanții culturali hărțuiți de micile hiene.

* vedete gălăgioase și telegenice.

* poeții – trestii ori sălcii plîngătoare.

- poeme bazar / senzorialul / biologicul material primar predomină în lirica tinerilor.

LUNI – 15 IANUARIE 2018

* A *mocni* – mocnește-n lume ura...

- focul arde mocnit (tăcut), cine știe ce gînduri mocnesc în el, despre omul tăcut, ascuns...

- la fel substantivul *moină*, folosit și de Bacovia în poezie, referitor la starea vremii, nici prea rece, nici prea caldă, vreme moale, cețoasă, umedă, cu piclă difuză.

* iarna a *mocnit* pînă acum, cu zile umede, *moinoase*, cînd umezeala pătrunde, se simte la oase.

* Numele orașului *Moinești*, din nordul Moldovei, poate că-și are originea în substantivul *moină* – fecvent în zonă.

„Tu îți evoci strămoșii? Sunt țărîna în țărîna. // Gîndești la al lor merit? Privește cum surîd! // Să bem! Și fără teamă, să ascultăm din vid // Tăcerea fără nume, pe univers stăpînă. //

Mulțumesc Maestre Khayyam, pentru „tăcerea fără nume, pe univers stăpînă” – descrisă și de mine în volumul de debut „Gravitația tăcerii” din 1989.

MARȚI 16 – MIERCURI 17
IANUARIE 2018

*Artă primitivă și savantă, poezia continuă să sfideze timpul, istoria, moartea. Ea s-a născut odată cu omul, din momentul în care acesta a început să vorbească, să gîndească pe limba lui și să noteze, gînganie cu memorie și inventivă, bolboroseală muzicală a celor spuse. De atunci ea nu are frontiere, în ciuda faptului că a luat naștere în ieslea cu paie din bordeiul unui trib oarecare, într-o copaie națională noțională. Aici se află cheia rolului ei social și a sensibilității omului universal. La fel ca filmul și muzica, poezia nu e statică, în ciuda aparentei nemișcări a cuvintelor. Ea e arta cinetică a ideilor, circulînd nevăzute, ca și curentul electric prin încrengăturile de sîrmă ale cuvintelor care le transportă, cuvinte aflate sub tensiune. Cine nu este atent se poate electrocuta. Există și un lirism al imaginii, mai mult sau mai puțin relevant, căruia Jean Cocteau i-a spus „*la pensee pur image*”, dar puterea, colosala putere a cuvintelor, e dată și dovedită, tot de ideile care circulă prin ele. Astfel, poezia poate fi definită ca o aspirație a omului la durată, la o smulgere din efemera sa realitate, aspirație numită de Nichita Stănescu, „*Dreptul la timp*”.

JOI – 18 IANUARIE 2018

* Tot ce există pe lumea asta se naște, înflorește, rodește și dispăre – în altceva. Ciclul se repetă la infinit.

-Descriu timpul vieții mele, cu faptele petrecute, cu locuri, lucruri, oameni, evenimente.

*sunt un martor al timpului.

*S-a răspîndit la noi imaginea criticului dumnezeu, a divinului critic, așa cum era supranumit G.Călinescu, de exemplu, a temutului critic, discreționar, infailibil, cu drepturi nelimitate, de viață și de moarte asupra unei opere și asupra autorului ei.

VINERI – 19 IANUARIE 2018

*Am pus coletul cu cărți pentru fostul coleg de liceu -Ciubotaru Ion din Bacău.

*tine is money }

money is power } à noua ordine mondială

tine is power }

*Provocările vieții sunt cele care dau sens libertății umane.

-Zaravatul zarvei zilnice.

*nazism și comunism – cele două religii siameze păgâne extreme.

*a stopa – a pune, stavilă, capăt.

a demara – a începe, a porni.

a suspenda, a interzice.

euforie//

SÂMBĂTA – 20 IANUARIE 2018

*Evoluez în viață și în artă, fără aventurile dogmelor.

Eu cred în autonomia integrală a conștiinței mele. Văd degrading valorilor, văd mediocrizarea societății și deriva omului de rînd, ajuns la disperare. Un raport ONU, publicat în Curierul Național anul trecut, situa România pe locul 2 în lume, în privința numărului de cetățeni care și-au părăsit țara, după Siria, care se află însă în război. În 2017 plecau zilnic din țară 265 de români la muncă în străinătate. De ce oare? Care-s cauzele?

DUMINICĂ – 21 IANUARIE 2018

*La fel ca esențele tari, poezia se menține în flacoane mici, păstrîndu-se astfel timp îndelungat. Rubaiatele lui Omar Khayyam, cu o vechime de 9 secole simt o dovadă concludentă în acest sens. Poezia concentrată, esențializată din aceste catrene Kayyamienne, exprimă un spirit al intensității.

LUNI – 22 IANUARIE 2018

„diarismul este o formă posibilă de creație și reprezintă chiar o tehnică de creație”
– Eugen Simion –

Avînd o îndelungată experiență (de peste 50 de ani), a diarismului, ca formă permanentă de creație, pot spune că această formulă mi-a devenit într-adevăr o tehnică, o metodă ideală de creație în lirică. Datorită acestui fapt îmi pot construi eficient și relativ ușor noile volume, jurnalul meu fiind un depozit de idei, conținînd sute de poeme scrise într-o primă formă, impresii de lectură sau ale contactelor mele cu oameni diferiți sau întîmplări de viață.

MARȚI – 23 IANUARIE 2018

*Există o implicare majoră, o influență indiscutabilă a fenomenelor

cuantice, în comportamentul oamenilor și-n procesele imprevizibile care au loc în conștiința lor. E suficient să amintesc aici situația răscoalelor, revoluțiilor, a războaielor, etc. Un alt aspect este cel al complexelor reacții neuronale, ale genelor din structura misterioasă a ADN-ului, al radiațiilor naturale sau provocate de oameni, etc.

*Să nu uităm că organismul uman conține în jur de 80 de hormoni, care-i asigură metabolismul, adică energie impulsivă.

*Transmiterea informațiilor vitale și funcționarea organismului se face la nivel celular – cuantic. Există la ora actuală o foarte avansată medicină cuantică, bazată pe faptul că organismul uman emite biofotoni.

MIERCURI – 24 IANUARIE 2018

*Allan Wilson studiază genealogia genelor umane, biochimia lor, ceasul molecular al speciei, ADN-ul antic, antropologia evolutivă, etc.

*„Cîteva rafale de Mozart și Vivaldi” – împotriva puștilor obraznici și rebeli, utilizate în Anglia – au ca efect ostilitatea tinerilor față de muzica simfonică înaltă. Muzica marilor genii clasice, Beethoven, Rachmaninov, Shostakovich e folosită de autoritățile engleze ca un instrument pozitiv împotriva tinerilor derbedei, cei care au un comportament antisocial, distructiv.

*Celulele organismului meu, spun practicienii medicinei cuantice, simt și transmit, mai exact preiau impulsurile gîndurilor mele spontan, imediat ce se produc.

JOI – 25 IANUARIE 2018

*Dintre mamifere, balenele au o longevitate de invidiat, trăind între 300-400 de ani.

*La fel, în mediul vegetal, stejarii ating aceeași vîrstă, în Anglia existînd exemplare de stejari protejate în prezent într-un parc național în vecinătatea Londrei. Există și la noi în țară stejari longevivi, care au atins 500 -600 de ani, un astfel de exemplar aflîndu-se în curtea unui castel din Ardeal.

*Eu simt cînd ADN-ul meu e în stare de grație, una de maximă vibrație, moment unic și trecător, pentru a prinde din zbor versul sau poemul salvator. El reacționează prompt la emoțiile, gîndurile, stările și sentimentele mele. Important e să nu pierd momentul de grație, numit și inspirație, moment rar și ivit pe neașteptate.

MIC ÎNDREPTAR MORAL PENTRU OAMENII POLITICI

O introducere amară... Știu că este aproape inutil, oamenii politici din țara mea sunt imuni la orice încercare de dialog, autosuficiența lor e planetară. S-a făcut o listă cu topul trăsăturilor de caracter negative, toate li se potrivesc, de la un capăt la celălalt. Să intrăm „în detalii”, după ce le trimit, legat cu sfoară tricoloră, pachetul cu marile lor „virtuți”... Deci: *agresivitate, amânare, aroganță, autoritarism, batjocură, cinism, credulitate, cruzime, defăimare, egoism, fățarnicie, lașitate, ignoranță, incertitudine, indiferență, insolentă, intoleranță, invidie, iresponsabilitate, iritabilitate, încăpățănare, lăcomie, laudăroșenie, lene, minciună, neglijență, nepăsare, ostilitate, ranchiună, răutate, răzbunare, rigiditate, servilism, suspiciune, vanitate, viclenie, vulgaritate, zgârcenie...*

5. Despre fățarnicia și egoismul lor...

Omul fățarnic are două fețe și nici un obraz, spunea *Nicolae Iorga*. Prefăcătorie, *fățarnicia* și ipocrizia reprezintă arsenalul oricărui „respectabil” politician. Zice un vechi proverb românesc că fățarnicul în adevăr dulce te sărută, dar unde te sărută multă vreme te ustură. Și, drept este că mulți mângâie mâna pe care ar dori-o tăiată. Dacă am aduna aici exemple din fățarnicii ultimilor treizeci și ceva de ani, s-ar umple pagina...

Cine sărută mult, rar se întâmplă să nu muște. Mai este o replică celebră, nici nu mai știu unde am auzit-o: unii oameni sunt ca orologiile care arată o oră și sună alta. Despre *fățarnicie* este vorba, desigur... Așteptăm rocada de primăvară, parcă văd fețele *fățarniciei* de actualitate românească. Cred că voi fi gata să le spun (*lor...*) cuvintele lui Franklin, curăța-ți degetul înainte să arăți cu el spre petele

mele. În fiecare dintre zilele amărâte ale vieții noastre, continuăm să învățăm pe cheltuiala noastră că vom întâlni mai multe măști decât chipuri.

Mă uit în ochii *lor* și le reamintesc că *șarpele e odios nu pentru că mușcă, ci pentru că se ascunde ca să muște* sau că *omul este ca luna, arată lumii doar fața sa luminată, ținându-și hidoșeniile în întuneric*. Falsa modestie este cel mai mare rafinament al vanității, am mai citit eu pe undeva, iar prea-devotaților oameni politici de azi, cu inutilă amărăciune le mai spun că *fățarnicia* este omagiul pe care viciul îl aduce virtuții. Francois de La Rochefoucauld, or fi auzit de el? *Fățarnicia*, prieteni, este o analogie caricaturală a onestității. Câtă dreptate avea Nicolas Chamfort: *dacă vrei să pleci în lume, trebuie să accepți să ți se spună multe lucruri pe care le știi de către oameni care le ignoră*.

Un personaj celebru rostea din mijlocul scenei: cu viclenia prinzi chiar și un leu, cu puterea nu prinzi nici un greier. Păi, de unde greieri? Ne pregătim să-i facem făină europeană, în curând. Despre asta, e indignat un venerabil ministru gargaragiu de azi, dar vine vremea *fățarniciei* noastre depline, pateu cu umplutură de greieri, cam așa e hrana care se apropie.

Și să nu uităm cât adevăr (politic) e în vorbele de mai sus, le repet, poate că le vor auzi și ei, mulți mângâie mâna pe care ar voi-o tăiată. Știu eu niște bărbați „în și de la putere” cărora le-aș putea spune că, dacă te razi în cap, nu e bine să păstrezi o șuviță pentru ziua de duminică. Și nu uitați că un fățarnic este ipocritul care-și ucide ambii părinți, iar apoi cere clemență pentru că este orfan. *Fățarnicia*, dragii mei oameni puternici și atât de hotărâți să

ne duceți departe, este lipsa de sinceritate (în purtare, în atitudini etc.), este atitudinea prefăcută și ipocrită, duplicitatea, falsitatea. Luați, bre, un pic de Eminescu: „*El veni, copilul mândru... / Având zâmbetul fățarnic / Pe-a lui buze de coral.*”...

Aș mai scrie ceva și despre fățarnicii evlavioși, cei care vor să fie numiți sfinți și închinați de toți. „*Vezi înfățișarea lor exterioară și crezi că fac toate după Dumnezeu, dar inima lor este plină de pizmă și de orice fel de răutate.*” Așa zice Sfântul Vasile cel Mare: „*Fățarnicul, pururea ținând ură în adâncul inimii lui, arată dragostea pe care o revarsă în afară la vedere, ca stâncile pe fundul mării, care acoperite de apa mică, devin un pericol neașteptat pentru cei ce nu se păzesc*”. Adică, „*vorbește cu gura și cu buzele cinstește, dar inima lui este departe. Învață învățături în deșert, îi înșeală pe toți cu înfățișarea cuvioasă*”. Merge și pentru bărbații de partid și de stat, *căci cei fățarnici cu inima ascund mânia și moare de tânăr sufletul lor, iar fățarnicia ascunde amărăciune.*

Parcă i-aș mai spune unui fost marinar și mare cârmaci de țară că lacrimile oricând pregătite arată prefăcătorie, nu jale. *Dragă Stolo*, vă mai amintiți? Pentru amândoi, dar și pentru mulți alții de acum, închei aici cu vorbele lui La Bruyere... Există o falsă modestie care este deșertăciune, o falsă glorie care este nesocotință, o falsă măreție care este o micime, o falsă virtute care este *fățarnicie*, o falsă înțelepciune care este prefăcătorie. Aia e, cu trupul în biserică și cu gândul la dracul...

Dragi oameni politici, câțiva aflați în apropierea unor rocade îndoielnice de vară, vă reamintesc că *egoismul* este trăsătura morală care pune mai presus de orice interesele personale, în dauna intereselor colectivității și de interesele personale ale celorlalți. *Egoismul* e și o preocupare exagerată față de propria persoană, dar și nesocotirea intereselor altora. Cineva credea că generozitatea deschide toate porțile; iar *egoismul* le închide. Păi, credea rău, nu-i știa pe ai noștri... Cu afirmația următoare, însă, sunt absolut de acord: *egoismul* se naște din sărăcia inimii, din

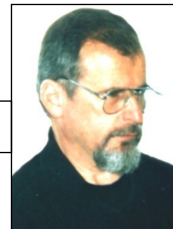
convingerea că iubirea nu este suficientă pentru toți.

Don Miguel Ruiz spunea că *egoismul* nu înseamnă ca cineva să trăiască așa cum dorește; înseamnă a cere altor oameni să trăiască așa cum acel cineva dorește să trăiască. Zău? Spuneți treaba asta într-o ședință de guvern, de coalțiție, de grupuri parlamentare, de altele asemenea! Și să le mai spuneți că gloria clădită pe principii egoiste nu este decât rușine și vină.

Ce simpatic era cineva care zicea că egoistul este propriul sau fiu; este, în același timp, și tatăl. Iar Eminescu ne îndemna: *Lăsați-i egoismul individului, dar, pentru Dumnezeu, nu lăsați ca el să dureze încă o mie de ani după moartea lui...*

Termenul, în sine, este asociat cu lipsa de educație, cu proasta creștere și cu intențiile negative. Vine „turnat” peste oamenii politici (cei mai mulți) din patria cutremurată de februarie. De altfel, există mulți oameni care nu reușesc să depășească perioada egocentrismului copilăriei, iar *egoismul* extrem și patologic devine o consecință a acestui fapt. Ei fie nu pot percepe nevoile altora, fie le pot percepe, dar nu au nicio intenție să le respecte. Altfel spus, nu oferă nimic, dar consideră justificat ca persoanele din jur să le ofere totul. Clinic vorbind (era să zic cinic vorbind...), creierul acestor adulți nu dezvoltă niciodată ariile responsabile cu empatia sau inteligența emoțională. Necazul este că unii dintre ei ajung să decidă, să guverneze, să arate drumurile celorlalți. Empatie, inteligență emoțională? Bine, sting repede televizorul, curg valuri de empatie peste noi, ne inundă, ne copleșesc etc. Tocmai aud cum și cu cât și-au mărit (pe șestache...) lefurile bieții și oropsiții de parlamentari...

Mă uit la moacele lor preocupate de soarta țării, pe care o iubesc fără măsură, și le înșir aici câteva cuvinte: meschin, individualist, calic, egocentric, egotist, egolatu, exclusivist, narcisiac, subiectiv, obtuz, mărginit, mic, strâmt, mărunț, banal etc. *I-am spus că el însuși este un egoist și-un vanitos bolnav, când își închipuie că are dreptul să facă pe dezgustatul*, zice un personaj a lui Vlahuță. Le spun și eu *lor*...

HERMENEUTICA PLAGIATULUI MULTIMILENAR

Rațiunea de a fi, a unei găze, rațiunea de a fi, a unui om. Care să atârne mai greu? Ascultând eventualele explicații, cui oare să îi dai dreptate?

Te mai poți uita la om (și nu la Om), altfel decât cu o silă intensă, dând în repulsie? Imaginea unei mulțimi te înfioară, vederea unei arme – stări de vertij, a unei armate, bătând eventual pas de defilare – o amenințare directă. Să-l iei de ureche și să-i fixezi țarcul? Nu se poate, domnia-sa e un cetățean, are drepturi, niște legi idioate îl apără. Evident, numai un idiot putea participa la întocmirea lor. Adică exact cine nu trebuia. Un miel, un vițel, o pădure tânără n-au fost niciodată întrebați, un Om – niciodată invitat, iar dacă ar fi fost, de bună seamă că ar fi stârnit haitei – prin necesarele propuneri – hohote de râs. Ba, mai mult, i s-ar fi indicat adresele unor clinici...

Cum să îi mai dai bună ziua, pentru ce? Unui *plagiator*, de cea mai joasă speță? Se plagiază unul pe altul cu nerușinare, fără să le pese de consecințe – tot ce contează este să îl simtă sub el pe adversar – real sau ipotetic –, numai așa putând să mănânce cu poftă și să doarmă noaptea profund. Ticălosul îl plagiază pe ticălos – aici ograda politicii e neîncăpătoare, nici porcii nu mai pot găsi un loc la umbră, o mocirlă convenabilă. Bogatul – pe bogat, maladia fără de leac, cancerul îmbogățirii, fiind contagioasă.

Idiotul îl plagiază tot pe idiot, însă fără să-și dea seama, din moment ce doar grozavele sale idei contează, doar superba-i gândire ar trebui să fie luată în seamă, mediatizată, brevetată. (Un caz aparte: filozoful care nu a înțeles nimic, doar faptul că trebuie să ducă jargonul pe cele mai înalte culmi, scriitorul a cărui temă-vector este acea tămâiere a omului, imposibil de metabolizat: omul fiind după chipul și asemănarea lui Dumnezeu – păzea! Un viitor de aur îl așteaptă.)

Sfântul îl plagiază pe Dumnezeu... Isus – un om – cât s-a mai chinuit, în

ciuda aceluia aiuritor decret pe care, cu o îndrăzneală unică în Istorie, și l-a dat: s-a trezit zeu peste noapte, s-a autopropus Fiul lui Dumnezeu...

Femeia o plagiază pe femeie – pentru mai multă claritate: femela pe femelă, dorința ei fundamentală e să puiască. O femeie plagiază, instinctual, o femelă, spre exemplu o căprioară, o veveriță, dar și o femelă de șobolan, o leoaică. Însă în vreme ce căprioara, veverița, femela de șobolan, leoaica habar nu au ce fac, o femeie are... Așa să fie, oare? Este ea perfect *responsabilă*? Întrebă o bătrână cu ce s-a ales – va da din mâini, scârbită, își va întoarce spatele, indignată. Ce, asta e întrebare? E o insultă! Păi, de ce ați mai făcut copii – nu te lași... De proastă, d-aia! Așa s-a pomenit – dacă nu făceam, și mai rău, adică nu eram bună de nimic, o steapă, o urâciune a pământului... Da, așa s-a pomenit – alegeți-s-ar praful și pulberea de pomeneala asta, măcar vita nu știe ce face, căteaua...

O epocă o plagiază pe alta: *răutatea* omului nu s-a clintit de pe fâgașul său.

O religie, la începuturile sale, o plagiază pe alta, aflată la același nivel – un demiurg îl plagiază pe altul. O lucrare de specialitate enumeră vreo 125 de demiurghi, printre care și acel micuț zeu al Israelului, Iahve, actualul Dumnezeu. E vorba de un plagiat *indirect*, acești așa-ziși creatori de lume neavând habar unul de altul.

Însă cel mai dezgustător plagiator e acela care nu și-a pus niciodată această simplă și totodată devastatoare întrebare: *Ce este cu mine pe acest pământ, ce rol am? Sunt, oare, necesar?* Auzi, ce întrebare idioată, inadmisibilă, o grosolană injurie la adresa lui... Cum... cum să nu aibă un rol pe acest pământ, încă de când a orăcăit pentru prima dată, când și-a anunțat, în acel mod, triumfala

venire pe lume... La o parte, faceți loc! Ce, se mai încurca Dumnezeu cu el, altă treabă nu avea pe acolo, prin cer?...Da, Doamne, îți cad în genunchi de greaua recunoștință, ce-mi umezește ochii și-mi dă puternici fiori în dreptul inimii – pentru imensa fericire pe care mi-ai făcut-o, trimițându-mă în fascinanta Dumitale lume, în minunata Grădină... Și Dumneata, și eu – iată – avem un rol – de aceea dă-mi cât mai multe zile!

...Să trăiești o sută de ani și să nu pui nici măcar preț de un minut în discuție *necesitatea* ta, să hălăpăi zilele ca porcul la troaca plină cu mâncare – cum... cum să-ți treacă prin cap aceste gânduri mizerabile – că, oare, ești util? De la ce demon să vină?

Iată, vag schițat, portretul plagiatorului *primitiv*, pentru nuanțare *omul cel de toate zilele*. Pus lângă o viețuitoare, freamătă de fericire – a dat lovitură, e un om, nicidecum o dihanie cu beznă și-n cap, și pe față. Auzi, pe față – care față? În fapt, el își plagiază cu voluptate *ignoranța, prostia* – nerealizând evidența că nu e altceva – zi de zi – decât o replică a altuia, care și el, la rândul lui... Ce plagiat disciplinat și abject – de la o vreme are și un cod numeric personal... Vrei să știi totul despre Gheorghe? Interesează-te de Vasile... Despre John? Interesează-te de Jean...

Plagiatul acesta, în sine, ar fi totuși acceptabil, ar trece – pentru un necunoscător – neobservat, dacă efectele sale nu ar fi la vedere; *acele negre consecințe*... Mai devreme sau mai târziu, insul va da socoteală de faptele sale. Nu, nu în fața lui Dumnezeu – care Dumnezeu? –, nici a justiției, care și ea, vai de capul său, ci în fața sa, va fi pedepsit de însăși persoana sa – intimidat, umilit, zdrobit. Bogătanul – de bogăția strânsă (furată). Oare pe mâna cui va pica? Cum... cum să o transporte în cer? Săracul – de sărăcie; cu ce bani să se înmormânteze, cine să se înjosească să-l urmeze la cimitir? La cimitir? Și acesta are niște reguli – nu poți înmormânta acolo un câine. Pare că scriitorul ar fi un ales – are o operă în spate, aceasta îl va energiza, îl va scuti de mizerii, de acele întrebări chinuitoare. De unde... Cine știe câte straturi grele de praf – cumiști, disciplinate – se vor depune peste cărțile sale... Stors ca o lămâie, ar scrie și azi, însă nu mai are nicio idee, e varză... Nucă seacă – iată ce simte când își pipăie capul. Să facă rost de niște cărje? Oare de ce... de ce nu și-a văzut de treabă – ceartă cu familia, cam zilnic, de vreo cincizeci de ani, privirile, puțin spus dubioase, ale

vecinilor. Ce-o fi și cu dihania asta, cu aerianul cartierului, până și câinii îl latră fără motiv.

...Revenind la femeia care puieste – cum să nu, să fie și ea mamă... Biata ei mamă, prin câte a trecut – cu ea, cu frații ei. Nu, ei nu i se va întâmpla așa ceva, îl are pe Domnul alături... Însă și mama ei îl avea – cum se mai ruga, cum se mai închina... O fi făcut ea ceva, nu se poate... Tocmai, și-a văzut de treabă, nu a făcut nimic josnic, de care să îi fi fost rușine. S-a măritat, a făcut copii – adică a intrat în rândul lumii, a plagiat fără să își dea seama, fără să își pună măcar o simplă întrebare – *face bine?* Câtă vreme o ființă umană nu își va pune această întrebare, înainte de a demara ceva, plagiatul se realizează *de la sine*. Și bogătanul, și săracul, și scriitorul, și tânăra ce dorește să devină mamă – spre a da câteva exemple. Vei suferi pe mâna ta, faptele cărora te-ai dedicat te vor prinde din urmă și te vor lua la dure întrebări, te vor pedepsi drastic – un judecător nemilos, peste măsură de cinic, se va năpusti asupra ta: eul dumitale, mai precis partea sa cea mai acuzatoare, supraeul.

Sunt fapte și fapte... Cum să pui în discuție o faptă ce ține de *Omenie?* De *reală* atitudine existențială pe care ar trebui să o aibă omul? Cum să nu fie un astfel de Om *util, necesar*, al cărui rost pe acest pământ nu poate fi pus în discuție? Este și el un fel de plagiator, însă unul *moral*, a cărui etică nu poate fi pusă la îndoială, el își plagiază – spre a putea dormi liniștit, noaptea – doar faptele *sale*. Altfel, cum să se uite dimineața în oglindă, fără să îi crape obrazul de rușine? Are și dumnealui o aprigă dorință – să intervină cât mai puțin, tot sperând într-o ameliorare a comportamentului celui ce deține o minte. Din păcate...

Cine să-și mai aducă aminte de acel avertisment al lui Socrate, care spunea că simte în el prezența „duhului bun”, care îl înfrâna în demararea unor acțiuni, mai precis urla pur și simplu la el – „Abține-te!”, drept urmare blocându-le. Nu, nu era vorba de porunca vreunui zeu, de vreo intervenție divină, ci de „duhul” *rațiunii*, al *Omeniei*. Cine... cine se mai dedică astăzi acestui exercițiu mental, atât de necesar? Cine l-a ascultat pe Socrate, pe Buddha, când plagiarea Răului era mult mai la îndemână, când ignoranța insului îi făcea ochi dulci? Hai, fă și tu așa, vei fi foarte fericit! Nu sta, agită-te, dă drumul la combinații, dezvoltă-te... Pe scurt, cine să-și pună la *îndoială* faptele? *Efectul* acțiunii? Că aducea suferință, moarte, că otrăvea pământul, aerul, apa – nu îi păsa.

El, omul, se află într-o permanentă întrecere cu un altul, din simplul motiv că

dorește să-l umilească, să-l domine, să-l elimine din calea lui – excepțional demers existențial... Cum apare unul la orizontul ticăloșiei sale înăscute, cum... Aceasta, de altfel, este marea noutate cu care omul a venit pe pământ, numai animalul al cărui cap e în directă legătură cu degetele criminaloide are acest comportament, el se poate mândri cu nivelul subzoologic la care a ajuns. Maimuța, verișoara, îi e net superioară, își vede, biata, de treabă – un etalon de seriozitate.

*

Hermeneuein, cuvânt grecesc, a interpreta – iar de aici, hermeneutica, reflectia filozofică asupra existenței omului, căutarea unui sens. Oare la ce rezultat hermeneutic să se ajungă, referitor la blestematul de plagiat, la acea neagră tradiție multimilenară, cărora insul li s-a dedicat cu o râvnă înfiorătoare? Cum să-l mai scoată cutare minte limpede pe actant din groapa pe care, cu fiecare zi, și-o sapă cu o stranie voluptate, cu încredințarea că acel abis e, de fapt, un munte personal, ce face din Everest vârful unui deal? Da, știe el, insul, ce face, e sătul de sfaturi, Socrate acela era un dement, și-un cerșetor stătea mai bine, se mai încălța, pe când dihania ce umbla tot timpul desculță... cu acea manta jechoasă ce-i acoperea hoitul... Cum să te fi uitat în gura lui împutită? Iar Buddha – alt nebun, mai mare, cum nu s-a mai văzut! Auzi, să te cari de acasă fără să iei cu tine nimic, nici măcar un capăt de ață – ca să faci ce... să cerșești... El, un prinț tare bogat, însurat, cu copii – să te cari fără ca cineva din familie să-ți fi imputat ceva... să dispari ca o fantomă, fără nicio explicație... să nu mai ai treabă cu nimeni...

Cine, cine să fi ținut cont de acești doi *antiplagiatori*, de acești *demascatori* ai omului? Cine l-a mai descifrat pe om cu atâta luciditate, cine i-a întocmit cu atâta acuratețe dosarul de *inculpat*? Un ticălos – în rezumat. Un iresponsabil, o ființă degenerată, incapabilă să se strunească, să se valorizeze, unicul mamifer impostor, supercalificabil în meseria uzurpării: aici, cutare savant și cutare troglodit își pot da mâna, se pot felicita reciproc.

*

Ataraxis – al cuvânt grecesc, adică scutit de tulburare. Iar de aici, ataraxie – liniștea sufletului, obținerea stării de seninătate. Epicur... Grădina lui Epicur, unde trăia în comunitate cu prietenii și

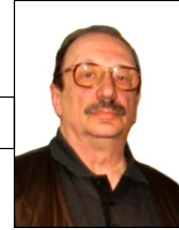
discipolii săi. *Plăcerea este binele suprem...* Oare la ce se referea?

Omul preconizat de Epicur era unul pentru care *cultivarea spiritului, practicarea virtuții* constituiau un zilnic ideal, doar așa se putea ajunge la starea privilegiată de Om – ataraxia. Iar de aici, acel bine suprem pentru cetate... Nu, nu era vorba de accederea la banala plăcere, dacă nu vulgară – plăcerea trupului, îmbuibarea... desfrânarea... alcoolul... Nu, voluptatea aceasta ieftină – la îndemâna insului neinstruit, grosolan, primitiv – nu se afla pe lista epicuriană. Totuși, cuvântul „plăcere” are o conotație clară. Spui „plăcerea de a mânca”, sau „de a bea”, sau „de a dormi”, sau „de a lăncezi”. Nu prea se spune „plăcerea de a fi om integru”, sau „plăcerea de a descoperi o teoremă a matematicii” – e vorba mai degrabă de chin...

Oricum, Epicur a folosit „plăcerea”. Oare la ce se referea? La simplul fapt că cel care nu simțea o plăcere atunci când se dedica construcției unui *alt tip de om*, cel *interior*, unul care își clădea interiorul cu noi achiziții spirituale, întru dobândirea celui deziderat moral – virtutea, nu prea avea ce căuta în acea faimoasă Grădină – aceasta, pur și simplu, îl rejecta. *Plăcerea studiului... plăcerea discuției cu un om instruit... plăcerea de a scrie... de a picta... de a sculpta... de a compune muzică...* Cum să nu reprezințe un astfel de ins o mândrie pentru cetate, cum să nu contribuie la acel bine suprem al acesteia – ce nu avea nici în clin nici în mănecă cu acele mizerabile preocupări ale insului obișnuit: lăcomie, invidie, ură, bârfă, calomnie, răzbunare, sporirea averii, dobândirea puterii... Ce bine să aducă cetății o turmă de pe două picioare, o târlă, o cireadă? Un ins care, în loc de cap, avea frunze? Când vântul disprețului față de o altă ființă sufla...

Iată, acum douăzeci și patru de secole Antichitatea nu dormea... Obținerea ataraxiei – exclusiv prin *forțe proprii*, prin *zilnice străduințe*. El, Epicur, dăduse o *direcție*. Devenea un prieten de-al lui dacă, prin forțe proprii, mergeai pe acea potecă a Grădinii... Nu se propunea niciun model de urmat. Departe de Epicur să se autopropună... Ar fi însemnat să își periclitizeze una dintre cele mai însemnate virtuți – cea a *modestiei*.

Nu a impus nimic, nici prin gând nu i-a trecut că acela care nu era cu el, în sensul că nu gândea, nu proceda ca el, era unul împotriva lui... Ori că acela ce nu aduna cu el era un risipitor... Ori aveai vână epicuriană, ori nu... Nu a dat nimănui din Grădină un certificat de valoare – acesta se obținea individual. *Nici urmă de plagiat...*

Mihai Miron

DE CE?

Stau și mă întreb. De ce nene-s mai deștepti americanii decât noi? De ce nene-s mai bogați? De ce nene-s mai văzuți în lume? Uneori mai iubiți, alteori mai înjurați, dar oricum lumea ține cont de ei. De noi, nu. De ce, bre? Ia, d-aia: că americanii au mai multe școli, colegii, universități și pe bani și pe burse și pe gratis, după vrere și putere. Că -n școlile lor aduc de peste tot profesori buni și foarte buni, ba aduc și copii, numai buni, pe care-i învață și d-acolo-naainte-i fac americani. Ia, d-aia că se muncește pe rupte că altfel te dă patronu-afară și după un an de șomaj dacă nu ai găsit nimic, nu te mai ia nimeni că-ți iese vorbă de puturos și nepriceput. Ba te ia aia, gaia! Da și aia care muncesc primesc: 15 dolari pe oră cel puțin, cel mai mult... la înțelegere cu contract la patron sau la stat, dar vezi că la ei și statu-i tot un fel de patron, colectiv, de! Păi sunt mai văzuți în lume pentru că de obicei se țin de cuvânt – au zis că ajută pe cineva, undeva? Ajută. Au zis că belesc pe careva? Belitu-i! Ești prieten cu ei cum s-au făcut nemții după ce și-au luat-o-n 45? Vine un Marshall de-ți dă bani să te ridici un pic, p-ormă iei frumușel undița ta, de ți-au dat-o, și pescuiești singur! Le dai înapoi ce datorezi, că totu-i afacere, nu? și rămâneți prieteni. Câștigi și tu, câștigă și ei pe munca ta dacă te -a ajutat. Alții nu-i plac pe americani, că ei dacă sunt adunătură de multe nații ce-au venit acolo mai mult de răul de-acasă, s-au făcut popor nu nație, adică cetățeni și le-a insuflat așa, de mici, iubire de steag, de țara asta care i-a primit și atunci s-au făcut foarte patrioți și se dau la toți care nu-i respectă sau care le fac vr-un rău. D-aia țin cont de ei și care-i place și care nu-i iubește.

– Da cu noi cum e, nene Gogule? îl chestonai eu pe Mafalda din Bușteni.

– Păi cu noi ar fi cam așa: am avut școli bune, cu niște sute de ani înainte de americani, nu erau aia nici pe hartă! da ne-am luat mereu după alții și ba după unu, ba după altu, ba după rus, după grec, după franțuz, după neamț, după ungur, după coana comunitate din Europa acu, și s-au cam dat pe apa rea școlile noastre. Da vezi, neamul și copiii tot deștepti, de umblă toți după ei să ni -i ia, că-i vede la întreceri, la olimpiade, la inovații pe unde nici nu gândești. Și-i trage la burse, la lefuri mai mari, la mai bine, de! Păi ce, nu plecă și Silică al meu, nepotul, la o Vale de silicon în America pe 11000 de dolari, nu lei, și pe lună, nu pe an? Și eu ce să

-i zic, e munca lui, capul lui, viața lui. Da-mi pare bine că tot își face o casă mare aici, să vadă tot prostul cum s-a ajuns el. Măcar să vină cam pe la 2 ani să stea în ea o săptămână, să se bucure de soare și piscină, na că și-a pus în curte! Și să-ți spui și cu munca: aici ori statul, ori patronul se face că te plătește și tu te faci că muncești. Pe vremea lui Cească ciupeau toți de la stat că șefii tot raportau aiurea și nimeni nu pătea nimic: depășire de plan, peste tot! Acu, de la stat fură cu acte aia mari, dacă-i prinde, dau de dracu, dacă nu, dau cu căciula-n câini și bogați rămân. De la particulari nu prea poți să furi cu acte, poți să faci blaturi și e tot așa: ori te prinde, ori nu. Cu aștia săraci e mai rău că-i bagă la mititica și pentru o găină. D-aia le și zice găinari. Da eu tot cred că dacă s-ar face o numărare pe procente și proporții, am ieși noi mai bine cu bogații și ei mai bine cu prinșii. Însă ceva tot nu-i bine: nu avem clasă de mijloc și la țară pe vremea mea greul și câștigul se făcea cu mijlocașii, poate că și acum ar fi bine să fie mai mulți, nu, ce zici și tu? Cu asta cu iubitul și cu ținul seamă așa e: nu ne iubește nimeni pentru că nu ne iubim nici noi, tot certați, tot dezbinați, tot cu reclamația pe-afară, nu putem să ne facem ordine singuri, între noi. Ne ducem pe la străini să ne spună ce și cum!? Judecă aia la greu procese făcute prost aici și platește cine? Statul, adică tu și cu mine și cu țața Manda! Păi ce noi am greșit cu ceva? Dar dacă i-ar pune la bir pe aia de greșesc și să plătească tot, că au de unde, procurorii, judecătorii? Ce-ar face, ar mai da judecăți de mântuială, sau pe șpagă? Văz că a cam dat dihonă și între ei de-au început să și-o tragă unii la alții. Dă Doamne, cum spuse și ăla cu poante, să fie bine! Eu cred că tot omul din capul obștii, tot șeful, trebuie să fie ales de popor, de comunitate, cum se zice acum: și polițistul și procurorul și judecătorul, așa ca pe primari, pe deputați, pe președinte și nimeni să nu stea mai mult de 4 ani. Ai fost bun? Te-aleg din nou, dacă nu, altul la rând! Păi ce, n-ar fi bine macar asta să învățăm de la americani? Asta, cu alegerea. Și uitați așa, dragii mei cititori, mi-a explicat nenea Gogu de la Bușteni, om de cam 90 de ani, cu copiii mari, nepoți și strănepoți, umblat prin jurul țării în război cu trupa și pe dincolo de ocean acum la nepoți. Așa mi-a explicat el, pe înțelesul meu, cum merg lucrurile în lumea asta. Aici și dincolo de aici. Drept pentru care vă spun și vouă, ca și cum aș fi dormit.

ATENȚIE LA TREN, ION ANDREIȚĂ!

Cheia narațiunii lui Ion Andreiță e gara (*Banii miresei*, Eikon, 2023). Tânărul oltean aude fluierul de plecare al locomotivei, mai mult moartă decât vie (megafonul stației nu funcționează), strigând după unicul călător, să-l ducă de unde a plecat. Celălalt tren, împodobit cu o lozincă roșie, l-ar purta spre un șantier socialist de aiurea, un fel de Bumbesti-Livezeni, unde Emil Antonită (un alter-ego deloc ascuns al prozatorului, și el din Perieți) ar putea ajunge brigadier în haine civile (nu se auzise încă de salopetă). Nu m-a lăsat cu semne de întrebare nehotărârea lui: s-o ia pe calea proletarului sau să rămână omul locului său, pe care îl poate sfinți, cum crede etnosoful anonim? Am știut de la începutul narativei că va rămâne pe peron, de unul singur, ca o piatră de terasament. Chemarea pământului (chiar dacă actul de proprietate a fost făcut nul de Tovarășa Colectivă Agricolă) va fi mai puternică decât lozincile *tovaroșilor*, cum le spune Sacara al lui Vasăzică agitatorilor stalinizanți.

La început, băiatul de 17 ani, Emil, personajul principal, fiul notarului Marin Antonită din Slatina vrea să ajungă (și călare și pe jos) la locul unde propaganda a promis că se construiește o lume nouă. Vorba vine: Li-be-ră, li-be-ră! Parcă și zgomotul vagoanelor pe șina veche spunea că-i minciună. I-a deschis ochii o pancartă care stopa trecerea pe șantierul unei căi ferate ducând nicăieri: „Drum închis. Înaintarea interzisă.”

Transformarea din țăran în brigadier e anevoioasă. De ce? Pentru că pământul e „carne din carnea țăranului”. „Îl strângea din părți pădurea”, scrie autorul cu iscălitură veche în catastihul prozei rurale, care bine știe că țăranii, în război, „s-au trezit cu gura de țărână cu care îi împroprietărise moartea.” Cei rămași vii, din nou carne de sacrificiu, au fost dez-împroprietăriți. „Pământul ni l-au scos din mâini, nu și din inimă”, spune Ion Andreiță, ca să se știe. Colectiva a lăsat în urma ei „un popor de cruci”, iar istoria satului e o „antologie de troițe”.

Când eul etnic e operat ca un sarcom, ca o tumoră, în numele unui globalism transnaționalist, Ion Andreiță, în pagini tensionate dramatic, îi aduce în prim plan pe cei 12 „apostoli de șantier”. Dosiți sub un stejar, stau în jilțuri de piatră și se destăinuie, legați de aceeași durere, trecuți prin traume de neînchipuit, dar și de

nevindecăt. Fiecare dintre cei 12 (alții, dar mereu 12) își narează povestea tragică. Sunt cei care au refuzat să ajungă „crasnăi proletari” de colhoz, au fost chinuți, torturați, bătuți până la orbire. Unul dintre ei muncește la roabă cu un glonț înfipț în șira spinării. Iar Iisus, multășteptatul Iisus, nu se arată, nu vine să le pună mâinile pe răni, pe frunțile sângerânde. Furia țăranilor din Icoana, nume simbolic de sat, pe cei care veniseră să tragă brazde cu tractoarele peste haturile lor (îi îngroapă de vii) este cutremurătoare. Dar și răzmerița cererilor de intrare forțată în GAC, când apare însuși Ceaușescu propagandistul, cu armă la șold. Mama Florica își taie în bucăți salba moștenită de icusari și mahmudele, s-o dea completare la cotele uriașe pe care n-are cum să le plătească. În una dintre cele 5 căruțe de grâu, munca ei, înfige o strachină: „Pentru pomana morților”. Au ridicat-o: „sabotaj”. E cea mai zguduitoare scenă a romanului. Rănilor țăranilor de foarte demult nu se lecuiesc. Emil merge la Mărășești, să audă de la pământ, ce a fost, cum a fost. Când țara-i „un trup de fier în cumpăna vremii”, generalii luptă și mor în rând cu soldații (aviz generalului ex-premier, Ciucă al nostru). Cu palmele lipite de pământ, Emil vede atacul țăranilor în cămeșoale albe, de nuntă și de moarte. Feldmareșalul Mackensen zisese, în capitala ocupată: „peste două săptămâni, la Iași”. Nu l-a lăsat Generalul Eremia Grigorescu. Nici locotenent-colonelul Rosetti. Grav rănit, a apucat să spună: „Ordon regimentului să nu treacă peste corpul meu.” „Regimentul nu s-a retras.” „Fantomele albe” din Regimentul 32 „Mircea”, unde se afla și sublocotenentul Marin Antonită, i-au biruit pe nemți. Bunicului Ion i s-a dat postum o „medalie însângerată”: Crucea Comemorativă. E „o roată de istorie” care n-aș fi vrut să se termine, spusă la pomeniri, când țăranii dau, creștinește, pământului picături de țuică pentru cei căzuți, pentru moartea lor pilduitoare. Iar nevestele care n-au primit „certificatul galben” încă îi așteaptă pe bărbații lor. Ofensiva de la Mărășești l-a lăsat pe Marin, tatăl lui Emil, fără tată. La ora H a atacului, Ion moare cu mâinile întinse –cruce, să-și apere fiii. Un self-elistist sau altul acuză „deriva națională în politica actuală”. Dar politicienii n-ar trebui să apere etnia, statul, satul?

Naratorul învie un chip ca de baladă (am numit episodul Balada lui Antonită a

lui Vioară, în folclor, Antofiță a lui Vioară): e balada lui Marin, „țaran de viță”. Nu mă îndoiesc deloc că Ion Andreiță nu-l știe pe Antofiță, de vreme ce literatura orală îi este atât de familiară. În *Caietul cu descânțece* – și-s multe, unele mirabile, ca *Descânțec de stea* sau *Descânțec de soare sec* –, uneori nu folosește ghilimele, așa că cititorul poate crede că sunt făcute de autor. Anume variante, parțial, le știu și eu din cărțile lui Petru Ursache, mai ales din *Etnofrumosul sau Cazul Mărie*. Nici poezia lui Misirlu - poetul șantierist cu talent nativ - nu-i pusă în ghilimele, nici cea de la pag.147: *Nu plânge, maică Românie/Că am să mor ne-mpărtășit! / Un glonț pornit spre pieptul tău/ Cu pieptul meu eu l-am oprit.*

Ion Andreiță schimbă adesea condeiul. În unele momente, iese la iveală reporterul (ca în istoria Bisericii Belivacă), în altele, pentru că lumea cuprinde și vizibilul, și invizibilul, e și rațională, și irațională, Ion Andreiță aduce în pagini imposibilul. Imediat, însă, merge pe alt sunet al „clanareții”, când se deschide dimensiunea a patra a poeziei. Năluca Letheea pare lipită în pagină, la fel femeia misterioasă din baracă, mireasa fugită de niciunde și răătăcită. E, în acest capitol, o scenă horror din realitatea imediată a șantierului, narată cu destul meșteșug, dar cu mai puțină artă, care m-a convins mai puțin decât altele: violarea cu cruzime a miresei. Ficția poate inventa pe bune realitatea, poate obține, cu talent, *effect du réel* (R. Barthes), însă, la vremi tulburi ca aceasta, egofilia mi se pare mai puțin importantă decât docu-romanul; prefer scrierea credibilă, adevărată istoric, lecției de sex predată dirigintei Mălina în garsoniera confort 3. Cu totul altceva e capitolul *Căruța cu dragoste*, trasă de Lola. Când adormeau cei doi, Marin și Florica, pe drumul de navetă istovitoare, Lola întorcea brișca spre casă, spre acasă.

Revenind la biografemele tatălui Marin: în lada de campanie, descoperită de fiul Emil în casa părintească, sunt îngrămădite hârtiile unei vieți: certificate școlare, carnete, chitanțe, buletine oficiale, medalii cu brevete sau fără... Pe atunci, țaranul era numit, în acte, plugar, de profesie plugărie. Marin, fecior bun la carte, schimbă frunza verde din pădurea lui cu frunza verde a Liceului Militar „Mihai Viteazul” din Târgu Mureș, iar soldatul servește sub drapel „cu onoare și credință”. Face primul război și e împroprietărit de rege cu 5 hectare. Ajuns notar, e tras pe linie moartă, scos din notariat ca nemembru de partid sau de partid (nu vrea să intre în niciunul dintre ele), navetează de ici-colo în căruța trasă de Lola și-i pensionat ca referent de stare civilă. Trecut la chiaburi, se alege cu pensia tăiată.

Citind cu sârg lada cu acte, autorul (sau croul lui) mi-a amintit de inegalabilul Horațiu Mălăele, din filmul *Moromeții 2*. Moromete își întreabă fiul:

„– De ce citești?”

– Ca să știu.

– Ce să știi?”

– Ce nu știu.”

Iar bătrânul conchide: „Ce vrea Lenin ăsta nu se poate și dacă se poate iese rău.”

Și n-a avut dreptate? Dar cui îi mai pasă de salcâmul lui Moromete, când se rad păduri întregi? Cum merg lucrurile, am ajuns sub nori din ce în ce mai negri: nici pământ de flori n-o să mai avem, florile le vom importa din Olanda, mărarul de la africani, fasolea de la greci, merele de la poloni, iar apele *îndrăgostite de pământ* vor seca sau vor fi vândute cu izvoare cu tot. Vorbeam de trauma țaranului colectivizat, când doar caii (colectivizați și ei) își mai aminteau drumul spre casă? Acum trauma a devenit tragedia țaranul des-țarat, care și-a luat, de sărăcie, pământul în cap, ca să culeagă sparanghel la nemți. Și ce actual e folclorul cules în secol XVIII de părintele Simion Florea Marian: „Spune, maică-adevărat/Unde scaldă mi-ai țâpat?/Peste un gard cu spini./Ca să fii tot în străini?”

Revenit la baștină (în Perieți, satul de sub peri, numit astfel după pomii haiducului Ețu, Emil constată că „satul s-a smintit”. La școală, un copil recită: „Vrem să fim și noi ca voi/Vrem ca Boris Polevoi”, care l-a speriat/alungat pe *Înger, îngerășul meu*. La Casa de cultură, răsună versurile Mariei Banuș, produsul Școlii de literatură proletcultistă: „Plugul strungul și condeiul /S-au pornit să chiuie/Mi-am pus flori la pălărie/ Și văzduhul țiuic.” Exemplific alt’dat ce pot citi acum elevii în manualele alternative de română. Iar acum, copiii (din Germania) sunt împinși din nou spre beznă spirituală de un pastor luteran: „Got is querr!” (știre din 13 iunie 2023).

Dar „*Passons, passons, puisque tout passe!*”, zice poetul, Dumnezeu se întoarce. Dozajul de elemente dialectale e impecabil: joarde de viță, clanaretă, șușleț, delniță și câte altele. Am aflat de la Ion Andreiță că *melic* înseamnă obicei, dar dibui încă sensul propoziției: „se încingea clicul”. Cuvântul *fericire* e cam spăimos pentru minimaliști, dar înfloreste frumos în paginile lui Andreiță, un pasionat al cuvântului insolit, provocator-insolit. Eu, una, încerc, dimpotrivă, să ajung la efectul de real, smulgând din pagină ca pe-o buruiană cuvântul meșteșugit. Pe cine nu tentează metafora, vocabula rară, insertul prețios și pretențios? Dar, dacă textul gălgâie de metafore, de epitete neașteptate, cum gălgâie de sânge gâtul tăiat al unei găini, mă uit în altă parte. Metaforele regenerează limba, e știut, dar prea multe sufocă epica. O tapiserie de cuvinte ascunde lemnul tare, estompează esența, îți acoperă de tot sau îți umbrește „dinlăuntru”, vorba lui Platon.

În anii optzeci, fostul dogmatic stalinist Crohmălniceanu, poreclit de Ion Barbu „bacilul croh”, trecuse la alte dioptrii: prozatorii păstoriți de el erau sfătuiți, pe motiv de „autonomia esteticului”, să descrie și să tot descrie orice: de la tăierea porcului la montarea unui cort pe vânt. Vânăre de vânt! Th. Codreanu numește formula asta „indiferentism estetizant”. În fapt,

„desanții” cenaclului dirijat de Ov.S.Ch. (foarte talentați de altfel, ca Gh. Crăciun, un perfecționist al frazei despletite) ar fi trebuit să nu se mai ocupe – realist – de „obsedantul deceniu”, ca Marin Preda, ci de subiecte paralele. Ce „obsedant deceniu”? S-a dus. Ba nu-i așa, am tot trăit și trăim obsedante decenii. Scriitorul de prim raft era obligat să nu urmărească ce se întâmplă, ci o scriitură *en detail*, cum cerea Crohmălniceanu. După '89, s-a spus că acești „desanți” estompau, prin descriere amănunțită, prin detaliu, crunta realitate socialistichie și că de asta îi lăsa cenzura lui Dumnezeu (Popescu) să publice. Adevărul e la mijloc. Cei mai buni nu frecau și tot frecau nesus, ci deveneau esopici. Scriau „pe dedesupt”, cum spunea Arghezi, ceea ce ducea, nu rareori, la o literatură-rebus, iar noi devenisem abili în a citi printre și dincolo de rânduri. Îmi aduc aminte că, urmărind cum decapita un narator, pe care-l prețuiam, un pește, prins cu greu și-l curăța metodic de solzi în bucătăria strămtă, l-am văzut pe masa de disecție, în chip de pește, pe Ceaușescu însuși.

Iată și ce reproșez scrisului „pe dedesupt”. E un meșteșug, vă conced, dar e ca intarsia într-un *ancien meuble en bois*. Prea multe intarsii ajung cam ...previzibile. Încolăcirile lor ajung previzibile. Din când în când, cititorul, obosit de prea multele intarsii ambiguizând narațiunea, ar prefera să fie trosnit cu un picior de scaun necurbat și nefinisat. Lovitura naște nod și semn care-ți indică drumul epic. Or, conținutul lăzii de campanie, odată deschisă, acționează ca o lovitură în mintea cititorului. Și iarăși ajung la *effect du réel* (Barthes). Se află acolo jurnalul de front al lui Licsandru Florea, din războiul pentru Basarabia ocupată, dar și o variantă a *Mioriței* contemporane: maica bătrână e chemată la Canal de fiul ei, să-l ia și să-l îngroape în cimitirul de acasă.

Istorisind povestea unui simplu notar de țară, Ion Andreiță reproduce jurământul potrivit Art. 11 din Regulamentul pentru aplicarea Legii Statutului funcționarilor publici (ianuarie, 1925): „Jur de a fi credincios Regelui și intereselor țării mele, de a respecta întru totul Constituția și legile țării, de a executa cu onoare și conștiință funcțiunile ce-mi sunt încredințate și de a nu face nimic de natură a periclită ordinea în Stat. Așa să-mi ajute Dumnezeu.” Omul a jurat, a apărât ce-a jurat și, pe cale de consecință, a fost declarat infractor.

Un bun scriitor trebuie să poată fi și liric, și epic, și dramatic. Ion Andreiță narează dramatic cum nu se poate păcăli moartea cu „baniile miresei”, un ghemotoc de bancnote scoase din uz; știe să istorisească senin vise cu emoție onirică; e poetic și tandru cu câmpul cu florile, cu fântânile, cu pogoanele de streliță, zisă ciocul berzei, de volbură și de sângele voinicului. Ion Andreiță e om plin de flori. Simte, noaptea, cum se coc ghindele la raza lunii.

Autorul trece de la documentar la ficție pură, de la viață ficțională la facticitate.

Lumea cuprinde și vizibilul și invizibilul, și ce-i posibil și ce nu-i posibil, și ce-i palpabil și ce nu-i. Emil o visează pe Letheea și e cuprins de cele două spirite: al ei și al iubitelui ei. Emil devine chiar Gigi Sprinterelu. Andreiță minte frumos și-l cred. Cât privește idealizarea inconștientă, ea vine din folclor. Iubita apare ca o fantasmă, elaborare a psihicului încercat de dor. Și tot ea moare de dorul-dor. Bărbatul, cu trei mere într-o mână pentru cele trei grații, le scapă pe toate, le pierde pe toate, nehotărât cui să le dea. Femeia ideală? Toate trei la un loc.

Spuneam că metafora prea abundentă, textul masiv euforizant dăunează epicității. Un exemplu? „Tăcerea plumbuise împrejurul cu copci de argint. Luna îmbrăcase stejarul în purpură violacee, bătută cu safire. Din crengi picurau licurici diamantini, sporind farmecul tainei.” Însă Ion Andreiță știe importanța primei fraze. Încipitul e ca o ușă: dacă o descui bine, îl iei pe cititor în lumea ta ALS OB. Iat-o:

„Întunericul orbecăia pe cărări cu genunchii frânți.” Și, mai încolo: „Tânărul își croia anevoie drum prin această smoală care i se scurgea pe chip, pe brațe, pe trup, odată cu sudoarea. Înainta greu, năpădit de gânduri, abia smulgându-și picioarele din pământul ce i le ținea zălog, nelăsându-l să plece.” Aș fi început romanul mai tranșant, de la „Tânărul ...” legat de pământul care nu mai poate față colectivizării.

Precizare : am citit *Banii miresei* înainte de a fi tipărit (în rol de Castor, Patrocle, ce am voit a-i fi) și pot spune că Ion Andreiță are memorie, imaginație, forță sugestivă, simț pentru mișcarea cuvintelor, un DOOM și un DEX la îndemână, o hartă toponimică și una onomastică, toate de trebuință unui *hablador* de elită.

În încheierea acestor rânduri, îl provoc la o meditație: De ce crezi mata, Ion Andreiță, că, în cutia Pandorei, unde stăteau relele înghesuite una-n alta, cu speranța dedesubt, ca să nu zică la fund, era închis și obiceiul scrisului? Ia gândește și te socotește! Nu cumva scrisul poate trăda adevărul lins-prelins, în fel de fel de feluri? Că scrisul, drăguțul de el, poate ambiguiza lucruri (în sine) și fenomene? Că, în libertatea asta de expresie, pe care unii au plătit-o prea scump, ar trebui ca strategia ficțională să fie cuvântul ce exprimă adevărul, jumătate de adevăr distrugând textul? Adevăratul curaj este să spui ce crezi și știi că e adevărat. Mata ai făcut-o, dar mi-aș fi dorit o construcție mai strânsă în jurul satului din colțul ochiului, pentru că satul e „centrul secret” al romanului, cum ar spune Orhan Pamuk. Iar *Corespondențele ziaristului Emil Antoniață* nu prea răspund romanului satului, nu se prea leagă, în opinia mea, de restul cărții. Dar, ca să te îmbun, trebuie să afirm: pentru a rămâne în memoria noastră, nu numai în „memoria ierbii”, imaginea satului clasic are nevoie de astfel de romane ca *Banii miresei*.

ARTILERIA GREA ÎNDREPTATĂ SPRE CEI CARE AMENINȚĂ CULTURA RUSĂ *

Marea cultură rusă este văzută fie mai mare decât este, fie exact cât de mare este. Numai proștii o văd mai mică decât apare în realitate. Noroc că ăștia sunt puțini și nu contează. Oricum, toate națiunile au o cultură *care contează* în economia ideilor, a produselor creatoare la nivelul umanității. De fapt, doar cultura ne dă dimensiunea *humanitas*-ului. Are cultura rusă ceva special? Adică are ea ceva „mai” special decât au toate celelalte culturi ale lumii? Nu, în măsura în care toate se situează la acest nivel. Atunci, de ce este ea adusă mereu în discuție de... ruși? Pentru că raportarea la această cultură se face deosebit de către ruși în primul rând. Cei care și-au bătut joc cel mai mult de oamenii de cultură ruși sunt tocmai rușii. Chiar ceea ce restul lumii numește „cultură”, rusul consideră că aparține unui fel de ilic colorat pe care îl îmbracă mujicul pentru a camufla, pentru a păcăli o victimă. Cultura, pentru rus, motiv de mândrie mare, nemăsurat de mare, în realitate ocupă locul unui fel de „tutuiacă” pe care o folosesc vânătorii pentru a striga rațele, ademenindu-le ceva mai aproape, pentru a intra în bătaia puștii lor. Românii încearcă de ani de zile să-i imite pe frații ruși în a-și bate joc de propria cultură și de reprezentanții acesteia. Nu știi dacă reușim mai bine decât ei la capitolul ăsta. În fine, de ce spun astea? Mai întâi, nu o spun eu, o spun chiar rușii – cei puțini, dizidenți... Iată!

Ce face rusul acolo unde pune piciorul pentru prima dată în istorie? Distruge cultura de baștină. Cum? Șterge limba. Și o înlocuiește cu cea rusă. Apoi cultura locului este înlocuită

cu cea rusească. Apoi urmează îndoctrinarea continuă – „cultura rusă este cea mai mare din lume!; cel mai mare savant care a descoperit rădăcina de păpădie este rusul X; cel mai mare pod din lume se află la Moscova, și a fost făcut de rusul Y...” După ce o ții tot așa vreo câțiva zeci de ani, începi să crezi că nu există decât o unică formă culturală care merită apreciată. Mai mult, singur îți arunci la gunoi tradiția și îți ceri scuze pentru primitivismul din care ai făcut parte. Apoi urmează o perioadă în care trebuie să mulțumești poporului rus, care cultură și libertate ți-au adus. Rusul este convins că te-a civilizat, că te-a scos din comuna primitivă. Apoi vine emanciparea, începi să nu mai suporti binele rusesc și te revolți. Dacă reușești să te rupi de Mama Rusia, atunci ești cu adevărat tare. Rusul pleacă, dar la plecare el îți bate obrazul și-ți spune cât de nerecunoscător ești pentru tot binele pe care ți l-a făcut. „Bine, să nu zici că nu ți-am spus!” Și pleacă la el acasă. Vorba vine că pleacă... el nu pleacă niciodată, dar îți dă impresia că a plecat. Industria tot la el rămâne. Se prefăce că te lasă să vorbești din nou limba ta, că revii la valorile tale culturale ș.a.m.d. Dar semințele puse de rus cândva încolțesc acum. Vei merge mai departe pe linia respectivă, astfel încât, într-o zi, când rusul revine, îl iei în brațe de fericire. Unii se revoltă pentru asta. Și se apucă să facă tâmpenii. Adică să îl scoată pe Ceaikovski din sala de concerte, să-l elimine pe Dostoievski din literatură. ăștia nu au priceput nimic. Ei cică așa se rup de invazia culturală rusească. Cum să faci așa ceva? În fine, nu despre cazurile astea este vorba. Ci, cum s-a format cultura asta rusească?

* Din volumul *Tableta de miercuri* în curs de editare la Editura Bibliotheca

Simplu, prin împărțirea în două, cum spune Oleg Panfilov, a celor care s-au ocupat cu fabricarea culturală de stat și a celor care au fugit cât mai departe de suferințele și umilințele trăite sub același stat. Oamenii de cultură s-au împărțit în cei care cântă numai ceea ce Statul spune, aceștia fiind plini de decorații afișate precum generalii pe piept, decorații de tinichea care exprimă doar gradul de obediență și lipsa crasă de libertate de creație, și cei care fug, care caută să creeze în afara Rusiei, departe de bătaia de joc a Statului. Vă gândiți că în istorie lucrurile au stat altfel. Că Dostoievski, Ceaikovski, Tolstoi... adică cei atât de emblematici pentru cultura rusă și pentru care Putin plânge acum de sare cămașa de pe el, au fost niște răsfățați naționali? Nicidecum. Dar cum?

13 noiembrie 1849, Comisia juridică militară condamnă pe inculpatul Dostoievski Feodor la „degradare civică și pedeapsa cu moartea prin împușcare”. De ce? Pentru că a citit și „nu a denunțat difuzarea scrisorii criminale a literatului Belinski despre religie și guvern”. Dar tot Statul rus a fost milos cu nemernicul de Dostoievski: nu l-a mai omorât, i-a comutat pedeapsa cu moartea în patru ani de ocnă. Vedeți? Cum să mai spuneți că rușii nu își apreciază valorile culturale?

Cazul lui Lev Nikolaevici Tolstoi: 1901. Excomunicat din Biserica Ortodoxă Rusă! Biserica era la guvernare atunci! (Acum cică nu mai este! *Sic!*) Sfântul Sinod Cărmuitor, la 22 februarie 1901 anunța: „contele Lev Tolstoi nu mai este membru al Bisericii Ortodoxe, deoarece convingerile sale – expuse în public – sunt incompatibile cu o atare calitate de membru”. Tolstoi a recidivat și mai puternic, mai ales când a murit. Astfel, în 1910, colonelul von Kotten, șeful Poliției Secrete din Petersburg, întocmește următorul raport ministrului Afacerilor Interne al Imperiului Rus: „Întru completarea informărilor din 8 noiembrie curent raportez Excelenței Voastre unele date despre tulburările tineretului studios ce s-au produs pe 9 noiembrie curent... cu prilejul funeraliilor răposatului Lev N. Tolstoi. La ora 12 ziua au fost oficiat la Biserica Armenească parastasul răposatului L. N. Tolstoi, la care au fost prezenți circa 200 de persoane care s-au rugat, preponderent armeni, și o parte neînsemnată a tineretului studios... Preoții

armeni a oficiat [*sic!*] încă o dată parastasul la sfârșitul căruia biserica a devenit neîncăpătoare pentru toți cei care se rugau, o parte considerabilă a cestora stăteau în pridvor și în curtea Bisericii Armenești. După încheierea parastasului, toți cei aflați în pridvorul și în curtea bisericii au cântat „Veșnica Pomenire”...” (*apud* O. Panfilov – *Istории antisovietice*, 2021, p. 233).

Adăugați acestor două cazuri ce reprezintă emblema culturii ruse pe mării scriitori ruși și căutați să vedeți cauza morții fiecăruia sau să vedeți motivele emigrării lor. O să fie amuzant.

Așadar, această mare cultură stă pe o bază imensă de rezistență, de opoziție față de autoritatea statală rusească. Aceeași autoritate se plânge astăzi, prin vocea lui Putin, că Occidentul caută prin orice mijloace să *atace și să nimicească marea cultură rusă!* Eh, așa, da! Acum se ia apărarea culturii! Bravo! Se repară lucrurile... Sau, nu! Încă o dată, cultura este târâtă într-o mizerie de interes politic, căci este tare bună ca scut în aceste momente. Cum Putin nu prea poate să folosească scut uman, care era atât de bun cândva (poate nu i-a dat nimeni ideea, iar el a uitat de această metodă), se folosește de cultură. O vede amenințată, nedreptățită, plânge pentru ea, căci este atacată din toate părțile. Ce să mai vorbim, tâmpenia *socialist-marxistă, cea care a început prin SUA, declanșată tot de emisarii comunismului rusesc, cea care dărâmă statui ale unor personaje istorice, precum Columb sau Lincoln, și care apoi scoate din universități pe Shakespeare și Heidegger, dar dezvelesc statui de-ale lui Lenin prin Germania, acum s-a întins și la Dostoievski și Ceaikovski. Iar pe rus îl miră asta! Mai mult, rusul este revoltat că asta este Occidentul, cultura occidentală depravată care face aceste mizerii!* Normal că sunt niște mizerii, dar nu tot rusul, prin emisarii săi socialiști-marxiști-neo-marxiști sunt cei care au început povestea asta? Naziștii ăștia care trebuie stârpiți atentează la cultura rusă! Până aici! Pe cultura rusă numai Statul Rus are voie să o umilească și să o ponegrească! Sau să o înalțe! „Și Lenin e atât de tânăr!” sună titlul unui cântec patriotic rusesc din minunatul secol al XXI-lea, cântat de o mare vedetă de la Moscova!

OMUL DE AZI – VICTIMĂ A PROPRIULUI SĂU SUCCES (II)

Lipsit de GPS, omul de ieri trebuia să-și folosească din plin gândirea pentru a se descurca atunci când ajungea într-un oraș nou. Astăzi, fețe zâmbitoare pe ecranul telefonului îl îndrumă pas cu pas. Înțelegând ceea ce li se vorbește, ele îi ajută chiar și pe analfabeți. Nu mai e necesar să știm nici măcar să scriem. Șoferii de cursă lungă calculau singuri distanțele între localități pe diverse rute și o alegeau pe cea mai scurtă. În decizia lor, țineau cont și de starea diverselor drumuri, de diferențele de nivel, de existența serpentinilor și de alți factori, își puneau mintea în mișcare evaluând mai multe variabile. În prezent, computerul face aceste analize.

Romanele pe care le citeam ne ofereau doar una din dimensiunile realităților pe care le descriau și era rolul nostru de a ni le imagina pe celelalte – ca și cum în continuuul spațiu-timp nu ni s-ar fi dat decât o parte din dimensiuni. Filmele s-au oferit să ne scutească de acest efort, ne-au pus totul pe tavă. Treptat, fantezia a început să ni se atrofieze. Iar în ziua de azi, când sunetul și imaginea aproape că au îngropat cuvântul, foarte puțini mai sunt în stare să îl audă ca odinioară, să vadă curcubeul pe care îl ascunde în spatele literelor lui negre.

Mulți dintre noi au trăit, în deceniile anterioare, în țări în care lucrurile nu erau așezate. Adesea se dovedea extrem de dificil să rezolvi o problemă banală. Toate acestea ne-au ascuțit inteligența, ne-au menținut-o vie. Am putea spune că până și birocrăția și-a avut rolul ei benefic, ne-a făcut să ne punem mintea la contribuție. Astăzi însă, lucrurile s-au mai schimbat. Guverne, ONGuri și chiar firme private vin în întâmpinarea problemelor noastre, reușind să ni le simplifice. Mai mult, e suficient să tastăm pe google chestiunea care ne preocupă – juridică, medicală sau de altă natură – și vom găsi întotdeauna situații similare și soluții. Nu mai e nevoie să descoperim fiecare din noi teorema sinusurilor. Dar în acest fel, preluând ideile altora, vom fi din ce în ce mai puțin nevoiți să gândim cu propria minte.

Erau în secolul trecut anumite activități care solicitau inteligența, de pildă elaborarea

orarului unei școli generale sau al unui liceu. Multitudinea de cerințe făcea foarte dificilă o asemenea sarcină. Trebuia ca fiecare clasă să aibă x ore dintr-o materie, y, din alta, z, din alta etc, dar trebuia și ca profesorii să aibă continuitate (să nu existe “ferestre”), disciplinele cu două ore pe săptămână să nu fie în zile consecutive, să nu se depășească șase ore pe zi etc. Toate aceste restricții dezvoltau inteligența celor care le integrau într-un orar coerent. Este doar un exemplu dintr-o serie de activități care solicitau gândirea creatoare, multe din ele fiind astăzi efectuate de computer (planificarea zborurilor într-un aeroport, a mersului trenurilor, stabilirea felului în care se pot suprapune fazele într-un proces tehnologic etc).

Înseși bursele au fost invadate de softuri care analizează așa cum noi nu vom putea niciodată milioane de informații pe secundă. Investitorii care studiază rapoarte financiare și calculează indicatori de tot felul sunt pe cale de dispariție. Ei există încă, dar, așa cum arată statisticile, aproape toți (peste nouăzeci la sută) pierd bani pe bursă. De aceea și observăm în ultimul timp o migrare a lor către fondurile mutuale. Și ei caută să-și folosească mai puțin mintea, lăsându-se în grija altora. Inginerii, de asemenea, când proiectau o mașină-unealtă sau alegeau soluția optimă din mai multe variante pentru o anumită problemă, depuneau o muncă intelectuală de cel mai înalt nivel, imbinând calcule cu argumente, modificând parametri, inovând, până ajungeau la rezultatul dorit. Astăzi, și lor, computerul le-a preluat din atribuții.

În trecut, oamenii își reparau aproape toate bunurile, de la cele de folosință îndelungată până la haine sau pantofi. Când se strica un frigider sau o mașină de spălat, era o adevărată tragedie în familia respectivă, care, de obicei, nu-și permitea să cumpere alta, așa că trebuia să cheme meșterul. Acesta devenise o persoană foarte importantă pentru că doar el reușea să repună în funcțiune un aparat electrocasnic, un autoturism etc. Munca lui presupunea adesea cunoștințe complexe și chiar gândire creatoare pentru a depista defectul și a-l remedia.

În ziua de azi însă, a devenit mai ușor să creezi un produs decât să-l repari. Motivul este simplu: pe linia de asamblare

* Fragment din eseu „Involuția: generația telecomenzii”, de Serban Dinger

se realizează milioane de bunuri identice, ceea ce conduce la o scădere majoră a costului unitar, deoarece cheltuielile fixe se împart la un număr foarte mare de produse. De aceea e mai rentabil să cumperi ceva nou. Și asta face majoritatea populației, tot mai puțină lume cheamă meșterul. Pe de altă parte, procesul de fabricație s-a descompus în faze din ce în ce mai mici, astfel că muncitorii care le execută nu mai trebuie să-și folosească inteligența pentru a ști ce au de făcut, ci doar să urmeze câteva instrucțiuni foarte simple și clare.

Anamneza reprezintă totalitatea datelor pe care medicul le obține prin intermediul discuției cu bolnavul despre afecțiunile sale. De la Hipocrat până azi, ea a impus o dezvoltare extraordinară a inteligenței și memoriei doctorilor, care trebuiau să știe în fiecare caz în parte ce să întrebe și cum să interpreteze răspunsurile pentru a pune diagnosticul corect, distingând din noianul de informații simptomele care sunt caracteristice unei anumite boli, și nu alteia. Avântul luat însă în ultimul timp de tehnologia medicală a dus la situația în care unele aparate pot detecta în minute ceea ce un doctor ar descoperi în ani. Va fi tot mai puțină nevoie de ascuțimea minții și în acest domeniu: ecranele reci ne vor spune tot.

Fizicianul Stephen Hawking a arătat că inteligența artificială este unul din cele mai mari pericole pentru specia umană. Dar, în afară de scenariile în care computerele încep să acționeze împotriva noastră, aruncându-ne în aer întreaga societate, ele deja ne fac rău prin chiar ceea ce ne fac bine: ne scutesc de calcule, de gândire, de emoții, ne transformă în niște legume. În prezent acest lucru nu este încă evident, dar, cu trecerea timpului, din comoditate, îi vom preda calculatorului din ce în ce mai multe sarcini, pierzându-ne abilitatea de a le mai îndeplini.

Și atunci ce vom mai face noi, norocoșii posesori ai unui instrument care ne rezolvă toate problemele? Surfing în fața plajelor din California, croaziere pe oceanele lumii, ski în Alpii elvețieni? În ce va consta viața noastră, în trecerea de la o distracție la alta?

Imprimantele 3D ne vor produce tot ceea ce ne trebuie, guvernele ne vor da fiecăruia câte un venit minim fără a ne cere să mai muncim ceva iar noi vom sta cu burta la soare și vom trăi fericiți până la adânci bătrâneți – care și ele vor fi împinse mult dincolo de recordul actual de o sută douăzeci și doi de ani.

Asta e viața pe care ne-o dorim? Efortul intelectual, rezolvarea problemelor fac parte din însăși esența umanității noastre. Dacă le vom delega inteligenței artificiale, vom înceta să mai fim oameni, vom deveni altceva. Gândirea e diferența specifică, ea ne deosebește de ceilalți membri ai regnului animal – genul nostru proxim.

Involuția speciei umane e deja vizibilă în multe privințe. Piața de carte e în scădere dramatică peste tot în lume. Revistele de cultură se tipăresc în tiraje

microscopice și supraviețuiesc doar prin bunăvoința guvernelor. A devenit un truism că nu se poate trăi din scris – în schimb se poate trăi, și încă excepțional, cântând manele. Închidem teatre, dar construim stadioane. Dacă vom continua pe această linie, în curând vom avea o populație de adulți care se vor da pe tobogașe în parcuri acvatice. Departe de a fi un Übermensch (supranatural), omul viitorului are toate șansele să devină contrariul său.

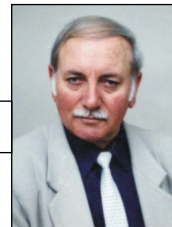
Poate că orice specie inteligentă din univers sfârșește în acest mod lamentabil: progresează un timp, descoperă la un moment dat inteligența artificială, îi predă întreaga muncă și, treptat, se descalifică, involuând către nivelul animalic din care a provenit.

Decenii întregi s-a pus problema de ce nu a ajuns nicio civilizație extraterestră până la noi. Ecuația de la Green Bank estima încă de acum o jumătate de secol că numărul civilizațiilor cu care am putea intra în contact este de ordinul zecilor de mii. S-a spus, și pe drept cuvânt, că distanțele interstelare și mai ales cele intergalactice sunt mult prea mari și fac aproape imposibilă o călătorie între două planete pe care s-a dezvoltat viața. În afară de faptul că viteza maximă din univers este cea a luminii, mai există și alte aspecte, mai tulburătoare, care fac ca nici măcar să nu ne putem apropia de ea (creșterea uluitoare a masei, care, teoretic, tinde spre infinit când viteza tinde spre cea a luminii).

Dar dacă o civilizație ar dăinui suficient, de pildă un miliard de ani, ea ar trebui să împânzească galaxia din care face parte. Diametrul Căii Lactee are aproximativ o sută cincizeci de mii de ani-lumină. Faptul că nu a ajuns nimeni până la noi înseamnă că se întâmplă ceva cu toate civilizațiile, cel puțin cu cele din galaxia noastră. Nici măcar una nu a reușit să supraviețuiască un miliard de ani? Uitați câte am inventat și am realizat noi, oamenii, într-un amărât de secol! Dar într-un miliard de ani! Trebuia să-și trimită tehnica, mesaje și chiar reprezentanți pe toate planetele din galaxie în acest timp.

S-a speculat că toate civilizațiile se autodistrug la un moment dat, după ce inventează bomba cu hidrogen și celelalte arme de distrugere în masă. Unii spun chiar că s-ar putea calcula și o durată medie de viață până la explozia finală.

Eu cred însă că se întâmplă ceva mult mai puțin spectaculos: după ce parcurge o anumită evoluție, orice civilizație descoperă inteligența artificială și nu se poate abține să nu-i pună în brațe acesteia toate sarcinile. Un timp lucrurile merg foarte bine, dar, treptat, membrii civilizației involuează din toate punctele de vedere. Și este posibil ca ei chiar să dispară după o oarecare perioadă, când abilitățile le vor scădea foarte mult.

AL XVI-LEA VEAC

„Veacul Târgoviștei” și un timp de afirmare renascentistă a românițtii (3)

Fascinația asta pentru veacul XVI, mai ales pentru cercetătorul, fie el istoric, fie cultural, fie politic, vine, cu deosebire din manifesta acțiune a unor domni/voievozi de a înscrie spațiul românesc extracarpatic (al valahiilor olteano-munteano-moldave) în cadrul înalt evolutiv al Renașterii europene. Și, paradigmatic, după **momentul istoric neagoian basarabesc** va urma, firesc în ordinea transmiterii de mesaj pe trend evolutiv, **momentul istoric petrucercelian**, tot **basarabesc**, ca marcă dinastică, dar între care **momente istorice**, într-un interval de timp de șase decenii, se vor fi produs câteva evenimente de certă natură renașcentistă, locul prielnic fiind – datorită condiției de capitală de țară – cetatea Târgoviștei, unii dintre șezătorii pe tronul domnesc/voievodal de aici, indiferent de durata șederii, încurajând și „sponsorizând” acele evenimente cu conținut tipografic cultural.

Să vedem acum care au fost acele evenimente și care le-a fost efectul în planul *conștiinței de sine* a poporului românesc.

De pildă, **evenimentul istoric liubavician-coresian**, continuator firesc, s-ar putea spune ombilical, al **momentului istoric macarian**, se va fi produs, tot în mod firesc, în capitala Țării Românești, adică în Târgoviște, cu o extensie în Brașov, sub protejirea unor domni/voievozi interesați de a încuraja și chiar de a „sponsoriza” activitatea tipografică cum au fost **Radu Paisie** și **Mircea Ciobanul** (1545-1552; 1553-1554). Aici, logofătul tipograf sârb **Dimitrie Liubavici**, expatriat/stabilit la Târgoviște din vrerea lui **Radu Paisie**, extras, astfel, de sub ocupația Serbiei de către Imperiul Otoman – iată o

asemănare cu gestul lui **Radu cel Mare** de la începutul veacului XVI, acela de a-l fi adus în același oraș-capitală pe ieromonahul **Macarie** –, va fi imprimat în tiparnița pe care a adus-o cu sine de la Gracanica câteva cărți de cult ortodox cum au fost „**Molitvenicul**” (1545), „**Praxiriu**”, de fapt un „**Apostol**” (1546-1547), dar și un „**Minei**” (cu aproximație, 1546) și un „**Tetraevanghel**” (1546-1551), cu aceste imprimate în „tehnică gutenbergiană” fiind ilustrat debutul execuției tipografice artisanale în spațiul românesc.

Și ar mai fi de remarcat un fapt cu *valoare de unitate națională românească spirituală*: **Dimitrie Liubavici** va fi tipărit „**Praxiul**” în două ediții, una pentru viața eclezială din Țara Românească, și o alta, cerută fiind de domnul/voievodul **Iliș al II-lea Rareș** (1546-1551), pentru aceeași viață, dar a Moldovei.

Nu întâmplător am apreciat că cel deal doilea eveniment tipografic târgoviștean ar fi unul liubavician-coresian, și asta pentru că al treilea meșter tipograf, un veritabil maestru, diaconul **Coresi**, a ucenicit cu sârg în atelierul lui **Dimitrie Liubavici** orânduie în casa sa din Târgoviște. Obârșit, după unii cercetători, din plaiul Cucutenilor (azi în comuna Moșăieni) din nordul județului Dâmbovița, **Coresi** se va considera fiu al Cetății voievodale de pe Ialomița, adăugându-și cu consecvență la numele de familie „**ot Târgoviște**” și semnându-și, ca atare, operele tipografice. Cu învățătura meșteșugului tipografic temeinic însușită la Târgoviște va trece Carpații așezându-se în Șcheii Brașovului unde din teascurile tiparniței instalate acolo va trimite în lume prima carte imprimată în limba neamului, „**Întrebare creștinească**” sau „**Catehismul**”,

(probabil 156). Au urmat, apoi, încă 10 cărți de cult ortodox în limba română și care au cunoscut, fiind trase în sute de exemplare, o largă răspândire în toate orizonturile spațiului etnico-geografic românesc. În acest sens, această răspândire cultural-cultică a contribuit cu forță catalizatoare la *unitatea*, ca popor, a românilor, la întărirea **conștiinței lor de neam**, dând început și limbii literare românești. Și această impresionantă operă a purtat, deci, o semnătură, ca un semn de nobilă identificare, **Coresi ot Târgoviște**.

Ca o transmitere de moștenire mesaj a spiritului românesc târgoviștean-brașovean-coresian prin intermediul meșteșugului tipografic în provincia transilvană, la vremea aceea principat autonom sub suzeranitatea Înaltei Porți Otomane, după catastrofala înfrângere a Regatului Maghiar în 1526 la Mohaci, și care a produs dispariția acestuia, stă mărturie înființarea unor centre tipografice la Bălgrad (Alba-Iulia, 1567), Sebeș (1580) și Orăștie (1582). Au fost să fie, și este interesant de reținut acest inedit aspect, nesesizat de nimeni până acum, niște apariții pe harta tipografică central carpatic transilvană, ca efect nu al Renașterii Occidentale – pare paradoxal dacă avem în vedere că Ardealul, politic-administrativ era parte a spațiului european habsburgo-germanic, ci a Renașterii românești de la Târgoviște. Căci, **Coresi ot Târgoviște** va fi inițiat la Brașov meșteri în arta „mașinii de tipărit” pentru centrele amintite, el însuși dând o mână de ajutor „la fața” locului, la organizarea acestora, iar fiul său, **Șerban**, va fi scos din tiparnița sa, în limba română, la 1582, celebra acum, splendida, ca realizare grafică „**Palia de la Orăștie**”.

A se vedea că, de la „**Praxiriul**” lui **Liubavici** la „**Palia de la Orăștie**” a lui **Șerban Coresi**, cartea de cult, fie în limba slavonă, fie în limba română, pe ductul cultural și eclezial târgoviștean-sucevean-brașovean, puncte esențiale de reper marcând benefic geografia etno-spirituală românească, a contribuit profund, reiterez, l-a conștientizarea de către români a *unității lor ca neam și limbă*.

Dar în prima jumătate a veacului XVI s-a întâmplat ceva extrem de semnificativ pentru identitatea poporului român. Aș spune, mai precis, pentru identificarea specificității acestui popor. Și este vorba despre scrisoarea negustorului **Neacșu Lupu** din Câmpulung de Muscel expediată, probabil, în iunie 1521, judeului (primarului) Brașovului **Hans Benkner**

(**Hanăș Bengner**, cum apare în document) prin care acesta este avertizat despre mișcările de trupe otomane de sub comanda lui **Mohammed-beg** la Dunăre, cât și despre trecerea lor peste fluviu în Țara Românească cu intenția de a se îndrepta spre Transilvania. Scrisoarea, descoperită în 1894 în Arhivele Naționale din Brașov de cercetătorul **Friederich Stenner**, este de fapt, mărturia documentară cea mai veche redactată în limba română, e drept, cu literă chirilică, dar este/rămâne, păstrată, o atestare de primă însemnătate a existenței limbii române, semnatarul ei dovedindu-se a fi fost și un „agent secret” bine informat. De pildă (limba textului este cea vorbită în Evul Mediu românesc), iată o mostră:

I pak (și iarăși/de asemenea) dau știre domnietale za (despre) lucrul turcilor, cum am auzit eu că împăratul (Suliman Magnificul – n.n.) au ieșit den Sofia și amintea nu e. Și se-au dus în sus pre Dunăre [...] I pak spui domnietale de lucru lu Mahamet-Beg, cum am auzit de boiari ce sânt megiaș și de genere-miu Negre, cumu i-au dat împăratul slobozie lui Mehamet-Beg, pre io-i (unde-i – n.n.) va fi voia pren Țeara Rumânească iar el să treacă...”

Și ca să fiu corect în ceea ce privește pomenirea în unele documente de la răscrucea veacurilor XV-XVI, a folosirii limbii române scrise, trebuie a fi amintite câteva împrejurări în acest sens. La 30 noiembrie 1495, într-un act al primăriei Sibiului s-a specificat că, pentru redactarea unor scrisuri în limba română, unui slujitor al bisericii i s-a achitat suma de un florin. Și tot în niște acte ale aceleași primării este atestată traducerea din limba română a unor corespondențe destinate sfatului orașenesc de către unii domni ai Țării Românești, traduceri aparținând caligrafului și tipografului **Filip Moldoveanul (Nota bene**. Este posibil însă ca cea mai veche informație despre existența limbii române scrise să dateze de la finalul celui de-al doilea deceniu al veacului XVI, depistabilă în manualul lui **Konstantin Kostenețki** de ortografie chirilică, așa cum este semnalată de **Dinu C. Giurescu** în „**Istoria Românei în date**”.

Bref: limba română, ca mijloc vernacular de comunicare al poporului român care, de bună seamă, nu avea cum să înțeleagă slavona folosită în cancelariilor domnești și în slujba de la altare, începe, mai ales din veacul XVI, a-și afirma și în scris existența și viabilitatea.

DĂINUIRI PATRIARHALE

Habitatul a fost întotdeauna influențat de simțul omenesc al ocrotirii propriiei vieți, a rudelor și a bunurilor materiale. Această nevoie de protecție a avut influență asupra alegerii locului și formei conviețuirii, dar și asupra dorinței de a închide spațiul din jur. A descrie aparențele unei realități ce va fi existat vreodată trimite către specificul „cotidian” al unei epoci, la modul în care oamenii își organizau cândva ambientul și întreaga lor existență, la comportamentul lor în societate și în cercul restrâns al familiei. Un atare specific se oglindește și în aspectele vieții comune din tabloul final al unei epoci care seamănă, mai curând, cu un straniu „sfârșit de veac”. Ca atare, una din nostalgiile de tip *fin de siècle* ale istoriei noastre se inspiră tocmai din ceea ce s-ar putea numi „decadența romanității” de după părăsirea provinciei nord-danuviene, când, după ce o parte dintre locuitori s-au mutat cu autoritățile la sud de fluviu, ceilalți au început să părăsească treptat civilizația urbană, retrăgându-se tot mai mult înspre târmuri agreste. Ca atare, orizontul plăsmuit se conturează tocmai din detaliile ce evocă viața rurală a acelor vremi: obiceiuri, implicații ale configurației sociale, elemente de viață campestră.

...Să închidem, așadar, ochii și să coborâm puțin cu privirea într-un univers rănit, măreț poate doar prin suferința cu care mai rezistă, într-o lume umilă, lipsită de apărare, ce continuă să supraviețuiască peste cenușa imperiului care a stăpânit-o cândva. În fosta provincie romană, statul, dreptul, justiția, armata, finanțele, funcționarii, moneda, drumurile mai există ca o umbră firavă doar în amintirile povestite locuitorilor de antecesori lor. Având încă conștiința de neam a înaintașilor, și visând încă la o calitate a existenței, acești continuatori au ajuns mai curând niște victime ale sărăciei, ale neștiinței, odată cu trecerea dinspre orașele căzute în ruină spre lumea rustică. După ce nivelul civilizației urbane s-a prăbușit iremediabil, îmbrăcând haina ruralizării, binefacerile vieții romane s-au topit demult într-o iremediabilă

platitudine. Forul, templele, capitoliul, termele, edificiile de spectacole, așezămintele publice și confortul locuințelor particulare au rămas o palidă amintire. Din tot mozaicul fostelor orașe ale Daciei romane, populate cu meșteșugari, cu negustori, cu veterani, cu rudele soldaților și diferiți *cives Romani* sau peregrini dornici de îmbogățire și ocrotire n-a mai rămas aproape nimic. Ulpia Traiana, Apulum, Romula, Tibiscum, Dierna, Porolissum, la fel ca și întinsul lor *territorium*, ocupate cândva de aristocrația locală, împreună cu guvernatorii și patronii municipali s-au prefăcut în mari comune rurale, locuite de niște țărani decăzuți, de ceea ce romanii numeau *miseri plebs*, adică de marginali, de o sărăcie care a uitat cu totul arta de a trăi de odinioară. O lume care folosește cu încredere monedele de aramă ale imperiului și mai vizitează târgurile ocazionale ținute aproape de Dunăre pentru schimbul de mărfuri. În această privință, mai ales ruinele caselor se pot dovedi pline de învățăminte. Chiar dacă au rămas în picioare, de vreme ce se mai află mulțime trăitoare printre ruinele romane, arhitectura și decorul caselor particulare au pălit vizibil, la fel ca și însemnătatea proprietarilor. Au rămas să-și ducă traiul în ele nevoiașii, niște oameni mărunți, istoviți de muncă și griji, pentru care a ara, a semăna, a secera, a culege, a bate grâul, a măcina, a frământa, a toarce, a țese, a coase sunt singurele imperative ale traiului de zi cu zi. – Sunt aidoma unor ființe cu existențe disperate, pentru care nu doar lumea de astăzi, ci și „viața” în sine e ticăloasă. Suferința e un lucru admis, ocupă mai mult loc în această lume nord-dunăreană decât bucuria. Iar asta se poate măsura și din felul cum mai arată locuințele celor mulți!

Ne aflăm, așadar, la mai bine de un veac distanță de când un aprig împărat, neînduplecat și animat doar de temeuri militare a ordonat armatei și slujbașilor să părăsească grabnic această provincie nefericită, alături de marii proprietari. Dacă s-ar reîntoarce din câmpiile Elizee sau de pe tărâmul lui Hades și ar auzi cum

se vorbește în fostele vile rustice, la câmp, în pădure și la munte, oamenii din vremea lui Traian care au cucerit odată acest pământ n-ar înțelege acum niciun cuvânt din toate aceste vorbe, din rostirea lor stranie; ei ar spune mirați: *Voces quidem latinae, sermo autem barbarus, ignotus* (Cuvintele sunt într-adevăr latinești, fraza însă străină, necunoscută). Da, dacă s-ar afla din nou aici, soldații romani, cu pulpele și brațele goale și cu sânurile acoperite cu pieptare din solzi de alămuri nu și-ar mai recunoaște urmașii. Locuirea acestora a devenit de mult una patriarhală, în așezări neîntărite, populate cu bordeie sau locuințe joase din lemn, în care se găsesc vetre simple ridicate probabil prin efortul comun al obștei. *Pagus*-ului ori *vicus*-ului din timpul stăpânirii romane i-a luat locul un nou fel de așezământ numit *fossatum*, ori *satum* sau chiar mai simplu decât atât. Prin orice *sat* al lor, în care se zăresc numai garduri de lemn ce leagă clădirile unele de altele, multe drumuri se întind desfundate iar latrinele sunt colective. Ei și? Roma, care a construit Coliseul, are și ea latrine și cloace, unde în mod cert nu se adună nici Senatul, nici poporul. În fiecare cămin din cuprinsul satului, oamenii nascocesc în grabă arta de a-și construi un adăpost, adunându-se cu toții în același loc în jurul focului domesticit, precum o făceau și altădată rudele lor împreună cu slugile și cu sclavii. Ca un adevărat spațiu protector, interiorul domestic este îngrijit pentru a le asigura viețuitorilor intimitatea și liniștea. – Adică lor, celor care nu mai ascultă acum de nicio împărăție, de nicio mare căpetenie, ci doar de micul tiran local care este judele obștei. Bineînțeles, rămân sub ascultarea lui doar până când, în caz de primejdie s-ar închide cu toții printre zidurile trainice din apropiere, așa cum o făcuseră cu un veac în urmă înaintașii lor, când prefăcuseră unele clădiri publice în locuințe și bastioane de apărare, după Marea Părăsire dictată de Aurelian. Pe atunci, barbarii din afara provinciei mai erau șovăielnici în a le călca hotarele. Acum, amenințați de jafurile și distrugerile sălbatice ori de atacurile cetelor de *latrones* vor fugi care încotro prin păduri, cu puțină agoniseală pe care o au. Dar în afară de edificiile refolosite, oriunde te-ai duce prin sărăcăcioasele așezări, dai numai peste case de lemn cu pereții de vâlătuci și acoperișuri de paie, în care temeliiile sunt de fapt niște pivnițe sub podea. Pe solul din jurul colibelor locuite de țărani romani se împrăștie câte un staul de vite, grânare, șure, urne pentru grâne sau gropi de gunoaie. Însă în cea mai mare parte din aceste împrejurimi, oamenii și animalele

locuiesc laolaltă. Avem astfel imaginea vieții intime a bărbaților și femeilor uniți în căldura animală, sălbătică de natură și de stricta apropiere a dobitoacelor și călcând în băligar și noroi.

În casele unui cătun nu găsești nici coșuri, nici sobe, ci doar câteva paturi pentru a dormi sau a mânca, măsuțe rotunde cu trei picioare, câteva dulapuri, scaune. Fumul răspândit de căldura vetrei unde pâlpaie focul iese pe o gaură din acoperiș; pentru că sunt puține geamuri, cel mai adesea viețuitorii își închid ferestrele cu obloane sau cu zăbrele din piatră ori pământ ars. Pentru masa de zi cu zi, alături de sticlele agățate deasupra vetrei, de sule din os și cuțite tronează paharele fără picior și vasele de rând. Farfuriile și lingurile lipsesc cel mai adesea, astfel că pe soți și pe copii nu-i deranjează prea mult să mănânce cu ambele mâini, uneori chiar cu degetele. Altminteri, participarea la ospățuri sudează adunarea, punând-o în contact cu larii și penajii săi, deoarece festinurile sunt una din desfătările mult lăudate ale asprului trai de la țară, atunci când zăpada acoperă câmpiile. Cât despre bucatele cu care se mulțumesc acești sârmani, cam tot ce însoțește pâinea făcută din făină prost cernută, amestecată cu țepi și tărâțe este derizoriu: carnea și fructele sau chiar ierburile și rădăcinile.

În contrast, prin apropiere își duc veacul ruinele frumoaselor „villae”, locuri de apărare și de viață comodă pentru clasele înstărite de altădată, date uitării de proprietarii pe care nu-i mai știe nimeni. Ele ofereau același confort ca la oraș, cu baie, încălzire cu hypocaust, mobilier ales, cu lespezi de marmură și mozaicuri de cuburi albe și negre, cu frize în *bas-relief* înfățișând scene de mitologie păgână, cu fauni, nimfe și semizeități dansând. – În locul lor se nasc deja noile cămine, clădite peste resturi de construcții cu pereții de piatră legați cu lut, care încălecă vechile ziduri romane, acoperite cu bucăți de țigle refolosite. Străbătând iarăși timpul faunilor și al eriniilor, odată cu popasul printre vechile ziduri dai peste ceea ce era demult o grădină vastă și superbă; în fund, locuința stăpânului, cu terase, portice, statui de marmură reprezentând pe Afrodita, pe Hercule, pe Apolo și pe Diana, sau altare invocând protecția unor divinități ca Esculap și Hygea, Fortuna, Nemesis, cărora li se rezerva un sanctuar de seamă. Căci zadarnic se ostenea omul, dacă zeul era potrivit atunci când Jupiter lovea cu fulgerele sale, Atena cu lancea, Mercur cu caduceul și Neptun cu tridentul! Iată luxul, eleganța, ideile superioare și ambițioase, pasiunile arzătoare ale celor

care voiau chiar din această viață să-i contemple pe zei așa cum erau, față în față, *sicuti erant, facie ad faciem*, cu trupuri dezgolite impudic! Pe atunci, sculptura a slujit de minune acestei dispoziții. Dar pasiunea pentru templele templele zeilor și zeitelor sau ale împăraților nu s-a stins nici măcar în aceste vremuri afurisite: mai întâi, până să atragă atenția barbarilor năvălitori, fostele case de oameni avuți au fost și mai sunt jefuite de consătenii care, pe lângă chilipirul de fibule, coliere de mărgel, arme, unelte, cataramă, cercei continuă să -și decoreze bietele lor încăperi cu impozante statui. Cum adică! Tocmai ei, care se închipuie creștini și poartă mândri la piept crucea patimilor Omului durerilor, încărcat cu păcatele lumii, să se mai lase fermecați de portretul vreunei zeități biruitoare sau de poveștile populare despre infern și Câmpiile Elizee? Haidade! Numai că împotriva frumuseții clasice, orice protest al mesagerilor noii religii se dovedește zadarnic; cea mai chibzuită critică rămâne fără rezultat. „Ah! Scutiți-ne de reproșurile voastre, par a spune în replică acești oameni: ele sunt destul de odioase, în sine, pentru viața grea și mizeră pe care o ducem!”. În loc de imagini ale lui Cristos, ale îngerilor,

ale Fecioarei – Apoteoza lui Hercule sau Diana la vânătoare! Și astfel, scotocitul printre ruine le dă oamenilor prilejul de a vorbi răsând despre aventurile Nemuritorilor. Credința, spiritul de reculegere și de caritate, eliberarea de zădărniciile pământești au venit cam târziu pentru a mai arunca cu piatra în idoli, în toate aceste chipuri cioplite pe care le aduc cu osârdie în colibe lor sărăcioase...

... După părăsirea romană, viața domestică continuă să se desfășoare în ritmul ei, lucru dovedit și de felul în care își orânduiește traiul marea masă a populației statornicită din câmpii până în creierii munților. Stilul de viață ori felul său de a-și duce traiul sugerează imaginea unei comunități sărăcăcioase și fără fast. Ne aflăm în fața unei lumi al cărui declin față de însuflețirea de altădată anunță, de fapt, începuturile unui nou ev în existența strămoșilor noștri. Încetul cu încetul, din această dare înapoi va lua naștere sub ochii lor spectacolul feudalismului timpuriu, odată cu ruptura dintre Antichitatea târzie și Evul Mediu. Până atunci însă, umbra Istoriei se proiectează cu limpezime în existența lor privată, la scara universului rustic, ca o imagine sensibilă a mizeriei amenințătoare ce îi acoperă.

(continuare de la pagina 111)

Casa veche

– Presimt că se va întâmpla ceva, îmi spuse el încet, abia deschizând botul. Sigur se va întâmpla ceva rău, mai adăugă el. Apoi se întoarse brusc, ocoli un tufiș și se îndepărtă încet. Soarele răsărea, învăluind în raze frunzișul ce strălucea straniu sub roua dimineții.

Deodată am auzit un foșnet chiar în spatele nostru, în frunzele ce bănuiam că acopereau ferestrele. Tanti Aurelia tresări, neplăcut surprinsă, spunându-mi:

– Sunt sigură că a intrat o nevăstuică pe fereastră. Mă duc în casă să văd și mă întorc imediat.

– Nu te duce acum, o rugam eu, presimțind că nu se va mai întoarce. Întoarce-te, nu te mai duce acolo, strigam eu neputincioasă, în timp ce tanti Aurelia abia își făcea loc printre frunzele dese din dreptul ușii, unde dispăru parcă înghițită cu totul de iedera.

M-am repezit disperată s-o opresc, dar iedera se îngălbenise brusc și se întărise în urma ei, închizându-se ca o poartă, m-am zgâriat până la sânge rupând-o, până ce am reușit să eliberez o gaură cât o fereastră și m-am aplecat să privesc dincolo.

Priveam intens prin gaura făcută în iedera și nu-mi venea să cred ceea ce vedeam: o groapă năpădită de buruieni, locul unde fusese casa veche se transformase în scaieți și pânze uriașe de păianjen. Era un loc ce părea demult părăsit ca la începutul lumii, până să fi existat vreo urmă de viață pe el. În acel loc se adunaseră amintirile a trei generații. Fiecare colț umbrat de praf al casei era plin de amintiri și speranțe.

Ochii mi se umpluseră de lacrimi. Amintiri desperecheate se întâlneau în memoria mea răvășită.

Printr-o pânză uriașă de păianjen se putea zări cerul albastru străveziu de sfârșit de vară. Pe locul unde stăteam se afla înainte pragul ușii. Un prag mare de lemn decolorat de soare, cu urme vechi de vopsea cenușie. Mă așezam seara pe lemnul încălzit de soare și așteptam să se înnopteze. Priveam cerul înstelat în nopțile senine, stând în același loc din care privesc acum vidul. Copilăria mea ajunsese doar o amintire pură, fără rădăcini în realitate, un capriciu al memoriei mele fragile. Exista numai o groapă uriașă, năpădită de buruieni. Din casa veche rămăseseră numai amintirile mele. În locul ei se întorsese pustiul, care învinsese, crescând sălbatic și haotic ca la început. Ca și cum nici nu ar fi existat vreodată.

MEDIUL UNIVERSITAR ȘI LECTURA STUDENȚILOR

Perioada studiilor universitare marchează pentru totdeauna orizontul pregătirii intelectuale a oricărui absolvent de învățământ superior. Dacă universitatea este o instituție exigentă, cu cerințe ferme și un corp profesoral de elită, își va pune amprenta asupra tinerilor intelectuali. Universitățile din București, Cluj și Iași au fost și au rămas repere fundamentale ale învățământului superior românesc. Personal, sunt absolvent al Universității Babeș-Bolyai din Cluj, Facultatea de Istorie-Filosofie, dintr-o perioadă de maximă afirmare a acesteia, mai precis anii 1963-1968. Era o perioadă de deschidere pe plan național, o deschidere culturală care cuprindea și reevaluarea legăturilor cu Occidentul. La vremea respectivă, examenul de admitere oferea o selecție riguroasă a studenților. Cine erau profesorii, acea componentă fundamentală a oricărei instituții de învățământ superior? Cadrele didactice de la facultatea noastră erau în mare parte formați, sub aspect intelectual, în perioada interbelică, erau oameni cu experiență de viață, dar formați în afara țării. Era un specific al profesorilor universitari din facultatea noastră. Cei mai mulți din ei studiaseră la Școala Română de la Roma, când aceasta era condusă de Vasile Pârvan. Facultatea de Istorie avea, în deplină activitate, patru membri ai Academiei Române: Constantin Daicoviciu (istoric), Pascu Ștefan (istoric), Virgil Vătășianu (istoric de artă) și D. D. Roșca (filosof). Existau, în același timp, și membri corespondenți ai Academiei, din care menționăm pe Kurt Horedt (specialist în arheologia preistorică) și Alexandru Roșca (psiholog). Cele mai multe cadre didactice stăpâneau limbile germană, italiană și franceză. Mai puțini erau cei cunoscători de engleză, dar și aici, însușirea limbii engleze era la începutul expansiunii în rândul cadrelor de 30-40 de ani.

Babeș-Bolyai, din start, se înțelege că avea și secție și grupe în limba maghiară. În rândul universitarilor care străluceau sub aspect intelectual se distingea Constantin Daicoviciu, rector la vremea respectivă, cu contribuții fundamentale la istoria dacilor și istoria stăpânirii romane.

Despre Daicoviciu se povestea că, la reuniunile internaționale la care participa, se prezenta cu un discurs în limba latină, un discurs de 3 minute, care începea cu afirmația că va vorbi în limba lui Ovidiu, dar cu accente getice. Rezultatul era că în rapoartele conferinței respective discursul era prezentat integral, în timp ce expunerile de 15-20 de minute nu erau nici măcar menționate. În plus, Constantin Daicoviciu era membru al Consiliului de Stat de la București. Consiliul de Stat de la vremea respectivă îndeplinea funcția de șef al statului. Adică șeful statului nu era o persoană, ci o instituție. Intervențiile lui erau pe larg menționate în presă, accentuându-se apartenența transilvană și faptul că vine din locurile unde este puternica tradiție a lui Gelu și a valahilor săi. Toate aceste somități menționate erau apropiate de studenți, erau modele umane recunoscute.

Conform povestirilor de la vremea respectivă, profesorul Daicoviciu luptase în Primul Război mondial pe frontul italian, pluton lângă pluton, cu Virgil Vătășianu. La rândul său, Vătășianu era, la vremea studiilor noastre, cea mai mare autoritate în istoria artei medievale. Cât privește profesorul D. D. Roșca, cunoscut la vremea aceea ca cel mai de seamă hegelian român, prezent de multe ori și la cercul studențesc de filosofie. Întrebat, cu o asemenea ocazie, cât la sută reprezintă perioada studiilor universitare din formația sa intelectuală de atunci, răspunsul sigur al profesorului a fost 5-6%.

Limbile străine care se studiau în cadrul programei universitare erau, în ordine: franceza, engleză, italiana și rusa. La rusă mergeau, de regulă, cei care erau hotărâți să nu mai facă efort și să obțină mai ușor nota maximă. Studiarea limbilor străine la vremea aceea era stimulată și de prezența ziarelor occidentale în toate chioșcurile de presă, deși în plin comunism. E adevărat că, de regulă, erau ziare de stânga. Dintre publicații se remarcă în primul rând *L'Humanité*, *L'Unità*, *Corriere della Sera*, *Les Lettres Françaises* și altele, care în mod efectiv ajungea citite și de noi. La vremea aceea

mă preocupau cursurile de italiană și-mi exersam cunoștințele prin publicațiile italiene. Cadrele didactice cunoscute „ex-catedra” aveau o conduită rezervată, de regulă sobră, determinată de evoluția lor recentă. Unii dintre ei fuseseră îndepărtați de la universitate în primii ani ai regimului comunist. Motivul era unul singur: luptaseră pe frontul antisovietic. Profesorul care predă cursul de *Istorie universală contemporană*, un cadru mai apropiat de noi, studenții, ne povestea că el a fost pe front în Rusia, dar n-a tras cu arma. Era format, sub aspectul pregătirii de specialitate, la Universitatea din Praga, ceea ce presupunea studierea limbilor slave. Rămas fără servicii, a reușit să supraviețuiască predând slava veche la Institutul Teologic, rămânând veșnic recunoscător pentru mâna întinsă la timp. Perioada studiilor mele corespunde cu începutul recunoașterii operei lui Lucian Blaga. Blaga fusese profesor la Universitatea din Cluj, dar ajunsese și el îndepărtat, ca mulți alții, în primii ani ai comunismului. Este încadrat ca bibliotecar la Institutul de Istorie al Academiei din Cluj. Acolo își găsiseră refugiul și alți cercetători mai tineri, neagrați de autoritățile timpului. Aceștia din urmă spuneau că pentru formarea lor intelectuală, prezența lui Blaga a însemnat foarte mult. Reabilitarea lui Blaga coboară și în mediul studențesc, cu denaturările de rigoare.

Într-una din zile, ascult la căminul studențesc, în fața chiuvetelor din baie, la următoarea discuție: „Ai auzit că Lucian Blaga a învățat la noi, la Sebeș?” Faptul era real – Blaga studiasse la *Gimnaziul german* din Sebeș. Dar dacă facem socoteala că Blaga era născut în 1895, înseamnă că a studiat acolo înainte de Primul Război Mondial. Răspunsul la această întrebare trezește râsul vrând-nevrând: a fost înaintea noastră sau după noi?

Clujul, ca arhitectură, în zona centrală, se prezenta exact ca înaintea Primului Război Mondial. Amprenta maghiară și, de fapt, austro-ungară era foarte puternică. În centrul orașului domina Biserica Sf. Mihail, cu un impresionant turn neogotic, o capodoperă a arhitecturii gotice iar în parcul din jurul bisericii strălucea grupul statuar al lui Matei Corvin, bătrânul hotel și restaurant Continental, martor al opulenței și gloriei trecute, Palatul Bánffy și vechea primărie. Aceeași impresie este prezentă și în drumul spre gară sau spre Teatrul Național, la rândul său o capodoperă de arhitectură.

Clujul universitar era și el o imagine a trecutului. Te impresiona prin clădirea centrală a Universității Babeș-Bolyai, aflată pe strada Mihail Kogălniceanu, o clădire neo-renascentistă inaugurată în 1902, odată cu grupul statuar al lui Matei

Corvin. Potrivit tradiției imperiale habsburgice, marile instituții culturale purtau numele împăratului, în cazul nostru Franz Joseph, nume dat de la înființarea Universității Maghiare din Cluj în 1972. După Marea Unire din 1918, Universitatea Maghiară s-a relocat în Ungaria și astfel apare Universitatea românească numită pentru un timp A Daciei Superioare iar din 1927 luând numele regelui Ferdinand I. După Al Doilea Război Mondial se va numi Victor Babeș iar din 1959 Babeș-Bolyai.

Un loc aparte îl ocupă Biblioteca Universitară care și ea, la rândul său, dispune de o clădire impresionantă, monument de arhitectură, inaugurată în anul 1909. Când vorbim de zestrea edilitară a Clujului studențesc, nu putem trece cu vederea Clinicile Universitare, care, la rândul lor, sunt clădiri istorice din primii ani ai sec. XX.

Am trecut în revistă, succint, ce înseamnă Clujul studențesc, cu monumentele sale, un mediu propice formării intelectuale, și atunci și mai târziu. Biblioteca Universitară era locul frecventat de studenții de la toate facultățile. Studenții de la istorie aveau și alte centre de studiu, cum ar fi Institutul de Istorie sau Institutul de Studii Clasice. Era perioada 1963-1968, când existau prea puține cursuri universitare tipărite și, în consecință, se foloseau lucrări în limba franceză, de recunoaștere internațională, de care instituția nu ducea lipsă. În plus, la Centrul de documentare al Bibliotecii existau numeroase enciclopedii ce puteau fi utilizate ca surse de informare. În drumul nostru, referindu-mă la colegii de grupă, de la complexul de cămine studențești din strada Hașdeu spre clădirea Universității, treceam pe lângă cea mai mare librărie a orașului. De multe ori stăteam o oră-două pentru a citi noutățile apărute și numai când era vorba de carte deosebită, în gândirea noastră, o achiziționam. Spre exemplu, Roger Garaudy – *Marxismul sec. XX*, unde puteam citi că „20 de ani de comunism – 20 de ani de stagnare”. Un interes deosebit a trezit André Malraux, ministru de cultură al Franței în timpul generalului de Gaulle, cu cartea *Condiția umană*, care ne dădea altă imagine asupra Cominternului decât aceea oferită la cursurile universitare. Cele mai multe comentarii au apărut odată cu publicarea cărții academicianului Andrei Oțetea – *Karl Marx, însemnări despre români*, în care se vedea ce au însemnat pentru Principatele Române invaziile și brutalitățile armatei țariste. Era o perioadă și de schimbări în societatea comunistă, o anumită liberalizare, resimțită și prin reducerea caracterului represiv al regimului comunist. Toate acestea se vedeau într-o anumită măsură și în viața universitară.

Gabriel Değeratu

DE LA FLORIN GRIGORE ȘI NARCIS COMAN, LA NEA NICU GOGOASĂ

Înainte de meciul cu Iași, să precizăm că partida urma să se desfășoare sub semnul tristeții pentru moartea fostului antrenor al echipei, Ionuț Popa și a marelui fotbalist din Copou, Mihai Romilă, oameni de care se leagă și amintiri ale târgoviștenilor. Ultima întâlnire oficială a Chindiei cu Ionuț Popa a fost în 26 octombrie 2015, când în Liga a 2-a învingea la Pâncota pe Șoimii, formație antrenată de mustăciosul și sugubățul tehnician, care în primăvara lui 2016 i-a părăsit pe cei din Arad după o înfrângere cu U.T.A., oferind ca de obicei o declarație „marca Popa”: „Jucătorii sunt niște escroci, eu m-am luptat enorm pentru ei, iar ei și-au bătut joc de mine, de președintele clubului Pavel Piroș și de primar. Pur și simplu sunt nesimțiți! A fost un joc între o echipă care a vrut să joace și niște nesimțiți care nu au vrut!” Cât îl privește pe Romilă II, cel mai valoros dintre cei trei frați fotbaliști din Iași, cu acesta ne-am întâlnit în cel puțin 10 partide oficiale contra lui C.S. Târgoviște în divizia A, în perioada cea mai bună a echipei, între 1977-1983. Un internațional al României, evident vorbim de prima reprezentativă a țării, nu de echipa B, tineret, ori juniori. Dau doar un exemplu, GRECIA - ROMÂNIA 2-1 (1- 0) la Atena, un amical disputat în data de 13.12.1978, au marcat: Koudas, min. 43 și Nikolidis, min. 70, respectiv Mihai ROMILĂ, min. 85.

GRECIA: Konstantinou - Ziakos, Iosifidis, Foiros, Kapsis - Nikoloudis, Delikaris, Koudas (min. 59 Xanthopoulos) - Yfantidis, Galakos, Ardizoglou (min. 80 Mitropoulos). Antrenor: Alketas Panagoulas.

ROMÂNIA: Narcis COMAN-C.S.

Târgoviște - Mihai ZAMFIR-F.C. Arges (min. 83 Florea VOICILĂ-Rulmentul Alexandria) Costică ȘTEFĂNESCU-Univ.Craiova, Ștefan SAMEȘ-Steaua București (min 47 Bruno GRIGORE-Sportul Studentesc), Iosif VIGU-Steaua - Mihai ROMILĂ-Poli Iași, Ionel AUGUSTIN-Dinamo București (min. 46 Ladislau BÖLÖNI-A.S.A. Tg.Mureș), Nicolae DOBRIN-cpt.-F.C. Argeș (min. 65 Anghel IORDĂNESCU-Steaua

București) - Florin GRIGORE-C.S. Târgoviște (min. 65 Constantin STAN-Gloria Buzău), Rodion CĂMĂTARU-Universitatea Craiova, Aurel RĂDULESCU-Sportul Studentesc. Antrenor: Stefan Kovacs. Da, nu este nici o eroare, erau doi internaționali de la C.S. Târgoviște, Narcis Coman și Florin Grigore, mai era și un târgoviștean format la juniorii de sub Turnul Chindiei, Bruno Grigore, iar după un an și opt luni, un fotbalist din echipa de mai sus se transfera în urbe, punând umărul la promovarea în prima divizie. Numele lui: Nicolae Dobrin. O tempora!

În lipsă de meciuri oficiale, dar valide din punct de vedere Covid 19, Universitatea Craiova și Chindia dispută un meci amical la baza sportivă a oltenilor, câștigat de noi cu scorul de 1-0. Unicul gol al partidei a fost reușit de către atacantul suedez Valmir Berisha, în minutul 11, cu un șut pe jos, de pe linia careului de 16 metri. În partea secundă a jocului, oltenii s-au apărat mai bine, dar nu au găsit drumul către egalare. S-au jucat două reprize a câte 60 de minute, noi am început meciul cu Aioani-Martac, Benga, Diallo, Ioniță-Rață, Bic, Dangubic-Neguț, Ivancic, Berisha, iar după o oră de joc, Viorel Moldovan a schimbat aproape

Florin Grigore

Narcis Coman

Vasile Bârdeș, Cristian Chercez și Nicolae Croitoru, în 2018

întreaga echipă, rămânând în teren doar Diallo. „Victoriile aduc victorii. Am stat în casă, am respectat regulile impuse de autorități, acum suntem cu toții fericiți că am revenit pe teren. Fotbalul trebuie să meargă mai departe” declara la final de meci Liviu Mihai. O partidă utilă pentru noi și un mare semn de întrebare pentru olteni: aveau echipă să ia campionatul și să joace în Europa? Hai să fim serioși! Actuala garnitură a juveților era o glumă nereușită în comparație cu Campioana unei Marii iubiri și/sau Craiova Maxima.

Dinspre F.C. Pucioasa vine vestea că clubul nu a mai prelungit contractele cu antrenorii Valentin Marian și Eduard Prisăcaru, noii tehnicieni fiind Nicolae Croitoru și Vasile Bârdeș, care aveau ca obiectiv o clasare între primele locuri. Cei doi colaboraseră ultima dată la Chindia, de care s-au despărțit după nereușita promovării în Liga 1 de la barajul cu F.C. Voluntari, din 2018, pierdut la loviturile de departajare. În această perioadă, Croitoru a antrenat o grupă de juniori a C.S.Ș. Târgoviște, în timp ce Sică a continuat ca antrenor în cadrul Centrului de copii și juniori al Chindiei. Liga a 3-a se oprișe din cauza pandemiei de COVID-19 cu Pucioasa pe locul 12 în seria a 3-a, 18 puncte acumulate în cele 16 etape disputate dintr-un total de 30. După Cristi Bălașa și Romică Ciobanu, doi foști jucători ai Târgoviștei, deveniți între timp buni antrenori, iată că „bombonarii” aduceau pe banca tehnică alți specialiști cu biografii interesante, Croitoru și Bârdeș, dornici să promoveze cu Pucioasa în B și să uite pățania celor trei lovituri de la 11 metri ratate din confruntarea de sub Turnul Chindiei cu voluntărenii.

La jumătatea lunii iunie 2020 constatăm cu mare tristețe trecerea unui deceniu de la moartea unuia dintre marii jucători și antrenori ai Târgoviștei, Dumitru Tică Gheorghe. Era momentul pentru o propunere în atenția autorităților locale, un gând ce viza denumirea noului stadion al urbei, cel care urma să fie ridicat pe terenul din apropierea gării. S-ar fi putut numi

Mișu Ionescu, Constantin Tabarcea, Constantin Chiriță, Pavel Muri Mureșan, Ștefan Fane Marcu, Ion Cazacu, Constantin Titu Ionescu, Nicolae Tătaru, Sebastian Biță Stănescu, Constantin Tzitzeclis, Constantin Motoroiu, Florin Rădulescu, Narcis Coman, Nicolae Proca, Florin Grigore, Gheorghe Tătaru, Nicolae Dobrin, Decebal Puiu Neagu, Dumitru Tică Gheorghe, Ion Ene, Ionel Pitaru, Dumitru Mitică Economu, Nicolae Kallo, Claudius Sava, Petre Marinescu, Silviu Dumitrescu, Gheorghe Chivu și, evident că, propunerile puteau continua. Ce-ar mai fi de spus? Dumnezeu să-i odihnească în pace pe toți cei fără de care fotbalul târgoviștean nu ar fi avut identitate și performanțe! Haideți să-i prețuim cât mai sunt în viață pe toți cei fără de care fotbalul târgoviștean nu ar fi avut identitate și performanțe!

F.C. Viitorul venea după cinci meciuri fără înfrângere, trei egaluri și două victorii. Constanțenii câștigaseră ambele partide din sezonul regulat, cu 1-0 la Ploiești și 3-0 la Ovidiu. A fost primul nostru meci oficial cu 5 schimbări de jucători efectuate, un al doilea fără spectatori, după cel cu Sepsi din 8 martie 2020, cu ambianta de suporteri și încurajări venite doar de la stația de amplificare a stadionului „Ilie Oană” din Ploiești, de unde schimbările erau anunțate de către ofițerul de presă al Chindiei, Ionuț Marin, cu imagini stranie la televizor în care jucătorii din tribune purtau măști pe față. O partidă în care Chindia a deschis scorul prin Cristian Neguț în minutul 10, după o acțiune individuală a atacantului, iar oaspeții, cu doar un titular pe gazon, Radu Boboc, au restabilit egalitatea în min. 85, prin Cosmin Matei, dâmbovițeanul din Mircea Vodă, care a șutat din interiorul careului. Cu un minut înainte de final, șutul lui Cristi Neguț a fost deviat decisiv de Marco Dulca și victoria s-a lipit de noi, cele 3 minute de prelungire neaducând nimic pe tabela de marcaj. Ciprian Paraschiv, președintele executiv de la Poli Iași, a avut o postare incredibilă pe rețelele sociale, după meci, acesta citând din poezia „Epigonii” a lui Mihai Eminescu, prin care se subînțelege că partida ar fi fost blat: „Măști răzânde, puse bine pe-un caracter inimic» C-ăsa-i în fotbal!”. Viorel Moldovan a dezmințit, la fel și Gheorghe Hagi, fiecare avea argumente, acuzator și acuzați, important era că redebutasem cu o

Stadionul „Eugen Popescu” din Târgoviște

victorie, dar cele trei puncte mari câștigate nu garantau salvarea de la retrogradare. Drumul era lung...

Chindia Târgoviște – Viitorul Constanța 2-1(1-0)

Au marcat: CRISTIAN NEGUȚ, minutele 10 și 89 pentru Chindia, respectiv COSMIN MATEI, min. 85 pentru Viitorul.

CHINDIA: Aioani - Martac, Benga, Diallo, A. Ioniță (min. 24 Corbu) - Rață (min. 73 Novac), Bic -Cr. Neguț, Ivancic (min. 61 Yameogo), Dangubic (min. 61 D. Florea) - Berisha (min. 73 Dumitrașcu). Antrenor Viorel Moldovan.

VIITORUL: Tordai - Dussaut, M. Dulca, Iacob, Boboc (min. 63 Cr. Ganea) - C. Matei, Edjouma (min. 38 Arlean), Casap (min. 63 Grosu) - Chișu (min. 63 G. Ganea), Louis Munteanu, Birnoi (min. 46 Pițu). Antrenor Gheorghe Hagi.

A arbitrat la centru George Cătălin Găman (Craiova), ajutat la cele două linii de Dragoș Iliescu (Craiova) și Ionel Dumitru (Gherghița/Prahova). Rezervă: Andrei Antonie (București). Observatori F.R.F.: Constantin Ștefan – C.C.A. și Vasile Marcel - LPF, ambii din București.

„Echipa noastră a primit licența pentru Liga I fără probleme sau penalități. Este al cincilea an consecutiv în care obținem licența, grație unei organizări profesioniste” anunța clubul Chindia, printr-un comunicat oficial postat înaintea meciului de la Clinceni, cu Academica, din etapa a 5-a a play-out-ului, unul de șase puncte. În Ilfov a fost un adevărat coșmar pentru noi. Dacă în eșaloanele inferioare ne-am impus la pas împotriva „academicienilor”, pe prima scenă

a fotbalului românesc, clincenarii au victorie pe linie, trei la număr. Academica și-a arătat încă odată superioritatea în fața roș-albaștrilor. A fost 1-0, grație reușitei semnate de Jakub Vojtus în minutul 54, iar ai noștri nu au arătat prea multe în afară de golul marcat de Berisha, anulat de arbitru pe motiv de fault în atac, altfel, nu și-a mai creat nicio ocazie la poarta adversă. Mai mult de atât, pe final de joc, Chindia a rămas în inferioritate numerică pe teren după eliminarea lui Yameogo, care a reușit să ia două cartonase galbene unul după celălalt în aceeași fază. Suntem pe loc de baraj și înfrigurați în plină vară, facem calcule de zor: scăpăm sau nu de retrogradare?

Academia Clinceni - Chindia Târgoviște 1-0 (0-0)

A marcat: JAKUB VOJTUS, min. 54.

ACADEMICA: Vâlceanu - Matei, Nichita, Munoz, Dobrescu - Cebotaru, Albu, Șuşu (min. 8 Ventura, min. 83 Markovic) - Merloi (min. 72 R. Ion), Vojtus (min. 84 Șut), Buziuc. Antrenor: Ilie Poenaru.

Chindia-1997, Marius Luca, Ionel Pitaru, Dumitru Tică Gheorghe și Vasile Aelenei

CHINDIA: Aioani - Martac, Pițian, Diallo, Corbu (min. 75 Yameogo) - Cr. Neguț, Novac (min. 63 D. Dumitrașcu), Bic (min. 75 L. Mihai) - Barbu (min. 35 Dangubic) - Ivancic (min. 63 Rață), Berisha. Antrenor: Viorel Moldovan.

A arbitrat la centru Marius Avram, ajutat la cele două linii de Bogdan Gheorghe și Mircea Orbuleț (toți din București). Rezervă: Horia Gabriel Mladinovici (București). Observatori: Irina Mîrț - C.C.A. și Ion Craiu - L.P.F. (ambii din București).

Să-i dăm cuvântul lui Viorel Moldovan cu discursul de la conferința de presă: „În trei cuvinte. Suntem proștii

Ion Pascu – Nicu Gogoasă de sub Patrana

proștilor. Ne batem singuri. O singură acțiune, o minge descoperită, de 60 metri, fundașul nostru se bagă sub ea când el trebuia să ia puțină profunzime, după care ne întoarce ca pe clătite Vojtus și marchează golul victoriei. Normal că e timp să redresăm lucrurile. Mai avem 10 jocuri. Trebuie să jucăm până la capăt, să ne trezim și să luăm puncte cu Iașiul, altă variantă nu există. Pițian trebuie să se concentreze să joace. Plânge că nu joacă, a avut oportunitatea să rezolve o fază și n-a făcut-o. Trebuie să ne trezim, să

luăm puncte cu Iașiul și să ne revenim. Când te lupți pentru evitarea retrogradării, orice punct e important. Azi nu-am fost inspirat în a alege unele elemente din echipă”. Apar comentarii, citiți unul postat de un fan din Pucioasa: „Pe vremea lui nea Nicu Gogoasă chiar se juca fotbal, ăștia de acum, de la Chindia, nu sunt fotbaliști, sunt prieteni cu fotbaliștii, nici nu intrau pe poarta stadionului la antrenament, aveau interzis, îi trimitea să îi cumpere țigări”.

REINAUGURAREA CASEI LITERATORILOR DÂMBOVIȘTENI

În urmă cu 56 de ani cel ce așterne acum impresiile sale despre reinaugurarea Muzeului Scriitorilor Dâmbovițeni din Târgoviște, parte, de fapt, a Complexului Național Muzeal „Curtea Domnească”, a fost să fie, cum se spune, martor ocular, în dubla sa calitate de atunci, și de inspector cultural, și de om de presă când, în 1967, șeful statului din acel moment, nimeni altul decât Nicolae Ceaușescu a semnat „certificatul de naștere” al acestui impresionat Complex. Așa au apărut, fie restaurată, Curtea Domnească, fie nou înființate muzeul al Tiparului și cărții vechi românești și cel al Scriitorilor dâmbovițeni. Și am mai fost martor și când personalitatea de legendă a secolului XX Charles de Gaulle, președinte al Republicii Franceze și-a depus semnătura în Cartea de Onoare a Muzeului Județean Dâmbovița. Au fost să fie momente cu adevărat istorice pentru Dâmbovița și fosta Cetate de Scaun a Târgoviștei.

Muzeul Scriitorilor Dâmbovițeni a fost să fie prin trama sa expozițională, de la stolnicul Constantin Cantacuzino la Școala de proză de la Târgoviște, o tramă inteligent gândită, o prezență relevantă în peisajul muzeistic românesc. Dar, după revoluția din 1989, cineva suferind de un bizar oportunism, nomina odioasă, a decis reorganizarea tramei excluzând vitrina literatorilor contemporani considerați a fi... „scriitori comuniști”, în ciuda faptului că, niciuna din cărțile expuse ale acestora nu avea un conținut ideologic comunist. Și, astfel, muzeul a avut de suferit.

A venit, însă, și vremea reparației morale, dar și a regândirii, după criterii persuadante în spiritul secolului XXI, a muzeului, meritul revenindu-i tânărului și infatigabilului său manager, doctorul arheolog Ovidiu Cîrstina. Astfel că actuale tramă expozițională, excelent organizată, cuprinde și două mari vitrine dedicate fenomenului numit Societatea Scriitorilor Târgovișteni în care pot fi regăsiți și scriitorii ostracizați.

Vineri, 2 iunie a.c. Managerul Complexului Național Muzeal „Curtea Domnească”, Ovidiu Cîrstina, amfitrionul momentului reinaugural a invitat la cuvânt pe președintele Consiliului Județean Dâmbovița, doctor economist Corneliu Ștefan, datorită căruia a fost posibilă revitalizarea Muzeului scriitorilor, pe juristul Daniel-Cristian Stan, primarul municipiului Târgoviște, pe deputatul Ionuț Vulpescu, fost ministru al Culturii, dar și pe seniorii literatorilor dâmbovițeni, Mihai Stan și George Coandă, președinte și, respectiv, vicepreședinte al Societății Scriitorilor Târgovișteni și care, cu toții, cuprinși de o vădită emoție au semnificat importanța redării vieții culturale naționale a acestei Case-cutie de rezonanță a creatorilor de operă literară, de ieri și de astăzi, tutelați de mesajul testamentar al lui Ienăchiță Văcărescu.

A fost să fie un eveniment, din punct de vedere cultural, de gradul zero, onorat și de prezența unui public intelectual select. Iar bătrânul Cronicar are satisfacția, nesperată, de altminteri pentru el de a fi fost la datorie și de astă dată. (Cronicar)

SALONUL LITERAR al Societății Scriitorilor Târgovișteni (mai 2023)

Sâmbătă, 27 mai 2023, la sediul SST, s-au desfășurat lucrările celui de-al 177-lea Salon Literar al Societății Scriitorilor Târgovișteni. La dezbateri au participat membri ai SST din Târgoviște, București, Pucioasa, Pietroșița, Moreni, Câmpina, Gura Ociței, Ocița. Moderatori: prof. Mihai Stan (președintele SST), prof. dr. George Coandă (președinte UZPR „I.h. Rădulescu” Dâmbovița), Emil Stănescu (președinte OAR Filiala „Muntenia-Vest”).

Mihai Stan a anunțat programul zilei și aspecte privind modul de organizare și desfășurare al Simpozionului „Școala de la Târgoviște – tradiție și continuitate”, ediția a X-a, care va avea loc pe 28 august 2023, la Biblioteca Județeană „Ion Heliade-Rădulescu” Târgoviște. A anunțat și redeschiderea, în data de 2 iunie 2023, a „Muzeului Scriitorilor Dâmbovițeni”, care are și un spațiu special amenajat pentru Societatea

Scriitorilor Târgovișteni.

George Coandă a informat asistența despre Festivalul-Concurs Național „Primăvara albastră”, desfășurat la Pucioasa în zilele de 24-26 mai 2023, festival inițiat în anul 1964, și aflat la cea de a 59 ediție, urmând ca în anul 2024 să aibă loc festivalul jubiliar, cu numărul 60. A remarcat

și valoarea în continuă creștere a lucrărilor trimise spre jurizare, dar și faptul că participanții au provenit din toate județele țării.

Scriitorul Emil Stănescu a dat citire unui amplu eseu cu titlul „Arta romanului”, cuprinzând trimiteri și comentarii ale unor scriitori iluștri referitoare la: Teoria literaturii (Irina Petraș); definiții și clasificări ale romanului modern (Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu); „emanciparea romanului – de la Cervantes la Joice, Kafka, Proust” (Lidia Vianu). Au fost prezentate pe larg tipurile de roman abordate de romancierii (de aventuri, psihologic, jurnal, dramă, satiric, fantastic etc.), pentru crearea intrigilor (în timp și spațiu) și a personajelor, fiecare propunând un stil și un discurs propriu și încercând în același timp să fie cât mai original.

La secțiunea „Atelier – noi scriitorii”, au comentat pe marginea temei: George Toma Veseliu (despre romanul său aflat în lucru „Floare de crâng”) și Carmen Duvalmă, care a prezentat volumul „Poteca îngerilor”, aflat la interferența dintre epic și liric. Amândoi au citit și câteva fragmente din aceste cărți, și au recunoscut că volumele lor sunt de fapt dialoguri între etape temporale, completate cu comentariile autorului. Din dezbaterile

lor a reieșit că romanul este în sine o continuă căutare, o continuă autodefinire, negând o modă și impunând o alta, fiind o redescoperire perpetuă, în numele generoasei idei a recreerii universului uman.

Salonul Literar a continuat cu un moment liric; au citit din lucrările proprii poeții: Constantin Voicu, Savian Mur, Ileana Pascu, Elena Oprea și Elena Popa ș.a.

În încheierea salonului literar poetul și epigramistul Kir Papas, a citit din noul său volum încredințat editurii Bibliotheca spre publicare, descrețind, ca de fiecare dată, frunțile participanților și invitând, în același timp, audiența, să reflecteze cât mai profund la problemele codiciene ale vieții.

Pentru salonul literar din luna iunie, poetul George D. Piteș va prezenta un eseu intitulat „Poezia modernă încotro?”. Vor citi din creațiile lor, poeții: Emil Stănescu, Vasile Didoacă-Dojană, Constantin Voicu, Carmen Georgeta Popescu.

Salonul Literar s-a încheiat cu discuții libere, și clasicele „poze de familie”, în care se regăsesc scriitorii: Mihai Stan, George Coandă, Emil Stănescu, George Toma Veseliu, Nicolae Ioan Dragu, Carmen Georgeta Popescu, Ecaterina Botoncea Petrescu, George Ioan Canache, Dan Stoica, Elena Oprea-Câmpina, Kir

Papas, Savian Mur, Carmen Duvalmă, Ion Mărculescu, Ion Iancu Vale, Vasile Dojană Didoacă, Ileana Pascu, Ioan Mugurel Pascu, Constantin Voicu, Elena Popescu, George D. Piteș ș.a.
(Argus)

SIMPOZION DEDICAT ZILEI EROILOR (ÎNĂLȚAREA DOMNULUI)

Marti, 23 mai a.c., la Muzeul de Istorie din cadrul Complexului Muzeal Național „Curtea Domnească”, a fost organizat un simpozion dedicat Zilei Eroilor Neamului, ocazie cu care s-a lansat și nr. 1-2 (81-82)/ 2023, al revistei „Eroica”.

Evenimentul s-a desfășurat sub egida Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”/ Filiala „Mihai Viteazul” Dâmbovița, a

Garnizoanei Târgoviște, a Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere/ Filiala „Colonel Dumitru Băltărețu” Dâmbovița, a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România/ Filiala „Ion Heliade Rădulescu”, a Arhiepiscopiei Târgoviște, a Consiliului Județean Dâmbovița și, nu în ultimul rând, a Societății Scriitorilor Târgovișteni.

Au participat cadre militare din Garnizoana Târgoviște, în funcție sau retragere, scriitorii membrii ai SST și primari din unele comunele ale județului.

Lucrările simpozionului au fost moderate de col. Gheorghe Șerban, președintele Filialei Județene a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

După intonarea imnului de stat, a urmat o interesantă paradă a costumelor militare purtate de ostașii români în timpul Războiului de Independență, în Primul Război Mondial, în cel de-al Doilea Război Mondial, precum și de trupele actuale ale armatei române, paradă oferită de Asociația „Tradiția militară”.

Preotul consilier dr. Marian Robert Puiescu a dat citire Binecuvântării Î.P.S. dr. Nifon Mihăiță, arhiepiscop și mitropolit al Târgoviștei. Au mai rostit mesaje comandantul Garnizoanei Târgoviște, col. Cristian Biță, președintele Consiliului Județean, dr. ec. Corneliu Ștefan și secretarul general al județului Dâmbovița, jurist Dănuț Popa.

Col. Gheorghe Șerban a acordat Diploma de Membru de Onoare al

Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, col. Cristian Biță și col. Gheorghe Burcea, președintele Asociației „Tradiția militară”, Emblema de Onoare a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”/ ANCE, col. Valentin Sandu și col. Dumitru Iov, Diploma de Excelență a aceleiași asociații președinților de subfiliale, Elena Diaconu, Ilie Tudor, Flori Bungete, Gabriela Nica, Georgiana Flavie, Gabriela Cristea și Nicoleta Grigorescu.

Au susținut comunicări tematice col. Gheorghe Șerban, prof. dr. George Coandă, prof. Valentina Vasile, toți trei membri ai Societății Scriitorilor Târgovișteni, în care au fost evocate faptele de eroism ale ostașilor români, care au luptat pe fronturile marilor conflagrații mondiale, conflagrații care au marcat direct și indirect și destinul poporului nostru. S-a subliniat, cu această ocazie, împlinirea a 100 de ani de la înființarea Instituției Eroului Necunoscut, la 17 mai 2023, respectiv împlinirea a 655 de ani de la prima atestare documentară a județului Dâmbovița, marcată de vitejia Țării Românești, condusă de pârcașul Dragomir de Dâmbovița, care au înfrânt armatele maghiare invadatoare, precum și faptul că în anul 2024 se vor aniversa 310 ani de la martiriul voievodului Constantin Brâncoveanu și ai celor patru fii ai săi. Prof. dr. George Coandă, de asemenea, a recomandat și nr. 1-2 (81-82)/ 2023, a revistei „Eroica”, citând din cuprins titlurile celor mai relevante articole și aniversări.

Programul simpozionului a continuat cu poezii patriotice recitate de Anais Dumitrașcu în vârstă de numai cinci ani, din comuna Potlogi, și un concert de muzică patriotică și populară românească, susținut de grupul Art Canto Morena din Moreni, condus de prof. Daniela Călineț. Artiștii au fost aplaudați îndelung de un public foarte numeros. (*Argus*)

FESTIVALULUI CONCURS NAȚIONAL DE CULTURĂ ȘI LITERATURĂ „PRIMĂVARA ALBASTRĂ” – 2023

În perioada 24-26 mai 2023 s-a desfășurat în orașul Pucioasa, ediția a XIX-a din cea de-a doua serie a Festivalului concurs național de cultură și literatură „Primăvara albastră”.

Organizatorii evenimentului au fost: Consiliul Județean Dâmbovița/ Centrul Județean de Cultură Dâmbovița, Primăria și Consiliul Local al orașului Pucioasa,

Biblioteca „Gh. N. Costescu” Pucioasa, Societatea Scriitorilor Târgovișteni, Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România/ Filiala „I. H.-Rădulescu” Dâmbovița, iar parteneri: Editura „Bibliotheca” Târgoviște, Complexul Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște, Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu” Târgoviște, Centrul Cultural European Pucioasa, Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Pucioasa, Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”/ Filiala „Mihai Viteazul” Dâmbovița, CrisAct Production, Colegiul Național „Nicolae Titulescu” Pucioasa, Liceul Tehnologic Pucioasa, școlile gimnaziale „Mihai Viteazul” și „Elena Donici Cantacuzino” din Pucioasa.

Prima zi a festivalului a debutat oficial în sala de spectacole a Centrului Cultural European, aflat în parcul „Independenței”, în fața unui public numeros format din invitați de onoare, membri ai Societății Scriitorilor Târgovișteni/ SST reprezentanți ai organizatorilor și partenerilor asociați, precum și din elevi din liceele și școlile gimnaziale din localitate.

Pentru început, directoarea executivă a festivalului, Luminița Pântea Gogioiu, a urât un bun venit participanților, a anunțat programul festivalului. Au ținut

alocuțiuni viceprimarul Pucioasei, ing. Constantin Ianeț; președintele juriului, Mihai Stan, președintele SST; prof. dr. George Coandă, inițiatorul și președintele „Primăverii albastre” în anul 1964 și prof. dr. Victor Petrescu, istoric și critic literar.

Programul a continuat cu lansările de carte la care ale scriitorilor Maria Panțuroiu cu volumul de proză „Dintr-o

lume de cântec, de lacrimă, de dor...”, și Florian Tănase cu volumul de poezii „Neverland”, recomandate de George D. Piteș, după care toți trei au citit din lucrările proprii.

În continuare a fost inaugurat salonul de carte în care au fost expuse volume de către Editura „Bibliotheca” din Târgoviște, Biblioteca Județeană „I. H.-Rădulescu” și Biblioteca Orășenească „Gh. N. Costescu” Pucioasa.

Juriul festivalului a fost format din: prof. Mihai Stan, președinte, George D. Piteș, poezie, George Ioan Canache, proză scurtă, prof. dr. George Coandă, teatru scurt; prof. dr. Victor Petrescu, eseu, Luminița Pântea Gogioiu, secretar.

În cea de a doua zi a festivalului jurații concursului de literatură, însoțiți de scriitorii Carmen Georgeta Popescu, Ion Iancu Vale, Constantin Voicu și Vasile Dojană Didoacă au fost invitați să participe la un itinerar de întâlniri literare la Bezdead și Pietroșița. La Casa de Cultură „Mihai Eminescu” din Bezdead, aceștia s-au întâlnit cu scriitorul nonagenar Dumitru Copilu-Copillin și bibliotecara Iza Mortoiu, pentru a dezbate unele probleme legate de organizarea, constituirea comitetelor de lucru și stabilirea temelor de desfășurare a

simpozionului internațional „Mihai Eminescu” în această localitate, după care a fost vizitată fântâna cu apă sărată din comună – monument al naturii.

La Pietroșița grupul de jurați și scriitori, membrii ai SST s-au întâlnit cu primarul localității, prof. Leonard Dicu, preotul paroh Eugen Popescu, omul de afaceri, juristul Daniel Comăniță și scriitoarea Domnica Vărzaru, președinta fundației „Casa Generațiilor” pentru a discuta reluarea festivalului „Toamna literară Pietroșițeană «Mircea Horia Simionescu»”, care și-a întrerupt activitatea din varii motive, în urmă cu cinci ani.

Cea de a treia zi a festivalului „Primăvara albastră” a avut loc în sala de spectacole a Centrului Cultural European, debutând cu un program artistic de cântece și dansuri populare susținut de ansamblul „Cununa Brăneștiului”, coordonat de

prof. Costi Florin Gângă. Programul a urmat cu lansarea unei cărți pentru copii, semnată de scriitoarea Camelia Moraru, care a prezentat și o scenetă, interpretată de o trupă de elevi din clasele primare, după o variantă proprie în versuri, a povestirii „Scufița Roșie”.

Prof. dr. Gabriela Țopa a prezentat auditoriului un interesant eseu despre tradiții, cimilituri și proverbe românești.

A urmat cel mai așteptat moment al festivalului anunțat de moderatoarea Luminița Gogoiu și anume festivitatea de premiere a câștigătorilor concursului festivalului. I s-au alăturat pentru susținerea de alocuțiuni și a înmâna diplomele laureaților: directorul Centrului Cultural Județean – tenorul Florin Georgescu; prof. dr. George Coandă și viceprimarul Constantin Ianeț.

Au fost acordate următoarele premii: Marele Trofeu – Alina Stoian, Pucioasa; Premiul special „George Coandă” acordat de președintele festivalului – Ioana Alexandra Rizea, Pucioasa; Secțiunea poezie: Premiul I – Andreea Batcu, Galați; Premiul II – Adelina Dozescu, Timișoara; Premiul III – Daria Gheorghită, Medgidia; Mențiune – Andreea Nistor, Iași; Secțiunea proză scurtă: Premiul I –

Teodora Dobrescu, Pucioasa; Premiul II – Andrei Ungureanu, Cisnădie, județul Sibiu; Premiul III – Valeria Popa, Galați; Secțiunea teatru scurt: Premiul I – Monica Faur, București; Premiul II – Gheorghe Cecan, Iași; Premiul III – Ioana Alexandra Rizea, Pucioasa; Secțiunea eseu: Premiul I – Monica Faur, București; Premii speciale: Premiul Bibliotecii județene „I. H. Rădulescu” – Gheorghe Varganici, Suceava; Premiul „Mircea Horia Simionescu” al Societății Scriitorilor

Târgovișteni – Andreea Nistor, Iași; Premiul Editurii „Bibliotheca” – Andreea Prisăcaru, Medgidia; Premiul Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România – Filiala Dâmbovița – Monica Faur, București; Premiul Complexului Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște – Marina Dincea, Drobeta-Turnu Severin; Premiul revistei „Impact” – Mariana Faur, Vulcana Pandle; Premiul revistei „Climate literare” – Ioana Miruna Aldea, Moțăieni; Premiul Bibliotecii orașenești „Gh. N. Costescu” Pucioasa – Daria Mihalache, București; Premiul Centrului Național de Informare și Promovare Turistică Pucioasa – Alexandru Răzvan Neamțu, Năvodari; Premiul Cris ACT PRODUCTION – Cristina Bianca Stoica, București; Premiul Cenaclului literar „Izvoare de timp” – Mălina Lipară, Constanța; Premiul Special al revistei „Orizontul Speranței” – Constantin Florinel Gângă, Târgoviște.

N.B. Prof. dr. George Coandă, inițiatorul și președintele festivalului, a anunțat că în anul 2024 va fi organizată o ediție jubiliară a festivalului, deoarece atunci se împlinesc 60 de ani de la lansarea acestuia, și în același timp, se împlinesc 20 de ediții cea de-a doua serie a sa. (*Argus*)

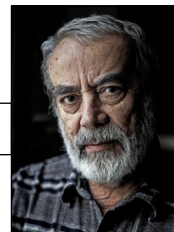
CALENDAR DÂMBOVIȚEAN

1. VI. 1954 – S-a născut **Ecaterina Chiriță-Bazilescu**
2. VI. 1949 – S-a născut **Pârvan Dobrin** (m. 2022)
3. VI. 1947 – S-a născut **Mihail I.Vlad** (m.2006)
3. VI. 1958 – S-a născut **Emil Lungeanu**
4. VI. 1945 – S-a născut **Cornelia Atanasiu**
5. VI. 1943 – S-a născut **Florea Turiac**
5. VI. 1957 – S-a născut **Nicolae Calotescu**
6. VI. 1937 – S-a născut **Ștefan Neagu** (m.2016)
7. VI. 1716 – A murit **Constantin Cantacuzino-Stolnicul** (n. 1640)
7. VI. 1939 – S-a născut **Anatol Covali**
8. VI. 1952 – S-a născut **Mihai Dorel Șanga**
10. VI. 1932 – S-a născut **Vasile Zamfir** (m. 1991)
10. VI. 1967 – S-a născut **Adrian Melicovici**
11. VI. 1943 – S-a născut **Grigore Arbore**
12. VI. 1998 – A murit **Ioan Alexandru Durac** (n. 1924)
13. VI. 1920 – S-a născut **George Colfescu** (m.1985)
16. VI. 1954 – S-a născut **Nicolae Vasile**
17. VI. 1961 – S-a născut **Virginia Mateiaș**
17. VI. 1971 – S-a născut **Laura Monica Gorghiu**
18. VI. 1931 – S-a născut **Nicolae Neagu** (m.2009)
18. VI. 2004 – A murit **Toma Biolan** (n.1941)
19. VI. 1977 – S-a născut **Radu Manițiu**
20. VI. 1991 – A murit **Vasile Zamfir** (n.1932)
21. VI. 1946 – S-a născut **Corin Bianu** (m.2022)
21. VI. 1961 – S-a născut **Anișoara Tolea-Burlea**
22. VI. 1912 – A murit **I. L.Caragiale** (n.1852)
22. VI. 1950 – S-a născut **Gheorghe Șerban**
23. VI. 1924 – A murit **George Grigore Căir** (n.1876)
24. VI. 1989 – A murit **Ion Rușeț** (n. 1945)
25. VI.1988 – A murit **Șerban Cioculescu** (n.1902)
26. VI. 1905 – S-a născut **Emanoil Dumitrescu** (m.1998)
28. VI. 1901 – S-a născut **Ștefan Oprea** (m.1957)
29. VI. 1951 – S-a născut **Petre Gheorghe Bârlea**
29. VI. 1974 – S-a născut **Mircea Constantin Duică**
30. VI. 2003 – A murit **Sandu David** (n.1923)

Reviste primite la redacție

1. *Caligraf*, anul XXIII, nr. 5-6(252-253), mai-iunie 2023, Alexandria, redactor-șef Florea Burtan, secretar general de redacție Stan V. Cristea;
2. *Convorbiri literare*, anul CLVI, nr. 5(329), mai 2023, revistă a Uniunii Scriitorilor din România, fondată de Societatea Junimea din Iași, la 1 martie 1867, director Cassian Maria Spiridon, redactor-șef Mircea Platon;
3. *Nord literar*, anul XXI, nr. 4(239), martie 2023, apare sub egida Consiliului Județean Maramureș și a Uniunii Scriitorilor din România, Baia Mare, director Gheorghe Glodeanu;
4. *Vatra veche*, lunar de cultură, anul XV, nr. 4 (171), aprilie 2023, redactor-șef Nicolae Băciuț;
5. *Argeș*, serie nouă, anul XXIII (LVII), nr. 3 (489), martie 2023, editată de Consiliul Local Pitești, Primăria Municipiului Pitești, Centrul Cultural Pitești, apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România; redactor-șef Leonid Dragomir, secretar de redacție Simona Fusaru, consilier editorial Nicolae Oprea;
6. *Luceafărul de dimineață*, revistă de cultură a UR, nr. 4(1142), aprilie 2023, București, director Dan Cristea, secretar general de redacție Aurel Maria Baros;
7. *Bucureștii literar și artistic*, revistă fondată la 1 octombrie 2011 de Coman Șova și Florentin Popescu. Apare lunar. Anul XIII, nr. 5(140), mai 2023;
8. *Sud*, revistă editată de „Asociația pentru

- Cultură și Tradiție Istorică Bolintineanu”, anul XXVII, nr. 3-4(264-265), martie-aprilie 2023, apare din anul 1996, publicată cu sprijinul Primăriei și Consiliului Local Bolintin-Vale, director fondator – Constantin Carbarău, redactor-șef Vasile Grigore;
9. *Argeșul*, anul CXLV, nr. 9090, februarie, 2023, nr. 9102, martie 2023;
10. *UZP*, revistă a Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, nr. 29, 2023, președinte onorific Doru Dinu Glăvan, redactor-șef Dan Constantin;
11. *Expres cultural*, anul VII, nr. 2(74), februarie 2023, apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, director fondator și coordonator: Nicolae Panaite, redactor-șef: Constantin Pricop, secretar general de redacție: Victor Durnea;
12. *Ex Ponto*, text/imagie/metatext, anul XXI, nr. 1(76), martie-aprilie 2023, Constanța, redactor-șef Ovidiu Dunăreanu;
13. *Răsunetul cultural*, Magazin literar și artistic, apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj, Anul XI, nr. 5 (121), mai 2023, redactor-șef Menuț Maximilian, editor coordonator Gabriela Ciornei;
14. *Cronica timpului*, Publicație de cultură, atitudine și performanță, apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, Anul IX, nr. 98-99, martie-aprilie 2023, director general Nicolae Vasile, redactor-șef Rodica Subțirelu.

POVEȘTILE UNUI FOTOGRAF (V)

Odată cu acea lucrare premiată la expoziția AAF, gândurile mele pentru fotografie au căpătat o altă turnură, un alt sens, trebuia să depășesc faza problemelor tehnice, eventual să le folosesc pe cele existente la potențialul lor maxim și să mă ocup de partea artistică, mai ales având în vedere formația mea de plastician.

Pe neașteptate, posibilitățile mele, în special cele materiale, au început să fie puțin peste nivelul de modeste. Mi s-a oferit o posibilitate neașteptată: abia mă mutasem ca profesor la o școală de reeducare a minorilor. Într-o zi, comandantul acesteia, m-a chemat la el și m-a întrebat: te pricepi la fotografie? Puțin! am zis eu. Ai putea să pui în funcție un laborator de fotografie al școlii? Da! Vrei? Vreau! Atunci uite cum facem: întocmește o listă cu tot ce trebuie și vii cu ea la mine! Du-te și ia în primire camera unde o să lucrezi (camera avea 2x3m.).

Am făcut lista. Contabilul școlii, Ionică mi-a zis: comandantul n-o să aprobe tot ce ai scris aici, e cam zgârcit, așa că dublăm cantitățile cerute, ca să aibă de unde tăia. Și le-a mărit chiar el de trei ori. S-a dus cu lista la comandant (care avea o minte deschisă - era profesor la bază). Acesta a citit-o și i-a zis lui Ionică să dubleze tot, dați-i băiatului ăsta tot ce are nevoie! Scurt!

Mie mi s-a părut că mi-a pus Dumnezeu mâna în cap! Tot ce mi se oferea depășea modestia și teama mea dintotdeauna de a nu fi socotit hrăpăreț. Acum aveam ceva bani de cheltuit pentru hârtie fotografică, soluții de dezvoltat, filme Leika, tăvi pentru soluții, un aparat de mărit fotografii și cam atât. Mi s-au mai dat de la magazie două aparate Smena-6 mai vechi și un aparat bun de fotografiat „Exa” reflex cu un obiectiv F50/ 2,8. Mă simțeam un răsfățat. Comandantul școlii a venit pe la laborator de vreo două ori și a rămas încântat. Evident, făceam lucrări necesare în școală. Dar lucrăm și poze cu tentă artistică. Aici am realizat imaginile pentru o expoziție personală pe care am făcut-o în frumoasa casă a Olăneștilor din centrul orașului Găești. Cred că am fost apreciat, dar nu-mi mai

aduc aminte decât ce mi-a zis un tovarăș activist de la partid în legătură cu titlul unei fotografii alb-negru din expoziție. Aceasta reprezenta un domn, din profil, foarte bine îmbrăcat, burtos, cu pălărie, care mergea de la stânga la dreapta imaginii. Un copil sărac și trențaros se ținea după el cerșind cu mâna întinsă. Domnul acela nu-l băga în seamă. De fapt, un simplu instantaneu surprins de mine. Titlul lucrării era „Condiția umană” – tocmai citisem ceva asemănător într-o carte, dacă nu mă înșel, a lui Malraux. Ei, bine, pe tovarășul de la partid tocmai contrastul subiectului îl făcuse să-mi atragă atenția. Să nu se mai întâmple așa ceva, mi-a zis, căci, doar se știe, noi trăim într-o societate care... Și, ce e drept, mi-a mai spus, încurajator, că expoziția mea îi place și patria are nevoie de oameni conștiincioși și deștepți ca mine. Una peste alta, a fost o expoziție, dar nu una oarecare, ci „prima mea expoziție personală de fotografie!” Tot atunci, am lucrat și cu un aparat de filmat pe 16milimetri, cu care am și făcut un film documentar despre școală. Oare pe unde o fi ajuns acesta cu timpul!

În acea școală specială am funcționat mulți ani. Mi-a mai plăcut să lucrez cu elevii de acolo și în afara orelor de curs din catedra mea (desen tehnic). Nu prea exista posibilitatea să desfășor cu ei activități în laboratorul fotografic, dar am făcut cu unii sculptură în aer liber. În curtea școlii erau o mulțime de bolțari, acele cărămizi din cenușă folosite la construcții. Se puteau prelucra ușor cu ajutorul unei dălți obișnuite. În timpul liber, atât al meu cât și al elevilor, sculptam capete, portrete, unele foarte expresive, asemănătoare cu cele polineziene din Insula Paștelui. Cu alți elevi făceam pictură, tot în afara orelor de curs și, puțin mai ciudat, mi-am făcut și un atelier dotat cu un strung în lemn, unde se lucrau diverse obiecte, de exemplu vase, cupe, tăvițe, activitate antrenantă pentru cei pricepuți. Eram tânăr, aveam forță, eram pasionat și, pe lângă lecturi și scrisul de proză, mă aflam tot timpul în căutare de ceva. De altceva! (va continua)

Foto – Ion Mărculescu

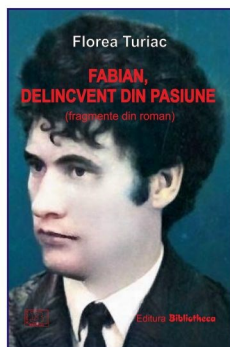
Cărți primite la redacție

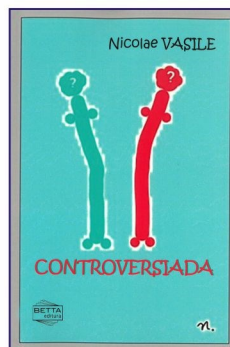
Dan Giju, *Figurantul: Mic tratat de teoria ratării*, Editura Favorit, București, 2022

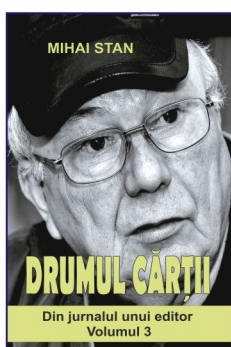
Vasile Didoacă Dojană, *Picătura de dojană – pamflet*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2023

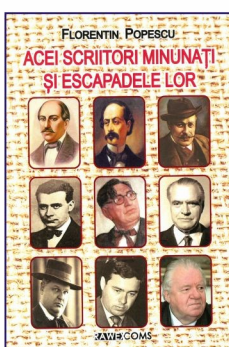
Florea Turiac, *Fabian, delincvent din pasiune (fragmente din roman)*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2023

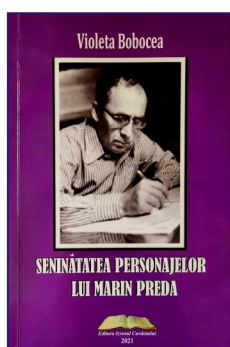
Nicolae Vasile, *Controversiada: eseu*, București, Editura Beta, 2023

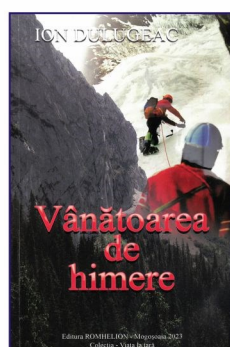
Mihai Stan, *Drumul cărții. Din jurnalul unui editor, vol. III*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2023

Florentin Popescu, *Acei scriitori minunați și escapadele lor*, București, Editura RawexComs, 2023

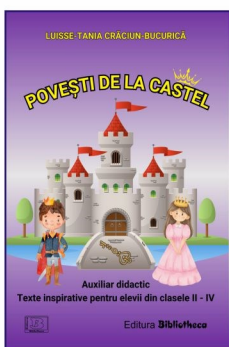
Violeta Bobocșa, *Seninătatea personajelor lui Marin Preda*, București, Editura Izvorul cuvântului, 2021

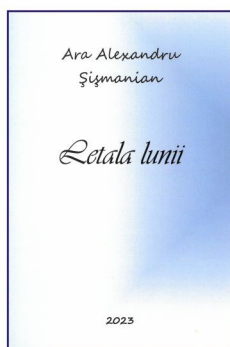
Ion Dulugeac, *Vânătoarea de himere*, Colecția Viața la țară, Mogoșoaia, Editura Romhelion, 2023

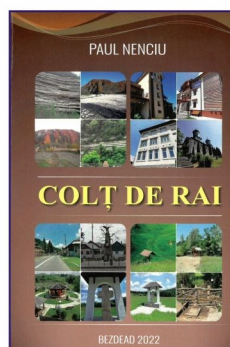
Kir Papas, *Arheolog printre erezuri*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2023

Luisse-Tania Crăciun-Bucurică, *Povești de la Castel*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2023

Ara Alexandru Șismanian, *Letala lumii. Epopee lirică*, Asociația „Les Amis de I.P. Couliano”, 2023

Paul Nenciu, *Colț de Rai*, Bezdead, 2022

Revista se distribuie în Târgoviște, la Editura **Bibliotheca** (str. Nicolae Radian, bl. KB2/3, 130062) și online, comenzi la biblioth@gmail.com. Abonamentele se fac prin poștă la redacția din Târgoviște și la Editura **Bibliotheca**.

Redacția Târgoviște – Editura Bibliotheca, str. Nicolae Radian, bl. KB2/3, 130062, tel/fax 0245212241; mobil 0761136921; e-mail: biblioth@gmail.com; www.bibliotheca.ro

Redacția Chișinău – str. 31 August 1989, nr. 89, tel. 0037322234313; 0037369 129478, e-mail: filip.iulian@gmail.com

Redacția Cernăuți – 5800, Ucraina, Cernăuți, str. Goethe, nr. 8, ap.6, vasiletarateanu@yahoo.com

Revistă editată de SC Bibliotheca SRL
biblioth@gmail.com • www.bibliotheca.ro
 Tiparul la Biblioprint Târgoviște

